This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BVCS
C99 LAS. K.S
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1. Name (Alexander

Booth m. file

Digitized by Google

Q. CURTII RUFI

DE

GESTIS ALEXANDRI MAGNI

LIBRI QUI SUPERSUNT OCTO.

NEW YORK PUBLIC LIBRARY

AD

OPTIMA EXEMPLARIA RECOGNOVIT ET IN USUM SCHOLARUM

EDIDIT

GEORG AENOTHEUS KOCH.

ACCEDIT INDEX HISTORICUS.

EDITIO STEREOTYPA.

ASTOR LIBRARY NEW-YORK.

LIPSIAE, 1849.

SUMPTIBUS ET TYPIS PHILIPPI REGLAM JUN.

Digitized by Google

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

Digitized by Google

Q. CURTII RUFI

DE

GESTIS ALEXANDRI MAGNI

LIBER III. (I.)

ARGUMENTUM.

Celaenarum urbe et arce recepta primariam Phrygiae urbem Alexander ingreditur, in qua fatalem Gordii nodum solvit ac deinde obviam Dario ire statuit. Cap. 1. Exercitus Persici lustratio: de quo quum Darii iussu Charidemus Atheniensis verum liberumque protulisset iudicium, capite multatus est. 2. Thymodes Pharnabazo, hic Memnoni succedit. Darii somnium eiusque varia interpretatio. Pompae Persarum regum orto sole demum procedentium, tum copiarum Alexandri descriptio. 3. Desertas ab Arsane, Darii praefecto, Ciliciae fauces Alexander opportune occupat 4. Quum in Cydnum flumen ablaendi corporis gratia intempestive descendisset, gravissimo morbo corripitur. 5. Mox a fido sapientique medico Philippo pristinae valetudini restituitur. 6. Vegetior factus Darium aggredi constituit Sisinemque Persam imprudentiâ delinquentem occidi iubet. 7. Darii ante pugnam consilia: tum exercitus Persici consternatio, proximae internecionis praesagium. 8. Utriusque aciei descriptio. 9. Alexandri oratio ad milites. 10. Pugna ad Issum, in qua centena milia peditum ac decem milia equitum Persarum occumbunt reliquis fusis fugatisque. 11. Matris et uxoris Darii nec non aliarum captivarum luctum levat Alexander. 12. Darii gazam immensam cum ingenti nobilium numero praefectus Damasci Parmenioni tradit. 13.

Cap. I. Inter haec Alexander ad conducendum ex Pelo- 1
ponnēso militem Cleandro cum pecunia misso, Lyciae Pamphiliaeque rebus compositis, ad urbem Celaenas exercitum admovit. Media illa tempestate moenia interfluebat Marsyas 2
amnis, fabulosis Graecorum carminibus inclitus. Fons eius ex 3
summo mentis cacumine excurrens in subiectam petram magno strepitu aquarum cadit, inde diffusus circumiectos rigat campos, liquidus et suas dumtaxat undas trahens. Itaque color eius pla- 4
cido mari similis locum poëtarum mendacio fecit: quippe traditum est, Nymphas amore amnis retentas in illa rupe considere.

Digitized by Google

5 Ceterum quam diu intra muros fluit, nomen suum retinet: at
quum extra munimenta se evolvit, maiore vi ac mole agentem
6 undas Lycum appellant. Alexander quidem urbem destitutam
a suis intrat, arcem vero, in quam confugerant, oppugnare
adortus caduceatorem praemisit, qui denunciaret, ni dederent,
7 ipsos ultima esse passuros. Illi caduceatorem in turrem et
situ et opere multum editam perductum, quanta esset altitudo,
intueri iubent ac nunciare Alexandro, non eadem ipsum et
incolas aestimatione munimenta metiri: se scire inexpugna-
8 biles esse; ad ultimum pro fide mōrituros. Ceterum ut circum-
sideri arcem et omnia sibi in dies artiora esse viderunt, sexa-
ginta dierum inducias pacti, ut, nisi intra eos auxilium Darēus
ipsis misisset, dederent urbem: postquam nihil inde praesidii
9 mittebatur, ad praestitutam diem permisere se regi. Super-
veniunt deinde legati Atheniensium petentes, ut capti apud
Granīcum amnem redderentur sibi. Ille non hos modo, sed
etiam ceteros Graecos restitui suis iussurum respondit finito
Persico bello.

10 Ceterum Darēo imminens, quem nondum Euphrāten super-
asse cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus
11 tanti belli discrimen aditurus. Phrygia erat, per quam duce-
12 batur exercitus, pluribus vicis quam urbibus frequens. Tunc
habebat nobilem quondam Midae regiam: Gordium nomen
est urbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari intervallo Pon-
13 tico et Cilicio mari distantem. Inter haec maria angustissimum
Asiae spatium esse comperimus, utroque in artas fauces com-
pellente terram. Quae quia continenti adhaeret, sed magna ex
parte cingitur fluctibus, speciem insulae praebet, ac, nisi tenue
discrimen obiiceret, maria, quae nunc dividit, committeret.
14 Alexander urbe in ditionem suam redacta Iovis templum intrat.
Vehiculum, quo Gordium Midae patrem vectum esse constabat,
aspexit cultu haud sane a vilioribus vulgatisque usu abhorrens.
15 Notabile erat iugum astrictum compluribus nodis in semet ipsos
16 implicatis et celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus,
editam esse oraculo sortem, Asiae potiturum, qui inexplicabile
vinculum solvisset, cupido incessit animo sortis eius implendae.
17 Circa regem erat et Phrygum turba et Macedŏnum, illa ex-
spectatione suspensa, haec sollicita ex temeraria regis fiduciâ:
quippe serie vinculorum ita astricta, ut, unde nexus inciperet
se conderet, nec ratione nec visu perspici posset, solvere

Digitized by Google

aggressus iniecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequidquam diu luctatus cum latentibus nodis, 18
Nihil, inquit, interest, quomodo solvantur: gladioque ruptis omnibus loris oraculi sortem vel elusit vel implevit.

Quum deinde Darēum, ubicunque esset, occupare statuis- 19
set, ut a tergo tuta relinqueret, Amphotĕrum classi ad oram Hellesponti, copiis autem praefecit Hegelŏchum, Lesbum et Chium Coumque praesidiis hostium liberaturos. His talenta ad 20
belli usum quingenta attributa; ad Antipătrum et eos, qui Graecas urbes tuebantur, sexcenta missa; ex foedere naves sociis imperatae, quae Hellesponto praesiderent. Nondum 21
enim Memnŏnem vitâ excessisse cognoverat, in quem omnes intenderat curas, satis gnarus, cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moveretur. Iamque ad urbem Ancȳram ventum 22
erat, ubi numero copiarum inito Paphlagoniam intrat. Huic iuncti erant Henĕti, unde quidam Venĕtos trahere originem credunt. Omnis haec regio paruit regi, datisque obsidibus 23
tributum, quod ne Persis quidem tulissent, pendere ne cogerentur, impetraverunt. Calas huic regioni praepositus est: 24
ipse assumptis, qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit.

Cap. II. (IV.) At Darēus nunciata Memnŏnis morte haud 1
secus quam par erat motus, omissa omni alia spe, statuit ipse decernere: quippe, quae per duces suos acta erant, cuncta damnabat, ratus, pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam. Igitur castris ad Babylōnem positis, quo maiore animo capesse- 2
rent bellum, universas vires in conspectum dedit, et circumdato vallo, quod decem milium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo numerum copiarum iniit. Orto sole ad 3
noctem agmina, sicut descripta erant, intravere vallum. Inde occupaverunt emissa Mesopotamiae campos, equitum peditumque propemodum innumerabilis turba, maiorem quam pro numero speciem gerens. Persarum erant centum milia, in quis 4
eques triginta milia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta milia peditum habebant. Barcanorum equitum duo milia 5
fuere, armati bipennibus levibusque scutis cetrae maxime speciem reddentibus: peditum decem milia pari armatu sequebantur. Armenii quadraginta milia miserant peditum additis 6
septem milibus equitum. Hyrcāni egregii, ut inter illas gentes, sex milia expleverant additis equitibus militatura. Derbīces 7

Digitized by Google

quadraginta milia peditum armaverant: pluribus aere aut ferro praefixae hastae, quidam lignum igni duraverant. Hos quoque
8 duo milia equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo milium pedester exercitus venerat, ducenti equites. Cum his erant ignobiles aliae gentes: duo milia peditum, equi-
9 tum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta milia Graecorum mercede conducta, egregiae iuventutis, adiecta. Nam Bactriānos et Sogdiānos et Indos ceterosque rubri maris accolas, ignota etiam ipsi gentium nomina, festinatio prohibebat acciri.

10 Nec quicquam illi minus quam multitudo militum defuit. Cuius tum universae aspectu admodum laetus, purpuratis solita vanitate spem eius inflantibus, conversus ad Charidēmum Atheniensem, belli peritum et ob exilium infestum Alexandro, quippe Athenis iubente eo fuerat expulsus, percontari coepit,
11 satisne ei videretur instructus ad obterendum hostem? At ille et suae sortis et regiae superbiae oblitus, Verum, inquit, et tu forsan audire nolis, et ego, nisi nunc dixero, alias nequicquam
12 confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, haec tot gentium et totius orientis excita sedibus suis moles finitimis potest esse terribilis: nitet purpurâ auroque, fulget armis et opulentiâ, quantam qui oculis non subiecere, animis concipere non pos-
13 sunt. Sed Macedŏnum acies, torva sane et inculta, clipeis hastisque immobiles cuneos et conferta robora virorum tegit. Ipsi phalangem vocant, peditum stabile agmen: vir viro, armis arma conserta sunt: ad nutum monentis intenti sequi
14 signa, ordines servare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obsistere, circumire, discurrere in cornu, mutare
15 pugnam, non duces magis quam milites callent. Ac ne auri argentique studio teneri putes, adhuc illa disciplina paupertate magistrâ stetit. Fatigatis humus cubile est; cibus, quem occu-
16 pant, satiat; tempora somni artiora quam noctis sunt. Iam Thessăli equites et Acarnānes Aetolique, invicta bello manus, fundis, credo, et hastis igne duratis repellentur? Pari robore opus est. In illa terra, quae hos genuit, auxilia quaerenda sunt: argentum istud atque aurum ad conducendum militem
17 mitte. Erat Darēo mite ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumperet. Itaque veritatis impatiens, [illegible]spitem ac supplicem tunc quum maxime utilia suadentem [illegible]ahi iussit ad capitale supplicium. Ille ne tum quidem [illegible]

Digitized by Google

libertatis oblitus, Habeo, inquit, paratum mortis meae ultorem: expetet poenas consilii mei spreti is ipse, contra quem tibi suasi. Tu quidem licentiâ regni tam subito mutatus documentum eris posteris, homines, quum se permisere fortunae, etiam naturam dediscere. Haec vociferantem, quibus erat imperatum, iugulant. 19 Sera deinde poenitentia subiit regem, ac vera dixisse confessus sepeliri eum iussit.

Cap. III. Thymōdes erat, Mentŏris filius, impiger iuvenis, 1 cui praeceptum est a rege, ut omnes peregrinos milites, in quis plurimum habebat spei, a Pharnabāzo acciperet, operâ eorum usurus in bello; ipsi Pharnabāzo tradit imperium, quod ante Memnŏni dederat. Anxium de instantibus curis agitabant etiam 2 per somnum species imminentium rerum, sive illas aegritudo sive divinatio animi praesagientis accersit. Castra Alexandri 3 magno ignis fulgore collucere ei visa sunt, et paullo post Alexandrum adduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo ipse fuisset, equo deinde per Babylōnem vectum, subito cum ipso equo oculis esse subductum. Ad haec vates varia interpretatione curam 4 distrinxerant: alii laetum id regi somnium esse dicebant, quod castra hostium arsissent, quod Alexandrum deposita regia veste in Persico et vulgari habitu perductum esse vidisset. Quidam 5 ita augurabantur: quippe illustria Macedŏnum castra visa fulgorem Alexandro portendere: quod vero regnum Asiae occupare fatum esset, haud ambiguae rei, quoniam in eodem habitu Darēus fuisset, quum appellatus est rex. Vetera quoque omina, 6 ut fere fit, sollicitudo revocaverat: recensebant enim, Darēum in principio imperii vaginam acinacis Persicam iussisse mutari in eam formam, qua Graeci uterentur, protinusque Chaldaeos interpretatos, imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Ceterum ipse et vatum responso, quod 7 edebatur in vulgus, et specie, quae per somnum oblata erat, admodum laetus castra ad Euphrāten moveri iubet.

Patrio more Persarum traditum est orto sole demum pro- 8 cedere. Die iam illustri signum e tabernaculo regis bucinâ dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago solis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat 9 talis. Ignis, quem ipsi sacrum et aeternum vocabant, argenteis altaribus praeferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti et sexaginta quinque iuvenes sequebantur, 10 puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero;

Digitized by Google

quippe Persis quoque in totidem dies descriptus est annus.
11 Currum deinde Iovi sacratum albentes vehebant equi: hos eximiae magnitudinis equus, quem Solis appellabant, sequebatur. Aureae virgae et albae vestes regentes equos adorna-
12 bant. Haud procul erant vehicula decem multo auro argentoque caelata. Sequebatur haec equitatus duodecim gentium variis
13 armis et moribus. Proximi ibant, quos Persae immortales vocant, ad decem milia. Cultus opulentiae barbarae non alios magis honestabat: illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant manicatasque tunicas gemmis etiam adorna-
14 tas. Exiguo intervallo, quos cognatos regis appellant, decem et quinque milia hominum. Haec vero turba, muliebriter propemodum culta, luxu magis quam decoris armis conspicua erat.
15 Doryphŏri vocabantur proximum his agmen, soliti vestem excipere regalem. Hi currum regis anteibant, quo ipse eminens
16 vehebatur. Utrumque currus latus deorum simulacra ex auro argentoque expressa decorabant; distinguebant internitentes gemmae iugum, ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum Nini, alterum Beli gerebat effigiem. Inter haec auream aquilam pinnas extendenti similem sacraverant.
17 Cultus regis inter omnia luxuria notabatur. Purpureae tuni-
18 cae medium album intextum erat: pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se concurrerent, adornabant; et zonâ aureâ muliebriter cinctus acinacem suspenderat, cui ex
19 gemma vagina erat. Cidarim Persae regium capitis vocabant
20 insigne: hoc caerulea fascia albo distincta circumibat. Currum decem milia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas,
21 spicula auro praefixa gestabant. Dextrâ laevâque regem ducenti ferme nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta milibus peditum, quos equi regis quadrin-
22 genti sequebantur. Intervallo deinde unius stadii matrem Darēi Sisygambim currus vehebat, et in alio erat coniux. Turba fe-
23 minarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim deinde, quas armamaxas appellant, sequebantur. In his erant liberi regis, et qui educabant eos, spadonumque grex haud sane
24 illis gentibus vilis. Tum regiae pellices trecentae sexaginta vehebantur et ipsae regali cultu ornatuque. Post quas pecuniam regis sexcenti muli et trecenti cameli vehebant praesidio sagit-
25 tariorum prosequente. Propinquorum amicorumque coniuges huic agmini proximae lixarumque et calonum greges vehebam-

Digitized by Google

tur. Ultimi erant cum suis quisque ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contra si quis aciem Macedŏnum intueretur, 26
dispar facies erat, equis virisque non auro, non discolori veste, sed ferro atque aere fulgentibus. Agmen et stare paratum et 27
sequi, nec turbâ, nec sarcinis praegrave, intentum ad ducis non signum modo, sed etiam nutum. Et castris locus et exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non 28
defuit: Darēus, tantae multitudinis rex, loci, in quo pugnavit, angustiis redactus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat.

Cap. IV. Interea Alexander Abistamĕne Cappadociae prae- 1
posito Ciliciam petens cum omnibus copiis regionem, quae Castra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, quum adversus Croesum in Lydiam [exercitum] duceret. Aberat 2
ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: Pylas incolae dicunt artissimas fauces, munimenta, quae manu ponimus naturali situ imitante. Igitur Arsămes, qui Ciliciae prae- 3
erat, reputans, quid initio belli Memnon suasisset, quondam salubre consilium sero exsequi statuit: igni ferroque Ciliciam vastat, ut hosti solitudinem faciat: quicquid usui esse potest, corrumpit, sterile ac nudum solum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longe utilius fuit, angustias aditus, qui Ciliciam 4
aperit, valido occupare praesidio iugumque opportune itineri imminens obtinere, unde inultus subeuntem hostem aut prohibere aut opprimere potuisset. Nunc paucis, qui callibus praesi- 5
derent, relictis retro ipse concessit, populator terrae, quam a populationibus vindicare debebat. Ergo qui relicti erant, proditos se rati, ne conspectum quidem hostis sustinere voluerunt, quum vel pauciores locum obtinere potuissent.

Namque perpetuo iugo montis asperi ac praerupti Cilicia 6
includitur; quod quum a mari assurgat, veluti sinu quodam flexuque curvatum, rursus altero cornu in diversum litus excurrit. Per hoc dorsum, qua maxime introrsus mari cedit, asperi 7
tres aditus et perangusti sunt, quorum uno Cilicia intranda est. Campestris eadem, qua vergit ad mare, planitiem eius crebris distinguentibus rivis: Pyrămus et Cydnus incliti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis, quippe 8
leni tractu a fontibus labens puro solo excipitur, nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alveum turbent: itaque incor- 9
ruptus idemque frigidissimus, quippe multa riparum amoenitate

Digitized by Google

10 inumbratus ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta, vulgata carminibus, vetustas exederat. Monstrabantur urbium sedes, Lyrnessi et Thebes, Typhōnis quoque specus et Corycium nemus, ubi crocum gignitur, ceteraque, in quibus nihil praeter famam duraverat.

11 Alexander fauces iugi, quae Pylae appellantur, intravit. Contemplatus locorum situm non alias magis dicitur admiratus esse felicitatem suam: obrui potuisse vel saxis confitebatur, si
12 fuissent, qui in subeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos: dorsum montis imminebat viae non angustae modo, sed plerumque praeruptae, crebris oberrantibus rivis,
13 qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos praecedere iusserat, scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat iugum: intentos arcus habebant, moniti, non iter ipsos
14 inire, sed proelium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarson, cui tum maxime Persae subiiciebant ignem, ne opulentum
15 oppidum hostis invaderet. At ille Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu praemisso, postquam barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem a se conservatam intrat.

1 Cap. V. Mediam Cydnus amnis, de quo paullo ante dictum est, interfluit, et tunc aestas erat, cuius calor non aliam magis quam Ciliciae oram vapore solis accendit, et diei fervidissimum
2 tempus coeperat. Pulvere ac sudore simul perfusum regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veste deposita in conspectu agminis (decorum quoque futurum ratus, si ostendisset suis, levi ac parabili cultu corporis se esse
3 contentum), descendit in flumen; vixque ingressi subito horrore artus rigere coeperunt, pallor deinde suffusus est, et totum
4 propemodum corpus vitalis calor reliquit. Exspiranti similem ministri manu excipiunt nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo et paene iam luctus in
5 castris erat. Flentes querebantur, in tanto impetu cursuque rerum omnis aetatis ac memoriae clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste deiectum, sed abluentem aquâ corpus
6 ereptum esse et extinctum. Instare Darēum victorem, antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victoriâ peragrassent, repetendas: omnia aut ipsos aut hostes populatos: per vastas solitudines, etiamsi nemo insequi velit, euntes fame atque inopiâ

Digitized by Google

debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem au- 7
surum Alexandro succedere? Iam ut ad Hellespontum fugâ
penetrarent, classem, qua transeant, quem praeparaturum?
Rursus in ipsum regem misericordia versa, illum florem iuven- 8
tae, illam vim animi, eundem regem et commilitonem divelli a
se et abripi immemores sui querebantur.

Inter haec liberius meare spiritus coeperat, allevabatque 9
rex oculos et paullatim redeunte animo circumstantes amicos
agnoverat, laxataque vis morbi ad hoc solum videbatur, quia
magnitudinem mali sentiebat. Animi autem aegritudo corpus 10
urgebat; quippe Darēum quinto die in Ciliciam fore nunciaba-
tur. Vinctum ergo se tradi, et tantam victoriam eripi sibi e
manibus, obscuraque et ignobili morte in tabernaculo extingui
se querebatur. Admissisque amicis pariter et medicis, In quo 11
me, inquit, articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cer-
nitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor, et
qui ultro intuli bellum, iam provocor. Darēus ergo quum tam 12
superbas literas scriberet, fortunam meam in consilio habuit:
sed nequicquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta reme- 13
dia et segnes medicos non expectant tempora mea: vel meri
strenue quam tarde convalescere mihi melius est. Proinde, si
quid opis, si quid artis in medicis est, sciant, me non tam mor-
tis quam belli remedium quaerere. Ingentem omnibus incus- 14
serat curam tam praeceps temeritas eius. Ergo pro se quisque
precari coepere, ne festinatione periculum augeret, sed esset in
potestate medentium: inexperta remedia haud iniuriâ ipsis esse 15
suspecta, quum ad perniciem eius etiam a latere ipsius pecuniâ
sollicitaret hostis. Quippe Darēus mille talenta interfectori 16
Alexandri daturum se pronunciari iusserat. Itaque ne ausurum
quidem quemquam arbitrabantur experiri remedium, quod
propter novitatem posset esse suspectum.

Cap. VI. Erat inter nobiles medicos e Macedonia regem 1
sequutus Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi: puero
comes et custos salutis datus non ut regem modo, sed etiam ut
alumnum eximia caritate diligebat. Is non praeceps se, sed 2
strenuum remedium afferre tantamque vim morbi potione medi-
cata levaturum esse promisit. Nulli promissum eius placebat
praeter ipsum, cuius periculo pollicebatur. Omnia quippe faci- 3
lius quam moram perpeti poterat: arma et acies in oculis erant,
et victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante

Digitized by Google

signa stare potuisset: id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim medicus praedixerat), aegre
4 ferens. Inter haec a Parmeniōne, fidissimo purpuratorum, litteras accipit, quibus ei denunciabat, ne salutem suam Philippo committeret. Mille talentis a Darēo et spe nuptiarum
5 sororis eius esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem litterae incusserant, et quicquid in utramque partem aut metus
6 aut spes subiecerat, secreta aestimatione pensabat. Bibere perseverem? ut, si venenum datum fuerit, ne immerito quidem, quicquid acciderit, evenisse videatur? Damnem medici fidem? in tabernaculo me opprimi patiar? At satius est, alieno me
7 mori scelere, quam metu meo. Diu animo in diversa versato nulli, quid scriptum esset, enunciat, epistolamque sigillo anuli sui impressam pulvino, cui incumbebat, subiecit.
8 Inter has cogitationes biduo absumpto illuxit a medico destinatus dies, et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat,
9 intravit. Quo viso Alexander levato corpore in cubitum epistolam a Parmeniōne missam sinistra manu tenens accipit poculum et haurit interritus: tum epistolam Philippum legere iubet, nec a vultu legentis movit oculos, ratus, aliquas conscientiae notas
10 in ipso ore posse deprehendere. Ille epistolā perlectā plus indignationis quam pavoris ostendit: proiectisque amiculo et litteris ante lectum, Rex, inquit, semper quidem spiritus meus ex te pependit, sed nunc vere, arbitror, sacro et venerabili ore
11 trahitur. Crimen parricidii, quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Servatus a me vitam mihi dederis: oro quaesoque, omisso metu patere medicamentum concipi venis: laxa paullisper animum, quem intempestiva sollicitudine amici sane
12 fideles, sed moleste seduli turbant. Non securum modo haec vox, sed etiam laetum regem ac plenum bonae spei fecit. Itaque, Si dii, inquit, Philippe, tibi permisissent, quo modo maxime velles animum experiri meum, alio profecto voluisses, sed cer-
13 tiore, quam expertus es, ne optasses quidem. Hac epistola accepta tamen, quod dilueras, bibi: et nunc credo, te non minus pro tua fide quam pro mea salute esse sollicitum. Haec loquutus dextram Philippo offert.
14 Ceterum tanta vis medicaminis fuit, ut, quae sequuta sunt, criminationem Parmeniōnis adiuverint. Interclusus spiritus arcte meabat. Nec Philippus quicquam inexpertum omisit. Ille fomenta corpori admovit; ille torpentem nunc cibi nunc vini

Digitized by Google

odore excitavit. Atque ut primum mentis compotem esse sen- 15
sit, modo matris sororumque, modo tantae victoriae appropin-
quantis admonere non destitit. Ut vero medicamentum se 16
diffudit in venas et sensim toto corpore salubritas percipi
potuit, primum animus vigorem suum, deinde corpus quoque
expectatione maturius recuperavit: quippe post tertium diem,
quam in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec 17
avidius ipsum regem, quam Philippum, intuebatur exercitus:
pro se quisque dextram eius amplexi grates habebant velut
praesenti deo. Namque haud facile dictu est, praeter ingenitam
illi genti erga reges suos venerationem, quantum huius utique
regis vel admirationi dediti fuerint vel caritate flagraverint. Iam 18
primum nihil nisi divina ope aggredi videbatur; nam quum
esset praesto ubique fortuna, temeritas in gloriam cesserat.
Aetas quoque vix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens, 19
omnia eius opera honestabat. Et quae leviora haberi solent
plerumque, in re militari gratiora vulgo sunt, exercitatio cor-
poris inter ipsos, cultus habitusque paullulum a privato abhor-
rens, militaris vigor; quis ille vel ingenii dotibus vel animi 20
artibus ut pariter carus ac venerandus esset, effecerat.

Cap. VII. At Darēus nuncio de adversa valetudine eius 1
accepto celeritate, quantam capere tam grave agmen poterat,
ad Euphrāten contendit, iunctoque eo pontibus quinque tamen
diebus traiecit exercitum, Ciliciam occupare festinans. Iamque 2
Alexander viribus corporis receptis ad urbem Solos pervenerat,
cuius potitus ducentis talentis nomine multae exactis arci prae-
sidium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per 3
ludum atque otium reddens ostendit, quantâ fiduciâ barbaros
sperneret: quippe Aesculapio et Minervae ludos celebravit.
Spectanti nuncius laetus affertur Halicarnasso, Persas acie a 4
suis esse superatos, Myndios quoque et Caunios et pleraque
tractus eius suae facta ditionis. Igitur edito spectaculo ludicro 5
castrisque motis et Pyrāmo amne ponte iuncto ad urbem Mallon
pervenit: inde alteris castris ad oppidum Castabŭlum. Ibi 6
Parmenio regi occurrit, quem praemiserat ad explorandum iter
saltus, per quem ad urbem Isson nomine penetrandum erat.
Atque ille angustiis eius occupatis et praesidio modico relicto 7
Isson quoque desertam a barbaris ceperat. Inde progressus
deturbatis, qui interiora montium obsidebant, praesidiis cuncta
firmavit, occupatoque itinere, sicut paullo ante dictum est, idem

Digitized by Google

8 et auctor et nuncius venit. Isson deinde rex copias admovit
uhi consilio habito, utrumne ultra progrediendum foret an ib
opperiendi essent novi milites, quos ex Macedonia adventare
constabat, Parmenio non alium locum proelio aptiorem esse
9 censebat. Quippe illic utriusque regis copias numero futuras
pares, quum angustiae multitudinem non caperent: planitiem
ipsis camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie
opprimi possent. Timere, ne non virtute hostium, sed lassitu-
dine sua vincerentur. Persas recentes subinde successuros, s
10 laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris consilii accepta
est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit.
11 Erat in exercitu regis Sisines Perses: quondam a praetore
Aegypti missus ad Philippum donisque et omni honore cultus
exilium patria sede mutaverat; sequutus deinde in Asiam Alexan-
12 drum inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis
miles obsignatam anulo, cuius signum haud sane notum erat,
tradidit. Nabarzānes praetor Darēi miserat eam, hortabatur-
que Sisinem, ut dignum aliquid nobilitate ac moribus sui
13 ederet, magno id ei apud regem honori fore. Has literas Sisi-
nes, utpote innoxius, ad Alexandrum saepe deferre tentavit;
sed quum tot curis apparatuque belli regem videret urgeri,
aptius subinde tempus expectans suspicionem iniri scelesti con-
14 silii praebuit. Namque epistola, priusquam ei redderetur, in
manus Alexandri pervenerat, lectamque eam ignoti anuli sigillo
impresso Sisini dari iusserat ad aestimandam fidem barbari.
15 Qui quia per complures dies non adierat regem, scelesto con-
silio eam visus est suppressisse, et in agmine a Cretensibus
haud dubie iussu regis occisus est.

1 Cap. VIII. Iamque Graeci milites, quos Thymōdes a Phar-
nabāzo acceperat, praecipua spes et propemodum unica a
2 Darēum pervenerant. Hi magnopere suadebant, ut retro abire
spatiososque Mesopotamiae campos repeteret: si id consilium
damnaret, at ille divideret saltem copias innumerabiles, ne
sub unum fortunae ictum totas vires regni cadere pateretur.
3 Minus hoc [consilium] regi quam purpuratis eius displicebat
ancipitem fidem et mercede venalem proditionem imminere,
dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipsi in diversa digress
4 si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius
fore, quam circumdatos eos exercitu toto obrui telis, doce
5 mentum non inultae perfidiae futuros. At Darēus, ut er

Digitized by Google

sanctus et mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum, ut suam sequutos fidem, suos milites iubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam creditum sibi, si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere. Defuturos enim, qui suaderent, si suasisse periculosum esset. Denique ipsos quotidie ad se vocari in consilium, variasque sententias dicere, nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentius suaserit. Itaque Graecis nunciare iubet, ipsum quidem benivolentiae illorum gratias agere, ceterum, si retro ire pergat, haud dubie regnum hostibus traditurum. Famâ bella stare, et eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam esse rationem. Tantae enim multitudini, utique quum iam hiems instaret, in regione vasta et invicem a suis atque hoste vexata non suffectura alimenta. Ne dividi quidem copias posse servato more maiorum, qui universas vires semper discrimini bellorum obtulerint. Et hercule terribilem antea regem et absentiâ suâ ad vanam fiduciam elatum, posteaquam adventare se senserit, cautum pro temerario factum delituisse inter angustias saltus ritu ignobilium ferarum, quae strepitu praetereuntium audito silvarum latebris se occuluerunt. Iam etiam valetudinis simulatione frustrari suos milites. Sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen. In illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Haec magnificentius iactata quam verius.

Ceterum pecunia omni rerumque pretiosissimis Damascum Syriae cum modico praesidio militum missis reliquas copias in Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen coniuge et matre. Virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem. Forte eadem nocte et Alexander ad fauces, quibus Syria additur, et Darēus ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Persae, quin Isso relicta, quam ceperant, Macedŏnes fugerent. Nam etiam saucii quidam et invalidi, qui agmen non poterant persequi, excepti erant. Quos omnes instinctu purpuratorum barbara feritate saevientium praecisis adustisque manibus circumduci, ut copias suas noscerent, satisque omnibus spectatis nunciare, quae vidissent, regi suo iussit. Motis ergo castris superat Pinārum amnem, in tergis, ut credebat, fugientium haesurus. At illi, quorum amputaverat manus, ad castra Macedŏnum penetrant, Darēum, quanto

Digitized by Google

17 maximo cursu posset, sequi nunciantes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores in maritimas regiones praemissos explorare iubet, ipse adesset an praefectorum aliquis speciem praebuis-
18 set universi venientis exercitus. Sed quum speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis campis collucere coeperunt, omniaque velut continenti incendio ardere visa: quum incondita multitudo maxime propter
19 iumenta laxius tenderet. Itaque eo ipso loco metari suos castra iusserat, laetus, quod omni expetierat voto, in illis potissimum
20 angustiis decernendum fore. Ceterum, ut solet fieri, quum ultimi discriminis tempus adventat, in sollicitudinem versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua aspirante res tam prospere gesserat, verebatur, nec iniuriâ ex his, quae tribuisset sibi, quam mutabilis esset, reputabat. Unam superesse noctem, quae
21 tanti discriminis moraretur eventum. Rursus occurrebat, maiora periculis praemia, et, sicut dubium esset, an vinceret, ita illud utique certum esse, honeste et cum magna laude moritu-
22 rum. Itaque corpora milites curare iussit ac deinde tertiâ vigiliâ instructos et armatos esse. Ipse in iugum editi montis ascendit multisque collucentibus facibus patrio more sacrificium diis
23 praesidibus loci fecit. Iamque tertium, sicut praeceptum erat, signum tubâ miles acceperat, itineri simul paratus ac proelio: strenueque iussi procedere oriente luce pervenerunt ad angu-
24 stias, quas occupare decreverant. Darēum triginta inde stadia abesse praemissi indicabant. Tunc consistere agmen iubet, armisque ipse sumptis aciem ordinatum.

Darēo adventum hostium pavidi agrestes nunciaverunt, vix
25 credenti occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incesserat: quippe itineri quam proelio aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium suosque ad arma vocantium
26 maiorem metum incussit. Alii in iugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent: equos plerique frenabant. Discors exercitus nec ad unum intentus imperium vario tumultu
27 cuncta turbaverat. Darēus initio iugum montis cum parte copiarum occupare statuit, et a fronte et a tergo circumiturus hostem, a mari quoque, quo dextrum eius cornu tegebatur,
28 alios obiecturus, ut undique urgeret. Praeter haec viginti milia praemissa cum sagittariorum manu Pinărum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire et obiicere sese Macedŏnum copiis

Digitized by Google

iusserat: si id praestare non possent, retrocedere in montes et occulte circumire ultimos hostium. Ceterum destinata salubri- 29
ter omni ratione potentior fortuna discussit: quippe alii prae metu imperium exsequi non audebant, alii frustra exsequebantur, quia, ubi partes labant, summa turbatur.

Cap. IX. Acies autem hoc modo stetit. Nabarzānes equi- 1
tatu dextrum cornu tuebatur additis funditorum sagittariorumque viginti fere milibus. In eodem Thymōdes erat, Graecis 2
peditibus mercede conductis triginta milibus praepositus. Hoc erat haud dubie robur exercitus, par Macedonicae phalangi acies. In laevo cornu Aristomēdes Thessălus viginti milia bar- 3
barorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimicaturum tria 4
milia delectorum equitum, assueta corporis custodia, et pedestris acies quadraginta milia sequebantur. Hyrcāni deinde Me- 5
dique equites, his proximi ceterarum gentium, dextrâ laevâque dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum sex milia iaculatorum funditorumque antecedebant. Quicquid in illis an- 6
gustiis adiri poterat, impleverant copiae, cornuaque hinc ab iugo, illinc a mari stabant, uxorem matremque regis et alium feminarum gregem in medium agmen acceperant.

Alexander phalangem, qua nihil apud Macedŏnas validius 7
erat, in fronte constituit. Dextrum cornu Nicānor, Parmenionis filius, tuebatur: huic proximi stabant Coenos et Perdiccas et Meleāger et Ptolemaeus et Amyntas, sui quisque agminis duces. In laevo, quod ad mare pertinebat, Cratĕrus et Parmenio 8
erant, sed Cratĕrus Parmenioni parere iussus. Equites ab utroque cornu locati: dextrum Macedŏnes Thessălis adiuncti, laevum Peloponnesii tuebantur. Ante hanc aciem posuerat 9
funditorum manum sagittariis admixtis. Thraces quoque et Cretenses ante agmen ibant et ipsi leviter armati. At his, qui 10
praemissi a Darēo iugum montis insederant, Agriānos opposuit ex Graecia nuper advectos. Parmenioni autem praeceperat, ut, quantum posset, agmen ad mare extenderet, quo longius abesset acies montibus, quos occupaverant barbari. At 11
illi neque obstare venientibus nec circumire praetergressos ausi funditorum maxime aspectu territi profugerant, eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne superne incesseretur timuerat, praestitit. Triginta et duo armatorum ordines ibant; 12
neque enim latius extendi aciem patiebantur angustiae. Paula-

Digitized by Google

tim deinde se laxare sinus montium et maius spatium aperire coeperant, ita ut non pedes solum pluribus ordinibus incedere, sed etiam a lateribus circumfundi posset equitatus.

1 Cap. X. Iam in conspectu, sed extra teli iactum utraque acies erat, quum priores Persae inconditum et trucem sustu-
2 lere clamorem. Redditur et a Macedonibus, maior exercitus numero, iugis montium vastisque saltibus repercussus: quippe semper circumiecta nemora petraeque, quantamcunque acce-
3 pere vocem, multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat identidem manu suos inhibens, ne suspensi, acrius ob nimiam festinationem concitato spiritu, capesserent proe-
4 lium. Quumque agmini obequitaret, varia oratione, ut cuiusque animis aptum erat, milites alloquebatur. Macedŏnes, tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam atque ultima orientis non ipsius magis quam suo ductu profecti, invete-
5 ratae virtutis admonebantur. Illos terrarum orbis liberatores emensosque olim Herculis et Liberi patris terminos non Persis modo, sed etiam omnibus gentibus imposituros iugum: Macedŏnum provincias Bactra et Indos fore. Minima esse, quae nunc
6 intuerentur; sed omnia victoriâ aperiri. Non in praeruptis petris Illyriorum et Thraciae saxis sterilem laborem fore, spolia totius orientis offerri. Vix gladio futurum opus, totam aciem
7 suo pavore fluctuantem umbonibus posse propelli. Victor ad haec Atheniensium Philippus pater invocabatur, domitaeque nuper Boeotiae et urbis in ea nobilissimae ad solum dirutae species repraesentabatur animis. Iam Granĭcum amnem, iam tot urbes aut expugnatas aut in fidem acceptas omniaque, quae post tergum erant, strata et pedibus ipsorum subiecta memo-
8 rabat. Quum adierat Graecos, admonebat, ab his gentibus illata Graeciae bella Darēi prius, deinde Xerxis insolentiâ, aquam ipsos terramque poscentium, ut neque fontium haustum nec
9 solitos cibos relinquerent. Ab his templa ruinis et ignibus esse deleta, urbes eorum expugnatas, foedera humani divinique iuris violata referebat. Illyrios vero et Thracas rapto vivere assuetos aciem hostium auro purpurâque fulgentem intueri iubebat,
10 praedam, non arma gestantem. Irent et imbellibus feminis aurum viri eriperent. Aspera montium suorum iuga nudosque colles et perpetuo rigentes gelu ditibus Persarum campis agrisque mutarent.

1 Cap. XI. Iam ad teli iactum pervenerant, quum Persarum

Digitized by Google

equites ferociter in laevum cornu hostium invecti sunt. Quippe Darēus equestri proelio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse coniectans. Iamque etiam dextrum Alexandri cornu circumibatur. Quod ubi Macĕdo conspexit, 2
duabus alis equitum ad iugum montis iussis subsistere, ceteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subductis deinde 3
ex acie Thessălis equitibus praefectum eorum occulte circumire tergum suorum iubet Parmenionique coniungi et, quod is imperasset, impigre exsequi. Iamque ipsi in medium Persarum 4
undique circumfusi egregie se tuebantur, sed conferti et quasi cohaerentes tela vibrare non poterant: simul erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur, levique et vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conserere gladios impigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fusum est. Duae quippe acies ita 5
cohaerebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit: collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo 6
promovebant gradum, quum hostem prostraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos; nec vulnerati, ut alias solent, acie poterant excedere, quum hostis instaret a fronte, a tergo sui urgerent.

Alexander non ducis magis quam militis munia exsequeba- 7
tur, opimum decus caeso rege expetens. Quippe Darēus curru sublimis eminebat, et suis ad se tuendum et hostibus ad incessendum ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxāthres, quum 8
Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus praeerat, ante ipsum currum regis obiecit, armis et robore corporis multum super ceteros eminens, animo vero et pietate in paucissimis. Illo utique proelio clarus alios improvide instantes prostravit, alios in fugam avertit. At Macedŏnes, ut circa regem erant, mu- 9
tua adhortatione firmati cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum vero similis ruinae strages erat. Circa currum Darēi iacebant nobilissimi duces ante oculos regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni sicut dimicantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Atizўes et Rheomīthres et 10
Satăces, praetor Aegypti, magnorum exercituum praefecti, noscitabantur: circa eos cumulata erat peditum equitumque obscurior turba. Macedŏnum quoque non quidem multi, sed prom-

Digitized by Google

ptissimi tamen caesi sunt: inter quos Alexandri dextrum femur
11 leviter mucrone perstrictum est. Iamque qui Darēum vehebant equi confossi hastis et dolore efferati iugum quatere et regem curru excutere coeperant, quum ille veritus, ne vivus veniret in hostium potestatem, desilit et in equum, qui ad hoc sequebatur, imponitur, insignibus quoque imperii, ne fugam proderent, in-
12 decore abiectis. Tum vero ceteri dissipantur metu et, qua cuique ad fugam patebat via, erumpunt, arma iacientes, quae paullo ante ad tutelam corporum sumpserant: adeo pavor etiam auxi-
13 lia formidat. Instabat fugientibus eques a Parmeniōne missus, et forte in illud cornu omnes fuga abstulerat.

At in dextro Persae Thessălos equites vehementer urgebant.
14 Iamque una ala ipso impetu proculcata erat, quum Thessăli strenue circumactis equis dilapsi rursus in proelium redeunt sparsosque et incompositos victoriae fiduciâ barbaros ingenti
15 caede prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum serie laminarum graves agmen, quod celeritate maxime constat, aegre moliebantur: quippe in circumagendis equis suis Thessăli mul-
16 tos occupaverant. Hac tam prospera pugna nunciata Alexander, non ante ausus persequi barbaros, utrimque iam victor instare
17 fugientibus coepit. Haud amplius regem quam mille equites sequebantur, quum ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo, et idem metus, qui cogebat fugere,
18 fugientes morabatur. At Graeci, qui in Darēi partibus steterant, Amynta duce (praetor hic Alexandri fuerat, tunc transfuga) ab-
19 rupti a ceteris haud sane fugientibus similes evaserant. Barbari longe diversam fugam intenderunt, alii qua rectum iter in Persidem ducebat, quidam circuitu rupes saltusque montium occultos petivere, pauci castra Darēi.

20 Sed iam illa quoque [hostis] victor intraverat omni quidem opulentiâ ditia. Ingens auri argentique pondus, non belli, sed luxuriae apparatum, diripuerant milites. Quumque plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in
21 comparatione meliorum avaritia contempserat. Iamque ad feminas perventum erat, quibus quo cariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur, nec corporibus quidem vis ac libido
22 parcebat. Omnia planctu tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant, nec ulla facies mali deerat, quum per omnes ordines aetatesque victoris crudelitas ac licentia vaga-

Digitized by Google

retur. Tunc vero impotentis fortunae species conspici potuit, 23
quum ii, qui tum Darēo tabernaculum exornaverant, omni luxu et opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solum intactum omiserant milites, ita tradito more, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos animosque in semet 24
averterant captivae mater coniunxque Darēi: illa non maiestate solum, sed etiam aetate venerabilis, haec formae pulchritudine nec illa quidem sorte corruptae. Receperat in sinum filium nondum sextum annum aetatis egressum, in spem tantae fortunae, quantam pater eius paullo ante amiserat, genitum. At in 25
gremio anus aviae iacebant adultae virgines duae, non suo tantum, sed etiam illius maerore confectae. Ingens circa eas nobilium feminarum turba constiterat laceratis crinibus abscissâque veste, pristini decoris immemores, reginas dominasque, veris quondam, tunc alienis nominibus invocantes. Illae 26
suae calamitatis oblitae, in utro cornu Darēus stetisset, quae fortuna discriminis fuisset, requirebant. Negabant se captas, si viveret rex. Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat. In acie autem caesa sunt Persarum peditum centum 27
milia, decem vero milia interfecta equitum. At a parte Alexandri quattuor et quingenti saucii fuere, triginta omnino et duo ex peditibus desiderati sunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria stetit.

Cap. XII. Rex, qui diu Darēum persequendo fatigatus, 1
postquam et nox appetebat et consequendi spes non erat, in castra paullo ante a suis capta pervenit. Invitari deinde amicos, 2
quibus maxime assueverat, iussit, quippe summa dumtaxat cutis in femine perstricta non prohibebat interesse convivio: quum repente e proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors 3
quoque, quae excubabat ad tabernaculum regis, verita, ne maioris motus principium esset, armare se coëperat. Causa subiti 4
pavoris fuit, quod mater uxorque Darēi cum captivis mulieribus nobilibus regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu eiulatuque deflebant. Unus namque e captivis spadonibus, 5
qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darēus, sicut paullo ante dictum est, ne cultu proderetur, abiecerat, in manibus eius, qui repertum ferebat, agnovit, ratusque interfecto detractum esse, falsum nuncium mortis eius

Digitized by Google

6 attulerat. Hoc mulierum errore comperto Alexander fortunae
Darēi et pietati earum illacrimasse fertur. Ac primo Mithrēnem,
qui Sardis tradiderat, peritum linguae Persicae, ire ad conso-
7 landas eas iusserat. Veritus deinde, ne proditor captivarum
iram doloremque renovaret, Leonnātum ex purpuratis suis
misit, iussum indicare, falso lamentari eas [Darēum] vivum.
Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivae
8 erant, pervenit missumque se a rege nunciari iubet. At hi, qui
in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati actum esse de
dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, adesse supre-
9 mam horam, missosque, qui occiderent captas. Itaque, ut quae
nec prohibere possent nec admittere auderent, nullo responso
10 dato tacitae opperiebantur victoris arbitrium. Leonnātus, ex-
spectato diu, qui se introduceret, posteaquam nemo procedere
audebat, relictis in vestibulo satellitibus intrat in tabernacu-
lum. Ea ipsa res turbaverat feminas, quod irrupisse, non ad-
11 missus videbatur. Itaque mater et coniunx provolutae ad pedes
orare coeperunt, ut, priusquam interficerentur, Darēi corpus
ipsis patrio more sepelire permitteret: functas supremo in
12 regem officio non aegre sese morituras. Leonnātus, et vivere
Darēum et ipsas non incolumes modo, sed etiam apparatu
pristinae fortunae reginas fore. Tum demum mater Darēi alle-
vari se passa est.

13 Alexander postero die cum cura sepultis militibus, quorum
corpora invenerat, Persarum quoque nobilissimis eundem ho-
norem haberi iubet matrique Darēi permitti, quos vellet, patrio
14 more sepeliret. Illa paucos arta propinquitate coniunctos pro
habitu praesentis fortunae humari iussit, apparatum funerum,
quo Persae suprema officia celebrarent, invidiosum fore existi-
15 mans, quum victores haud pretiose cremarentur. Iamque iustis
defunctorum corporibus solutis praemittit ad captivas, qui nun-
ciarent, ipsum venire: inhibitâque comitantium turbâ taber-
16 naculum cum Hephaestiōne intrat. Is longe omnium amicorum
carissimus erat regi, cum ipso pariter eductus, secretorum
omnium arbiter: libertatis quoque in admonendo eo non alius
ius habebat, quod tamen ita usurpabat, ut magis a rege per-
missum quam vindicatum ab eo videretur; et sicut aetate par
17 erat regi, ita corporis habitu praestabat. Ergo reginae illum
regem esse ratae suo more veneratae sunt. Inde ex spadoni-
bus captivis, quis Alexander esset, monstrantibus Sysigambis

Digitized by Google

advoluta est pedibus eius, ignorationem nunquam antea visi regis excusans. Quam manu allevans rex, Non errasti, inquit, mater, nam et hic Alexander est. Equidem hac continentia 18
animi si ad ultimum vitae perseverare potuisset, feliciorem fuisse crederem, quam visus est esse, quum Libĕri patris imitaretur triumphum ab Hellesponto usque ad oceanum omnes gentes victoriâ emensus. Vicisset profecto superbiam atque iram, 19
mala invicta: abstinuisset inter epulas caedibus amicorum, egregiosque bello viros et tot gentium secum domitores indictâ causâ veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo 20
eius superfuderat: itaque orientem eam moderate et prudenter tulit, ad ultimum magnitudinem eius non cepit.

Tunc quidem ita se gessit, ut omnes ante eum reges et con- 21
tinentiâ et clementiâ vincerentur. Virgines reginas excellentis 22
formae tam sancte habuit, quam si eodem, quo ipse, parente genitae forent. Coniugem eiusdem, quam nulla aetatis suae pulchritudine corporis vicit, adeo ipse non violavit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet. Om- 23
nem cultum reddi feminis iussit; nec quicquam ex pristinae fortunae magnificentia captivis praeter fiduciam defuit. Itaque 24
Sisygambis, Rex, inquit, mereris, ut ea precemur tibi, quae Darēo nostro quondam precatae sumus; et, ut video, dignus es, qui tantum regem non felicitate solum, sed etiam aequitate superaveris. Tu quidem matrem me et reginam vocas: sed ego 25
me tuam famulam esse confiteor. Et praeteritae fortunae fastigium capio et praesentis iugum pati possum: tua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementiâ quam saevitiâ vis esse testatum. Rex bonum animum habere eas iussit, Darēi 26
filium collo suo admovit: atque nihil ille conspectu tunc primum a se visi conterritus cervicem eius manibus amplectitur. Motus ergo rex constantiâ pueri Hephaestiōnem intuens, Quam vellem, inquit, Darēus aliquid ex hac indole hausisset! Tum 27
tabernaculo egressus tribus aris in ripa Pinări amnis Iovi atque Herculi Minervaeque sacratis Syriam petit, Damascum, ubi regis gaza erat, Parmenione praemisso.

Cap. XIII. Atque quum praecessisse Darēi satrapam com- 1
perisset, veritus, ne paucitas suorum sperneretur, accersere maiorem manum statuit. Sed forte in exploratores ab eo prae- 2
missos incidit natione Mardus, qui ad Parmenionem perductus literas ad Alexandrum a praefecto Damasci missas tradit ei, nec

Digitized by Google

dubitare eum, quin omnem regiam supellectilem cum pecunia
3 traderet, adiecit. Parmenio, asservari eo iusso, literas aperit, in quis erat scriptum, ut mature Alexander aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu exigua. Itaque re cognita Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille e manibus custodientium
4 lapsus Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmeniōnis animum insidias timentis, et ignotum iter sine duce non audebat ingredi: felicitati tamen regis sui confisus agrestes, qui duces itineris essent, excipi iussit. Quibus celeriter repertis quarto die ad urbem pervenit, iam metuente praefecto, ne sibi
5 fides habita non esset. Igitur quasi parum munimentis oppidi fidens ante solis ortum pecuniam regiam, gazam Persae vocant, cum pretiosissimis rerum efferri iubet, fugam simulans, re
6 vera, ut praedam hosti offerret. Multa milia virorum feminarumque excedentem oppido sequebantur: omnibus miserabilis turba, praeter eum, cuius fidei commissa fuerat. Quippe quo maior proditionis merces foret, obiicere hosti parabat gratiorem omni pecunia praedam, nobiles viros, praetorum Darēi coniuges liberosque, praeter hos urbium Graecarum legatos, quos Darēus velut in arce tutissima in proditoris reliquerat mani-
7 bus. Gangăbas Persae vocant humeris onera portantes: hi quum tolerare non possent, quippe et procella subito nivem effuderat et humus rigebat gelu, tum astrictas vestes, quas cum pecunia portabant, auro et purpura insignes, induunt, nullo prohibere auso, quum fortuna regis etiam humillimis in
8 ipsum licentiam faceret. Praebuere ergo Parmeniōni non spernendi agminis speciem, qui intentiore cura suos quasi ad iustum proelium paucis adhortatus equis calcaria iubet subdere et acri
9 impetu in hostem evehi. At illi, qui sub oneribus erant, omissis [illis] per metum capessunt fugam: armati quoque, qui eos prosequebantur, eodem metu arma iactare ac nota diverticula
10 petere coeperunt. Praefectus quasi et ipse conterritus simulans cuncta pavore compleverat. Iacebant totis campis opes regiae, illa pecunia stipendio ingenti militum praeparata, ille cultus tot nobilium virorum, tot illustrium feminarum, aurea vasa, aurei freni, tabernacula regali magnificentia ornata,
11 vehicula quoque a suis destituta, ingentis opulentiae plena, facies etiam praedantibus tristis, si qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili et fidem excedente fortuna cumulata tunc alia stirpibus lacerata, alia in coenum

Digitized by Google

demersa eruebantur: non sufficiebant praedantium manus praedae.

Iamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat: 12
feminae pleraeque parvos trahentes liberos ibant. Inter quas tres fuere virgines, Ochi, qui ante Darēum regnaverat, filiae, olim quidem ex fastigio paterno rerum mutatione detractae, sed tum sortem earum crudelius aggravante fortuna. In eodem 13
grege uxor quoque eiusdem Ochi fuit, Oxathrisque (frater hic erat Darēi) filia, et coniunx Artabāzi, principis purpuratorum, et filius, cui Ilionĕo fuit nomen. Pharnabāzi quoque, cui sum- 14
mum imperium maritimae orae rex dederat, uxor cum filio excepta est, Mentŏris filiae tres, ac nobilissimi ducis Memnŏnis coniunx et filius. Vixque ulla domus purpurati fuit tantae cladis expers. Lacedaemonii quoque et Athenienses societatis fide 15
violata Persas sequuti: Aristogīton, Dropĭdes et Iphicrătes, inter Athenienses genere famâque longe clarissimi, Lacedaemonii Pausippus et Onomastorĭdes cum Monĭmo et Callicratĭde, hi quoque domi nobiles. Summa pecuniae signatae fuit talen- 16
tûm duo milia et sexcenta, facti argenti pondus quingenta aequabat. Praeterea triginta milia hominum cum septem milibus iumentorum dorso onera portantium capta sunt. Ceterum 17
dii tantae fortunae proditorem [sepulturae] celeriter debitâ poenâ persequuti sunt. Namque unus e consciis eius, credo, 15
regis vicem etiam in illa sorte reveritus interfecti proditori caput ad Darēum tulit, opportunum solatium prodito: quippe et ultus inimicum erat et nondum in omnium animis memoriam 6
maiestatis suae exolevisse cernebat.

LIBER IV. (II.)

ARGUMENTUM.

Alexander literis a Dareo superbe scriptis regie respondet. Abdolonimum Sidoniis regem praeficit. Amyntas transfuga miro modo a Persis ipsis occiditur. Variae variis locis praefectorum Darei clades. Cap. 1. Tyrus urbs insolis Alexandrum recipere recusantibus obsidetur. 2. Quae obsidio dubiis belli eventibus admodum nobilitata est. 3. Tandem vi capta funesto vastatur incendio. 4. Darei iterata de pace submissiorque legatio ab Alexandro repudiatur, quo facto Graeci eum coronâ aureâ donant; ille per praefectos plerasque Persarum provincias in potestatem suam redigit. 5. Ad bellum dum se accingit Dareus, Alexander Gazam expugnat eiusque prae-

Digitized by Google

fectum Batim crudeli afficit supplicio. 6. Dein Aegyptum pergit et adit Iovis Hammonis oraculum. 7. In Aegypto Alexandriam condit, Memphim petit et res Aegypti ordinat. 8. Dareus ad Arbela pervenit eoque invito Alexander Tigrim superat. 9. Milites ob lunae defectum turbatos per Aegyptios vates confirmat Alexander. Persas vastatores coniicit in fugam. Darei uxor captiva, moerore confecta, supremum diem obit, unde Alexandri lacrimae. Darei suspiciones, luctus et vota. 10. Pacem tertio quaesitam Dareus non impetrat, immo ad deditionem aut ad bellum ab Alexandro provocatur. 11. Ad proelium dum Persarum se exercitus parat, Macedones terrore velut lymphatico percussi arma alacriter capessunt. 12. Consilia de nocturno proelio Parmenionis et Polypercontis Alexander damnat somnoque refectus interrito vultu suos ad pugnam accendit. 13. Alexandri ad Graecorum, Dareique ad Persarum exercitus ante pugnam orationes. 14. Cruenti ad Arbela proelii descriptio. Victor Alexander Dareum victum persequitur. 15. Parmenio in discrimine constitutus Alexandrum retrahit. Tandem integrâ victoriâ potiti Macedones reliquos Persas fugâ sibi quaerere salutem cogunt. 16.

1 Cap. I. Darēus, tanti modo exercitus rex, qui triumphantis magis quam dimicantis more curru sublimis inierat proelium, per loca, quae prope immensis agminibus impleverat,
2 iam inania et ingenti solitudine vasta fugiebat. Pauci regem sequebantur: nam nec eodem omnes fugam intenderant, et deficientibus equis cursum eorum, quos rex subinde mutabat,
3 aequare non poterant. Onchas deinde pervenit, ubi excepere eum Graecorum quattuor milia, cum quibus ad Euphrāten contendit, id demum credens fore ipsius, quod celeritate praenu- pere potuisset. At Alexander Parmeniōnem, per quem apud ips- amascum recepta erat praeda, iussum eam ipsam et captivos dili- genti asservare custodia, Syriae, quam Coelen vocant, praefecit. Novum imperium Syri nondum belli cladibus statis domiti aspernabantur; sed celeriter subacti obedienter imperata
6 fecerunt. Arādus quoque insulā deditur regi. Maritimam tum oram et pleraque longius etiam a mari recedentia rex eius insulae Strato possidebat, quo in fidem accepto castra movit ad
7 urbem Marathon. Ibi illi literae a Darēo redduntur, quibus ut superbe scriptis vehementer offensus est. Praecipue eum movit, quod Darēus sibi regis titulum nec eundem Alexandri nomini
8 ascripserat. Postulabat autem magis quam petebat, ut acceptā pecuniā, quantamcunque tota Macedonia caperet, matrem sibi et coniugem liberosque restitueret: de regno aequo, si vellet,
9 Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, tentus patrio, cederet alieni imperii finibus; socius amique esset. In ea se fidem et dare paratum et accipere.

Digitized by Google

Contra Alexander in hunc maxime modum rescripsit: Rex 10
Alexander Darēo. Cuius nomen sumpsisti, Darēus Graecos,
qui oram Hellesponti tenent, coloniasque Graecorum Ionias
omni clade vastavit, cum magno deinde exercitu mare traiecit
illato Macedoniae et Graeciae bello. Rursus Xerxes gentis 11
eiusdem ad oppugnandos nos cum immanium barbarorum co-
piis venit, qui navali proelio victus Mardonium tamen reliquit
in Graecia, ut absens quoque popularetur urbes, agros ureret.
Philippum vero parentem meum quis ignorat ab his interfectum 12
esse, quos ingentis pecuniae spe sollicitaverant vestri? Impia
enim bella suscipitis, et, quum habeatis arma, licemini hostium
capita, sicut tu proxime talentis mille tanti exercitus rex per-
cussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non 13
infero. Et dii quoque pro meliore stant caussa; magnam par-
tem Asiae in ditionem redegi meam, te ipsum acie vici. Quem
etsi nihil a me impetrare oportebat, utpote qui ne belli quidem
in me iura servaveris, tamen si veneris supplex, et matrem et
coniugem et liberos sine pretio recepturum esse promitto. Et
vincere et consulere victis scio. Quodsi te nobis committere 14
times, dabimus fidem, impune venturum. De cetero, quum
mihi scribes, memento non solum regi te, sed etiam tuo
scribere.

Ad hanc perferendam Thersippus est missus. Ipse in Phoe- 15
nicen descendit et oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad
Sidōna ventum est, urbem vetustate famâque conditorum inclitam. Regnabat in ea Strato, Darēi opibus adiutus, sed, quia 16
deditionem magis popularium quam sua sponte fecerat, regno
visus indignus, Hephaestionique permissum, ut, quem eo fa-
stigio Sidōnis dignissimum arbitraretur, constitueret regem.
Erant Hephaestiōni hospites clari inter suos iuvenes, qui facta 17
ipsis potestate regnandi negaverunt quemquam patrio more in
id fastigium recipi nisi regia stirpe ortum. Admiratus He- 18
phaestio magnitudinem animi spernentis, quod alii per ignes
ferrumque peterent, Vos quidem macti virtute, inquit, estote,
qui primi intellexistis, quanto maius esset regnum fastidire
quam accipere. Ceterum date aliquem regiae stirpis, qui me-
minerit, a vobis acceptum habere se regnum. Atque illi, quum 19
multos imminere tantae spei cernerent, singulis amicorum
Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes, statuunt, ne-
minem esse potiorem, quam Abdalonimum quendam, long-

Digitized by Google

quidem cognatione stirpi regiae annexum, sed ob inopiam
20 suburbanum hortum exigua colentem stipe. Caussa ei paupertatis, sicut plerisque, probitas erat, intentusque operi diurno strepitum armorum, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat.

21 Subito deinde, de quibus ante dictum est, cum regiae vestis insignibus hortum intrant, quem forte steriles herbas eligens
22 Abdalonĭmus repurgabat. Tum rege eo salutato alter ex his, Habitus, inquit, hic, quem cernis in meis manibus, cum isto squalore permutandus tibi est. Ablue corpus illuvie aeternisque sordibus squalidum: cape regis animum, et in eam fortunam, qua dignus es, istam continentiam profer. Et quum in regali solio residebis, vitae necisque omnium civium dominus, cave obliviscaris huius status, in quo accipis regnum, immo
23 hercule, propter quem. Somnio similis res Abdalonĭmo videbatur: interdum, satisne sani essent, qui tam proterve sibi illuderent, percontabatur. Sed ut cunctanti squalor ablutus est et iniecta vestis purpurâ auroque distincta et fides a iurantibus
24 facta, serio iam rex iisdem comitibus in regiam pervenit. Fama deinde, ut solet, strenue tota urbe discurrit: aliorum studium, aliorum indignatio eminebat: ditissimus quisque humilitatem
25 inopiamque eius apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum rex protinus iussit diuque contemplatus, Corporis, inquit, habitus famae generis non repugnat: sed libet scire, inopiam qua patientia tuleris? Tum ille, Utinam, inquit, eodem animo regnum pati possim! Hae manus suffecere desiderio
26 meo: nihil habenti nihil defuit. Magnae indolis specimen ex hoc sermone Abdalonĭmi cepit. Itaque non Stratōnis modo regiam supellectilem attribui ei iussit, sed pleraque etiam ex Persica praeda; regionem quoque urbi appositam ditioni eius adiecit.

27 Interea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse diximus, cum quattuor milibus Graecorum, ipsum ex acie persequutis, fugâ Tripŏlin pervenit. Inde in naves militibus impositis Cyprum transmisit, et quum in illo statu rerum id quemque, quod occupasset, habiturum arbitraretur, velut certo iure possessum, Aegyptum petere decrevit, utrique regi hostis
28 et semper ex ancipiti mutatione temporum pendens. Hortatusque milites ad spem tantae rei docet, Satăcem, praetorem Aeti, cecidisse in acie, Persarum praesidium et sine duce esse

Digitized by Google

et invalidum, Aegyptios semper praetoribus eorum infestos pro sociis ipsos, non pro hostibus aestimaturos. Omnia experiri 29
necessitas cogebat: quippe quum primas spes fortuna destituit, futura praesentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, duceret, quo videretur. Atque ille utendum animis, dum spe calerent, ratus ad Pelusii ostium penetrat, simulans a Darēo se esse praemissum. Potitus ergo Pelusii Memphin copias promovit: ad cuius famam Aegyptii, vana gens et novandis quam 30
gerendis aptior rebus, ex suis quique vicis urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda praesidia Persarum. Qui territi tamen spem retinendi Aegyptum non omiserunt. Sed eos 31
Amyntas proelio superatos in urbem compellit, castrisque positis victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positis omnibus hostium cuncta agebantur. Itaque Mazăces, 32
quamquam infelici proelio suorum animos territos esse cognoverat, tamen palantes et victoriae fiduciâ incautos ostentans, perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere et res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius quam eventu felicius fuit: 33
ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has poenas Amyntas utrique regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam illi, quem deseruerat.

Darēi praetores, qui proelio apud Isson superfuerant, cum 34
omni manu, quae fugientes sequuta erat, assumpta etiam Cappadŏcum et Paphlagŏnum iuventute Lydiam recuperare tentabant. Antigŏnus, praetor Alexandri, Lydiae praeerat: qui, 35
quamquam plerosque militum ex praesidiis ad regem dimiserat, tamen barbaris spretis in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit; tribus proeliis alia atque alia regione commissis Persae funduntur. Eodem tempore classis Mace- 36
dŏnum ex Graecia accita Aristomĕnen, qui ad Hellesponti oram recuperandam a Darēo erat missus, captis eius aut eversis navibus superat. A Milesiis deinde Pharnabāzus, praefectus Per- 37
sicae classis, pecuniâ exactâ et praesidio in urbem Chium introducto centum navibus Andrum et inde Syphnum petiit. Has quoque insulas praesidiis occupat, pecuniâ multat. Magnitudo 38
belli, quod ab opulentissimis Europae Asiaeque regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Graeciae quoque et Cretae arma commoverat. Agis, Lacedaemoniorum rex, octo milibus 39
Graecorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis bellum Antipatro, Macedoniae praefecto, moliebatur. Creten- 40

ses has aut illas partes sequuti nunc Spartanorum nunc Macedŏnum praesidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuere discrimina, unum certamen, ex quo cetera pendebant, intuente fortuna.

1 Cap. II. Iam tota Syria, iam Phoenĭce quoque excepta Tyro Macedŏnum erant, habebatque rex castra in continenti, a quo 2 urbem angustum fretum dirimit. Tyrus et magnitudine et claritate ante omnes urbes Syriae Phoenicesque memorabilis facilius societatem Alexandri acceptura videbatur quam imperium. Coronam igitur auream donum legati afferebant, commeatus- 3 que large et hospitaliter ex oppido advexerant. Ille dona, ut ab amicis, accipi iussit, benigneque legatos alloquutus Herculi, quem praecipue Tyrii colerent, sacrificare velle se dixit: Macedŏnum reges credere, ab illo deo ipsos genus ducere; se vero, 4 ut id faceret, etiam oraculo monitum. Legati respondent, esse templum Herculis extra urbem in ea sede, quam Palaetўron 5 ipsi vocent: ibi regem deo sacrum rite facturum. Non tenuit iram [Alexander], cuius alioqui potens non erat. Itaque, Vos quidem, inquit, fiduciâ loci, quod insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed brevi ostendam, in continenti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem aut op- 6 pugnaturum. Cum hoc responso dimissos monere amici coeperunt, ut regem, quem Syria, quem Phoenĭce recepisset, ipsi quoque urbem intrare paterentur. At illi loco satis fisi obsidionem ferre decreverant.

7 Namque urbem a continenti quattuor stadiorum fretum dividit; Africo maxime obiectum crebros ex alto fluctus in litus 8 evolvit. Nec accipiendo operi, quo Macedŏnes continenti insulam iungere parabant, quidquam magis quam ille ventus obstabat. Quippe vix leni et tranquillo mari moles agi possunt, Africus vero prima quaeque congesta pulso illisa mari subruit: nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undae et per nexus operum manantes et, ubi acrior flatus exsistit, summi 9 operis fastigio superfusae. Praeter hanc difficultatem haud minor alia erat: muros turresque urbis praealtum mare ambiebat: non tormenta nisi e navibus procul excussa mitti, non scalae moenibus applicari poterant: praeceps in salum murus pedestre interceperat iter: naves nec habebat rex, et, si admo- 10 visset, pendentes et instabiles missilibus arceri poterant. Inter quae parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthagi-

Digitized by Google

niensium legati ad celebrandum sacrum anniversarium more patrio tunc venerant: quippe Carthaginem Tyrii condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Poeni coeperunt, 11 ut obsidionem forti animo paterentur; brevi Carthagine auxilia ventura. Namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur.

Igitur bello decreto per muros turresque tormenta dispo- 12 nunt, arma iunioribus dividunt, opifices, quorum copiâ urbs abundabat, in officinas distribuunt. Omnia belli apparatu strepunt: ferreae quoque manus (harpagonas vocant), quas operibus hostium iniicerent, corvique et alia tuendis urbibus excogitata praeparabantur. Sed quum fornacibus ferrum, quod excudi 13 oportebat, impositum esset admotisque follibus ignem flatu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur: idque omen in Macedŏnum metum verterunt Tyrii. Apud Ma- 14 cedŏnas quoque quum forte panem quidam militum frangerent, manantis sanguinis guttas notaverunt; territoque rege Aristander, peritissimus vatum, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum ait: contra, quum ab interiore parte manaverit, urbi, quam obsidere destinassent, exitium portendere. Alexander quum et classem procul haberet et longam 15 obsidionem magno sibi ad cetera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit: quos Tyrii contra ius gentium occisos praecipitaverunt in altum. Atque ille suorum tam indigna morte commotus urbem obsidere statuit.

Sed ante iacienda moles erat, quae continenti urbem com- 16 mitteret. Ingens ergo animos militum desperatio incessit, cernentium profundum mare, quod vix divina ope posset impleri: quae saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? exhauriendas esse regiones, ut illud spatium exaggeraretur, et aestuare semper fretum, quoque artius volutetur inter insulam et continentem, hoc acrius furere. At ille haud- 17 quaquam rudis pertractandi militares animos speciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronunciat, dextram porrigentis: illo duce, illo aperiente in urbem intrare se visum. Inter haec caduceatores interfectos, gentium iura violata referebat: unam esse urbem, quae cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium datur, ut suos quisque castiget: sa- 18 tisque omnibus stimulatis opus orsus est. Magna vis saxorum

Digitized by Google

ad manum erat, Tyro vetere praebente: materies ex Libăno
19 monte ratibus et turribus faciendis advehebatur. Iamque a fundo maris in altitudinem montis opus excreverat, nondum tamen aquae fastigium aequabat, et, quo longius moles agebatur a litore, hoc magis, quidquid ingerebatur, praealtum absorbebat
20 mare: quum Tyrii parvis navigiis admotis per ludibrium exprobrabant, illos armis inclitos dorso sicut iumenta onera gestare. Interrogabant etiam, num maior Neptuno Alexander esset? Haec ipsa insectatio alacritatem militum accendit.
21 Iamque paullum moles aquâ eminebat et simul aggeris latitudo crescebat urbique admovebatur, quum Tyrii magnitudine molis, cuius incrementum eos ante fefellerat, conspecta levibus navigiis nondum commissum opus circumire coeperunt, missi-
22 libus quoque eos, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis quum et removere et appellere scaphas in expedito esset, ad curam semet ipsos tuendi ab opere conver-
23 terant. Igitur rex munientibus coria velaque iussit obtendi, ut extra teli ictum essent: duasque turres ex capite molis ere-
24 xit, e quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul a conspectu hostium litori appellunt, expositisque militibus eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libăno quoque Arăbum agrestes incompositos Macedŏnas adorti triginta fere interficiunt, paucioribus captis.

1 Cap. III. Ea res Alexandrum dividere copias coëgit: et ne segniter assidere uni urbi videretur, operi Perdiccam Cratĕrum-
2 que praefecit, ipse cum expedita manu Arabiam petiit. Inter haec Tyrii navem magnitudine eximia, saxis arenâque a puppi oneratam, ita ut multum prora emineret, bitumine ac sulphure illitam remis concitaverunt; et quum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit: tum prorâ eius accensâ remiges desiluere in scaphas, quae ad hoc ipsum
3 praeparatae sequebantur. Navis autem igne concepto latius fundere incendium coepit, quod, priusquam posset occurri,
4 turres et cetera opera in capite molis posita comprehendit. At qui desiluerant in parva navigia, faces, et quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Iamque non modo Macedŏnum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem: quum hi, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio,
5 partim armis omissis in mare semet ipsi immitterent. At Tyrii, qui capere eos quam interficere mallent, natantium manus sti-

Digitized by Google

pitibus saxisque lacerabant, donec debilitati impune navigiis excipi possent. Nec incendio solum opera consumpta, sed forte 6
eodem die vehementior ventus totum ex profundo mare illisit in molem, crebrisque fluctibus compages operis verberatae se laxavere, saxaque interfluens unda medium opus rupit. Pro- 7
rutis igitur lapidum cumulis, quibus iniecta terra sustinebatur, praeceps in profundum ruit, tantaeque molis vix ulla vestigia invenit Arabiâ rediens Alexander.

Hic, quod in adversis rebus solet fieri, alius in alium culpam referebant, quum omnes verius de saevitia maris queri possent. Rex novi operis molem orsus in adversum ventum non latere, 8
sed recta fronte direxit, quod cetera opera, velut sub ipsa latentia, tuebatur; latitudinem quoque aggeri adiecit, ut turres in medio excitatae procul teli iactu abessent. Totas autem arbores 9
cum ingentibus ramis in altum iaciebant, deinde saxis onerabant, rursus cumulo eorum alias arbores iniiciebant, tum humus aggerebatur, superque alia strue saxorum arborumque cumulata velut quodam nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, segniter exsequebantur. Praecipuum auxilium erat, qui procul hostium 10
conspectu subibant aquam occultoque lapsu ad molem usque penetrabant falcibus palmites arborum eminentium ad se trahentes, quae ubi sequutae erant, pleraque secum in profundum dabant; tum levatos onere stipites truncosque arborum haud aegre moliebantur; deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapso sequebatur. Aegro animi Alexan- 11
dro, nec perseveraret an abiret satis certo, classis Cypro advenit; eodemque tempore Cleander cum Graecis militibus in Asiam nuper advectus. Centum et nonaginta navium classem in duo dividit cornua: laevum Pnytagŏras, rex Cypriorum, cum Cratĕro tuebatur, Alexandrum in dextro quinqueremis regia vehebat. Nec Tyrii, quamquam classem habebant, ausi navale 12
inire certamen, tris omnino ante ipsa moenia opposuerunt: quibus rex invectus ipsas demersit.

Postera die classe ad moenia admota undique tormentis et 13
maxime arietum pulsu muros quatit, quos Tyrii raptim obstructis saxis refecerunt, interiorem quoque murum, ut, si prior fefellisset, illo se tuerentur, undique orsi. Sed undique vis 14
mali urgebat: moles intra teli iactum erat, classis moenia circumibat, terrestri simul navalique clade obruebantur. Quippe

Digitized by Google

binas quadriremes Macedŏnes inter se ita iunxerant, ut prorae cohaererent, puppes intervallo, quantum capere poterant, dista-
15 rent. Hoc puppium intervallum antennis asseribusque validis deligatis superque eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, impleverant: sic instructas quadriremes ad urbem agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tuto, quia proris
16 miles tegebatur. Media nox erat, quum classem, sicuti dictum est, paratam circumire muros iubet; iamque naves urbi undique admovebantur et Tyrii desperatione torpebant, quum subito spissae nubes intendere se coelo et, quidquid lucis internitebat,
17 effusa caligine extinctum est. Tum inhorrescens mare paulatim levari, deinde acriori vento concitatum fluctus ciere et inter se navigia collidere. Iamque scindi coeperant vincula, quibus connexae quadriremes erant, ruere tabulata et cum in-
18 genti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conserta navigia ulla ope in turbido regi poterant: miles ministeria nautarum, remex militis officia turbabat, et, quod in huiusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores alias imperare soliti tum metu mortis iussa exsequebantur. Tandem remis pertinacius everberatum mare veluti eripientibus navigia classicis cessit, appulsaque sunt litori, lacerata pleraque.

19 Iisdem forte diebus Carthaginiensium legati triginta superveniunt, magis obsessis solatium quam auxilium, quippe domestico bello Poenos impediri, nec de imperio, sed pro salute
20 dimicare nunciabant. Syracusani tum Africam urebant et haud procul Carthaginis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii, quamquam ab ingenti spe destituti erant, sed coniuges liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt, fortius quidquid accideret laturi, si carissimam sui partem extra
21 sortem communis periculi habuissent. Quumque unus e civibus concioni indicasset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deserentis, molemque a Macedonibus in salo iactam, in silvestrem saltum
22 esse mutatam: quamquam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda proni metu aureâ catenâ devinxere simulacrum araeque Herculis, cuius numini urbem dicaverant, inseruere vinculum, quasi illo deo Apollinem retenturo. Syracusis id simulacrum devexerant Poeni et in maiore locaverant patria, multisque aliis spoliis urbium a semet captarum non Carthaginem magis

Digitized by Google

quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod equidem diis 23
minime cordi esse crediderim, multis saeculis intermissum repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur; quod sacrilegium verius, quam sacrum Carthaginienses, a conditoribus traditum usque ad excidium urbis suae fecisse dicuntur. Ac nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset.

Ceterum efficacior omni arte necessitas non usitata modo 24
praesidia, sed quaedam etiam nova admovit. Namque ad implicanda navigia, quae muros subibant, validis asseribus corvos et ferreas manus [cum uncis ac falcibus] illigaverant, ut, quum tormento asseres promovissent, subito laxatis funibus iniscerent. Unci quoque et falces ex iisdem asseribus dependentes 25
aut propugnatores aut ipsa navigia lacerabant. Clipeos vero aereos multo igne torrebant, quos repletos fervidâ arenâ coenoque decocto e muris subito devolvebant. Nec ulla pestis 26
magis timebatur: quippe ubi loricam corpusque fervens arena penetraverat, nec ulla vi exuti poterat et, quidquid attigerat, perurebat, iacientesque arma laceratis omnibus, quis protegi poterant, vulneribus inulti patebant; corvi vero et ferreae manus tormentis emissae plerosque rapiebant.

Cap. IV. Hic rex fatigatus statuerat soluta obsidione Ae- 1
gyptum petere. Quippe quum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis haerebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Ceterum tam discedere irritum quam 2
morari pudebat; famam quoque, qua plura quam armis everterat, ratus leviorem fore, si Tyrum, quasi testem se posse vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, plures naves admoveri iubet delectosque militum imponi. Et forte belua 3
inusitatae magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens ad molem, quam Macedŏnes iecerant, ingens corpus applicuit diverberatisque fluctibus allevans semet utrimque conspecta est; deinde a capite molis rursus alto se immersit ac modo super 4
undas eminens magna sui parte, modo superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emersit. Utrisque laetus fuit beluae aspectus: Macedŏnes iter iaciendo operi monstrasse eam augurabantur, Tyrii, Neptunum occupati maris vindicem arripuisse beluam ac molem brevi profecto ruituram. Laetique omine eo ad epulas dilapsi oneravere se vino, quo graves orto sole navigia conscendunt redimita coronis floribus-

Digitized by Google

que: adeo victoriae non omen modo, sed etiam gratulationem praeceperant.

6 Forte rex classem in diversam partem agi iusserat triginta minoribus navigiis relictis in litore, e quibus Tyrii duobus captis cetera ingenti terruerunt metu, donec suorum clamore audito Alexander classem litori, a quo fremitus acciderat, admovit.

7 Prima a Macedŏnum navibus quinqueremis velocitate inter ceteras eminens occurrit, quam ut conspexere Tyrii, duae ex diverso in latera eius invectae sunt, in quarum alteram quinqueremis eadem concitata et ipsa rostro icta est et illam invicem

8 tenuit. Iamque ea, quae non cohaerebat, libero impetu evecta in aliud quinqueremis latus invehebatur, quum opportunitate mira triremis e classe Alexandri in eam ipsam, quae quinqueremi imminebat, tanta vi impulsa est, ut Tyrius gubernator in

9 mare excuteretur e puppi. Plures deinde Macedŏnum naves superveniunt, et rex quoque aderat: quum Tyrii inhibentes remis aegre evellere navem, quae haerebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim rex insequutus portum quidem intrare non potuit, quum procul e muris missilibus summoveretur, naves autem omnes fere aut demersit aut cepit.

10 Biduo deinde ad quietem dato militibus, iussisque et classem et machinas pariter admovere, ut undique territis instaret, ipse in altissimam turrem ascendit, ingenti animo, periculo

11 maiore. Quippe regio insigni et armis fulgentibus conspicuus unus praecipue telis petebatur. Et digna prorsus spectaculo edidit: multos e muris propugnantes hastâ transfixit, quosdam etiam cominus gladio clipeoque impulsos praecipitavit; quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodum cohaere-

12 bat. Iamque crebris arietibus saxorum compage laxata munimenta defecerant et classis intraverat portum, et quidam Macedŏnum in turres hostium desertas evaserant: quum Tyrii, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus aedium obseratis occupant liberum mortis arbitrium, non-

13 nulli ruunt in hostem, haud inulti tamen perituri; magna pars summa tectorum obtinebat, saxa et quidquid manibus fors dederat ingerentes subeuntibus. Alexander exceptis, qui in templa confugerant, omnes interfici ignemque tectis iniici iubet.

14 His per praecones pronunciatis nemo tamen armatus opem a diis petere sustinuit: pueri virginesque templa compleverant, viri in vestibulo suarum quisque aedium stabant, parata saevien-

Digitized by Google

tibus turba. Multis tamen saluti fuere Sidonii, qui intra Mace- 15
dŏnum praesidia erant. Hi urbem quidem inter victores intra-
verant, sed cognationis cum Tyriis memores (quippe utramque
urbem Agenŏrem condidisse credebant) multos Tyriorum, etiam
protegentes, ad sua perduxere navigia, quibus occultati Sidōna
devecti sunt. Quindecim milia hoc furto subducta saevitiae
sunt. Quantumque sanguinis fusum sit, vel ex hoc aestimari 16
potest, quod intra munimenta urbis sex milia armatorum truci-
data sunt. Triste deinde spectaculum victoribus ira praebuit 17
regis. Duo milia, in quibus occidendis defecerat rabies, cruci-
bus affixi per ingens litoris spatium pependerunt. Carthagi- 18
niensium legatis pepercit, addita denunciatione belli, quod
praesentium rerum necessitas moraretur.

Tyrus septimo mense, quam oppugnari coepta erat, capta 19
est, urbs et vetustate originis et crebra fortunae varietate ad
memoriam posteritatis insignis. Condita ab Agenŏre diu mare,
non vicinum modo, sed, quodcunque classes eius adierunt, di-
tionis suae fecit. Et, si famae libet credere, haec gens litteras
prima aut docuit aut didicit. Coloniae certe eius paene orbe 20
toto diffusae sunt: Carthago in Africa, in Boeotia Thebae, Gadis
ad oceanum. Credo, libero commeantes mari saepiusque ad-
eundo ceteris incognitas terras elegisse sedes iuventuti, qua
tunc abundabant, sive quia crebris motibus terrae, nam hoc
quoque traditur, cultores eius fatigati nova et externa domicilia
armis sibimet quaerere cogebantur. Multis ergo casibus de- 21
functa et post excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta
refovente sub tutela Romanae mansuetudinis acquiescit.

Cap. V. Iisdem ferme diebus Darēi litterae allatae sunt, 1
tandem ut regi scriptae. Petebat, ut filiam suam (Statirae erat
nomen) nuptiis Alexander sibi adiungeret: dotem fore omnem
regionem inter Hellespontum et Halyn amnem sitam, inde
orientem spectantibus terris contentum se fore. Si forte du- 2
bitaret, quod offerretur, accipere: nunquam diu eodem vestigio
stare fortunam, semperque homines, quantamcunque felicita-
tem habeant, invidiam tamen sentire maiorem. Vereri se, ne 3
avium modo, quas naturalis levitas ageret ad sidera, inani ac
puerili mentis affectu efferretur. Nihil difficilius esse, quam in
illa aetate tantam capere fortunam. Multas se adhuc reliquias 4
habere, nec semper inter angustias posse deprehendi: trans-
eundum esse Alexandro Euphrāten Tigrimque et Araxen et

Digitized by Google

Hydaspen, magna munimenta regni sui. Veniendum in campos,
5 ubi paucitate suorum erubescendum sit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra et Indos oceani accolas quando aditurum? ne Sogdianos et Arachosios nominem ceterasque gentes ad Caucăsum et Tanăim pertinentes? Senescendum fore tantum terrarum vel
6 sine proelio obeunti. Se vero ad ipsum vocare desineret, nam-
7 que illius exitio se esse venturum. Alexander his, qui litteras attulerant, respondit, Darēum sibi aliena promittere; quod totum amiserit, velle partiri. Doti sibi dari Lydiam, Iōnas, Aeolidem, Hellesponti oram, victoriae suae praemia. Leges autem a victoribus dici, accipi a victis. In utro statu ambo essent, si
8 solus ignoraret, quamprimum Marte decerneret. Se quoque, quum transiret mare, non Ciliciam aut Lydiam (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem), sed Persepŏlim, caput regni eius, Bactra deinde et Ecbatăna ultimique orientis oram imperio [suo] destinasse. Quocunque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse: desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse.

9 Reges quidem haec invicem scripserant. Sed Rhodii urbem suam portasque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat, Phalēta regioni circa Tyrum iusso praesidere. Syriam, quae Coele appellatur, Andromăcho Parmenio tradiderat, bello,
10 quod superarat, interfuturus. Rex Hephaestiōne Phoenices oram classe praetervehi iusso ad urbem Gazam cum omnibus
11 copiis venit. Iisdem fere diebus sollemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Graeciae celebratur. In eo concilio Graeci, ut sunt [Graecorum] temporaria ingenia, decernunt, ut quindecim legarentur ad regem, qui ob res pro salute ac libertate Graeciae gestas coronam auream donum victoriae
12 ferrent. Iidem paullo ante incertae famae captaverant auram, ut, quocunque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur.
13 Ceterum non ipse modo rex obibat urbes, adhuc iugum imperii recusantes, sed praetores quoque ipsius, egregii duces, pleraque invaserant. Calas Paphlagoniam, Antigŏnus Lycaoniam, Bală-
14 crus Hydarne, praetore Darēi, superato Milētum cepit: Amphotĕrus et Hegelŏchus centum sexaginta navium classe insulas inter Achaiam atque Asiam in ditionem Alexandri redegerunt. Tenĕdo quoque recepta Chium incolis ultro vocantibus statue-
15 rant occupare, sed Pharnabāzus, Darēi praetor, comprehensis, qui res ad Macedŏnas trahebant, rursus Apollonĭdi et

Digitized by Google

Athanagŏrae, suarum partium viris, urbem cum modico praesidio militum tradit. Praefecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant, non tam suis viribus quam ipsorum, qui obsidebantur, voluntate. Nec fefellit opinio. Namque inter Apollonīden et duces militum orta seditio irrumpendi in urbem occasionem dedit. Quumque portâ effractâ cohors Macedŏnum intrasset, oppidani olim consilio proditionis agitato aggregant se Amphotĕro et Hegelŏcho, Persarumque praesidio caeso Pharnabāzus cum Apollonīde et Athanagŏra vincti traduntur, duodecim triremes cum suo milite ac remige, praeter eas triginta naves et piratici lembi Graecorumque tria milia a Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis piratisque supplicio affectis captivos remiges adiecere classi suae.

Forte Aristonīcus, Methymnaeorum tyrannus, cum piraticis navibus ignarus omnium, quae ad Chium acta erant, primâ vigiliâ ad portus claustra successit, interrogatusque a custodibus, quis esset, Aristonīcum ad Pharnabāzum venire respondit. Illi Pharnabāzum quidem iam quiescere et non posse tum adiri, ceterum patere socio atque hospiti portum et postero die Pharnabāzi copiam fore affirmant. Nec dubitavit Aristonīcus primus intrare, sequuti sunt ducem piratici lembi: ac dum applicant navigia crepidini portus, obicitur a vigilibus claustrum, et qui proximi excubabant, ab iisdem excitantur; nullo ex his auso repugnare omnibus catenae iniectae sunt; Amphotĕro deinde Hegelochoque traduntur. Hinc Macedŏnes transiere Mitylēnen, quam Chares Atheniensis nuper occupatam duorum milium Persarum praesidio tenebat: sed quum obsidionem tolerare non posset, urbe tradita pactus, ut incolumi abire liceret, Imbrum petit. Deditis Macedŏnes pepercerunt.

Cap. VI. Darēus desperata pace, quam per litteras legatosque impetrari posse crediderat, ad reparandas vires bellumque impigre renovandum intendit animum. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire, Bessum quoque, Bactrianorum praetorem, quam maximo posset exercitu coacto descendere ad se iubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingeniis multumque a Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul Scytharum bellicosissima gente et rapto vivere assueti, semperque in armis errant. Sed Bessus suspectā perfidiā, haud sane aequo animo in secundo se continens gradu, regem terrebat. Nam quum regnum affectaret, proditio, qua

Digitized by Google

5 sola id assequi poterat, timebatur. Ceterum Alexander, quam regionem Darēus petisset, omni cura vestigans tamen explorare non poterat, more quodam Persarum arcana regum mira ce-
6 lantium fide. Non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta. Vetus disciplina regum silentium vitae periculo sanxerat. Lingua gravius castigatur, quam ullum probrum: nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit, quod homini facillimum voluerit esse natura.

7 Ob hanc caussam Alexander omnium, quae apud hostem gererentur, ignarus urbem Gazam obsidebat. Praeerat urbi Betis, eximiae in regem suum fidei, modicoque praesidio muros
8 ingentis operis tuebatur. Alexander aestimato locorum situ agi cuniculos iussit, facili ac levi humo acceptante occultum opus: quippe multam arenam vicinum mare evomit nec saxa
9 cotesque, quae interpellent specus, obstant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspicere non possent, opus orsus, ut a sensu eius averteret, turres muris admoveri iubet. Sed eadem humus movendis inutilis turribus desidente sabulo agilitatem rotarum morabatur, et tabulata turrium perfringebat, multique vulnerabantur impune, quum idem recipiendis qui admovendis turri-
10 bus labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato postero die muros coronā circumdari iussit. Ortoque sole, priusquam admoveret exercitum, opem deûm exposcens sacrum patrio more
11 faciebat. Forte praetervolans corvus glebam, quam unguibus ferebat, subito amisit: quae quum regis capiti incidisset, resoluta defluxit, ipsa autem avis in proxima turre consedit. Illita erat turris bitumine ac sulphure, in qua alis haerentibus frustra
12 se allevare conatus a circumstantibus capitur. Digna res visa, de qua vates consuleret: et erat non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, ceterum periculum esse, ne rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die
13 inciperet. Ille, quamquam unam urbem sibi, quo minus securus Aegyptum intraret, obstare aegre ferebat, tamen paruit vati signumque receptui dedit.

Hinc animus crevit obsessis, egressique portā recedentibus inferunt signa, cunctationem hostium suam fore occasionem
14 rati. Sed acrius quam constantius proelium inierunt: quippe ut Macedŏnum signa circumagi videre, repente sistunt gradum. Iamque ad regem proeliantium clamor pervenerat, quum de-

Digitized by Google

nunciati periculi haud sane memor loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus sumpsit et ad prima signa pervenit. Quo conspecto Arabs quidam Barēi miles maius fortunâ suâ facinus ausus gladium clipeo tegens quasi transfuga genibus regis advolvitur. Ille assurgere supplicem recipique inter suos iussit. At barbarus gladio strenue in dextram translato cervicem appetit regis, qui exigua corporis declinatione evitato ictu in vanum manum barbari lapsam amputat gladio, denunciato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse, defunctus. Sed, ut opinor, inevitabile est fatum. Quippe dum inter primores promptius dimicat, sagittâ ictus est: quam per loricam adactam, stantem in humero, medicus eius Philippus evellit. Plurimus deinde sanguis manare coepit, omnibus territis, quia non, quam alte penetrasset telum, lorica obstante cognoverant. Ipse ne oris quidem colore mutato supprimi sanguinem et vulnus obligari iussit. Diu ante ipsa signa vel dissimulato vel victo dolore perstiterat, quum suppressus paullo ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius coepit, et vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo et submitti genu coepit: quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus urbem ovans victoriâ repetit.

At Alexander nondum percurato vulnere aggerem, quo moenium altitudinem aequaret, exstruxit pluribusque cuniculis muros subrui iussit. Oppidani ad pristinum fastigium moenium novum exstruxere munimentum, sed ne id quidem turres aggeri impositas poterat aequare. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intravit. Ducebat ipse rex antesignanos, et dum incautius subit, saxo crus eius affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, irâ quoque accensus, quod duo in obsidione urbis eius vulnera acceperat. Betim egregiâ editâ pugnâ multisque vulneribus confectum deseruerunt sui, nec tamen segnius proelium capessebat, lubricis armis suo pariter atque hostium sanguine. Sed cum undique telis est circumdatus, insolenti gaudio iuvenis elatus, alias virtutis etiam in hoste mirator, Non ut voluisti, inquit, morieris, sed quidquid [tormentorum] in captivum inveniri potest, passurum esse te cogita. Ille non territo modo, sed contumaci quoque vultu intuens regem

Digitized by Google

28 nullam ad minas eius reddidit vocem. Tum Alexander; Videtisne obstinatum ad tacendum? inquit. Num genu posuit? num supplicem vocem misit? Vincam tamen silentium et si
29 nihil aliud, certe gemitu interpellabo. Iram deinde vertit in rabiem, iam tum peregrinos ritus nova subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora traiecta sunt, religatumque ad currum traxere circa urbem equi: gloriante rege, Achillem, a quo genus ipse deduceret, imitatum se esse poenâ in hostem capiendâ.
30 Cecidere Persarum Arabumque circa decem milia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo regis. Qui Aegyptum adire festinans Amyntam cum decem triremibus in
31 Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque etiam secundis atterebantur copiae devictarumque gentium miliți minor quam domestico fides habebatur.

1 Cap. VII. Aegyptii olim Persarum opibus infensi, quippe avare et superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus eius erexerant animos, utpote qui Amyntam quoque transfugam et cum precario imperio venientem laeti recepis-
2 sent. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus [rex] videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, posteaquam a Gaza copias moverat, in regionem Aegypti, quam nunc Castra
3 Alexandri vocant, pervenit. Deinde pedestribus copiis Pelusium petere iussis ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est, nec sustinuere adventum eius Persae defectione
4 quoque perterriti. Iamque haud procul Memphi erat, in cuius praesidio Mazăces praetor Darēi relictus Oron amne superato octingenta talenta Alexandro omnemque regiam supellectilem
5 tradidit. A Memphi eodem flumine vectus ad interiora Aegypti penetrat, compositisque rebus ita, ut nihil ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iovis Hammōnis oraculum statuit.
6 Iter expeditis quoque et paucis vix tolerabile ingrediendum erat. Terrâ coeloque aquarum penuria est, steriles arenae iacent, quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurente
7 vestigia intolerabilis aestus existit. Luctandumque est non tantum cum ardore et siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo sabulo, quod praealtum et vestigio cedens aegre mo-
8 liuntur pedes. Haec Aegyptii vero maiora iactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Iovem, quem gene-

Digitized by Google

ris sui auctorem, haud contentus mortali fastigio, aut credebat esse aut credi volebat.

Ergo cum his, quos ducere secum statuerat, secundo amne 9
descendit ad Maneōtin paludem. Eo legati Cyrenensium dona attulere, pacem et ut adiret urbes suas petentes. Ille donis acceptis amicitiāque coniunctā destinata exsequi pergit. Ac 10
primo quidem et sequenti die tolerabilis labor visus, nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis, iam tamen sterili et emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obruti sabulo, 11
haud secus quam profundum aequor ingressi terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. 12
Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli vexerant, et in arido solo ac fervido sabulo nulla erat. Ad hoc sol omnia in- 13
cenderat, siccaque et adusta erant ora, quum repente, sive illud deorum munus sive casus fuit, obductae coelo nubes condidere solem, ingens aestu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero, ut largum quoque imbrem excusserunt procellae, 14
pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui ore quoque hianti captare coeperunt. Quatriduum per vastas 15
solitudines absumptum est. Iamque haud procul oraculi sede aberant, quum complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes, et modo humi residebant, quum lentius agmen incederet, modo se pennis levabant, antecedentium iterque monstrantium ritu.

Tandem ad sedem consecratam deo ventum est. Incredi- 16
bile dictu, inter vastas solitudines sita, undique ambientibus ramis, vix in densam umbram cadente sole, contecta est, multique fontes dulcibus aquis passim manantibus alunt silvas. Coeli 17
quoque mira temperies, verno tempori maxime similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolae sedis sunt ab 18
oriente proximi Aethiŏpum: in meridiem versum Arăbes spectant, Troglodȳtis cognomen est: quorum regio usque ad rubrum mare excurrit. At qua vergit ad occidentem, alii Ae- 19
thiŏpes colunt, quos Scenitas vocant. A septemtrione Nasamōnes sunt, gens Syrtica, navigiorum spoliis quaestuosa: quippe obsident litora et aestu destituta navigia notis sibi vadis occupant. Incolae nemoris, quos Hammonios vocant, disper- 20
sis tuguriis habitant: medium nemus pro arce habent, triplici muro circumdatum. Prima munitio tyrannorum veterem re- 21
giam clausit: in proxima coniuges eorum cum liberis et pellici-

Digitized by Google

bus habitant; hic quoque dei oraculum est: ultima munimenta
22 satellitum armigerorumque sedes erant. Est etiam aliud Hammōnis nemus; in medio habet fontem; solis aquam vocant:
sub lucis ortum tepida manat, medio die, cuius vehementissimus est calor, frigida eadem fluit, inclinato in vesperam calescit,
media nocte fervida exaestuat, quoque nox propius vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit, donec sub ipsum
23 diei ortum assueto tepore languescat. Id, quod pro deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo diis artifices accommodaverunt: umbilico maxime similis est habitus, smaragdo
24 et gemmis coagmentatus. Hunc, quum responsum petitur, navigio aurato gestant sacerdotes, multis argenteis pateris ab
utroque navigii latere pendentibus: sequuntur matronae virginesque patrio more inconditum quoddam carmen canentes,
quo propitiari Iovem credunt, ut certum edat oraculum.
25 Ac tum quidem regem propius adeuntem maximus natu e
sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Iovem
reddere affirmans. Ille vero et accipere se ait et agnoscere,
26 humanae sortis oblitus. Consuluit deinde, an totius orbis imperium fatis sibi destinaret pater? Aeque in adulationem com-
27 positus terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post haec institit quaerere, an omnes parentis sui interfectores poenas dedissent. Sacerdos parentem eius negat ullius scelere posse
violari, Philippi autem omnes luisse supplicia: adiecit, invictum
28 fore, donec excederet ad deos. Sacrificio deinde facto dona et sacerdotibus et deo data sunt, permissumque amicis, ut ipsi
quoque consulerent Iovem. Nihil amplius quaesierunt, quam,
an auctor esset sibi divinis honoribus colendi suum regem?
Hoc quoque acceptum fore Iovi vates respondit [ut ipsi victo-
29 rem regem divino honore colerent]. Vere et salubriter aestimanti fidem oraculi vana profecto responsa videri potuissent:
sed fortuna, quos uni sibi credere coëgit, magna ex parte avi-
30 dos gloriae magis quam capaces facit. Iovis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam iussit, rerumque gestarum famam, dum augere vult tali appellatione, corrupit.
31 Et Macedŏnes, assueti quidem regio imperio, sed in maiore libertatis umbra, quam ceterae gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quam aut ipsis expediebat aut regi, aversati
32 sunt. Sed haec suo quaeque tempori reserventur: nunc cetera exsequi pergam.

Digitized by Google

Cap. VIII. Alexander ab Hammōne rediens ut ad Ma- 1
reōtin paludem haud procul insulā Pharo sitam venit, contemplatus loci naturam primum in ipsa insula statuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit magnae sedis insulam haud 2
capacem esse, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandrīa, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus quidquid loci est inter paludem et mare octoginta stadiorum muris ambitum destinat, et, qui aedificandae urbi praeessent, relictis Memphin petit. Cupido haud iniusta quidem, ceterum intem- 3
pestiva incesserat non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiam invisere. Memnŏnis Tithonique celebrata regia cognoscendae vetustatis avidum trahebat paene extra terminos solis. Sed imminens bellum, cuius multo maior supererat mo- 4
les, otiosae peregrinationi tempora exemerat. Itaque Aegypto praefecit Aeschȳlum Rhodium et Peucesten Macedŏnem, quattuor milibus militum in praesidium regionis eius datis; claustra Nili fluminis Polemōnem tueri iubet; triginta ad hoc triremes datae. Africae deinde, qua Aegypto iuncta est, praepositus 5
Apollonius, vectigalibus eiusdem Africae Aegyptique Cleomĕnes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandrīam iussis novam urbem magna multitudine implevit. Fama est, quum rex 6
urbem futuris muris polenta, ut Macedŏnum mos est, destinasset, avium greges advolasse et polenta esse pastas: quumque id omen pro tristi a plerisque esset acceptum, respondisse vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam multisque eam terris alimenta praebituram.

Regem, quum secundo amne deflueret, assequi cupiens 7
Hector, Parmenionis filius, eximio aetatis flore, in paucis Alexandro carus, parvum navigium conscendit, pluribus, quam capere posset, impositis. Itaque mersa navis omnes destituit: Hector, 8
diu flumini obluctatus, quum madens vestis et astricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis evasit et, ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus et periculum intenderat, nullo adiuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est. Amissi eius desiderio vehementer afflictus 9
est, repertumque corpus magnifico extulit funere. Oneravit hunc dolorem nuncius mortis Andromăchi, quem praefecerat Syriae: vivum Samarītae cremaverant. Ad cuius interitum 10
vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit, advenientique sunt traditi tanti sceleris auctores. Andromăcho 11

Digitized by Google

deinde Memnŏna substituit, affectis supplicio, qui praetorem interemerant. Tyrannos, inter eosque Methymnaeorum Aristonĭcum et Chrysolāum, popularibus suis tradidit: quos illi e muris ob iniurias tortos necaverunt.

12 Atheniensium deinde, Rhodiorum et Chiorum legatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur et, ut captivi Graecorum suis restituerentur, orabant: Rhodii et Chii de praesidio quere-
13 bantur. Omnes ea, quae desiderare visi, impetraverunt. Mitylenaeis quoque ob egregiam in partes fidem et pecuniam, quam in bellum impenderant, reddidit et magnam regionem
14 finibus adiecit. Cypriorum quoque regibus, qui et a Darēo defecerant ad ipsum et oppugnanti Tyrum miserant classem, pro
15 merito honos habitus est. Amphotĕrus deinde, classis praefectus, ad liberandam Cretam missus (namque et Persarum et Spartanorum armis pleraque eius insulae obsidebantur), ante omnia mare a piraticis classibus vindicare iussus: quippe ob-
16 noxium praedonibus erat, in bellum utroque rege converso. His compositis Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicavit, imminensque Darēo iter ad Euphrāten pronunciari iussit.

1 Cap. IX. At Darēus, quum Aegypto devertisse in Africam hostem comperisset, dubitaverat, utrumne circa Mesopotamiam subsisteret an interiora regni sui peteret, haud dubie potentior auctor praesens futurus ultimis gentibus impigre bellum capes-
2 sendi, quas aegre per praefectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcunque ipse adisset regionem, petiturum: haud ignarus, quam cum strenuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylōnem contrahi iussit. Bactriani Scythaeque et Indi convenerant: nam et ceterarum gentium copiae partibus simul
3 affuerunt. Ceterum, quum dimidio ferme maior esset exercitus, quam in Cilicia fuerat, multis arma deerant, quae summā curā comparabantur. Equitibus equisque tegumenta erant ex ferreis laminis serie inter se connexis: quis antea praeter iacula
4 nihil dederat, scuta gladiique adiiciebantur; equorumque domandi greges peditibus distributi sunt, ut maior pristino esset equitatus; ingensque, ut crediderat, terror hostium, ducentae falcatae quadrigae, unicum illarum gentium auxilium, secutae sunt. Ex summo temone hastae praefixae ferro eminebant, imque a iugo ternos direxerant gladios, inter radios rotarum

Digitized by Google

plura spicula eminebant in adversum, aliae deinde falces summissae rotarum orbibus haerebant et aliae in terram demissae, quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturae.

Hoc modo instructo exercitu ac perarmato Babylōne copias 6
movit. A parte dextra erat Tigris, nobilis fluvius, laevam tegebat Euphrātes, agmen Mesopotamiae campos impleverat. Tigri 7
deinde superato, quum audisset haud procul abesse hostem, Satropaten equitum praefectum cum mille delectis praemisit. Mazaeo praetori sex milia data, quibus hostem transitu amnis 8
arceret: eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur atque ureret; quippe credebat, inopiâ debellari posse nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset: ipsi autem commeatus alii terrâ, alii Tigri amne subvehebantur. Iam pervenerat ad Arbēla vicum, nobilem sua clade facturus. 9
Hic commeatuum sarcinarumque maiore parte deposita Lycum amnem ponte iunxit et per dies quinque, sicut ante Euphrāten, traiecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus ad 10
alterum amnem (Bumōdo nomen est) castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis et vasta planities. Ne stirpes quidem et brevia virgulta operiunt solum, liberque prospectus oculorum et ad ea, quae procul recessere, permittitur. Itaque, si qua campi eminebant, iussit aequari totumque fastigium extendi.

Alexandro, qui numerum copiarum eius, quantum procul 11
coniectari poterat, aestimabant, vix fecerunt fidem, tot milibus caesis maiores copias esse reparatas. Ceterum omnis periculi 12
et maxime multitudinis contemptor undecimis castris pervenit ad Euphrāten, quo pontibus iuncto equites primos ire, phalangem sequi iubet, Mazaeo, qui ad inhibendum transitum eius cum sex milibus equitum occurrerat, non auso periculum sui facere. Paucis deinde non ad quietem, sed ad reparandos animos die- 13
bus datis militi strenue hostem insequi coepit, metuens, ne interiora regni sui peteret sequendusque esset per loca omni solitudine atque inopiâ vasta. Igitur quarto die praeter Arbēla 14
penetrat ad Tigrin. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio: quippe Mazaeus, quaecunque adierat, haud secus quam hostis urebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, 15
obscurante lucem insidiarum metu substitit; deinde, ut speculatores praemissi tuta omnia nunciaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis praemisit, cuius altitudo primo

Digitized by Google

summa equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum
16 est, cervices quoque aequabat. Nec sane alius ad orientis plagam tam violentus invehitur, multorum torrentium non aquas solum, sed etiam saxa secum trahens. Itaque a celeritate, qua defluit, Tigris nomen est inditum, quia Persicâ linguâ tigrin sagittam appellant.

17 Igitur pedes, velut divisus in cornua, circumdato equitatu, levatis super capita armis, haud aegre ad ipsum alveum pene-
18 trat. Primus inter pedites rex egressus in ripam vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, ostendit. Sed gradum firmare vix poterant, quum modo saxa lubrica vesti-
19 gium fallerent, modo rapidior unda subduceret. Praecipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant: quippe quum semet ipsos regere non possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur, et dum sua quisque spolia consequi studet, maior inter ipsos, quam cum amne, orta luctatio est, cumulique sarcinarum passim fluitantes plerosque perculerant.
20 Rex monere, ut satis haberent arma retinere, cetera se redditurum. Sed neque consilium neque imperium accipi poterat: obstrepebat hinc metus, praeter hunc invicem natantium mu-
21 tuus clamor. Tandem, qua leniore tractu amnis aperit vadum, emersere, nec quidquam praeter paucas sarcinas desideratum
22 est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esset [vincere]: sed perpetua fortuna regis avertit inde hostem. Sic Granicum tot milibus equitum peditumque in ulteriore stantibus ripa superavit, sic angustis in Ciliciae callibus tantam multitudinem hostium.
23 Audaciae quoque, qua maxime viguit, ratio minui potest, quia nunquam in discrimen venit, an temere fecisset. Mazaeus, qui, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit, in compositos in ripa demum et iam perarmatos
24 adequitare coepit. Mille admodum equites praemiserat. Quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta praefectum Paeõnum equitum Aristõna laxatis habenis invehi iussit.
25 Insignis eo die pugna equitum et praecipue Aristõnis fuit: praefectum equitatus Persarum Satropaten directâ in gutture hastâ transfixit fugientemque per medios hostes consequutus ex equo praecipitavit et obluctanti caput gladio dempsit, quod relatum magna cum laude ante regis pedes posuit.

1 Cap. X. Biduo ibi rex stativa habuit; in proximum deinde pronunciari iussit. Sed primâ fere vigiliâ luna deficiens

Digitized by Google

primum nitorem sideris sui condidit, deinde sanguinis colore suffuso lumen omne foedavit, sollicitisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio et ex ea formido quaedam incussa est. Diis invitis in ultimas terras trahi se querebantur: iam 3
nec flumina posse adiri, nec sidera pristinum servare fulgorem; vastas terras, deserta omnia occurrere; in unius hominis iactationem tot milium sanguinem impendi; fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem; coelum vanis cogitationibus peti. Iam prope seditionem res erat, quum ad omnia interritus duces 4
principesque militum frequentes adesse praetorio Aegyptiosque vates, quos coeli ac siderum peritissimos esse credebat, quid sentirent, expromere iubet. At illi, qui satis scirent, temporum 5
orbes implere destinatas vices lunamque deficere, quum aut terram subiret aut sole premeretur, rationem quidem ipsis perceptam non edocent vulgus: ceterum affirmant, solem Graeco- 6
rum, lunam esse Persarum, quotiensque illa deficiat, ruinam stragemque illis gentibus portendi: veteraque exempla percensent Persidis regum, quos adversis diis pugnasse lunae ostendisset defectio. Nulla res multitudinem efficacius regit quam 7
superstitio; alioquin impotens, saeva, mutabilis, ubi vana religione capta est, melius vatibus quam ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Aegyptiorum responsa rursus ad spem et fiduciam erexere torpentes.

Rex impetu animorum utendum ratus secundâ vigiliâ castra 8
movit: dextrâ Tigrin habebat, a laeva montes, quos Gordaeos vocant. Hoc ingresso iter speculatores, qui praemissi erant, 9
sub lucis ortum Darēum adventare nunciaverunt. Instructo igitur milite et composito agmine antecedebat. Sed Persarum mo- 10
ratores erant mille ferme, qui speciem agminis magni fecerant: quippe ubi explorari vera non possunt, falsa per metum augentur. His cognitis rex cum paucis suorum assequutus agmen 11
refugientium ad suos alios cecidit alios cepit, equitesque praemisit speculatum, simul ut ignem, quo barbari cremaverant vicos, exstinguerent. Quippe fugientes raptim tectis acervisque 12
frumenti iniecerant flammas, quae quum in summo haesissent, ad inferiora nondum penetraverant. Exstincto igitur igne plu- 13
rimum frumenti repertum est; copiâ aliarum quoque rerum abundare coeperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit, quippe urente et populante eo terram festinandum erat, ne incendio cuncta praeriperet. In rationem 14

ergo necessitas versa est; quippe Mazaeus, qui antea per otium vicos incenderat, iam fugere contentus pleraque inviolata hosti
15 reliquit. Alexander haud longius centum quinquaginta stadiis Darēum a se abesse compererat. Itaque ad satietatem quoque copiâ commeatuum instructus quatriduo in eodem loco
16 substitit. Interceptae deinde Darēi literae sunt, quibus Graeci milites sollicitabantur, ut regem interficerent aut proderent: dubitavitque, an eas pro concione recitaret, satis confisus Grae-
17 corum quoque erga se benevolentiae ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non esse talibus promissis imbuendas aures *militum* affirmans: patere vel unius insidiis regem; nihil nefas esse ava-
18 ritiae. Sequutus consilii auctorem castra movit.

Iter facienti spado e captivis, qui Darēi uxorem comitaban-
19 tur, deficere eam nunciat et vix spiritum ducere. Itineris continui labore animique aegritudine fatigata inter socrus et virginum filiarum manus collapsa erat, deinde et exstincta. Id
20 ipsum nuncians alius supervenit. Et rex haud secus, quam si parentis [suae] mors nunciata esset, crebros edidit gemitus, lacrimisque obortis, quales Darēus profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darēi, defuncto assidens corpori venit.
21 Hic vero renovatus est maeror, ut prostratam humi vidit. Recenti malo priorum quoque admonita receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia, sed qui-
22 bus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calami-
23 tatem ex parte maxima ad ipsum redundantem. Crederes, Alexandrum inter suas necessitudines flere et solatia non adhibere, sed quaerere. Cibo certe abstinuit omnemque honorem funeri patrio Persarum more servavit, dignus hercule, qui nunc quoque tantum et mansuetudinis et continentiae ferat fructum.
24 Semel omnino eam viderat, quo die capta est, nec ut ipsam, sed ut Darēi matrem videret, eximiamque pulchritudinem formae eius non libidinis habuerat incitamentum, sed gloriae.

25 E spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriōtes inter trepidationem lugentium elapsus per eam portam, quae, quia ab hoste aversa erat, levius custodiebatur, ad Darēi castra pervenit, exceptusque a vigilibus in tabernaculum regis perducitur,
26 gemens et veste lacerata. Quem ut conspexit Darēus, multiplici doloris exspectatione commotus, et quid potissimum timeret, incertus, Vultus, inquit, tuus nescio quod ingens malum

praefert, sed cave miseri hominis auribus parcas: didici esse
infelix, et saepe calamitatis solatium est nosse sortem suam.
Num, quod maxime suspicor et loqui timeo, ludibria meorum 27
nunciaturus es, mihi et, ut credo, ipsis quoque omni tristiora
supplicio? Ad haec Tyriōtes, Istud quidem procul abest, in- 28
quit; quantuscunque enim reginis honor ab his, qui parent, ha-
beri potest, tuis a victore servatus est; sed uxor tua paullo ante
excessit e vita. Tum vero non gemitus modo, sed etiam eiula- 29
tus totis castris exaudiebantur: nec dubitavit Darēus, quin in-
terfecta esset, quia nequisset contumeliam perpeti. Exclamat-
que amens dolore: Quod ego tantum nefas commisi, Alexander,
quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem restitueres
saevitiae meae? Odisti me, non quidem provocatus; sed finge,
iustum intulisse te bellum: cum feminis ergo agere debueras?

Tyriōtes affirmare per deos patrios, nihil in eam gravius 30
esse consultum: ingemuisse etiam Alexandrum morti et non
parcius flevisse, quam ipse lacrimaret. Ob haec ipsa amantis 31
animus in sollicitudinem suspicionemque revolutus est, deside-
rium captivae profecto a consuetudine stupri ortum esse coniectans. Summotis igitur arbitris, uno dumtaxat Tyriōte retento, 32
iam non flens, sed suspirans, Videsne, inquit, Tyriōte, locum
mendacio non esse? tormenta iam hic erunt; sed ne exspecta-
veris per deos, si quid tibi tui regis reverentiae est: num, quod
et scire expeto et quaerere pudet, ausus est et dominus et iu-
venis? Ille quaestioni corpus offerre, deos testes invocare, caste 33
sancteque habitam esse reginam. Tandem ut fides facta est, 34
vera esse, quae affirmaret spado, capite velato diu flevit, ma-
nantibusque adhuc lacrimis, veste ab ore reiecta, ad coelum
manus tendens, Dii patrii, inquit, primum mihi stabilite regnum:
deinde, si de me iam transactum est, precor, ne quis potius Asiae
rex sit, quam iste tam iustus hostis, tam misericors victor.

Cap. XI. Itaque quamquam pace frustra bis petita omnia 1
in bellum consilia converterat, victus tamen continentiā hostis
ad novas pacis conditiones ferendas decem legatos, cognato-
rum principes, misit, quos Alexander consilio advocato intro-
duci iussit. E quibus maximus natu, Darēum, inquit, ut pacem 2
a te iam hoc tertio peteret, nulla vis subegit, sed iustitia et con-
tinentia expressit. Matrem, coniugem, liberos eius, nisi quod 3
sine illo sunt, captos esse non sensit: pudicitiae earum, quae
supersunt, curam haud secus quam parens agens reginas ap-

Digitized by Google

4 pellas, speciem pristinae fortunae retinere pateris. Vultum
tuum video, qualis Darēi fuit, quum dimitteremur ab eo: et ille
tamen uxorem, tu hostem luges. Iam in acie stares, nisi cura
te sepulturae eius moraretur. Ecquid mirum est, si tam ab
amico animo pacem petit? quid opus est armis, inter quos odia
5 sublata sunt? Antea imperio tuo finem destinabat Halym
6 amnem, qui Lydiam terminat. Nunc, quidquid inter Hellespon-
tum et Euphrāten est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit:
Ochum filium, quem habes, pacis et fidei obsidem retine, ma-
trem et duas virgines filias redde; pro tribus corporibus tri-
7 ginta milia talentùm auri precatur accipias. Nisi moderationem
animi tui notam haberem, non dicerem hoc esse tempus, quo
pacem non dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice,
8 quantum post te reliqueris: intuere, quantum petas. Periculo-
sum est praegrave imperium: difficile est enim continere, quod
capere non possis. Videsne, ut navigia, quae modum excedunt,
9 regi nequeant? Nescio, an Darēus ideo tam multa amiserit,
quia nimiae opes magnae iacturae locum faciunt. Facilius est
quaedam vincere quam tueri. Quam hercule expeditius manus
nostrae rapiunt, quam continent! Ipsa mors uxoris Darēi ad-
monere te potest, minus iam misericordiae tuae licere, quam
licuit.

10 Alexander legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret,
ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere,
11 incerta regis voluntate. Tandem Parmenio, ante suasisse, ait,
ut captivos apud Damascum redimentibus redderet: ingentem
pecuniam potuisse redigi ex his, qui multi vincti virorum for-
12 tium occuparent manus. Et nunc magnopere censere, ut unam
anum et duas puellas, itinerum agminumque impedimenta, tri-
13 ginta milibus talentùm auri permutet. Opimum regnum occu-
pare posse conditione, non bello, nec quemquam alium inter
Istrum et Euphrāten possedisse terras ingenti spatio intervallo-
que discretas. Macedoniam quoque respiceret potius, quam
14 Bactra et Indos intueretur. Ingrata oratio regi fuit. Itaque,
ut finem dicendi fecit, Et ego, inquit, pecuniam quam gloriam
mallem, si Parmenio essem. Nunc Alexander de paupertate
securus sum, et me non mercatorem memini esse, sed regem.
Nihil quidem habeo venale, sed fortunam meam utique non
ndo. Captivos si placet reddi, honestius dono dabimus quam
tio remittemus. Introductis deinde legatis ad hunc modum

respondit: Nunciate Darēo [gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse et] me, quae fecerim clementer et liberaliter, non amicitiae eius tribuisse, sed naturae meae [nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere]. Bellum cum 17
captivis et feminis gerere non soleo: armatus sit oportet, quem oderim. Quodsi saltem pacem bona fide peteret, deliberarem for- 18
sitan, an darem. Verum enim vero, quum modo milites meos literis ad proditionem, modo amicos ad perniciem meam pecuniā sollicitet, ad internecionem mihi persequendus est, non ut iustus hostis, sed ut percussor veneficus. Conditiones vero pacis, quas 19
fertis, si accepero, victorem eum faciunt. Quae post Euphrāten sunt, liberaliter donat. Ubi igitur me affamini? nempe ultra Euphrāten sum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum castra mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam, vestrum esse, quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam: nempe 20
quam scio alicui servorum eius nupturam. Multum vero mihi praestat, si me Mazaeo generum praeponit. Ite, nunciate regi vestro, 21
et quae amisit, et quae adhuc habet, praemia esse belli: hoc regente utriusque terminos regni id quemque habiturum, quod proximae lucis assignatura fortuna est. [Et me in Asiam non 22
venisse, ut ab aliis acciperem, sed ut aliis darem. Si secundus et non par mihi vellet haberi, facerem forsitan, quae petit. Ceterum nec mundus duobus solibus potest regi, nec duo summa regna salvo statu terrarum potest habere. Proinde aut deditio- 23
nem hodie aut in crastinum bellum paret, nec aliam sibi, quam expertus est, polliceatur fortunam.] Legati respondent, quum 24
bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustraretur. Ipsos petere, ut quam primum dimittantur ad regem: eum quoque bellum parare debere. Dimissi nunciant, adesse certamen.

Cap. XII. Ille quidem confestim Mazaeum cum tribus equi- 1
tum milibus ad itinera, quae hostis petiturus erat, occupanda praemisit. Alexander corpori uxoris eius iustis persolutis omni- 2
que graviore comitatu intra eadem munimenta cum modico praesidio relicto ad hostem contendit. Duo cornua diviserat peditum, 3
in utrumque latus equite circumdato: impedimenta sequebantur agmen. Praemissum deinde cum citis equitibus Menīdan iu- 4
bet explorare, ubi Darēus esset. At ille, quum Mazaeus haud procul consedisset, non ausus ultra procedere, nihil aliud quam fremitum hominum hinnitumque equorum exaudisse nunciat.

Digitized by Google

5 Mazaeus quoque conspectis procul exploratoribus in castra se recepit, adventus hostium nuncius. Igitur Darēus, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem iubet aciemque
6 disponit. In laevo cornu Bactriāni ibant equites, mille admodum, Dahae totidem, et Arachosii Susianique quattuor [milia] explebant. Hos centum falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bessus cum octo milibus equitum item Bactriā-
7 nis. Massagĕtae duobus milibus agmen eius claudebant. Pedites his plurium gentium non immixtos, sed suae quisque nationis iunxerat copias. Persas deinde cum Mardis Sogdianisque
8 Ariobarzānes et Oriobātes ducebant. Illi partibus copiarum, summae Orsines praeerat, a septem Persis oriundus, ad Cyrum
9 quoque nobilissimum regem originem sui referens. Hos aliae gentes ne sociis quidem satis notae sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Phradātes magno Caspiorum agmine antecedebat. Indi ceterique rubri maris accolae, nomina ve-
10 rius quam auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta, quis peregrinum militem adiunxerat. Hunc Armenii, quos minores vocant, Armenios Babylonii, utrosque Belĭtae, et qui montes Cossaeorum incole-
11 bant, sequebantur. Post hos ibant Gortŭae, gentis quidem Euboicae, Medos quondam sequuti, sed iam degeneres et patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas et Cataŏnas. Parthienorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythiâ profecti tenent, claudebant agmen. Haec sinistri cornus acies
12 fuit. Dextrum tenebat natio maioris Armeniae Cadusiique et Cappadŏces et Syri et Medi. His quoque falcati currus quin-
13 quaginta erant. Summa totius exercitus, equites quadraginta quinque [milia], pedestris acies ducenta milia expleverat. Hoc modo instructi decem stadia procedunt, iussique subsistere armati hostem exspectabant.

14 Alexandri exercitum pavor, cuius caussa non suberat, invasit: quippe lymphati trepidare coeperunt omnium pectora occulto metu percurrente. Coeli fulgor tempore aestivo ardenti similis internitens ignis praebuit speciem, flammasque ex Darēi castris splendere, velut illati temere praesidiis, credebant.
15 Quodsi perculsis Mazaeus, qui praesidebat itineri, supervenisset, ingens clades accipi potuit: nunc, dum ille segnis in eo,
16 quem occupaverat, tumulo sedet, contentus non lacessi, Alexander cognito pavore exercitus signum, ut consisterent, dari,

Digitized by Google

ante ipsos arma deponere ac levare corpora iubet, admonens, nullam subiti caussam esse terroris, hostem procul stare. Tandem compotes sui pariter arma et animos recepere, nec quidquam ex praesentibus tutius visum est quam eodem loco castra munire. Postero die Mazaeus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedŏnum prospiciebantur castra, consederat, sive metu, sive quia speculari modo iussus erat, ad Darēum rediit. Macedŏnes eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt, nam et tutior planitię erat et inde acies hostium, quae in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, universam quidem rei faciem non abstulit, ceterum agminum discrimina atque ordinem prohibuit perspici. Multitudo inundaverat campos, fremitusque tot milium etiam procul stantium aures impleverat. Fluctuari animo rex et modo suum modo Parmeniōnis consilium sera aestimatione perpendere, quippe eo ventum erat, unde recipi exercitus nisi victor sine clade non posset. Itaque dissimulato eo mercenarium equitem ex Paeonia praecedere iubet. Ipse phalangem, sicut antea dictum est, in duo cornua extenderat: utrumque cornu equites tegebant. Iamque nitidior lux discussa caligine aciem hostium ostenderat, et Macedŏnes sive alacritate sive taedio exspectationis ingentem pugnantium more edidere clamorem. Redditus et a Persis nemora vallesque circumiectas terribili sono impleverat. Nec iam contineri Macedŏnes poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus, in eodem tumulo castra munire, vallum iaci iussit; strenueque opere perfecto in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit. 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24

Cap. XIII. Tum vero universa futuri discriminis facies in oculis erat: armis insignibus equi virique splendebant, et omnia intentiore cura praeparari apud hostem, sollicitudo praetorum agmina sua interequitantium ostendebat; ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam exspectatione mentem turbaverant. Igitur sive dubius animi, sive ut suos experiretur, consilium adhibet, quid optimum factu esset, exquirens. Parmenio, peritissimus inter duces artium belli, furto, non proelio opus esse censebat: intempesta nocte opprimi posse hostes, discordes moribus, linguis, ad hoc somno et improviso periculo territos quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primum 1 2 3 4 5

Digitized by Google

terribiles occursuras facies Scytharum Bactrianorumque: hirta illis ora et intonsas comas esse, praeterea eximiam vastorum magnitudinem corporum. Vanis et inanibus militem magis quam
6 iustis formidinis caussis moveri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Ciliciae angustiis et in-
7 viis callibus, sed in aperta et lata planitie dimicari. Omnes ferme Parmeniōni assentiebantur; Polypercon haud dubie in eo
8 consilio positam victoriam arbitrabatur. Quem intuens rex, namque Parmeniōnem nuper acrius quam vellet increpitum rursus castigare non sustinebat, Latrunculorum, inquit, et furum ista sollertia est, quam praecipitis mihi; quippe illorum
9 votum unicum est, fallere. Meae vero gloriae semper aut absentiam Darēi aut angustias locorum aut furtum noctis obstare non patiar: palam luce aggredi certum est; malo me fortunae poe-
10 niteat quam victoriae pudeat. Ad haec illud quoque accedit: vigilias agere barbaros et in armis stare, ut ne decipi quidem possint, compertum habeo. Itaque ad proelium vos parate. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit.

11 Darēus id, quod Parmenio suaserat, hostem facturum esse coniectans frenatos equos stare magnamque exercitus partem in armis esse ac vigilias intentiore cura servari iusserat: ergo igni-
12 bus tota eius castra fulgebant. Ipse cum ducibus propinquisque agmina in armis stantium circumibat, Solem et Mithren sacrumque et aeternum invocans ignem, ut illis dignam vetere
13 gloria maiorumque monumentis fortitudinem inspirarent. Et profecto, si qua divinae opis auguria humana mente concipi possent, deos stare secum. Illos nuper Macedŏnum animis subitam incussisse formidinem: adhuc lymphatos ferri agique, arma iacientes: expetere praesides Persarum imperii [deos] de-
14 bitas e vecordibus poenas. Nec ipsum ducem saniorem esse, quippe ritu ferarum praedam modo, quam expeteret, intuentem in perniciem, quae ante praedam posita esset, incurrere. Similis apud Macedŏnes quoque sollicitudo erat, noctemque velut
15 in eam certamine edicto metu egerunt. Alexander non alias magis territus ad vota et preces Aristandrum vocari iubet. Ille in candida veste, verbenas manu praeferens, capite velato praeibat preces regi lovem, Minervam Victoriamque propitianti.
16 Tunc quidem sacrificio rite perpetrato reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere nec quietem pati poterat. Modo e iugo montis aciem in dextrum

Digitized by Google

Persarum cornu demittere agitabat, modo recta fronte concurrere hosti, interdum haesitare, an potius in laevum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. 17

Iamque luce orta duces ad accipienda imperia convenerant, insolito circa praetorium silentio attoniti: quippe alias accersere ipsos et interdum morantes castigare assueverat, tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur, et non somno quiescere, sed pavore marcere credebant. Non tamen quisquam ex custodibus corporis intrare tabernaculum audebat; et iam tempus instabat, nec miles iniussu ducis aut arma capere poterat aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronunciat. Iamque exire necesse erat: tunc demum intrat tabernaculum saepiusque nomine compellatum, quum voce non posset, tactu excitavit. Multa lux, inquit, est, instructam aciem hostis admovit, tuus miles adhuc inermis exspectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles. Ad haec Alexander: Credisne, me prius somnum capere potuisse, quam exonerarem animum sollicitudine, quae quietem morabatur? signumque pugnae tubâ dari iussit. Et quum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, quod solutum se curis somnum cepisset, Minime, inquit, mirum est: ego enim, quum Darēus terras ureret, vicos exscinderet, alimenta corrumperet, potens mei non eram: nunc vero quid metuam, quum acie decernere paret? Hercule votum meum implevit. Sed huius consilii postea quoque ratio reddetur: vos ite ad copias, quibus quisque praeest. Ego iam adero et, quid fieri velim, exponam. Raro admodum, admonitu magis amicorum quam metu discriminis adeundi, thorace uti solebat: tunc quoque munimento corporis sumpto processit ad milites. Haud alias tam alacrem viderant regem, et vultu eius interrito certam spem victoriae augurabantur. 18 19 20 21 22 23 24 25

Atque ille proruto vallo exire copias iubet aciemque disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos agema appellant. Praeerat his Clitus, cui iunxit Philōtae turmas ceterosque praefectos equitum lateri eius applicuit. Ultima Meleagri ala stabat, quam phalanx sequebatur. Post phalangem argyraspides erant: his Nicānor, Parmeniōnis filius, praeerat. In subsidiis cum manu sua Coenos, post eum Orestae Lyncestaeque sunt, post illos Polypercon, dux peregrini militis. Huius agminis princeps 26 27 28

Digitized by Google

Amyntas erat: Phalaecus Balacros regebat in societatem nu-
20 per ascitos. Haec dextri cornus facies erat. In laevo Cratĕrus Peloponnensium equites habebat, Achaeorum et Locrensium et Malieôn turmis sibi adiunctis. Hos Thessăli equites claudebant Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur. Frons laevi
30 cornus haec erat. Sed ne circumiri posset a multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit, non recta fronte, sed a latere positis, ut, si hostis cir-
31 cumvenire aciem tentasset, paratà pugnae forent. Hîc Agriāni erant, quibus Attălus praeerat, adiunctis sagittariis Cretensibus. Ultimos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe muniret.
32 Illyrii hîc erant, adiuncto milite mercede conducto. Thracas quoque simul obiecerat leviter armatos. Adeoque aciem versatilem posuit, ut, qui ultimi stabant, ne circumirentur, verti tamen et in frontem circumagi possent. Itaque non prima, quam latera, non latera munitiora fuere, quam terga.

33 His ita ordinatis praecipit, ut, si falcatos currus cum fremitu barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent, haud dubius, sine noxa transcursuros, si nemo se opponeret: sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrerent pavidosque equos telis utrimque suffoderent.
34 Qui cornibus praeerant, extendere ea iussi, ita ut nec circumvenirentur, si arctius starent, nec tamen ultimam aciem exina-
35 nirent. Impedimenta cum captivis, inter quos mater liberique Darēi custodiebantur, haud procul acie in edito colle constituit modico praesidio relicto. Laevum cornu, sicut alias, Parme-
36 niōni tuendum datum: ipse in dextro stabat. Nondum ad iactum teli pervenerant, quum Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad regem pervenit: nuncians, murices ferreos in terram defodisse Darēum, qua hostem equites emissurum esse credebat, notatumque certo signo locum, ut fraus
37 evitari a suis posset. Asservari transfuga iusso duces convocat; expositoque, quod nunciatum erat, monet, ut regionem mon-
38 stratam declinent equitemque periculum edoceant. Ceterum hortantem exercitus exaudire non poterat, usum aurium intercipiente fremitu duorum agminum, sed in conspectu omnium duces et proximum quemque interequitans alloquebatur:

1 Cap. XIV. Emensis tot terras in spem victoriae, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granĭcum hîc amnem Ciliciaeque montes et Syriam Aegyptumque prae-

Digitized by Google

tereuntibus raptas, ingentia spei gloriaeque incitamenta, refe-
rebat. Reprehensos ex fuga Persas pugnaturos, quia fugere 2
non possent. Tertium iam diem metu exsangues, armis suis
oneratos, in eodem vestigio haerere. Nullum desperationis il-
lorum maius indicium esse, quam quod urbes, quod agros suos
urerent, quidquid non corrupissent, hostium esse confessi.
Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimescerent. Ne- 3
que enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scythae quive
Cadusii appellarentur. Ob id ipsum, quod ignoti essent, ignobi-
les esse. Nunquam ignorari viros fortes: at imbelles, ex late- 4
bris suis erutos, nihil praeter nomina afferre. Macedŏnes vir-
tute assequutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros
ignoraret. Intuerentur barbarorum inconditum agmen: alium 5
nihil praeter iaculum habere, alium fundâ saxa librare, paucis
iusta arma esse. Itaque illinc plures stare, hinc plŭres dimica-
turos. Nec postulare se, ut fortiter capesserent proelium, ni 6
ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum. Se ante prima signa
dimicaturum. Spondere pro se tot cicatrices, totidem corporis
decora: scire ipsos, unum paene se praedae communis exsor-
tem in illis colendis ornandisque usurpare victoriae praemia.
Haec se fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, 7
illa fuisse dicturum: pervenisse eo, unde fugere non possent.
Tot terrarum spatia emensis, tot amnibus montibusque post
tergum obiectis iter in patriam et penates manu esse faciendum.

Sic duces, sic proximi militum instincti sunt. Darēus in 8
laevo cornu erat, magno suorum agmine, delectis equitum pe-
ditumque stipatus: contempseratque pauçitatem hostis, vanam
aciem esse extentis cornibus ratus. Ceterum, sicut curru emi- 9
nebat, dextrâ laevâque ad circumstantia agmina oculos manus-
que cĭrcumferens, Terrarum, inquit, quas oceanus hinc alluit,
illinc claudit Hellespontus, paullo ante domini, iam non de gloria,
sed de salute et, quod saluti praeponitis, de libertate pugnan-
dum est. Hic dies imperium, quo nullum amplius vidit aetas,
aut constituet aut finiet. Apud Granĭcum minima virium parte 10
cum hoste certavimus: in Cilicia victos Syria poterat excipere:
magna munimenta regni Tigris atque Euphrātes erant. Ven- 11
tum est eo, unde pulsis ne fugae quidem locus est. Omnia tam
diutino bello exhausta post tergum sunt: non incolas suos urbes,
non cultores habent terrae. Coniuges quoque et liberi sequun-
tur hanc aciem, parata hostibus praeda, nisi pro carissimis

Digitized by Google

12 pignoribus corpora opponimus. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem paene immensa planities vix caperet, comparavi: equos, arma distribui: commeatus, ne tantae multitudini deessent, providi: locum, in quo acies explicari posset, elegi.
13 Cetera in vestra potestate sunt: audete modo vincere, famamque, infirmissimum adversus fortes viros telum, contemnite.

Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis: quae ubi primum impetum effudit, velut quaedam animalia amisso aculeo
14 torpet. Hi vero campi deprehendere paucitatem, quam Ciliciae montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam, exhaustam: nam ultimi, quos locavit aversos, terga iam praebent. Obteri mehercule equorum un-
15 gulis possunt, etiamsi nil praeter falcatos currus emisero. Et bello vicerimus, si vincimus proelio: nam ne illis quidem ad fugam locus est; hinc Euphrātes, illinc Tigris prohibet inclusos.
16 Et quae antea pro illis erant, in contrarium conversa sunt. Nostrum mobile et expeditum agmen est, illud praedâ grave. Implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus, eademque res et
17 caussa erit victoriae et fructus. Quodsi quem e vobis nomen gentis movet, cogitet, Macedŏnum illic arma esse, non corpora. Multum enim sanguinem invicem hausimus, et semper gravior
18 in paucitate iactura est. Nam Alexander, quantuscunque ignavis et timidis videri potest, unum animal est et, si quid mihi creditis, temerarium et vecors, adhuc nostro pavore quam sua
19 virtute felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas aspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Praeterea breves et mutabiles vices rerum sunt, et fortuna nunquam simpliciter indulget.
20 Forsitan ita dii fata ordinaverunt, ut Persarum imperium, quod secundo cursu per ducentos triginta annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis quam affligerent, admonerentque nos fragilitatis humanae, cuius nimia in
21 prosperis rebus oblivio est. Modo Graecis ultro bellum inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Iactamur invicem varietate fortunae. Videlicet imperium, quia mutuo affectamus, una gens non capit.

22 Ceterum, etiamsi spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet: ad extrema perventum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem huius imperii genitum, principem illam sobolem regiae stirpis, duces vestros regum instar, vinctos

Digitized by Google

habet: nisi quid in vobis, ipse ego maiore mei parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis: restituite mihi pignora, pro quibus ipsi mori non recusatis, parentem, liberos: nam coniugem in illo carcere amisi. Credite, nunc omnes hos tendere ad vos manus, implorare patrios deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut servitute, ut compedibus, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis aequo animo his servire, quorum reges esse fastidiunt? Video admoveri hostium aciem: sed quo propius discrimen accedo, hoc minus his, quae dixi, possum esse contentus. Per ego vos deos patrios aeternumque ignem, qui praefertur altaribus, fulgoremque solis intra fines regni mei orientis, per aeternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis Lydisque imperium primus in Persĭdem intulit: vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Persarum. Ite alacres et spe pleni, ut, quam gloriam accepistis a maioribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit: timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam ut conspici possim, curru vehor, nec recuso, quo minus imitemini me, sive fortitudinis exemplum sive ignaviae fuero.

Cap. XV. Interim Alexander, ut et demonstratum a transfuga insidiarum locum circumiret, et Darēo, qui laevum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere iubet. Darēus quoque eodem suum obvertit Besso admonito, ut Massagĕtas equites in laevum Alexandri cornu a latere invehi iuberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigae, quo plures nondum satis proviso impetu obtererent. Alios ergo hastae multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demissae falces laceravere. Nec sensim Macedŏnes cedebant, sed effusâ turbaverant fugâ ordines. Mazaeus quoque perculsis metum incussit, mille equitibus ad diripienda hostis impedimenta circumvehi iussis, ratus, captivos quoque, qui simul asservabantur, rupturos vincula, quum suos appropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in laevo cornu erat. Propere igitur Polydamanta mittit ad regem, qui et periculum ostenderet et, quid fieri iuberet, consuleret. Ille audito Polydamante, Abi, nuncia, inquit, Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed etiam, quae hostium

8 sunt, occupaturos. Proinde non est quod quidquam virium sub-
ducat ex acie, sed, ut me et Philippo patre dignum est, contempto
9 sarcinarum damno fortiter dimicet. Interim barbari impedi-
menta turbaverant, caesisque plerisque custodum captivi, vincu-
lis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, arripiunt
et aggregati suorum equitibus Macedŏnas ancipiti circumventos
10 malo invadunt. Laetique, qui circa Sisygambim erant, vicisse
Darēum, ingenti caede prostratos hostes, ad ultimum etiam im-
pedimentis exutos esse nunciant: quippe eandem fortunam
ubique esse credebant, et victores Persas ad praedam discur-
11 risse. Sisygambis hortantibus captivis, ut animum a maerore
allevaret, in eodem, quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla
excidit ei, non oris color vultusve mutatus est; sedit immobilis
(credo praecoci gaudio verita fortunam irritare), adeo ut, quid
12 mallet, intuentibus eam fuerit incertum. Inter haec Menĭdas,
praefectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impedi-
mentis laturus advenerat, incertum, suone consilio an regis
imperio; sed non sustinuit Caucasiorum Scytharumque impetum,
quippe vix tentato certamine refugit ad regem, amissorum
13 impedimentorum testis magis quam vindex. Iam consilium
Alexandri dolor vicerat et, ne curâ recuperandi sua militem a
proelio averteret, non immerito verebatur. Itaque Arĕten, ducem
hastatorum (sarissophoros vocabant), adversus Scythas mittit.
14 Inter haec currus, qui circa prima signa turbaverant aciem,
in phalangem invecti erant. Macedŏnes confirmatis animis in
15 medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat: iunxerant
hastas et ab utroque latere temere incurrentium ilia suffodiebant.
Circumire deinde currus et propugnatores praecipitare coepe-
16 runt. Ingens ruina equorum aurigarumque aciem compleverat.
Hi territos regere non poterant, qui crebra iactatione cervicum
non iugum modo excusserant, sed etiam currus everterant:
vulnerati interfectos trahebant, nec consistere territi, nec pro-
17 gredi debiles poterant. Paucae tamen evasere quadrigae in
ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miserabili morte con-
sumptis: quippe amputata virorum membra humi iacebant, et
quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque et
debiles quidem arma non omittebant, donec multo sanguine
18 effuso exanimati procumberent. Interim Arĕtes, Scytharum, qui
impedimenta diripiebant, duce occiso gravius territis instabat.
[illegible]pervenere deinde [missi] a Darēo Bactriani pugnaeque vertere

Digitized by Google

fortunam. Multi ergo Macedŏnum primo impetu obtriti sunt, plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persae clamore sublato, 19
qualem victores solent edere, ferociter in hostem quasi ubique profligatum incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari, proelium, quod iam elanguerat, solus accendere, confirmatisque tandem animis ire in hostem iubet.

Rarior acies erat in dextro cornu Persarum, namque inde 20
Bactriani discesserant ad opprimenda impedimenta. Itaquĕ Alexander laxatos ordines invadit et multa caede hostium invehitur. At qui in laevo cornu erant Persae, spe, posse eum in- 21
cludi, agmen suum a tergo dimicantis opponunt: ingensque periculum in medio haerens adisset, ni equites Agriāni calcaribus subditis circumfusos regi barbaros adorti essent aversosque caedendo in se obverti coēgissent. Turbata erat utraque acies. 22
Alexander et a fronte et a tergo hostem habebat; qui averso ei instabant, ab Agriānis militibus premebantur; et Bactriani impedimentis hostium direptis reversi ordines suos recuperare non poterant: plura simul abrupta a ceteris agmina, ubicunque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo reges iunctis prope 23
agminibus proelium accenderant. Plures Persae cadebant: par ferme utrimque numerus vulnerabatur. Curru Darēus, Alexander 24
equo vehebatur. Utrumque delecti tuebantur sui immemores: quippe amisso rege nec volebant salvi esse nec poterant; ante oculos sui quisque regis mortem occumbere ducebant egregium. Maximum tamen periculum adibant, quos maxime tuebantur; 25
quippe sibi quisque caesi regis expetebat decus.

Ceterum sive ludibrium oculorum sive vera species fuit, qui 26
circa Alexandrum erant, vidisse se crediderunt paullulum super caput regis placide volantem aquilam, non sonitu armorum, non gemitu morientium territam: diuque circa equum Alexandri pendenti magis quam volanti similis apparuit. Certe vates Ari- 27
stander alba veste indutus et dextrâ praeferens lauream militibus in pugnam intentis avem monstrabat haud dubium victoriae auspicium. Ingens ergo alacritas et fiducia paullo ante territos 28
accendit ad pugnam, utique postquam auriga Darēi, qui ante ipsum sedens equos regebat, hastâ transfixus est. Nec aut Persae aut Macedŏnes dubitavere, quin ipse rex esset occisus. Ergo 29
lugubri ululatu et incondito clamore gemituque totam fere aciem adhuc aequo Marte pugnantium turbavere cognati Darēi et armigeri, laevumque cornu in fugam effusum destituerat currum,

Digitized by Google

30 quem a dextra parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto Darēus dubitasse, an fugae dedecus honesta morte vitaret. Sed eminens curru nondum omnem suorum aciem
31 proelio excedentem destituere erubescebat. Dum inter spem et desperationem haesitat, sensim Persae cedebant et laxaverant ordines. Alexander mutato equo, quippe plures fatigaverat, resi-
32 stentium adversa ora fodiebat, fugientium terga. Iamque non pugna, sed caedes erat, quum Darēus quoque currum suum in fugam vertit. Haerebat in tergis fugientium victor: sed prospectum oculorum nubes pulveris, quae ad coelum ferebatur, abstulerat: ergo haud secus quam in tenebris errabant, ad sonum
33 notae vocis, ut signum, subinde coëuntes. Exaudiebantur tamen strepitus habenarum, quibus equi currum trahentes identidem verberabantur. Haec sola fugientis vestigia excepta sunt.

1 Cap. XVI. At in laevo Macedŏnum cornu, quod Parmenio, sicut ante dictum, tuebatur, longe aliâ fortunâ utriusque partis
2 res gerebatur. Mazaeus cum omni suorum equitatu vehementer invectus urgebat Macedŏnum alas. Iamque abundans multitudine aciem circumvehi coeperat, quum Parmenio equites nunciare iubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent: ni mature
3 subveniretur, non posse sisti fugam. Iam multum viae praecesserat rex, imminens fugientium tergis, quum a Parmeniōne tristis nuncius venit. Refrenare equos iussi, qui vehebantur, agmenque constitit, frendente Alexandro, eripi sibi victoriam e
4 manibus et Darēum felicius fugere quam se sequi. Interim ad Mazaeum superati regis fama pervenerat. Itaque, quamquam validior erat, tamen fortunâ partium territus perculsis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnae remissae, sed occasione vincendi strenue est usus. Thessălos
5 equites ad se vocari iubet. Ecquid, inquit, videtis istos, qui ferociter modo instabant, pedem referre subito pavore perterritos? Nimirum nobis quoque regis nostri fortuna vincit. Omnia Persarum caede strata sunt. Quid cessatis? an ne fugientibus
6 quidem pares estis? Vera dicere videbatur, et spes languentes quoque erexerat. Subditis calcaribus proruere in hostem: et illi iam non sensim, sed citato gradu recedebant, nec quidquam
7 fugae, nisi quod terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quaenam in dextro cornu fortuna regis esset, repressit suos: Mazaeus dato fugae spatio non recto itinere, sed

Digitized by Google

maiore et ob id tutiore circumitu Tigrin superat et Babylōnem
cum reliquiis devicti exercitus intrat.

Darēus paucis fugae comitibus ad Lycum amnem conten- 8
derat, quo traiecto dubitavit, an solveret pontem, quippe hostem
iam affore nunciabatur. Sed tot milia suorum, quae nondum ad
amnem pervenerant, ponte reciso videbat praedam hostis fore.
Abeuntem, quum intactum sineret pontem, dixisse constat, 9
malle se sequentibus iter dare quam auferre fugientibus. Ipse
ingens spatium fugâ emensus media fere nocte Arbēla pervenit.
Quis tot ludibria fortunae, ducum agminumque caedem multi- 10
plicem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc uni-
versorum, aut animo assequi queat aut oratione complecti?
Propemodum seculi res in unum illum diem pro fortuna cumu-
lavit. Alii qua brevissimum patebat iter, alii diversos saltus et 11
ignotas sequentibus calles petebant. Eques pedesque confusi
sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur.
Deinde misericordiâ in metum versâ, qui sequi non poterant, 12
inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis praecipue fatigatos et
saucios perurebat, passimque omnibus rivis prostraverant cor-
pora praeterfluentem aquam hianti ore captantes. Quam quum 13
avidi turbidam hausissent, tendebantur extemplo praecordia
premente limo, resolutisque et torpentibus membris, quum
supervenisset hostis, novis vulneribus excitabantur. Quidam 14
occupatis proximis rivis deverterant longius, ut, quidquid
occulti humoris usquam manaret, exciperent, nec ulla adeo avia
et sicca lacuna erat, ut vestigantium sitim falleret. E proximis 15
vero itineri vicis ululatus senum feminarumque exaudiebantur
barbaro ritu Darēum adhuc regem clamantium.

Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum impetu ad 16
Lycum amnem pervenerat, ubi ingens multitudo fugientium
oneraverat pontem, et plerique, quum hostis urgeret, in flumen
se praecipitaverant, gravesque armis et proelio ac fugâ fatigati
gurgitibus hauriebantur. Iamque non pons modo fugientes, sed 17
ne amnis quidem capiebat agmina sua improvide subinde cu-
mulantes: quippe ubi intravit animos pavor, id solum metuunt,
quod primum formidare coeperunt. Alexander instantibus 18
suis, impune abeuntem hostem permitteret sequi, hebetia tela
esse et manus fatigatas tantoque cursu corpora exhausta et
praeceps in noctem diei tempus caussatus est. Revera de laevo 19
cornu, quod adhuc in acie stare credebat, sollicitus reverti ad

Digitized by Google

ferendam opem suis statuit. Iamque signa converterat, quum equites a Parmeniōne missi illius quoque partis victoriam nun-
20 ciant. Sed nullum eo die maius periculum adiit, quam dum co-
21 pias reducit in castra. Pauci eum et incompositi sequebantur ovantes victoriâ, quippe omnes hostes aut in fugam effusos aut in acie cecidisse credebant: quum repente ex adverso apparuit agmen equitum, qui primo inhibuere cursum, deinde Macedŏ-
22 num paucitate conspecta turmas in obvios concitaverunt. Ante signa rex ibat dissimulato magis periculo quam spreto. Nec
23 defuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas. Namque praefectum equitatus avidum certaminis et ob id ipsum incautius in se ruentem hastâ transfixit, quo ex equo lapso proximum ac dein plu-
24 res eodem telo confodit. Invasere turbatos amici quoque; nec Persae inulti cadebant, quippe non universae acies, quam hae
25 tumultuariae manus, vehementius iniere certamen. Tandem barbari, quum obscura luce tutior fuga videretur esse quam pugna, diversis agminibus abiere. Rex extraordinario periculo
26 defunctus incolumes suos reduxit in castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores finire potuerunt, milia XL, Mace-
27 dŏnum minus quam CCC desiderati sunt. Ceterum hanc victoriam rex maiore ex parte virtuti quam fortunae suae debuit:
28 animo, non ut antea loco, vicit. Nam et aciem peritissime instruxit et promptissime ipse pugnavit, et magno consilio iacturam sarcinarum impedimentorumque contempsit, quum in ipsa
29 acie summae rei videret esse discrimen, dubioque adhuc pugnae eventu pro victore se gessit, perculsos deinde hostes fudit, fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentius
30 quam avidius persequutus est. Nam si parte exercitus adhuc in acie stante instare cedentibus perseverasset, aut suâ culpâ victus esset aut aliena virtute vicisset. Iam si multitudinem equitum occurrentium extimuisset, victori aut foede fugiendum
31 aut miserabiliter cadendum fuit. Ne duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt, quippe vulnera, quae quisque excepit,
32 indicia virtutis sunt. Hephaestiōnis brachium hastâ ictum est,
33 Perdiccas ac Coenus et Menĭdas sagittis prope occisi. Et, si vere aestimare Macedŏnas, qui tunc erant, volumus, fatebimur, et regem talibus ministris et illos tanto rege fuisse dignissimos.

Digitized by Google

LIBER V. (III.)

ARGUMENTUM.

Dareo Mediae fines ingresso Arbela potitur Alexander et Babylone, cuius situs, amplitudo et corrupti mores describuntur. Cap. 1. Militibus praemia proponit, ut iis otium excuteret. Susam urbem ac regum Persarum thesauros recipit, Sisygambim salutat. 2. Uxiorum regione superata Mandatem praefectum ac deditos et captivos tum libertate tum immunitate donat, Persidemque intrare cogitans ab Ariobarzane recedere cogitur. 3. Captivo quodam iter paucis cognitum aperiente Persarum exercitum ipso Ariobarzane occiso delet. 4. Ad Persepolim properans captivorum Graecorum IV milia liberat. 5. Opulentissima urbe Persepoli direpta interiorem Persidis regionem petit ac Mardorum domat gentem. 6. Alexander in convivio a Thaide impulsus Persarum regiam incendit, deinde persequi Dareum statuit. 7. Darei suos ad pugnam hortantis oratio. 8. Variae principum sententiae ac tumultus ob Nabarzanis consilium, qui cum Besso proditionis societatem inierat. 9. Bessi et Nabarzanis de Dareo prodendo aut occidendo deliberatio. 10. Insidiae proditorum Dareo aperiuntur. Is tamen Graecorum respuit auxilium, paratus perire, si salvum esse sui nollent. 11. Bessus Dareum fictis verbis et lacrimis delusum comprehendit aureisque vinctum compedibus in sordido vehiculo ad Alexandrum deducere parat. 12. Alexander audito Darei periculo ad Persarum exercitum contendit. Bessus autem cum reliquis facinoris sui sociis arma vultumque victoris metuens Dareum multis confossum vulneribus reliquit fugâque sibi consulit. Darei corpus repertum Alexander lacrimis prosequitur et ad Sisygambim sepeliendum mittit.

Cap. I. Quae interim ductu imperioque Alexandri vel in Graecis vel Illyriis ac Thracia gesta sunt, si suis quaeque temporibus reddere voluero, interrumpendae sunt res Asiae, quas utique ad fugam mortemque Darēi universas in conspectum dari et, sicut inter se cohaerent, ita opere ipso coniungi, haud paullo aptius videri potest. Igitur [ante], quae proelio apud Arbēla coniuncta sunt, ordiar dicere. Darēus media fere nocte Arbēla pervenerat, eodemque magnae partis amicorum eius ac militum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis exponit, haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes agrosque omni copia rerum abundantes petiturus esset: praedam opimam paratamque ipsum et milites eius spectare. Id suis rebus tali in statu saluti fore, quippe se deserta cum expedita manu petiturum. Ultima regni sui adhuc intacta esse, inde bello vires haud aegre reparaturum. Occuparet sane gazam avidissima gens et ex longa fame satiaret se auro, mox futura praedae sibi: se usu didicisse, pretiosam supellectilem pellicesque et spadonum

Digitized by Google

agmina nihil aliud fuisse quam onera et impedimenta; eadem trahentem Alexandrum, quibus rebus antea vicisset, inferiorem
7 fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio, quippe Babylōnem, urbem opulentissimam, dedi cernentibus: iam Susa, iam cetera ornamenta regni caussamque belli victorem occupa-
8 turum. At ille docere pergit, non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse: ferro geri bella, non auro; viris, non urbium tectis; omnia sequi armatos: sic maiores suos perculsos in principio rerum celeriter pristinam re-
9 parasse fortunam. Igitur sive confirmatis eorum animis sive imperium magis quam consilium sequentibus Mediae fines ingressus est.

10 Paullo post Alexandro Arbēla traduntur, regia supellectili ditique gaza repleta: quattuor milia talentum fuere, praeterea pretiosae vestes, totius, ut supra dictum est, exercitus opibus
11 in illam sedem congestis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis iacentium campis vulgaverat, maturius castra movit. Euntibus aperit se a [parte] laeva Arabia, odorum
12 fertilitate nobilis regio. Campestre iter est. Inter Tigrim et Euphrātem iacentia uberi et pingui solo, ut a pastu repelli pecora dicantur, ne satietas perimat. Caussa fertilitatis est humor, qui ex utroque amne manat, toto fere solo propter venas aquarum
13 resudante. Ipsi amnes ex Armeniae montibus profluunt ac magno deinde aquarum divortio iter, quod coeperunt, percurrunt. Duo milia et quingenta stadia emensi sunt, qui amplissi-
14 mum intervallum circa Armeniae montes notaverunt. Iidem quum Mediae et Gordiaeorum terras secare coeperunt, paullatim in arctius coëunt et, quo longius manant, hoc angustius in-
15 ter se spatium terrae relinquunt. Vicini maxime sunt his campis, quos incolae Mesopotamiam appellant; mediam namque ab utroque latere concludunt. Iidem per Babyloniorum fines in
16 rubrum mare prorumpunt. Alexander quartis castris ad Mennim urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit, adeo, ut satis constet, Babylonios muros ingentis operis huius fontis bitumine interlitos esse.

17 Ceterum Babylōnem procedenti Alexandro Mazaeus, qui ex acie in eam urbem confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem seque dedens. Gratus adventus eius fuit regi,
18 quippe magni operis obsidio futura erat tam munitae urbis. Ad hoc vir illustris et manu promptus famâque etiam proximo proe-

Digitized by Google

lio celebris et ceteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benigne cum liberis excipit, 19
ceterum quadrato agmine, quod ipse ducebat, velut in aciem irent, ingredi suos iubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum regem, plures obviam egressi sunt. Inter quos Bagophānes, arcis et regiae pecuniae 20
custos, ne studio a Mazaeo vinceretur, totum iter floribus coronisque constraverat, argenteis altaribus utroque latere dispositis, quae non thure modo, sed omnibus odoribus cumulaverat. Dona eum sequebantur, greges pecorum equorumque, leones 21
quoque et pardales caveis praeferebantur. Magi deinde suo 22
more patrium carmen canentes, post hos Chaldaei Babyloniorumque non vates modo, sed etiam artifices cum fidibus sui generis ibant. Laudes hi regum canere soliti, Chaldaei siderum motus et statutas temporum vices ostendere. Equites deinde 23
Babylonii, suo equorumque cultu ad luxuriam magis quam ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex armatis stipatus oppidanorum turbam post ultimos pedites ire iussit, ipse cum curru urbem ac deinde regiam intravit. Postero die supellectilem Darei et omnem pecuniam recognovit.

Ceterum ipsius urbis pulchritudo ac vetustas non regis 24
modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito convertit. Semirāmis eam condiderat, non, ut plerique credidere, Belus, cuius regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili, 25
bitumine interlitus, spatium XXX et duorum pedum latitudine amplectitur: quadrigae inter se occurrentes sine periculo commeare dicuntur. Altitudo muri L cubitorum eminet spatio: tur- 26
res denis pedibus quam murus altiores sunt. Totius operis ambitus CCCLXV stadia complectitur; singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse memoriae proditum est. Aedificia non sunt admota muris, sed fere spatium iugeri unius absunt. Ac ne totam quidem urbem tectis occupaverunt: per 27
LXXX stadia habitatur, nec omnia continua sunt, credo, quia tutius visum est pluribus locis spargi. Cetera serunt coluntque, ut, si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis solo subministrentur. Euphrātes interfluit maenaeque molis crepi- 28
dinibus coërcetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernae ingentes, in altitudinem pressae ad accipiendum impetum fluminis, quod ubi appositae crepidinis fastigium excessit, urbis tecta corriperet, nisi essent specus lacusque, qui

Digitized by Google

29 exciperent. Coctili laterculo structi sunt: totum opus bitumine
astringitur. Pons lapideus, flumini impositus, iungit urbem.
Hic quoque inter mirabilia orientis opera numeratus est: quippe
Euphrātes altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta ia-
30 cienda egesto vix fulciendo operi firmum reperiunt solum; are-
nae autem subinde cumulatae et saxis, quibus pons sustinetur,
adnexae morantur amnem, qui retentus acrius, quam si libero
cursu mearet, illiditur.
31 Arcem quoque ambitu XX stadia complexam habet: XXX pe-
des in terram turrium fundamenta demissa sunt, ad LXXX sum-
32 mum munimenti fastigium pervenit. Super arcem vulgatum
Graecorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt, summam
murorum altitudinem aequantes, multarumque arborum umbrâ
33 et proceritate amoeni. Saxo pilae, quae totum onus sustinent,
instructae sunt, super pilas lapide quadrato solum stratum est,
patiens terrae, quam altam iniiciunt, et humoris, quo rigant ter-
ras: adeoque validas arbores sustinent moles, ut stipites earum
VIII cubitorum spatium crassitudine aequent, in L pedum altitu-
dinem emineant frugiferaeque sint, ut si terrâ suâ alerentur.
34 Et quum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam
naturam paulatim exedendo perimat: haec moles, quae tot ar-
borum radicibus premitur tantique nemoris pondere onerata
est, inviolata durat; quippe XX lati parietes sustinent, undecim
pedum intervallo distantes, ut procul visentibus silvae montibus
35 suis imminere videantur. Syriae regem Babylōne regnantem
hoc opus esse molitum memoriae proditum est, amore coniugis
victum, quae desiderio nemorum silvarumque in campestribus
locis virum compulit amoenitatem naturae genere huius ope-
36 ris imitari. Diutius in hac urbe quam usquam constitit rex
nec alio loco disciplinae militari magis nocuit. Nihil urbis
eius corruptius moribus, nihil ad irritandas illiciendasque
37 immodicas voluptates instructius. Liberos coniugesque cum
hospitibus stupro coire, modo pretium flagitii detur, parentes
maritique patiuntur. Convivales ludi tota Persīde regibus
purpuratisque cordi sunt; Babylonii maxime in vinum, et quae
38 ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Feminarum convivia ineun-
tium in principio modestus est habitus, dein summa quae-
que amicula exuunt paullatimque pudorem profanant, ad ulti-
mum (honos auribus habitus sit) ima corporum velamenta
proiiciunt. Nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum

Digitized by Google

virginumque, apud quas comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter haec flagitia exercitus ille domitor Asiae per XXXIV 39
dies saginatus ad ea, quae sequebantur, discrimina haud dubie debilior futurus fuit, si hostem habuisset.

Ceterum, quo minus damnum sentiret, identidem incremento renovabatur. Namque Amyntas Andromĕni ab Antipătro 40
Macedŏnum peditum sex milia adduxit, D praeterea eiusdem generis equites, cum his DC Thracas adiunctis peditibus suae 41
gentis III milibus quingentis, et ex Peloponnēso mercenarius miles ad IV milia advenerat cum CCCLXXX equitibus. Idem Amyn- 42
tas adduxerat L principum Macedoniae liberos adultos ad custodiam corporis: quippe inter epulas hi sunt regis ministri, iidemque equos ineuntibus proelium admovent venantemque comitantur, et vigiliarum vices ante cubiculi fores servant: magnorumque praefectorum et ducum haec incrementa sunt et rudimenta. Igitur arci Babyloniae rex Agathōne praesidere 43
iusso cum DCC Macedŏnum trecentisque mercede conductis praetores, qui regioni Babyloniae ac Ciliciae praeessent, Menĕtem et Apollodōrum relinquit. His duo milia militum cum mille talentis dat: utrique praeceptum, ut in supplementum milites legerent. Mazaeum transfugam satrapia Babyloniae donat, Ba- 44
gophănem, qui arcem tradiderat, se sequi iussit; Armenia Mithrēni, Sardium proditori, data est. Ex pecunia deinde Babylo- 45
niae tradita Macedonibus equitibus sexceni denarii tributi, peregrinus eques quingenos accepit, ducenos pedes, trium stipendium mensium.

Cap. II. His ita compositis in regionem, quae Satrapēne 1
vocatur, pervenit. Fertilis terra, copiā rerum et omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi substitit, ac, ne desides otio 2
demitterent animos, iudices dedit praemiaque proposuit de virtute militari certantibus. Novem, qui fortissimi iudicati essent, 3
singulis militum milibus praefuturi erant (chiliarchas vocabant), tunc primum in hunc numerum copiis distributis: namque antea quingenariae cohortes fuerant, nec fortitudinis praemia
s gesserant. Ingens militum turba convenerat, egregio interfu- 4
tura certamini, testis eadem cuiusque factorum et de iudicibus latura sententiam: quippe verone an falso honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis caussa 5
donatus est Atharrias senior, qui omissum apud Halicarnasson a iunioribus proelium unus maxime accenderat; proximus ei

Digitized by Google

Antigŏnes visus est; tertium locum Philōtas Augaeus obtinuit; quartus Amyntae datus; post hos Antigŏnus, et ab eo Lyncestes Amyntas fuit; septimum locum Theodŏtus, ultimum obtinuit
6 Hellanīcus. In disciplina quoque militaris rei a maioribus pleraque tradita summa utilitate mutavit. Nam quum ante equites in suam quisque gentem describerentur seorsum a ceteris, exempto nationum discrimine praefectis, non utique suarum
7 gentium, sed delectis, attribuit. Tuba, quum castra movere vellet, signum dabat, cuius sonus plerumque tumultuantium fremitu exoriente haud satis exaudiebatur: ergo perticam, quae undique conspici posset, supra praetorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum: observabatur ignis noctu, fumus interdiu.

8 Iamque Susa adituro Abulītes, regionis eius praefectus, sive Darēi iussu, ut Alexandrum praedâ retineret, sive sua sponte
9 filium obviam misit, traditurum se urbem promittens. Benigne iuvenem excepit rex et eodem duce ad Choaspen amnem pervenit, delicatam, ut fama est, vehentem aquam. Hīc Abulītes
10 cum donis regalis opulentiae occurrit. Dromades cameli inter dona erant velocitatis eximiae, XII elephanti a Darēo ex India acciti, non iam terror, ut speraverat, Macedŏnum, sed auxilium,
11 opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut vero urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniae egessit, L milia talentūm argenti non signati formâ, sed rudi pondere.
12 Multi reges tantas opes longa aetate cumulaverant liberis posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi regis ma-
13 nus intulit. Consedit deinde in regia sella multo excelsiore, quam pro habitu corporis. Itaque pedes quum imum gradum non contingerent, unus ex regiis pueris mensam subdidit pedi-
14 bus. Et quum spadonem, qui Darēi fuerat, ingemiscentem conspexisset rex, caussam moestitiae requisivit. Ille indicat, Darēum vesci in ea solitum, seque sacram eius mensam ad ludi-
15 brium recidentem sine lacrimis conspicere non posse. Subiit ergo regem verecundia violandi hospitales deos. Iamque subduci iubebat, quum Philōtas: Minime vero haec feceris, rex, sed omen quoque accipe, mensam, ex qua libavit hostis epulas, tuis pedibus esse subiectam.

16 Rex Persĭdis finem aditurus Susa urbem Archelāo et praesidium III milium tradidit; Xenophĭlo arcis cura mandata est, Macedŏnum aetate gravibus praesidere arcis custodiae iussis.

Digitized by Google

Thesaurorum Callicrăti tutela permissa. Satrapia regionis Su- 17
sianae restituta Abulīti. Matrem quoque Darēi et liberos in
eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas vestes multam- 18
que purpuram dono ex Macedonia sibi missam cum his, quae
confecerant, tradi Sisygambi iubet: omni namque honore
eam et filii quoque pietate prosequebatur, admonerique iussit, 19
ut, si cordi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas as-
suefaceret, donoque, quae docerent, dare. Ad hanc vocem la-
crimae obortae prodidere animum aspernantis id munus: quippe
non aliud magis in contumeliam Persarum feminae accipiunt,
quam admovere lanae manus. Nunciant qui dona tulerant, tri- 20
stem esse Sisygambim, dignaque res excusatione et solatio visa.
Ipse ergo pervenit ad eam, et, Mater, inquit, hanc vestem, qua
indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus vides:
nostri decepere me mores. Cave, obsecro, in contumeliam acci- 21
pias ignorationem meam. Quae tui moris esse cognovi, ut spero,
abunde servata sunt. Scio, apud vos filio in conspectu matris 22
nefas esse considere, nisi quum illa permisit. Quotiescunque ad
te veni, donec, ut considerem, annueres, restiti. Procumbens
venerari me saepe voluisti: inhibui. Dulcissimae matri Olym-
piădi nomen debitum tibi reddo.

Cap. III. Mitigato animo eius rex quartis castris pervenit 1
ad Tigrin fluvium: Pasitigrin incolae vocant. Oritur in montibus
Uxiorum et per L stadia silvestribus ripis praeceps inter saxa
devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore al- 2
veo praeterit, iam navium patiens. Sexcenta sunt stadia mollio-
ris soli, per quod leni tractu aquarum Persico mari se insinuat.
[Alexander] amne superato cum IX milibus peditum et Agrianis 3
Satrianisque, Graecorum mercenariorum tribus milibus, additis
Thracum mille, in regionem Uxiorum pervenit. Finitima Susis
est et in primam Persĭdem excurrit, artum inter se et Susianos
aditum relinquens. Madātes erat regionis praefectus, haud sane 4
temporum homo: quippe ultima pro fide experiri decreverat.
Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter esse per 5
calles et aversum ab urbe: si paucos misisset leviter armatos,
super capita hostium evasuros. Quum consilium placuisset, 6
iidem itinerum fuerunt duces. Mille et D mercede conducti et
Agriani fere X Taurōni praefecto dati ac post solis occasum iter
ingredi iussi. Ipse tertiā vigiliā castris motis circa lucis ortum 7
superat angustias caesāque materiā cratibus et pluteis faciendis,

Digitized by Google

ut, qui turres admoverent, extra teli iactum essent, urbem obsi-
8 dere coepit. Praerupta erant omnia, saxis et cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi, ut quibus non cum hoste solum,
9 sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamen, quia rex inter primos constiterat, interrogans, tot urbium victores an erubescerent haerere in obsidione castelli exigui et ignobilis? Simul admonens iam inter haec eminus petebatur; quem testudine obiecta milites, qui ut inde discederet perpellere nequiverant, tuebantur.

10 Tandem Tauron super arcem urbis se cum suo agmine ostendit, ad cuius conspectum et hostium animi labare et Macedŏnes
11 acrius proelium inire coeperunt. Anceps oppidanos malum urgebat, nec sisti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit, magna pars in arcem concessit. Inde XXX oratoribus missis ad deprecandum triste responsum a
12 rege redditur, non esse veniae locum. Itaque suppliciorum quoque metu perculsi ad Sisygambim, Darēi matrem, occulto itinere ignotoque hostibus mittunt, qui peterent, ut ipsa regem mitigaret, haud ignari, parentis eam loco diligi colique. Et Madātes sororis filiam secum matrimonio iunxerat, Darēum propinqua
13 cognatione contingens. Diu Sisygambis supplicum precibus repugnavit, abnuens, deprecationem pro illis [non] convenire fortunae, in qua esset: adiecitque, metuere sese, ne victoris indulgentiam fatigaret, saepiusque cogitare, captivam esse se,
14 quam reginam fuisse. Ad ultimum victa litteris Alexandrum ita deprecata est: ut ipsam excusaret, quod deprecaretur; petere se, ut illis quoque, si minus, sibi ignosceret; pro necessario ac propinquo suo, iam non hoste, sed supplice, tantum vitam pre-
15 cari. Moderationem clementiamque regis, quae tunc fuit, vel una haec res possit ostendere; non Madāti modo ignovit, sed omnes et deditos et captivos libertate atque immunitate donavit, urbem reliquit intactam, agros sine tributo colere permisit. A victore Darēo plura mater non impetrasset.

16 Uxiorum deinde gentem subactam Susianorum satrapae contribuit: divisisque cum Parmenĭone copiis illum campestri itinere procedere iubet; ipse cum expedito agmine iugum montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Persĭdem excurrit.
17 Omni hac regione vastata tertio die Persĭdem, quinto angustias, quas illi Susĭdas pylas vocant, intrat. Ariobarzānes has cum XXV milibus peditum occupaverat rupes abscissas et undique

Digitized by Google

praeruptas, in quarum cacuminibus extra teli iactum barbari stabant, de industria quieti et paventibus similes, donec in artissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident, tum vero ingentis magnitudinis saxa per montium prona devolvunt, quae incussa saepius subiacentibus petris maiore vi incidebant, nec singulos modo, sed agmina proterebant. Fundis quoque excussi lapides et sagittae undique ingerebantur. Nec id miserrimum fortibus viris erat, sed quod inulti, quod ferarum ritu velut in fovea deprehensi caederentur. Irâ igitur in rabiem versâ eminentia saxa complexi, ut ad hostem pervenirent, alius alium levantes conabantur ascendere. Ea ipsa multorum simul manibus correpta et convulsa in eos, qui commoverant, recidebant. Nec stare ergo poterant nec niti nec testudine quidem protegi, quum tantae molis onera propellerent barbari. Regem non dolor modo, sed etiam pudor temere in illas angustias electi exercitus angebat. Invictus ad eam diem fuerat, nihil frustra ausus; impune Ciliciae fauces intraverat; mari quoque novum in Pamphyliam iter aperuerat: tunc haesitabat deprehensa felicitas, nec aliud remedium erat, quam reverti qua venerat. Itaque signo receptui dato, densatis ordinibus scutisque super capita consertis, retro evadere ex angustiis iubet. Triginta fuere stadia, quae remensi sunt. 18 19 20 21 22 23

Cap. IV. Tum castris undique aperto loco positis non consultare modo, quid agendum esset, sed vates quoque adhibere coepit a superstitione animi. Sed quid tum praedicere Aristander, cui plurimum credebat ex vatibus, poterat? Itaque damnatis intempestivis sacrificiis peritos locorum convocari iubet. Per Mediam iter ostendebant tutum apertumque: sed rex deserere milites insepultos erubescebat, ita tradito more, ut vix ullum militiae tam sollemne esset munus, quam humandi suos. Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari iubet, inter quos erat quidam Graecae Persicaeque linguae peritus, qui frustra eum in Persidem montium dorso exercitum ducere affirmat, silvestres esse calles, vix singulis pervios, omnia contegi frondibus implexosque arborum ramos silvas committere. Namque Persis ab altero latere perpetuis montium iugis clauditur, quod in longitudinem MDC, in latitudinem CLXX stadia procurrit. Hoc dorsum a Caucăso monte ad rubrum mare pertinet; quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum, obiectum est. Planities deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit, fertilis terra multis- 1 2 3 4 5 6

Digitized by Google

7 que vicis atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum: Medus ad mare ad meridiem versus minor amnis eo, quem accepit, evehitur, gignendaeque herbae non alius est aptior, quidquid alluit, flori-
8 bus vestiens. Platani quoque et populi contegunt ripas, ita ut procul visentibus continuata videantur montibus nemora riparum. Quippe obumbratus amnis presso in solum dilabitur alveo, imminentque colles, ipsi quoque frondibus laeti, radices eorum
9 humore subeunte. Regio non alia totâ Asiâ salubrior habetur: temperatum coelum; hinc perpetuum iugum opacum et umbrosum, quod aestus levat, illinc mare adiunctum, quod modico tepore terras fovet.

10 His captivus expositis interrogatus a rege, auditune an oculis comperta haberet, quae diceret, pastorem se fuisse, et omnes eos calles percurrisse respondit: bis captum, semel a Persis in
11 Lycia, iterum ab ipso. Subit animum memoria regis oraculo editae sortis: quippe consulenti responsum erat, ducem in Per-
12 sidem ferentis viae Lycium civem fore. Igitur promissis, quanta et praesens necessitas exigebat et ipsius fortuna capiebat, oneratum armari iubet Macedŏnum more et, quod bene verteret, monstrare iter: quamvis arduum et praeceps, evasurum se esse cum paucis, nisi forte crederet, quo ipse pecoris caussa isset,
13 Alexandrum pro gloria et perpetua laude ire non posse. Etiam atque etiam docere captivus, quam difficile iter esset, maxime armatis. Tum rex, Praedem me, inquit, accipe, neminem eorum,
14 qui sequuntur, recusaturum ire, qua duces. Cratĕro igitur ad custodiam castrorum relicto cum peditibus, quis assueverat, et iis copiis, quas Meleāger ducebat, et sagittariis equitibus m, praecipit, ut castrorum specie manente plures de industria ignes fieri imperet, quo magis barbari credant, ipsum regem in castris
15 esse. Ceterum, si forte Ariobarzānes cognovisset, per callium anfractus intrare, et ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere, Cratĕrus eum illato terrore retineret,
16 ad propius periculum conversurum agmen: sin autem ipse hostem fefellisset et saltum occupasset, quum trepidantium barbarorum tumultum exaudisset [persequentium regem], id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe vacuum fore hostibus in semet aversis.

17 Ipse tertiâ vigiliâ silenti agmine ac ne tubâ quidem dato signo pergit ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta portare

Digitized by Google

militem iusserat leviter armatum. Sed praeter invias rupes ac 18
praerupta saxa vestigium subinde fallentia nix cumulata vento
ingredientes fatigabat: quippe velut in foveas delati hauriebantur, et quum a commilitonibus allevarentur, trahebant magis
adiuvantes quam sequebantur. Nox quoque et ignota regio ac 19
dux, incertum an satis fidus, multiplicabant metum: si custodes
sefellisset, quasi feras bestias ipsos posse deprehendi. Ex unius
captivi vel fide vel anima pendere et regis salutem et suam.
Tandem venere in iugum. A dextra iter ad ipsum Ariobarzānem 20
erat: hic Philōtam et Coenon cum Amynta et Polyperconte, expeditam habentes manum, relinquit, monitos, ut, quia eques pediti erat mixtus, qua pinguissimum esset solum et pabuli fertile,
sensim procederent: duces itineris de captivis dati. Ipse cum 21
armigeris et ala, quam agema appellabant, arduâ semitâ, sed longius a stationibus hostium remotâ, multa cum vexatione processit. Medius erat dies et fatigatis necessaria quies: quippe tan- 22
tundem itineris supererat, quantum emensi erant, sed minus
praecipitis atque ardui. Itaque refectis cibo somnoque militibus 23
secundâ vigiliâ surgit. Et cetera quidem haud aegre praeterit.
Ceterum, qua se iugum montium paullatim ad planiora demittit,
ingens vorago concursu cavata torrentium iter rūperat. Ad hoc 24
arborum rami alius alio implicati et cohaerentes ut perpetuam
obiecerant sepem. Desperatio igitur ingens, adeo ut vix lacrimis
abstinerent, incesserat. Praecipue obscuritas terrori erat: nam 25
etiamsi qua sidera internitebant, continenti fronde tectae arbores conspicere prohibebant. Ne aurium quidem usus supererat,
silvas quatiente vento, quae concutientibus ramis maiorem quam
pro flatu sonum edebant. Tandem exspectata lux omnia, quae 26
terribiliora nox fecerat, minuit: circumiri brevi spatio poterat
eluvies, et sibi quisque dux itineris coeperat fieri.

Evadunt ergo in editum verticem, ex quo hostium statione 27
conspecta strenue armati a tergo se ostendunt nihil tale metuentibus, quorum pauci, qui congredi ausi erant, caesi sunt. Ita- 28
que hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies integros quoque, antequam discrimen experirentur,
in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, quis Cratĕrus prae- 29
sidebat, illato ad occupandas angustias, in quibus pridie haeserant, miles educitur. Simul et Philōtas cum Polyperconte Amyn- 30
taque et Coeno diversum iter ingredi iussus alium terrorem intulit barbaris. Undique ergo Macedŏnum armis fulgentibus 31

Digitized by Google

ancipiti malo oppressi memorabile tamen proelium edunt; u-
opinor, ignaviam quoque necessitas acuit et saepe desperatio
32 spei caussa est. Nudi complectebantur armatos et ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes ipsorum telis pleros-
33 que fodiebant. Ariobarzānes tamen, XL ferme equitibus et quinque milibus peditum stipatus, per mediam aciem Macedŏnum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit, Persepŏlim
34 urbem, caput regionis, occupare festinans. Sed a custodibus urbis exclusus, consecutis strenue hostibus, cum omnibus fugae comitibus renovato proelio cecidit. Cratĕrus quoque raptim agmine acto supervenit.

1 Cap. V. Rex eodem in loco, quo hostium copias fuderat, castra communit. Quamquam enim undique fugati hostes victoriam concesserant, tamen praealtae praecipitesque fossae, pluribus locis obiectae, abruperant iter, sensimque et caute progrediendum erat, iam non hostium, sed locorum fraude suspecta.
2 Procedenti ei literae redduntur a Tiridāte, custode regiae pecuniae, indicantes, eos, qui in urbe essent, audito eius adventu diripere velle thesauros: properaret occupare; expeditum iter
3 esse, quamquam Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem regis istius magis, quam celeritatem, laudaverim. Relictis pedestribus copiis tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fa-
4 tigatis ad Araxen prima luce pervenit. Vici erant in propinquo, quibus dirutis pontem ex materia eorum subditis saxis strenue
5 induxit. Iamque haud procul urbe erant, quum miserabile agmen, inter pauca fortunae exempla memorandum, regi occurrit. Captivi erant Graeci ad quattuor milia fere, quos Persae
6 vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus auribusque amputatis inustisque barbararum literarum notis in longum sui ludibrium reservaverant; et quum se quoque alienae ditionis esse cernerent, volentes regi occurrere
7 non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbantur, nec quidquam in illis praeter vocem poterat agnosci. Plures igitur lacrimas commovere, quam profuderant ipsi: quippe in tam multiplici variaque fortuna singulorum intuentibus similes quidem, sed tamen dispares poenas, quis maxime
8 miserabilis esset, liquere non poterat. Ut vero Iovem illi tandem Graeciae ultorem aperuisse oculos conclamavere, omnes pari supplicio affecti sibi videbantur. Rex abstersis, quas profuderat, lacrimis bonum habere animum iubet, visuros

Digitized by Google

urbes suas coniugesque, et castra inde duo ab urbe stadia communit.

Graeci excesserant vallo, deliberaturi, quid potissimum a 9
rege peterent: quumque aliis sedem in Asia rogare, aliis reverti
domos placeret, Euctēmon Cymaeus ita loquutus ad eos fertur:
Hi, qui modo etiam ad opem petendam ex tenebris et carcere 10
procedere erubuimus, ut nunc est, supplicia nostra, quorum nos
pudeat magis an poeniteat, incertum est, ostentare Graeciae ve-
lut laetum spectaculum cupimus. Atqui optime miserias ferunt, 11
qui abscondunt, nec ulla tam familiaris est infelicibus patria quam
solitudo et status prioris oblivio. Nam qui multum in suorum
misericordia ponunt, ignorant, quam celeriter lacrimae inares-
cant. Nemo fideliter diligit, quem fastidit; nam et calamitas 12
querula est et superba felicitas. Ita suam quisque fortunam in
consilio habet, quum de aliena deliberat. Et nisi mutuo essemus
miseri, olim alius alii potuissemus esse fastidio. Quid mirum
est, fortunatos semper parem quaerere? Obsecro vos, olim vitâ 13
defuncti quaeramus locum, in quo haec semesa membra obrua-
mus, ubi horribiles cicatrices celet exsilium. Grati prorsus coniu-
gibus, quas iuvenes duximus, revertemur. Liberi in flore et
aetatis et rerum, fratres agnoscent ergastuli detrimenta. Et 14
quota pars nostri tot obire terras potest? Procul Europâ in ul-
tima orientis relegati, senes, debiles, maiore membrorum parte
mutati, tolerabimus scilicet, quae armatos et victores fatigarunt.
Coniuges deinde, quas captis sors et necessitas unicum solatium 15
applicuit, parvosque liberos trahimus nobiscum an relinquimus?
Cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergo 16
extemplo praesentia pignora, quum incertum sit, an visuri simus
illa, quae petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros
nosse coeperunt. Haec Euctēmon.

Contra Theaetētus Atheniensis orsus est dicere: Neminem 17
pium habitu corporis suos aestimaturum, utique saevitiâ hostis,
non naturâ, calamitosos. Dignum esse omni malo, qui erubes-
ceret fortuito: tristem enim de mortalitate ferre sententiam et
desperare misericordiam, quia ipse alteri denegaturus sit. Deos, 18
quod ipsi nunquam optare ausi forent, offerre patriam, coniu-
ges, liberos et quidquid homines vel vitâ aestimant vel morte
redimunt. Quin illi ex hoc carcere erumperent: alium domi 19
esse coeli haustum, alium lucis aspectum: mores, sacra, linguae
commercium etiam a barbaris expeti; quae ingenita ipsi omis-

Digitized by Google

suri sint sua sponte, non ob aliud tam calamitosi, quam quod
20 illis carere coacti essent. Se certe rediturum ad penates et in patriam tantoque beneficio regis usurum: si quos contubernii liberorumque, quos servitus coëgisset agnoscere, amor detine-
21 ret, relinquerent, quibus nil patriâ carius esset. Pauci huius sententiae fuere: ceteros consuetudo naturâ potior vicit. Consenserunt, petendum esse a rege, ut aliquam ipsis attribueret
22 sedem. Centum ad hoc allecti sunt: quos Alexander ratus, quod ipse praestare cogitabat, petituros, lumenta, inquit, assignari, quae vos veherent, et singulis vestrûm mille denariûm dari iussi. Quum redieritis in Graeciam, praestabo, ne quis statum suum,
23 si haec calamitas absit, vestro credat esse meliorem. Illi obortis lacrimis terram intuebantur nec aut erigere vultus aut loqui audebant: tandem rege tristitiae caussam exigente Euctēmon si-
24 milia iis, quae in consilio dixerat, respondit. Atque ille non fortunae solum eorum, sed etiam poenitentiae misertus terna milia denariûm singulis dari iussit: denae vestes adiectae sunt, et armenta cum pecoribus ac frumento data, ut coli serique attributus iis ager posset.

1 Cap. VI. Postero die convocatos duces copiarum docet, nullam infestiorem urbem Graecis esse, quam regiam veterum Persĭdis regum. Hinc illa immensa agmina infusa, hinc Darēum prius, deinde Xerxem Europae impium intulisse bel-
2 lum. Excidio illius parentandum esse maioribus. Iamque barbari deserto oppido, qua quemque metus agebat, diffugerant, quum rex phalangem nil cunctatus inducit. Multas urbes, refertas opulentiâ regiâ, partim expugnaverat, partim in fidem
3 acceperat, sed urbis huius divitiae vicere praeterita. In hanc totius Persĭdis opes congesserant barbari: aurum argentumque cumulatum erat, vestis ingens modus, supellex non ad usum
4 [modo], sed ad ostentationem luxus comparata. Itaque inter ipsos victores ferro dimicabatur: pro hoste erat, qui pretiosiorem occupaverat praedam: et quum omnia, quae recipiebant, capere non possent, iam res non occupabantur, sed aestimaban-
5 tur. Lacerabant regias vestes ad se quisque partem trahentes, dolabris pretiosae artis vasa caedebant, nihil neque intactum erat neque integrum ferebatur, abrupta simulacrorum membra,
6 ut quisque avellerat, trahebat. Neque avaritia solum, sed etiam crudelitas in capta urbe grassata est: auro argentoque onusti vilia captivorum corpora trucidabant, passimque obvii caede-

Digitized by Google

bantur, quos ante pretium sui miserabiles fecerat. Multi ergo 7
hostium manus voluntaria morte occupaverunt, pretiosissima
vestium induti e muris semetipsos cum coniugibus ac liberis in
praeceps iacientes. Quidam ignes, quod paullo post facturus
hostis videbatur, subiecerant aedibus, ut cum suis vivi crema-
rentur. Tandem suis rex corporibus et cultu feminarum absti- 8
nere iussit. Ingens captivae pecuniae modus traditur, prope ut
fidem excedat. Ceterum aut de aliis quoque dubitabimus aut 9
credemus, in huius urbis gaza fuisse c et xx milia talentûm, ad
quae vehenda (namque ad usus belli secum portare decreverat)
iumenta et camelos a Susis et Babylōne contrahi iussit. Acces- 10
sere ad hanc pecuniae summam captis Persagădis sex milia ta-
lentûm. Cyrus Persagădum urbem condiderat, quam Alexandro
praefectus eius Gobăres tradidit.

Rex arcem Persepŏlis iii milibus Macedŏnum praesidio re- 11
lictis Nicarchĭdem tueri iubet; Tiridāti quoque, qui gazam tra-
diderat, servatus est honos, quem apud Darēum habuerat,
magnaque exercitus parte et impedimentis ibi relictis Parme-
niōnem Craterumque praefecit. Ipse cum mille equitibus pedi- 12
tumque expedita manu interiorem Persĭdis regionem sub ipsum
vergiliarum sidus petiit, multisque imbribus et prope intolera-
bili tempestate vexatus procedere tamen, quo intenderat, per-
severavit. Ventum erat ad iter perpetuis obsitum nivibus, quas 13
frigoris vis gelu astrinxerat, locorumque squalor et solitudines
inviae fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos
se videre credentem. Omnia vasta atque sine ullo humani cultus
vestigio attoniti intuebantur, et, antequam lux quoque et coelum
ipsos deficerent, reverti iubebant. Rex castigare territos super- 14
sedit, ceterum ipse equo desiliit pedesque per nivem et concre-
tam glaciem ingredi coepit. Erubuerunt non sequi primum
amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites: primusque
rex dolabrâ glaciem perfringens iter sibi fecit, exemplum regis
ceteri imitati sunt. Tandem propemodum invias silvas emensi 15
humani cultus rara vestigia et passim errantes pecorum greges
reppererе: et incolae, qui sparsis tuguriis habitabant, quum se
callibus inviis septos esse credidissent, ut conspexerè hostium
agmen, interfectis, qui comitari fugientes non poterant, devios
montes et nivibus obsitos petiverunt. Inde per colloquia capti- 16
vorum paullatim feritate mitigata tradidere se regi. Nec in de-
ditos gravius consultum.

Digitized by Google

17 Vastatis deinde agris Persidis vicisque compluribus redactis in potestatem ventum est in Mardorum gentem bellicosam et multum a ceteris Persis cultu vitae abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos seque ac coniuges et liberos condunt; 18 pecorum aut ferarum carne vescuntur. Ne feminis quidem pro naturae habitu molliora ingenia sunt: comae prominent hirtae, vestis super genua est; fundâ vinciunt frontem, hoc et ornamen- 19 tum capitis et telum est. Sed hanc quoque gentem idem fortunae impetus domuit. Itaque tricesimo die, postquam a Persepŏli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis ceterisque pro cuiusque merito dedit. Propemodum omnia, quae in ea urbe ceperat, distributa.

1 Cap. VII. Ceterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis efficiendisque velocitatem, in deditos fidem, in captivos clementiam, in voluptatibus permissis quoque et usitatis temperantiam haud tolerabili vini cupiditate foedavit. 2 Hoste et aemulo regni reparante quum maxime bellum, nuper subactis, quos vicerat, novumque imperium aspernantibus, de die inibat convivia, quibus feminae intererant, non quidem quas violari nefas esset, quippe pellices, licentius, quam decebat, cum 3 armato vivere assuetae. Ex his una Thais, et ipsa temulenta, maximam apud omnes Graecos initurum gratiam affirmat, si regiam Persarum iussisset incendi: exspectare hoc eos, quorum 4 urbes barbari delessent. Ebrio scorto de tanta re ferenti sententiam unus et alter, et ipsi mero onerati, assentiuntur. Rex quoque fuit avidior quam patientior. Quin igitur ulciscimur 5 Graeciam et urbi faces subdimus? Omnes incaluerant mero: itaque surgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus rex ignem regiae iniecit, tum convivae et ministri pellicesque. Multa cedro aedificata erat regia, quae 6 celeriter igne concepto late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conspexit, fortuitum ratus 7 ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad vestibulum regiae ventum est, vident regem ipsum adhuc aggerentem faces. Omissâ igitur, quam portaverant, aquâ aridam materiem in incendium iacere coeperunt.

8 Hunc exitum habuit regia totius orientis, unde tot gentes antea iura petebant, patria tot regum, unicus quondam Graeciae terror, molita mille navium classem et exercitus, quibus Europa

Digitized by Google

inundata est contabulato mari molibus perfossisque montibus, in quorum specus fretum immissum est. Ac ne tam longa qui- 9
dem aetate, quae excidium eius sequuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedŏnum reges, quas nunc habent Parthi: huius vestigium non inveniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Haud procul moenibus fluxerat: inde urbem fuisse XX stadiis distantem credunt magis quam sciunt accolae. Pudebat Macedŏ- 10
nes, tām praeclaram urbem a comessabundo rege deletam esse. Itaque res in serium versa est, et imperaverunt sibi, ut crederent illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum, ut primum 11
gravatam ebrietate mentem quies reddidit, poenituisse constat et dixisse, maiores poenas Persas Graecis daturos fuisse, si ipsum in solio regiaque Xerxis respicere coacti essent. Postero 12
die Lycio, itineris, quo Persĭdem intraverat, duci, XXX talenta dono dedit. Hinc in regionem Mediae transiit, ubi supplementum novorum e Cilicia militum occurrit. Peditum erant quinque milia, equites mille: utrisque Platon Atheniensis praeerat. His copiis auctus Darēum persequi statuit.

Cap. VIII. Ille iam Ecbatăna pervenerat. Caput Mediae 1
urbs haec: nunc tenent Parthi, eaque aestiva agentibus sedes est. Adire deinde Bactra decreverat, sed veritus, ne celeritate Alexandri occuparetur, consilium iterque mutavit. Aberat ab eo 2
Alexander stadia MD; sed iam nullum intervallum adversus velocitatem eius satis longum videbatur. Itaque proelio magis quam fugae se praeparabat. Triginta milia peditum sequeban- 3
tur, in quibus Graecorum erant quattuor milia, fide erga regem ad ultimum invicta. Funditorum quoque et sagittariorum manus 4
quattuor milia expleverat: praeter hos III milia et CCC equites erant, maxime Parthienorum. Bessus praeerat, Bactrianae regionis praefectus. Cum hoc agmine [Darēus] paullum declinavit 5
via militari, iussis praecedere lixis impedimentorumque custodibus. Consilio deinde advocato, Si cum ignavis, inquit, et plu- 6
ris qualemcunque vitam honesta morte aestimantibus fortuna iunxisset, tacerem potius quam frustra verba consumerem. Sed 7
maiore, quam vellem, documento et virtutem vestram et fidem expertus magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare, an vestri similes adhuc sitis. Ex tot milibus, 8
quae sub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem persequuti estis. Fides vestra et constantia, ut regem me esse redam, facit. Proditores et transfugae in urbibus meis regnant: 9

Digitized by Google

non hercule, quia tanto honore digni habentur, sed ut praemiis eorum vestri sollicitentur animi. Meam tamen fortunam quam victoris maluistis sequi, dignissimi, quibus, si ego non possim, dii pro me gratiam referant. Et mehercule referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quae non in coelum vos debitis laudibus ferat.

Itaque, etiamsi consilium fugae, a qua multum abhorret animus, agitassem, vestra tamen virtute fretus obviam issem hosti. Quousque enim in regno exsulabo et per fines imperii mei fugiam externum et advenam regem, quum liceat experto *belli fortunam* aut reparare, quae amisi, aut honesta morte defungi? Nisi forte satius est exspectare victoris arbitrium et Mazaei et Mithrēnis exemplo precarium accipere regnum nationis unius, ut iam malit ille gloriae suae quam irae obsequi. Nec dii siverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam aut condonare possit: nec hoc imperium vivus amittam, idemque erit regni mei, qui spiritus, finis. Si hic animus, si haec lex, nulli non parta libertas est: nemo e vobis fastidium Macedŏnum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot malorum pariet aut finem. Equidem, quam versabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec immerito mitiores vices eius exspecto. Sed si iusta ac pia bella dii aversantur, fortibus tamen viris licebit honeste mori. Per ego vos decora maiorum, qui totius orientis regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus stipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium classes in Graeciam missas, per tot tropaea regum oro et obtestor, ut nobilitate vestra gentisque dignos spiritus capiatis, ut eâdem constantiâ animorum, qua praeterita tolerastis, experiamini, quidquid deinde fors tulerit. Me certe in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit aut pugna.

Cap. IX. Haec dicente Darēo praesentis periculi species omnium simul corda animosque horrore perstrinxerat, nec aut consilium suppetebat aut vox, quum Artabāzus, vetustissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi saepe diximus, Nos vero, inquit, pretiosissimâ vestium induti armisque quanto maximo cultu possumus adornati regem in aciem sequemur et quidem mente, victoriam ut speremus, mortem non recusemus. Assensu excepere ceteri hanc vocem. Sed Nabarzānes, qui in eodem consilio erat cum Besso inauditi antea facinoris societatem inita, regem suum per milites, quibus ambo praeerant, compre-

Digitized by Google

hendere et vincire decreverant, ea mente, ut, si Alexander ipsos insequutus foret, tradito rege vivo inirent gratiam victoris, magni profecto cepisse Darēum aestimaturi, sin autem eum effugere potuissent, interfecto Darēo, regnum sibi occuparent bellumque renovarent. Hoc parricidium quum diu volutassent, Nabarzānes 3 aditum nefariae spei praeparans, Scio, me, inquit, sententiam esse dicturum, prima specie haudquaquam auribus tuis gratam. Sed medici quoque graviores morbos asperis remediis curant, et gubernator, ubi naufragium timet, iacturâ, quidquid servari potest, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, sua- 4 deo, sed ut te ac regnum tuum salubri ratione conserves. Diis adversis bellum inimus, et pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis initiis et ominibus opus est. Auspicium et imperium alii trade interim, qui tam diu rex appelletur, donec Asiâ decedat hostis, victor deinde regnum tibi reddat. Hoc autem 5 brevi futurum ratio promittit. Bactra intacta sunt, Indi et Sacae in tua potestate, tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumque milia ad renovandum bellum vires paratas habent, ut maior belli moles supersit quam exhausta sit. Quid ruimus beluarum 6 ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere quam odisse vitam. Saepe taedio laboris 7 ad vilitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est. Proinde si Bactra, quod tutissimum receptaculum 8 est, petimus, praefectum regionis eius Bessum regem temporis gratiâ statuamus. Compositis rebus iusto regi tibi fiduciarium restituet imperium.

Haud mirum est, Darēum non temperasse animo, quam- 9 quam tam impiae voci quantum nefas subesset latebat. Itaque, 10 Pessimum, inquit, mancipium, repperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires, strictoque acinace interfecturus videbatur, ni propere Bessus Bactrianique, deprecantium specie, ceterum, si perseveraret, vincturi, circumstetissent. Nabarzānes interim 11 elapsus, mox et Bessus consequutus copias, quibus praeerant, a cetero exercitu secedere iubent, secretum inituri consilium. Artabāzus convenientem praesenti fortunae sententiam orsus 12 mitigare Darēum, temporum identidem admonens, coepit: ferret aequo animo qualiumcunque, suorum tamen vel stultitiam vel errorem. Instare Alexandrum gravem, etiamsi omnes praesto essent: quid futurum, si persequuti fugam ipsius alienentur?

Digitized by Google

13 Aegre paruit Artabāzo, et quamquam movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis eodem in loco substitit. Sed attonitus maestitiâ simul et desperatione tabernaculo se inclusit.
14 Ergo in castris, quae nullius regebantur imperio, varii animo-
15 rum motus erant, nec in commune, ut antea, consulebatur. Dux Graecorum militum Patron arma capere suos iubet paratosque
16 esse ad exsequendum imperium. Persae secesserant: Bessus cum Bactrianis erat, tentabatque Persas abducere, Bactra et intactae regionis opulenta simulque, quae manentibus instarent pericula, ostentans. Persarum omnium eadem fere fuit vox, ne-
17 fas esse deseri regem. Inter haec Artabāzus omnibus imperatoriis fungebatur officiis: ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem aegre a Darēo impetravit, ut cibum caperet animumque regis.

1 Cap. X. At Bessus et Nabarzānes olim agitatum scelus exsequi statuunt regni cupiditate accensi, Darēo autem incolumi
2 tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus regum eximia maiestas est: ad nomen quoque barbari conveniunt,
3 et pristinae veneratio fortunae sequitur adversam. Inflabat impios animos regio, cui praeerant, armis virisque et spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiae tenet: multitudo iuniorum exercitus, quos amiserat Darēus, aequabat.
4 Itaque non illum modo, sed etiam Alexandrum spernebant, inde
5 vires imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis placuit per milites Bactrianos, ad omne obsequium destinatos, regem comprehendere, mittique nuncium ad Alexan-
6 drum, qui indicaret, vivum asservari eum, si, id quod timebant, proditionem aspernatus esset, occisuri Darēum et Bactra cum
7 suarum gentium manu petituri. Ceterum propalam comprehendi Darēus non poterat, tot Persarum milibus laturis opem regi:
8 Graecorum quoque fides timebatur. Itaque quod vi non poterant, fraude assequi tentant: poenitentiam secessionis simulare decreverant et excusare apud regem consternationem suam.
9 Interim qui Persas sollicitarent, mittuntur. Hinc spe, hinc metu militares animos versant: ruinae rerum subdere illos capita, in perniciem trahi, quum Bactra pateant, exceptura eos donis et opulentiâ, animis quam concipere non possint.
10 Haec agitantibus Artabāzus supervenit sive regis iussu sive sua sponte affirmans, mitigatum esse Darēum et eundem illis

Digitized by Google

amicitiae gradum patere apud regem. Illi lacrimantes nunc pur- 11
gare se, nunc Artabāzum orare, ut caussam ipsorum tueretur precesque perferret. Sic peracta nocte sub lucis exortum Na- 12
barzānes cum Bactrianis militibus in vestibulo praetorii aderant, titulum sollemnis officii occulto sceleri praeferentes. Darēus signo ad eundum dato currum pristino more conscendit. Nabar- 13
zānes ceterique parricidae procumbentes humi, quem paullo post in vinculis habituri erant, sustinuere venerari, lacrimas etiam poenitentiae indices profuderunt: adeo humanis ingeniis parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotae Darēum naturā 14
simplicem et mitem non credere modo, quae affirmabant, sed flere etiam coëgerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris poe- 15
nituit, quum intuerentur, qualem et regem et virum fallerent. Ille quidem securus periculi, quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere properabat.

Cap. XI. Patron autem, Graecorum dux, praecepit suis, ut 1
arma, quae in sarcinis antea ferebantur, induerent ad omne imperium suum parati et intenti. Ipse currum regis sequebatur, 2
occasioni imminens alloquendi eum: quippe Bessi facinus praesenserat. Sed Bessus, id ipsum metuens, custos verius quam comes, a curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus ac 3
saepius sermone revocatus, inter fidem timoremque haesitans, regem intuebatur. Qui ut tandem advertit oculos, Bubăcen spa- 4
donem inter proximos currum sequentem percontari iubet, numquid ipsi velit dicere. Patron, se verō, sed remotis arbitris, loqui velle cum eo respondit. Iussusque propius accedere sine 5
interprete, nam haud rudis Graecae linguae Darēus erat, Rex, inquit, ex L milibus Graecorum supersumus pauci, omnis fortunae tuae comites, et in hoc tuo statu iidem, qui florente te fuimus, quascunque terras elegeris, pro patria et domesticis rebus petituri. Secundae adversaeque res tuae copulavere nos tecum. Per hanc fidem invictam oro et obtestor, in nostris castris tibi 6
tabernaculum statue: nos corporis tui custodes esse patiaris. Omisimus Graeciam, nulla Bactra sunt nobis: spes omnis in te, utinam et in ceteris esset. Plura dici non attinet. Custodiam corporis tui externus et alienigena non deposcerem, si crederem alium posse praestare.

Bessus quamquam erat Graeci sermonis ignarus, tamen sti- 7
mulante conscientia indicium profecto Patrōnem detulisse credebat: et interpretis Graeci relato sermone exempta dubitatio

Digitized by Google

8 est. Darēus autem, quantum ex vultu concipi poterat, haud sane territus percontari Patrōna caussam consilii, quod afferret, coepit. Ille non ultra differendum ratus, Bessus, inquit, et Nabarzānes insidiantur tibi in ultimo discrimine et fortunae tuae et
9 vitae. Hic dies aut parricidis aut tibi futurus ultimus. Et Patron
10 quidem egregiam conservati regis gloriam tulerat. Eludant videlicet, quibus forte temere humana negotia volvi agique persuasum est: equidem aeterna constitutione crediderim nexuque caussarum latentium et multo ante destinatarum, suum quemque
11 ordinem immutabili lege percurrere. Darēus certe respondit, quamquam sibi Graecorum militum fides nota sit, nunquam tamen a popularibus suis recessurum. Difficilius sibi esse damnare quam decipi. Quidquid fors tulisset, inter suos perpeti malle quam transfugam fieri. Sero se perire, si salvum esse sui mili-
12 tes nollent. Patron desperata regis salute ad eos, quibus praerat, rediit, omnia pro fide experiri paratus.

1 Cap. XII. At Bessus occidendi protinus regis impetum ceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximam noctem sceleris consilio agere gratias incipit, quod perfidi hominis insidias, iam
2 Alexandri opes spectantis, prudenter cauteque vitasset. Donum eum hosti laturum fuisse regis caput. Nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia; sine pignore, sine lare, terrarum orbis exsulem, ancipitem hostem, ad nutum licen-
3 tium circumferri. Purganti deinde se deosque patrios testes fidei suae invocanti Darēus vultu assentiebatur, haud dubius, quin vera deferrentur a Graecis; sed eo rerum ventum erat, ut
4 tam periculosum esset non credere suis quam decipi. Triginta milia erant, quorum inclinata in scelus levitas timebatur, IV milia Patron habebat, quibus si credidisset salutem suam, damnata
5 popularium fide, parricidio excusationem videbat offerri. Itaque praeoptabat immerito quam iure violari, Besso tamen insidiarum consilium purganti respondit, Alexandri sibi non minus iustitiam quam virtutem esse perspectam. Falli eos, qui proditionis ab eo praemium exspectent: violatae fidei nemihem acrio-
6 rem fore vindicem ultoremque. Iamque nox appetebat, quum Persae more solito armis positis ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani, ut imperatum erat a Besso, armati stabant.

7 Inter haec Darēus Artabāzum acciri jubet, expositisque,

Digitized by Google

quae Patron detulerat, haud dubitare Artabāzus, quin transeun-
dum esset in castra Graecorum. Persas quoque periculo vul-
gato sequuturos. Destinatus sorti suae et iam nullius salubris 8
consilii patiens unicam in illa fortuna opem, Artabāzum, ulti-
mum illum visurus, amplectitur; perfususque mutuis lacrimis
inhaerentem sibi avelli iubet, capiti deinde velato, ne inter ge-
mitus digredientem velut a rogo intueretur, in humum pronum
corpus abiecit. Tum vero custodiā eius assueti, quos regis salu- 9
tem vel periculis vitae tueri oportebat, dilapsi sunt, armatis,
quos iam adventare credebant, haud rati se futuros pares. In-
gens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus, quia
quo discederent non habebant, circumstantibus regem. At ille 10
remotis arbitris diu aliud atque aliud consilium animo volutabat.
Iamque solitudinem, quam paullo ante pro solatio petiverat, pe-
rosus Bubăcen vocari iubet. Quem intuens, Ite, inquit, consu- 11
lite vobis, ad ultimum regi vestro, ut decebat, fide exhibita. Ego
hic legem fati mei exspecto. Forsitan mireris, quod vitam non
finiam: alieno scelere, quam meo, mori malo. Post hanc vocem 12
spado gemitu non modo tabernaculum, sed etiam castra com-
plevit. Irrupere deinde alii laceratisque vestibus lugubri et bar-
baro ululatu regem deplorare coeperunt. Persae ad illos clamore 13
perlato attoniti metu nec arma capere, ne in Bactrianos inci-
derent, nec quiescere audebant, ne impie deserere regem viderentur. Variùs ac dissonus clamor sine duce ac sine imperio totis 14
castris referebatur.

Besso et Nabarzāni nunciaverant sui, regem a semetipso in-
teremptum esse. Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis 15
advolant, sequentibus, quos ad ministerium sceleris delegerant;
et quum tabernaculum intrassent, quia regem vivere spadones
indicabant, comprehendi vincirique iusserunt. Rex curru paullo 16
ante vectus et deorum auspiciis ac suis honoribus cultus, nulla
externa ope admota, captivus servorum suorum, in sordidum
vehiculum pellibus undique contectum imponitur. Pecunia regis 17
et supellex quasi iure belli diripitur, onustique praedā per sce-
lus ultimum partā fugam intendunt. Artabāzus cum his, qui im- 18
perio parebant, Graecisque militibus Parthiēnen petebat, omnia
tutiora parricidarum contuitu ratus. Persae promissis Bessi one- 19
rati, maxime quia nemo alius erat, quem sequerentur, coniunxere
se Bactrianis, agmen eorum tertio assequuti die. Ne tamen ho- 20
nos regi non haberetur, aureis compedibus Darēum vinciunt,

Digitized by Google

nova ludibria subinde excogitante fortuna. Et ne forte cultu regio posset agnosci, sordidis pellibus vehiculum intexerant; ignoti iumenta agebant, ne percontantibus in agmine monstrari posset; custodes procul sequebantur.

1 Cap. XIII. Alexander, audito Darēum movisse ab Ecbatānis, omisso itinere, quod petebat in Mediam, fugientem insequi per-
2 git strenue. Tabas (oppidum est in Paraetacēne ultima) pervenit: ibi transfugae nunciant, praecipitem fugā Bactra petere Da-
3 rēum. Certiora deinde cognoscit ex Bagistāne Babylonio: non equidem vinctum regem, sed in periculo esse aut mortis aut
4 vinculorum affirmabat. Rex ducibus convocatis, Maximum, inquit, opus, sed labor brevissimus superest: Darēus haud procul destitutus a suis aut oppressus. In illo corpore posita est victo-
5 ria nostra, et tanta res celeritatis est praemium. Omnes pariter conclamant, paratos ipsos sequi: nec labori, nec periculo parceret. Igitur raptim agmen cursus magis quam itineris modo ducit, ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante.
6 Itaque quingenta stadia processit, perventumque erat in vicum,
7 in quo Darēum Bessus comprehenderat. Ibi Melon, Darēi interpres, excipitur. Corpore aeger non potuerat agmen sequi, et deprehensus celeritate regis transfugam se esse simulabat. Ex
8 hoc acta cognoscit. Sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex milibus trecentos, quos dimachas appellabant, adiungit: dorso hi graviora arma portabant, ceterum equis vehebantur; quum res locusque posceret, pedestris acies erat.

9 Haec agentem Alexandrum adeunt Orsīlos et Mythracēnes: Bessi parricidium exosi transfugerant, nunciabantque, stadia D
10 abesse Persas, ipsos brevius iter monstraturos. Gratus regi adventus transfugarum fuit. Itaque primā vesperā ducibus iisdem cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur, phalange, quantum festinare posset, sequi iussa. Ipse quadrato agmine incedens ita cursum regebat, ut primi coniungi ultimis
11 possent. Trecenta stadia processerant, quum occurrit Brocubēlus, Mazaei filius, Syriae quondam praetor. Is quoque transfuga nunciabat, Bessum haud amplius quam CC stadia abesse. Exercitum, utpote qui nihil praecaveret, incompositum inordinatumque procedere. Hyrcaniam videri petituros. Si festinaret
12 sequi, palantes superventurum. Darēum adhuc vivere. Strenuo alioquin cupiditatem consequendi transfuga iniecerat. Itaque calcaribus subditis effuso cursu eunt. Iamque fremitus hostium

Digitized by Google

iter ingredientium exaudiebatur; sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paullisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulvis. Iamque conspecti a barbaris erant et abeuntium agmen 13
conspexerant, nequaquam futuri pares, si Besso tantum animi fuisset ad proelium, quantum ad parricidium fuerat. Namque et numero barbari praestabant et robore: ad hoc refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri et fama, ma- 14
ximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit.

Bessus vero et ceteri facinoris eius participes, vehiculum 15
Darēi assequuti, coeperunt hortari eum, conscenderet equum et se hosti fugâ eriperet. Ille deos ultores adesse testatur, et 16
Alexandri fidem implorans negat, se parricidas velle comitari. Tum vero irâ quoque accensi tela iniiciunt in regem, multisque confossum vulneribus relinquunt. Iumenta quoque, ne longius 17
prosequi possent, convulnerantur, duobus servis, qui regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, ut vestigia fugae spar- 18
gerent, Nabarzānes Hyrcaniam, Bessus Bactra paucis equitum comitantibus petebant: barbari ducibus destituti, qua quemque aut spes ducebat aut pavor, dissipabantur: D tantum equites congregaverant se, incerti adhuc, resisterene melius esset an fugere. Alexander hostium trepidatione comperta Nicanŏrem 19
cum equitum parte ad inhibendam fugam praemittit, ipse cum ceteris sequitur. Tria ferme milia resistentia occisa sunt; reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, iubente rege, ut caedibus abstineretur. Nemo captivorum erat, qui monstrare 20
Darēi vehiculum posset: singuli, ut quaeque prenderent, scrutabantur, nec tamen ullum vestigium fugae regis exstabat. Fe- 21
stinantem Alexandrum vix tria milia equitum persequuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant universa fugientium āgmina. Vix credibile dictu, plures captivi, quam qui cape- 22
rent, erant: adeo omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostium paucitatem nec multitudinem suam satis cernerent. Interim iumentā, quae Darēum vehebant, nullo re- 23
gente decesserant militari via, et errore delata per quattuor stadia in quadam valle constiterant, aestu simulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum a peritis Po- 24
lystrātus Macĕdo siti maceratus accessit; ac dum galeâ haustam aquam sorbet, tela iumentorum deficientium corporibus infixa conspexit. Miratusque confossa potius quam abacta esse, semi- 25
vivi * * *

Digitized by Google

LIBER VI. (IV.)

ARGUMENTUM.

Interea Lacedaemonii in Graecia contra Macedones arma sumpserant. Quibus tamen ab Antipatro apud Megalopolim victis Alexander Graecis, qui ipso absente defecerant, pacem concessit. Cap. 1. Ipse in Persis bello invictus otio et deliciis frangitur, unde rumor in castris, qui torpentem excitat. 2. Hortatur Alexander milites, ut bellum in Asia inchoatum persequantur et absolvant. 3. Ziobetis miri fluminis descriptio. Alexander Nabarzani per literas salutem quaerenti veniam pollicetur. Deinde mari Caspio et Hyrcaniae proximus quosdam Darei praefectos recipit in gratiam. 4. Artabazo summa cum animi benevolentia excepto Graecis, qui Dareum adiuverant, parcit Alexander et Mardorum gente debellata cum Amazonum regina congreditur. 5. Deinde liberius se luxui Persico libidinibusque quum dat, Macedones Alexandri offenduntur moribus: qui ut seditionem averteret, ad bellum Besso inferendum mentem convertit, quod et stratagemate inchoat, ac Satibarzanem, quod defecisset, primum persequitur, barbaros a montibus fortiter dispellit, Artacaenam expugnat. 6. Coniurationem in Alexandrum Dimnus Nicomacho, hic per Cebalinum fratrem Alexandro detegit. Hinc mors Dimni, qui ipse sibi manus infert. 7. Amicorum regiorum consilio Philotas, Parmenionis filius, coniurationis auctor et particeps creditus capitur ac velato capite in regiam abducitur. 8. De coniuratione adversus Philotam Alexandri ad milites oratio. Philotas adductus defensionem parat. 9. Philotae oratio, qua coniurationis accusationem prolixe refellit. 10. Concio Belone quodam accensa in Philotam surgit. Is paullo post, ut se cruciatibus liberet, fictae coniurationis rationem aperit cumque aliis, qui accusantur, saxis a Nicomacho obruitur. 11.

1 Cap. 1. *** pugnae discrimen immisit, obtruncatisque, qui
2 promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Coeperant fugere victores, et donec avidius sequentes in planum deduxere, multi cadebant: sed ut primum locus, in quo stare
3 possent, fuit, aequis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedaemonios rex eminebat, non armorum modo et corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit.
4 Undique nunc cominus, nunc eminus petebatur, diuque arma circumferens alia tela clipeo excipiebat, corpore alia vitabat, donec hastâ femina perfossâ, plurimo sanguine effuso, destituere
5 pugnantem. Ergo clipeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant, iactationem vulnerum haud facile tolerantem.
6 Non tamen omisere Lacedaemonii pugnam, et ut primum sibi quam hosti aequiorem locum capere potuerunt, densatis ordinibus effuse fluentem in se aciem excepere. Non aliud discrimen vehementius fuisse memoriae proditum est. Duarum nobi-

Digitized by Google

lissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. La- 8
cedaemonii vetera, Macedŏnes praesentia decora intuebantur:
illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedaemoniis
dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multi- 9
plex casus modo spem, modo metum utriusque partis augebat,
velut de industria inter fortissimos viros certamen aequante for-
tuna. Ceterum angustiae loci, in quo haeserat pugna, non patie- 10
bantur totis ingredi viribus. Expectabant ergo plures quam
inierant proelium, et, qui extra teli iactum erant, clamore invi-
vicem suos accendebant.

Tandem Lacōnum acies languescere, lubrica arma sudore 11
vix sustinens, pedem deinde referre coepit et urgente hoste
apertius fugere. Insequebatur dissipatos victor, et emensus 12
cursu omne spatium, quod acies Lacōnum obtinuerat, ipsum
Agin persequebatur. Ille, ut fugam suorum et proximos hostium 13
conspexit, deponi se iussit: expertusque membra, an impetum 14
animi sequi possent, postquam deficere sensit, poplitibus semet
excepit, galeâque strenue sumptâ clipeo protegens corpus ha-
stam dextrâ vibrabat, ultro vocans hostem, si quis iacenti spolia
demere auderet. Nec quisquam fuit, qui sustineret cominus con- 15
gredi. Procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retor-
quens, donec lancea nudo pectori infixa est: qua ex vulnere
evulsa inclinatum ac deficiens caput clipeo paulisper excepit,
deinde linquente spiritu pariter ac sanguine moribundus in arma
procubuit. Cecidere Lacedaemoniorum v milia et ccc, ex Mace- 16
donibus haud amplius mille: ceterum vix quisquam nisi saucius
revertit in castra. Haec victoria non Spartam modo sociosque
eius, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectaverant, fregit.
Nec fallebat Antipătrum, dissentire ab animis gratulantium vul- 17
tus; sed bellum finire cupienti opus erat decipi. Et quamquam
fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia maiores res erant,
quam quas praefecti modus caperet, metuebat. Quippe Alexan- 18
der hostes vinci voluerat, Antipătrum vicisse, ne tacitus quidem
indignabatur, suae demptum gloriae existimans, quidquid ces-
sisset alienae. Itaque Antipăter, qui probe nosset spiritus eius, 19
non est ausus ipse agere arbitria victoriae, sed concilium Grae-
corum, quid fieri placeret, consuluit. A quo Lacedaemonii, nihil 20
aliud, quam ut oratores mittere ad regem liceret, precati, veniam
defectionis praeter auctores impetraverunt. Megalopolitanis,
quorum urbs erat obsessa a defectione, Achaei et Aetōli cxx ta-

Digitized by Google

21 lenta dare iussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repente ortum, prius tamen finitum est, quam Darēum Alexander apud Arbēla superaret.

1 Cap. II. Sed ut primum instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum quam quietis otiique patientior, excēpere eum voluptates, et quem arma Persarum non fregerant, vitia vice-
2 runt, intempestiva convivia et perpotandi pervigilandique insana dulcedo ludique et greges pellicum, omnia in externum lapsa morem. Quem aemulatus quasi potiorem suo ita popularium animos oculosque pariter offendit, ut a plerisque amicorum pro
3 hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinae suae solitosque parco ac parabili victu ad implenda naturae desideria defungi
4 in peregrina et devictarum gentium mala impulerat. Hinc saepius comparatae in caput eius insidiae, secessio militum et liberior inter mutuas querelas dolor, ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor, ceteraque his si-
5 milia, quae deinde dicentur. Igitur quum intempestivis conviviis dies pariter noctesque consumeret, satietatem epularum ludis interpellabat, non contentus artificum, quos e Graecia excitaverat, turbâ, quippe captivae iubebantur suo ritu canere incondi-
6 tum et abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam rex ipse conspexit maestiorem quam ceteras et producentibus eam verecunde reluctantem. Excellens erat forma, et formam pudor honestabat: deiectis in terram oculis et, quantum licebat, ore velato suspicionem praebuit regi, nobiliorem esse, quam ut
7 inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata, quaenam esset, neptim se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio eius genitam esse respondit, uxorem Hystaspis fuisse. Propin-
8 quus hic Darēi fuerat, magni et ipse exercitus praetor. Adhuc in animo regis tenues reliquiae pristini moris haerebant. Itaque fortunam regia stirpe genitae et tam celebre nomen reveritus non dimitti modo captivam, sed etiam restitui ei suas opes iussit, virum quoque requiri, ut reperto coniugem redderet.

9 Postero autem die praecepit Hephaestiōni, ut omnes captivos in regiam iuberet adduci. Ibi singulorum nobilitate spectata secrevit a vulgo, quorum eminebat genus. Mille hi fuerunt, inter quos repertus est Oxāthres, Darēi frater, non illius fortunâ quam
10 indole animi sui clarior. Sex et viginti milia talentûm proxima praeda redacta erant, e quis duodecim milia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniae summa custodum

Digitized by Google

fraude subtracta est. Oxydātes erat nobilis Perses, qui a Darēo capitali supplicio destinatus cohibebatur in vinculis; huic liberato satrapiam Mediae attribuit, fratremque Darēi recepit in cohortem amicorum omni vetustae claritatis honore servato. Hinc in Parthiēnen perventum est, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui post Euphrāten et Tigrin amnes siti rubro mari terminantur. Scythae regionem campestrem ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolae. Sedes habent et in Europa et in Asia: qui super Bospŏrum colunt, ascribuntur Asiae; at qui in Europa sunt, a laevo Thraciae latere ad Borysthĕnem atque inde ad Tanaim, alium amnem, rectâ plagâ attinent. Tanais Europam et Asiam medius interfluit. Nec dubitatur, quin Scythae, qui Parthos condidere, non a Bospŏro, sed ex regione Europae penetraverint.

Urbs erat ea tempestate clara Hecatompўlos, condita a Graecis: ibi stativa rex habuit commeatibus undique advectis. Itaque rumor, otiosi militis vitium, sine auctore percrebruit, regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula et itineri sarcinas aptant: signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castris tumultus hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra perfertur ad regem. Fecerant fidem rumori temere vulgato Graeci milites redire iussi domos, quorum equitibus singulis denariûm sena milia [data]. Ipsis quoque finem militiae adesse credebant. Haud secus quam par erat territus [Alexander], qui Indos atque ultima orientis peragrare statuisset, praefectos copiarum in praetorium contrahit, obortisque lacrimis, ex medio gloriae spatio revocari se, victi magis quam victoris fortunam in patriam relaturum conquestus est, nec sibi ignaviam militum obstare, sed deorum invidiam, qui fortissimis viris subitum patriae desiderium admovissent, paullo post in eandem cum maiore laude famaque redituris. Tum vero pro se quisque operam suam offerre, difficillima quaeque poscere, polliceri militum quoque obsequium, si animos eorum leni et apta oratione permulcere voluisset. Nunquam infractos et abiectos recessisse, quotiens ipsius alacritatem et tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit: illi modo vulgi aures praepararent sibi. Satisque omnibus, quae in rem videbantur esse, compositis vocari ad concionem exercitum iussit, apud quem talem orationem habuit:

Digitized by Google

1 Cap. III. Magnitudinem rerum, quas gessimus, milites, intuentibus vobis minime mirum est et desiderium quietis et satie-
2 tatem gloriae occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos, Boeotiam, Thraciam, Spartam, Achaeos, Peloponnēsum, quorum alia ductu
3 meo, alia imperio auspicioque perdomui, ecce orsi bellum ab Hellesponto Īonas, Aeolĭdem servitio barbariae impotentis exemimus, Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Pisĭdas, Ciliciam, Syriam, Phoenīcen, Arme-
4 niam, Persĭdem, Medos, Parthiēnen habemus in potestate. Plures provincias complexus sum, quam alii urbes ceperunt, et nescio, an enumeranti mihi quaedam ipsarum rerum multitudo
5 subduxerit. Itaque si crederem, satis certam esse possessionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus, ego vero, milites, ad penates meos, ad parentem sororesque et ceteros cives vel renitentibus vobis erumperem, ut ibi potissimum parta vobiscum laude et gloria fruerer, ubi nos uberrima victoriae praemia exspectant, liberûm, coniugum parentumque laetitia, pax, quies,
6 rerum per virtutem partarum secura possessio. Sed in novo, et, si verum fateri volumus, precario imperio, adhuc iugum eius rigida cervice subeuntibus barbaris, tempore, milites, opus est, dum mitioribus ingeniis imbuuntur et efferatos mollior consue-
7 tudo permulcet. Fruges quoque maturitatem statuto tempore exspectant: adeo etiam illa sensus omnis expertia tamen sua
8 lege mitescunt. Quid? Creditis, tot gentes, alterius imperio ac nomine assuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguae nobiscum cohaerentes, eodem proelio domitas esse, quo victae sunt? Vestris armis continentur, non suis moribus, et qui praesentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cum feris bestiis res est, quas captas et inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat.

9 Et adhuc sic ago, tanquam omnia subacta sint armis, quae fuerunt in ditione Darēi. Hyrcaniam Nabarzānes occupavit, Bactra non solum possidet parricida Bessus, sed etiam minatur. Sogdiani, Dahae, Massagĕtae, Sacae, Indi sui iuris sunt. Omnes hi,
10 simul terga nostra viderint, sequentur. Illi enim eiusdem nationis sunt, nos alienigenae et externi. Suis autem quisque paret placidius, etiam quum is praeest, qui magis timeri potest. Proinde aut quae cepimus omittenda sunt, aut quae non habemus occu-
11 panda. Sicut in corporibus aegris, milites, nihil quod nociturum est medici relinquunt, sic nos, quidquid obstat imperio, recida-

Digitized by Google

mus. Parva saepe scintilla contempta magnum excitavit incendium. Nihil tuto in hoste despicitur: quem spreveris, valentiorem negligentiâ facies. Ne Darēus quidem hereditarium Persa- 12
rum accepit imperium, sed in sedem Cyri, beneficio Bagōae, castrati hominis, admissus: ne vos magno labore credatis Bessum vacuum regnum occupaturum. Nos vero peccavimus, mili- 13
tes, si Darēum ob hoc vicimus, ut servo eius traderemus imperium, qui ultimum ausus scelus regem suum, etiam externae opis egentem, certe cui nos victores pepercissemus, quasi captivum in vinculis habuit, ad ultimum, ne a nobis conservari posset, occidit. Hunc vos regnare patiemini, quem equidem cruci affixum 14
videre festino, omnibus regibus gentibusque et fidei, quam violavit, meritas poenas solventem. At hercule, si mox eundem 15
Graecorum urbes aut Hellespontum vastare nunciatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Bessum praemia vestrae occupavisse victoriae? Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quanto autem praestat, territum adhuc et vix mentis suae compotem opprimere? Quatridui nobis iter superest, qui tot 16
proculcavimus nives, tot amnes superavimus, tot montium iuga transcucurrimus. Non mare illud, quod exaestuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur, non Ciliciae fauces et angustiae includunt: plana omnia et prona sunt. In ipso limine victoriae 17
stamus. Pauci nobis fugitivi et domini sui interfectores supersunt. Egregium mehercule opus et inter prima gloriae vestrae numerandum posteritati famaeque tradetis, Darēi quoque hostis, finito post mortem eius odio, parricidas esse vos ultos, neminem impium effugisse vestras manus. Hoc perpetrato quanto creditis 18
Persas obsequentiores fore, quum intellexerint vos pia bella suscipere et Bessi sceleri, non nomini suo, irasci?

Cap. IV. Summa militum alacritate iubentium, quocunque 1
vellet, duceret, oratio excepta est. Nec rex moratus impetum, 2
tertioque per Parthiēnen die ad fines Hyrcaniae penetrat, Cratĕro relicto cum iis copiis, quibus praeerat, et ea manu, quam Amyntas ducebat, additis sexcentis equitibus et totidem sagittariis, ut ab incursione barbarorum Parthiēnen tueretur. Erigyium impe- 3
dimenta modico praesidio dato campestri itinere ducere iubet. Ipse cum phalange et equitatu CL stadia emensus castra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus praealtis densisque arboribus umbrosum est, pingue vallis solum rigantibus aquis, quae ex petris imminentibus manant. Ex ipsis radicibus mon- 4

Digitized by Google

tium Ziobētis amnis effunditur, qui tria fere stadia in longitudinem universus fluit, deinde saxo, quod alveolum interpellat, re-
5 percussus duo itinera velut dispensatis aquis aperit. Inde torrens, et saxorum, per quae incurrit, asperitate violentior, terram praeceps subit. Per ccc stadia conditus labitur, rursusque velut ex alio fonte conceptus editur et novum alveum intendit, priore
6 sui parte spatiosior. Quippe in latitudinem decem et trium stadiorum diffunditur, rursusque angustioribus coërcitus ripis iter cogit; tandem in alterum amnem cadit. Rhidagno nomen est.
7 Incolae affirmabant, quaecunque demissa essent in cavernam, quae propior est fonti, rursus, ubi aliud os amnis aperitur, exsistere. Itaque Alexander duos [tauros], qua subeunt aquae terram, praecipitari iubet, quorum corpora, ubi rursus erumpit, expulsa videre, qui missi erant, ut exciperent.
8 Quartum iam diem eodem loco quietem militi dederat, quum literas Nabarzānis, qui Darēum cum Besso interceperat, accipit, quarum sententia haec erat: se Darēo non fuisse inimicum, immo etiam, quae credidisset utilia esse, suasisse, et quia fidele con-
9 silium regi dedisset, prope occisum ab eo. Agitasse Darēum, custodiam corporis sui contra ius fasque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos et triginta
10 annos inviolatam regibus suis praestitissent. Se in praecipiti et lubrico stantem consilium a praesenti necessitate repetisse. Darēum quoque, quum occidisset Bagōan, hac excusatione satis-
11 fecisse popularibus, quod insidiantem sibi interemisset. Nihil esse miseris mortalibus spiritu carius. Amore eius ad ultima esse propulsum. Sed ea magis esse sequutum, quae coēgisset necessitas, quam quae optasset. In communi calamitate suam
12 quemque habere fortunam. Si venire se iuberet, sine metu esse venturum. Non timere, ne fidem datam tantus rex violaret: deos
13 a deo falli non solere. Ceterum si, cui fidem daret, videretur indignus, multa exilia patere fugienti: patriam esse, ubicunque
14 vir fortis sedem sibi elegerit. Nec dubitavit Alexander, fidem, quo Persae modo accipiebant, dare, inviolatum, si venisset, fore.

Quadrato tamen agmine et composito ibat, speculatores sub-
15 inde praemittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen, phalanx eam sequebatur, post pedites erant impedimenta. Et gens bellicosa et naturâ situs difficilis aditu curam
16 regis intenderat. Namque perpetua valles iacet usque ad mare ~~epium~~ patens. Duo terrae eius velut brachia excurrunt: me-

Digitized by Google

dia flexu modico sinum faciunt lunae maxime similem, quum eminent cornua, nondum totum orbem sidere implente. Cercetae et Mosyni et Chalybes a laeva sunt, ab altera parte Leucosyri et Amazonum campi; et illos qua vergit ad septentrionem, hos ad occasum conversa prospectat. Mare Caspium, dulcius ceteris, ingentis magnitudinis serpentes alit; piscium in eo longe diversus ab aliis color est. Quidam Caspium, quidam Hyrcanium appellant: alii sunt, qui Maeotiam paludem in id cadere putent: et argumentum afferunt, aquam, quod dulcior sit quam cetera maria, infuso paludis humore mitescere. A septentrione ingens in litus mare incumbit longeque agit fluctus et magna parte exaestuans stagnat. Idem alio coeli statu recipit in se fretum, eodemque impetu, quo effusum est, relabens terram naturae suae reddit. Et quidam credidere, non Caspium mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cadere, cuius fastigium, ut supra dictum est, perpetua valle summittitur. 17 18 19

Hinc rex xx stadia processit semitâ propemodum inviâ, cui silva imminebat, torrentesque et eluvies iter morabantur. Nullo non hoste obvio penetrat, tandemque ad ulteriora perventum est. Praeter alios commeatus, quorum tum copiâ regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur, et uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet, cuius folia multo melle tinguntur, sed nisi solis ortum incolae occupaverint, vel modico tepore succus exstinguitur. Triginta hinc stadia processerat, quum Phrataphernes ei occurrit seque et eos, qui post Darei mortem profugerant, dedens: quibus benigne exceptis ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Cratĕrus et Erigyius occurrunt. Praefectum Tapurorum gentis Phradātem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus multis exemplo fuit experiendi clementiam regis. Satrapen deinde Hyrcaniae dedit Menăpin: exul hic regnante Ocho ad Philippum pervenerat. Tapurorum quoque gentem Phradāti reddidit. 20 21 22 23 24 25

Cap. V. Iamque [rex] ultima Hyrcaniae intraverat, quum Artabāzus, quem Darēo fidissimum fuisse supra diximus, cum propinquis Darei ac suis liberis modicaque Graecorum militum manu occurrit. Dextram venienti obtulit rex: quippe et hospes Philippi fuerat, quum Ocho regnante exularet, et hospitii pignora in regem suum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur exceptus, Tu quidem, inquit, rex, deos quaeso, perpetua felicitate floreas. Ego ceteris laetus hoc uno torqueor, quod 1 2 3

Digitized by Google

tium Zi[illegible] te diu frui tua bonitate non possum. Nonage-
ne[illegible] m annum agebat. Novem iuvenes, omnes eadem
5 [illegible] trem comitabantur: hos Artabāzus dextrae regis
[illegible] atus, ut tam diu viverent, donec utiles Alexandro
[illegible] edibus iter plerumque faciebat: tunc admoveri sibi
[illegible] equos iussit, ne ipso ingrediente pedibus senex equo
6 vehr[illegible] ceret. Ut deinde castra sunt posita, Graecos, quos
Artabāzus adduxerat, convocari iubet: at illi, nisi fides Lacedae-
moniis quoque et Sinopensibus fides daretur, respondent, se,
7 quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedae-
moniorum missi ad Darēum, quo victo applicuerant se Graecis
8 mercede apud Persas militantibus. Rex omissis sponsionum
fideique pignoribus venire eos iussit, fortunam, quam ipse de-
disset, habituros. Diu cunctantes plerisque consilia variantibus
9 tandem venturos se pollicentur. At Democrătes Atheniensis, qui
maxime Macedŏnum opibus semper obstiterat, veniâ desperatâ
gladio se transfigit. Ceteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri
10 ipsos se permittunt. Mille et D milites erant: praeter hos legati
ad Darēum missi XC. In supplementum distributus miles, ceteri
remissi domum praeter Lacedaemonios, quos tradi in custodiam
iussit.

11 Mardorum erat gens confinis Hyrcaniae, cultu vitae aspera
et latrociniis assueta. Haec sola nec legatos miserat nec vide-
batur imperata factura. Itaque rex indignatus, si una gens pos-
set efficere, ne invictus esset, impedimentis cum praesidio re-
12 lictis invicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, et
prima luce hostis in conspectu erat. Tumultus magis quam
proelium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, barbari
13 profugerunt: proximique vici ab incolis deserti capiuntur. In-
teriora regionis eius haud sane adiri sine magna vexatione exer-
citus poterant. Iuga montium praealtae silvae rupesque inviae
sepiunt; ea, quae plana sunt, novo munimenti genere impedierant
14 barbari. Arbores densae sunt ex industria consitae, quarum te-
neros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inferunt
15 terrae: inde velut ex alia radice laetiores virent trunci. Hos, qua
natura fert, adolescere non sinunt: quippe alium alii quasi nexu
conserunt; qui ubi multa fronte vestiti sunt, operiunt terram.
Itaque occulti nexus ramorum velut laquei perpetua sepe iter
16 cludunt. Una ratio erat caedendo aperire saltum, sed hoc quo-
que magni operis. Crebri namque nodi duraverant stipites, et

Digitized by Google

in se implicati arborum rami, suspensis circulis similes, lento vimine frustrabantur ictus. Incolae autem ritu ferarum virgulta 17
subire soliti tum quoque intraverant saltum occultisque telis hostem lacessebant.

Ille venantium modo latibula scrutatus plerosque confodit; ad ultimum circumire saltum milites iubet, ut si qua pateret, irrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti 18
sunt quidam, inter quos equus regis (Bucephălam vocabant), quem Alexander non eodem, quo ceteras pecudes, animo aestimabat. Nam ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium, et regem, quum vellet ascendere, sponte sua genua summittens excipiebat, credebaturque sentire, quem veheret. Maiore ergo, 19
quam decebat, ira simul ac dolore stimulatus equum vestigari iubet et per interpretem pronunciari, ni reddidissent, neminem esse victurum. Hac denunciatione territi cum ceteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus caedi silvas iu- 20
bet aggestaque humo e montibus planitiem ramis impeditam exaggerari. Iam aliquantum altitudinis opus creverat, quum 21
barbari, desperati regionem, quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex, obsidibus acceptis Phradāti tradere eos iussit. Inde quinto die in stativa revertitur. Arta- 22
bāzum deinde geminato honore, quem Darēus habuerat ei, remittit domum. Iam ad urbem Hyrcaniae, in qua regia Darēi fuit, ventum erat. Ibi Nabarzānes accepta fide occurrit, dona ingentia ferens. Inter quae Bagōas erat, specie singulari spado atque 23
in ipso flore pueritiae, cui et Darēus assuetus fuerat, et mox Alexander assuevit: eiusque maxime precibus motus Nabarzāni ignovit.

Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniae finitima gens Amazō- 24
num circa Thermodonta amnem Themiscȳrae incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim omnibus inter Cauc̆āsum 25
montem et Phasin amnem imperitantem. Haec cupidine visendi regis accensa finibus regni sui excessit et, quum haud procul abesset, praemisit indicantes, venisse reginam adeundi eius cognoscendique avidam. Protinus facta potestate veniendi cete- 26
ris iussis subsistere ccc feminarum comitatu processit. Atque ut primum rex in conspectu fuit, equo ipsa desiliit duas lanceas dextrâ praeferens. Vestis non toto Amazŏnum corpore obduci- 27
tur, nam laeva pars ad pectus est nuda, cetera deinde velantur. Nec tamen sinus vestis, quem nodo colligunt, infra genua de-

Digitized by Google

scendit. Altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alant; aduritur dextra, ut arcus facilius intendant et tela vibrent. Interrito vultu regem Thalestris intuebatur, habitum eius haudquaquam rerum famae parem oculis perlustrans. Quippe omnibus barbaris in corporum maiestate veneratio est, magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie donare natura dignata est. Ceterum interrogata, num aliquid petere vellet, haud dubitavit fateri, ad communicandos cum rege liberos se venisse, dignam, ex qua ipse regni generaret heredes. Feminini sexus se retenturam, marem reddituram patri. Alexander, an cum ipso militare vellet, interrogat: et illa causata, sine custode regnum reliquisse, petere perseverabat, ne se irritam spei pateretur abire. Acrior ad Venerem feminae cupido quam regis, ut paucos dies subsisteret, perpulit. Decem et tres dies in obsequium desiderii eius absumpti sunt. Tum illa regnum suum, rex Parthiēnen petiverunt.

Cap. VI. Hic vero palam cupiditates suas solvit, continentiamque et moderationem, in altissima quaque fortuna eminentia bona, in superbiam ac lasciviam vertit. Patrios mores disciplinamque Macedŏnum regum salubriter temperatam et civilem habitum velut leviora magnitudine sua ducens Persicae regiae par deorum potentiae fastigium aemulabatur. Iacere humi venerabundos ipsum paullatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuere et captivis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darēus habuerat, capiti circumdedit vestemque Persicam sumpsit, ne omen quidem veritus, quod a victoris insignibus in devicti transiret habitum. Et ille se quidem spolia Persarum gestare dicebat, sed cum illis quoque mores induerat, superbiamque habitus animi insolentia sequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris anuli gemmâ obsignabat, his, quas in Asiam scriberet, Darēi anulus imprimebatur, ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos vero et equites (hi namque principes militûm) aspernantes quidem, sed recusare non ausos Persicis ornaverat vestibus. Pellices CCC et LX, totidem, quot Darēi fuerant, regiam implebant, quas spadonum greges, et ipsi muliebria pati assueti, sequebantur.

Haec luxu et peregrinis infecta moribus veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam aversabantur, totisque castris unus omnium sensus ac sermo erat, plus amissum victo-

Digitized by Google

riâ quam bello esse quaesitum. Tum maxime vinci ipsos dedi- 10
que alienis moribus et externis: tantae morae pretium, domos
quasi in captivo habitu reversuros. Pudere iam sui; regem
victis quam victoribus similiorem ex Macedoniae imperatore
Darēi satrapen factum. Ille non ignarus, et principes amicorum 11
et exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate donisque re-
cuperare tentabat. Sed, opinor, liberis pretium servitutis in-
gratum est. Igitur ne in seditionem res verteretur, otium inter- 12
pellandum erat bello, cuius materia opportune alebatur. Nam- 13
que Bessus veste regia sumpta Artaxerxen appellari se iusserat,
Scythasque et ceteros Tanais accolas contrahebat. Haec Sati-
barzānes nunciabat, quem receptum in fidem regioni, quam
antea obtinuerat, praefecit. Et quum grave spoliis apparatuque 14
luxuriae agmen vix moveretur, suas primum, deinde totius exer-
citus sarcinas exceptis admodum necessariis conferri iussit in
medium. Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta per- 15
duxerant. Exspectantibus cunctis, quid deinde esset impera-
turus, iumenta iussit abduci, suisque primum sarcinis face sub-
dita ceteras incendi praecepit. Flagrabant exurentibus dominis, 16
quae ut intacta ex urbibus hostium raperent, saepe flammas
restinxerant, nullo sanguinis pretium audente deflere, quum
regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit 17
dolorem, habilesque militiae et ad omnia parati lactabantur,
sarcinarum potius quam disciplinae fecisse iacturam. Igitur 18
Bactrianam regionem petebant.

Sed Nicānor, Parmenionis filius, subita morte correptus
magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes maestus 19
cupiebat quidem subsistere funeri affuturus, sed penuria com-
meatuum festinare cogebat. Itaque Philōtas cum duobus mili-
bus et DC relictus, ut iusta fratri persolveret: ipse contendit ad
Bessum. Iter facienti literae ei afferuntur a finitimis satrapa- 20
rum, e quibus cognoscit, Bessum quidem hostili animo occur-
rere cum exercitu, ceterum Satibarzānem, quem satrapem Ario-
rum ipse praefecisset, defecisse ab eo. Itaque quamquam Besso 21
imminebat, tamen ad Satibarzānem opprimendum praeverti
optimum ratus levem armaturam et equestres copias educit,
totaque nocte strenue facto itinere improvisus hosti supervenit.
Cuius cognito adventu Satibarzānes cum duobus milibus equi- 22
tum (nec plures subito contrahi poterant) Bactra perfugit, ceteri
proximos montes occupaverunt. Praerupta rupes est, qua 23

Digitized by Google

spectat occidentem: eadem, qua vergit ad orientem, leniore summissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fon-
24 tem, ex quo largae aquae manant. Circuitus eius XXX et II stadia comprehendit. In vertice herbidus campus. In hoc multitudinem imbellem considere iubent: ipsi, qua rupes erat, arborum truncos et saxa obmoliuntur. Tria et decem milia armata
25 erant. In quorum obsidione Cratĕro relicto ipse Satibarzānem sequi festinat.

Et quia longius abesse eum cognoverat, ad expugnandos
26 eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primo repurgari iubet, quidquid ingredi possent: deinde, ut occurrebant inviae cotes praeruptaeque rupes, irritus labor videbatur obstante na-
27 tura. Ille, ut erat animi semper obluctantis difficultatibus, quum et progredi arduum et reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud atque aliud, ita ut fieri solet, ubi prima quaeque damnamus, subiiciente animo. Haesitanti, quod ratio
28 non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens Favonius erat, et multam materiam ceciderat miles aditum per saxa
29 molitus. Haec vapore torrida iam inaruerat. Ergo aggeri alias arbores iubet et igni dari alimenta: celeriterque stipitibus cu-
30 mulatis fastigium montis aequatum est. Tunc undique ignis iniectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hostium ventus ferebat, fumus ingens velut quadam nube absconderat coelum.
31 Sonabant incendio silvae, atque ea quoque, quae non incenderat miles, concepto igne proxima quaeque adurebant. Barbari suppliciorum ultimum, si qua intermoreretur ignis, effugere
32 tentabant, sed qua flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur caede consumpti sunt. Alii in medio ignis, alii in petris praecipitavere se; quidam manibus hostium se obtulerunt, pauci semiustulati venere in potestatem.

33 Hinc ad Cratĕrum, qui Artacacna obsidebat, redit. Ille omnibus praeparatis regis exspectabat adventum, captae urbis
34 titulo, sicut par erat, cedens. Igitur Alexander turres admoveri iubet: ipsoque aspectu barbari territi, e muris supinas manus tendentes, orare coeperunt, iram in Satibarzānem, defectionis auctorem, reservaret, supplicibus semet dedentibus parceret. Rex datâ veniâ non obsidionem modo solvit, sed omnia sua in-
35 colis reddidit. Ab hac urbe digresso supplementum novorum militum occurrit. Zoïlus D equites ex Graecia adduxerat: III milia ex Illyrico Antipăter miserat: Thessăli equites C et XXX

Digitized by Google

cum Philippo erant: ex Lydia II milia et DC, peregrinus miles, advenerant: CCC equites gentis eiusdem sequebantur. Hac 36
manu adiecta Drangas pervenit. Bellicosa natio est. Satrapes
erat Barzaëntes, sceleris in regem suum particeps Besso. Is
suppliciorum, quae meruerat, metu profugit in Indiam.

Cap. VII. Iam nonum diem stativa erant, quum externa vi non 1
tutus modo rex, sed invictus, intestino facinore petebatur. Dim-
nus, modicae apud regem auctoritatis et gratiae, exoleti, cui Nico- 2
mācho erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi dediti cor-
poris vinctus. Is, quod ex vultu quoque perspici poterat, similis 3
attonito remotis arbitris cum iuvene secessit in templum, arcana
se et silenda afferre praefatus, suspensumque exspectatione per 4
mutuam caritatem et pignora utriusque animi rogat, ut affirmet
iureiurando, quae commisisset, silentio esse tecturum. Et ille 5
ratus, nihil, quod etiam cum periurio detegendum foret, indica-
turum, per praesentes deos iurat. Tum Dimnus aperit, in ter- 6
tium diem regi insidias comparatas seque eius consilii fortibus
viris et illustribus esse participem. Quibus iuvenis auditis se 7
vero fidem in parricidio dedisse constanter abnuit, nec ulla re-
ligione, ut scelus tegat, posse constringi. Dimnus et amore et 8
metu amens dextram exoleti complexus et lacrimans orare pri-
mum, ut particeps consilii operisque fieret, si id sustinere non 9
posset, attamen ne proderet se, cuius erga ipsum benivolentiae
praeter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quod
caput suum permisisset fidei adhuc inexpertae; ad ultimum 10
aversari scelus perseverantem metu mortis terret: ab illo capite
coniuratos pulcherrimum facinus inchoaturos. Alias deinde 11
effeminatum et muliebriter timidum, alias proditorem amatoris
appellans, nunc ingentia promittens, interdumque regnum quo-
que, versabat animum tanto facinore procul abhorrentem.
Strictum deinde gladium modo illius, modo suo admovens iugulo, 12
supplex idem et infestus expressit tandem, ut non solum silen-
tium, sed etiam operam polliceretur. Namque abunde constan- 13
tis animi, et dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate
mutaverat, sed se captum Dimni amore simulabat nihil recusare.
Sciscitari inde pergit, cum quibus tantae rei societatem inisset: 14
plurimum referre, quales viri tam memorabili operi admoturi
manus essent. Ille et amore et scelere male sanus simul gratias 15
agit, simul gratulatur, quod fortissimus iuvenum non dubitasset
se adiungere Demetrio, corporis custodi, Peucolāo, Nicanŏri.

Digitized by Google

Adiicit his Aphobētum, Iocōum, Dioxēnum, Archepŏlim et Amyntam.

16 Ab hoc sermone dimissus Nicomăchus ad fratrem, Cebalīno erat nomen, quae acceperat, defert. Placet, ipsum subsistere in tabernaculo, ne, si regiam intrasset, non assuetus adire regem,
17 coniurati proditos se esse resciscerent. Ipse Cebalīnus ante vestibulum regiae, neque enim propius aditus ei patebat, consistit, opperiens aliquem amicorum ex prima cohorte, quo intro-
18 duceretur ad regem. Forte ceteris dimissis unus Philōtas, Parmeniōnis filius, incertum quam ob caussam, substiterat in regia. Huic Cebalīnus ore confuso magnae perturbationis notas prae se ferens aperit, quae ex fratre compererat, et sine cunctatione
19 nunciari regi iubet. Philōtas collaudato eo protinus intrat ad Alexandrum, multoque invicem de aliis rebus consumpto ser-
20 mone nihil eorum, quae ex Cebalīno cognoverat, nunciat. Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo regiae excipit iuvenis, an mandatum exsequutus foret requirens. Ille, non vacasse ser-
21 moni suo regem caussatus, discessit. Postero die Cebalīnus venienti in regiam praesto est intrantemque admonet pridie communicatae cum ipso rei. Ille curae sibi esse respondet: ac ne
22 tum quidem regi, quae audierat, aperit. Coeperat Cebalīno esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus nobili iuveni, Metron erat ei nomen, super armamentarium posito, quod scelus
23 pararetur, indicat. Ille Cebalīno in armamentario abscondito protinus regi corpus forte curanti, quid ei index detulisset, ostendit.

24 Rex ad comprehendendum Dimnum missis satellitibus armamentarium intrat. Ibi Cebalīnus gaudio elatus, Habeo te, inquit,
25 incŏlumem ex impiorum manibus ereptum. Percontatus deinde Alexander, quae noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusque institit quaerere, quotus dies esset, ex quo Nicomăchus
26 ad eum detulisset indicium. Atque illo fatente, iam tertium esse, existimans, haud incorrupta fide tanto post deferre, quae audie-
27 rat, vinciri eum iussit. Ille clamitare coepit, eodem temporis momento, quo audisset, ad Philōtam decurrisse: ab eo percon-
28 taretur. Rex item quaerens, an Philōtam adisset, an institisset ei, ut perveniret ad se, perseverante eo affirmare, quae dixerat, manus ad coelum tendens manantibus lacrimis hanc sibi a caris-
29 simo quondam amicorum relatam gratiam querebatur. Inter haec Dimnus, haud ignarus quam ob caussam accerseretur a

Digitized by Google

rege, gladio, quo forte erat cinctus, graviter se vulnerat, occursuque satellitum inhibitus perfertur in regiam. Quem intuens rex, Quod, inquit, in te, Dimne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedŏnum regno dignior Philōtas me quoque ipso videretur? Illum iam defecerat vox. Itaque edito gemitu vultuque a conspectu regis averso subinde collapsus exstinguitur.

Rex Philōta venire in regiam iusso, Cebalīnus, inquit, ultimum supplicium meritus, si in caput meum praeparatas insidias biduo texit, huius criminis Philōtan reum substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. Quo propiore gradu amicitiae me contingis, hoc maius est dissimulationis tuae facinus, et ego Cebalīno magis quam Philōtae id convenire fateor. Faventem habes iudicem, si, quod admitti non oportuit, saltem negari potest. Ad haec Philōtas haud sane trepidus, si animus vultu aestimaretur, Cebalīnum quidem scorti sermonem ad se detulisse, sed ipsum tam levi auctori nihil credidisse respondit, veritum, ne iurgium inter amatorem et exoletum non sine risu aliorum detulisset: quum Dimnus interemerit semet, qualiacunque erant, non fuisse reticenda. Complexusque regem orare coepit, ut praeteritam vitam potius quam culpam, silentii tamen, non facti ullius, intueretur. Haud facile dixerim, crediderintne ei rex an altius iram suppresserit: dextram, reconciliatae gratiae pignus, obtulit et contemptum magis quam celatum indicium esse videri sibi dixit.

Cap. VIII. Advocato tamen consilio amicorum, cui tum Philōtas adhibitus non est, Nicomăchum introduci iubet. Is eadem, quae detulerat ad regem, ordine exposuit. Erat Crătĕrus regi carus in paucis, et eo Philōtae ob aemulationem dignitatis adversus; neque ignorabat, saepe Alexandri auribus nimia iactatione virtutis atque operae gravem fuisse, et ob ea non quidem sceleris, sed contumaciae tamen esse suspectum. Non aliam premendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis praeferens speciem, Utinam, inquit, in principio quoque huius rei nobiscum deliberasses. Suasissemus, si Philōtae velles ignoscere, patereris potius ignorare eum, quantum deberet tibi, quam usque ad mortis metum adductum cogeres potius de periculo suo quam de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poterit, tu non semper Philōtae poteris ignoscere. Nec est quod existimes, eum, qui tantum ausus est, venia posse mutari. Scit, eos, qui misericordiam con-

Digitized by Google

7 sumpserunt, amplius sperare non posse. At ego, etiamsi ipse vel poenitentiâ vel beneficio tuo victus quiescere volet, patrem eius Parmeniōnem, tanti ducem exercitus, et inveterata apud milites tuos auctoritate haud multum infra magnitudinis tuae fastigium positum, scio non aequo animo salutem filii sui debi-
8 turum tibi. Quaedam beneficia odimus. Meruisse mortem confiteri pudet. Superest, ut malit videri iniuriam accepisse quam vitam. Proinde scito, tibi cum illis de salute esse pugnandum.
9 Satis hostium superest, ad quos persequendos ituri sumus: latus a domesticis hostibus muni. Hos si summoves, nihil metuo ab externo.

10 Haec Cratĕrus. Nec ceteri dubitabant, quin coniurationis indicium suppressurus non fuisset nisi auctor aut particeps. Quem enim pium et bonae mentis, non amicum modo, sed ex ultima plebe, auditis quae ad eum delata erant, non protinus
11 ad regem fuisse cursurum? ne Cebalīni quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipsi nunciasset, Parmeniōnis filium, praefectum equitatus, omnium arcanorum regis arbitrum? simulasse etiam, non vacasse sermoni suo regem, ne index alium internun-
12 cium quaereret. Nicomăchum, religione quoque deûm astrictum, conscientiam suam exonerare properasse: Philōtam consumpto per ludum iocumque paene toto die gravatum esse pauca verba, pertinentia ad caput regis, tam longo et forsitan supervacuo
13 inserere sermoni. At enim non credidisse talia deferentibus pueris! Cur igitur extraxisset biduum, tanquam indicio haberet fidem? Dimittendum fuisse Cebalīnum, si delationem eius
14 damnabat. In suo quemque periculo magnum animum habere, quum de salute regis timeretur, credulos esse debere, vana
15 quoque deferentes admittere. Omnes igitur quaestionem de eo, ut participes sceleris indicare cogeretur, habendam esse decernunt. Rex admonitos, ut consilium silentio premerent, dimittit.

Pronunciari deinde iter in posterum iubet, ne qua novi initi
16 consilii daretur nota. Invitatus est etiam Philōtas ad ultimas ipsi epulas, et rex non coenare modo, sed etiam familiariter
17 colloqui cum eo, quem damnaverat, sustinuit. Secundâ deinde vigiliâ luminibus exstinctis cum paucis in regiam coëunt Hephaestion et Cratĕrus et Coenus et Erigyius, hi ex amicis, ex armigeris autem Perdiccas et Leonnātus. Per hos imperatum,
18 ut, qui ad praetorium excubabant, armati vigilarent. Iam ad omnes aditus dispositi erant milites, equites quoque itinera ob-

Digitized by Google

sidere iussi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediae magnisque copiis praeerat, occultus evaderet. Atharrias autem cum 19
trecentis armatis intraverat regiam: huic decem satellites traduntur, quorum singulos deni armigeri sequebantur. Hi ad 20
alios coniuratos comprehendendos distributi sunt: Atharrias cum trecentis ad Philotam missus clausum aditum domus moliebatur, quinquaginta iuvenum promptissimis stipatus; nam ceteros cingere undique domum iusserat, ne occulto aditu Philotas
posset elabi. Illum sive securitate animi sive fatigatione reso- 21
lutum somnus oppresserat, quem Atharrias torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso quum iniicerentur catenae, 22
Vicit, inquit, bonitatem tuam, rex, inimicorum meorum acerbitas. Nec plura locutum capite velato in regiam adducunt. Postero 23
die rex edixit, omnes armati coirent. Sex milia fere militum venerant; praeterea turba lixarum calonumque impleverant regiam. Philotam armigeri agmine suo tegebant, ne ante conspici 24
posset a vulgo, quam rex alloquutus milites esset. De capitali- 25
bus rebus vetusto Macedonum modo inquirebat exercitus, in pace erat vulgi; et nihil potestas regum valebat, nisi prius valuisset auctoritas. Igitur Dimni primum cadaver infertur, pleris- 26
que, quid patrasset quove casu exstinctus esset, ignaris.

Cap. IX. Rex deinde in concionem procedit, vultu prae- 1
ferens dolorem animi. Amicorum quoque maestitia exspectationem haud parvam rei fecerat. Diu rex demisso in terram 2
vultu attonito stupentique similis stetit. Tandem recepto animo, Paene, inquit, milites, [paucorum] hominum scelere vobis ereptus sum. Deûm providentiâ et misericordiâ vivo. Conspectusque vestri venerabilis cogit, ut vehementius parricidis irascerer, quoniam spiritus, immo unus vitae meae fructus est, tot fortissimis viris et de me optime meritis referre adhuc gratiam posse. Interrupit orationem militum gemitus, obortaeque sunt 3
omnibus lacrimae. Tum rex, Quanto, inquit, maiorem in animis vestris motum excitabo, quum tanti sceleris auctores ostendero! quorum mentionem adhuc reformido, et tanquam salvi esse possint, nominibus abstineo. Sed vincenda est memoria pristinae 4
caritatis et coniuratio impiorum civium detegenda. Quomodo autem tantum nefas sileam? Parmenio, illa aetate, tot meis, tot parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetustissimus, ducem se sceleri tanto praebuit. Minister eius Phi- 5
lotas Peucolaum et Demetrium et hunc Dimnum, cuius corpus

Digitized by Google

aspicitis, ceterosque eiusdem amentiae, in caput meum subornavit.

6 Fremitus undique indignantium querentiumque tota concione obstrepebat, qualis solet esse multitudinis, et maxime mili-
7 taris, ubi aut studio agitur aut irâ. Nicomăchus deinde et Metrop et Cebalīnus producti, quae quisque detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philōtas particeps sceleris destinabatur. Itaque indignatione pressa vox indicum silentio excepta est.
8 Tum rex, Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui huius rei delatum indicium ad ipsum suppressit? quod non fuisse vanum,
9 Dimni exitus declarat. Incertam rem deferens tormenta non timuit Cebalīnus, Metron ne momentum quidem temporis distulit
10 exonerare se, ut eo, ubi lavabar, irrumperet. Philōtas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum! Iste regis periculo commoveretur! vultum mutaret! indicem tantae rei
11 sollicitus audiret! Subest nimirum silentio facinus, et avida spes regni praecipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediae praeest. Ipse apud multos copiarum duces meis prae-
12 potens viribus maiora, quam capit, spirat. Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philōtas. In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo, vobis salvis orbus esse non possum.

13 Epistolam deinde Parmeniōnis interceptam, quam ad filios Nicanŏrem et Philōtam scripserat, recitat, haud sane indicium
14 gravioris consilii praeferentem. Namque summa eius haec erat: Primum vestri curam agite, deinde vestrorum: sic enim, quae
15 destinavimus, efficiemus. Adiecitque rex, sic esse scriptam, ut sive ad filios pervenisset, a consciis posset intelligi, sive inter-
16 cepta esset, falleret ignaros. At enim Dimnus, quum ceteros participes sceleris indicaret, Philōtam non nominavit! Hoc quidem illius non innocentiae, sed potentiae indicium est, quod sic ab iis timetur etiam, a quibus prodi potest, ut quum de se fateantur, illum tamen celent. Ceterum Philōtam ipsius indicat
17 vita. Hic Amyntae, qui mihi consobrinus fuit et in Macedonia capiti meo impias comparavit insidias, socium se et conscium adiunxit. Hic Attălo, quo graviorem inimicum non habui, soro-
18 rem suam in matrimonium dedit. Hic, quum scripsissem ei pro iure tam familiaris usus atque amicitiae, qualis sors edita esset [illegible] Hammōnis oraculo, sustinuit rescribere mihi, se quidem [illegible]ari, quod in numerum deorum receptus essem, ceterum

Digitized by Google

misereri eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui modum hominis excederet. Haec sunt etiam animi pridem alienati a me 19
et invidentis gloriae meae indicia: quae quidem, milites, quamdiu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abrumpere, si, in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed iam non verba punienda sunt: linguae 20
temeritas pervenit ad gladios. Hos, si mihi creditis, Philōtas in me acuit. Id si ipse admisit, quo me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatui, optimae exercitus parti, principi- 21
bus nobilissimae iuventutis unum praefeci: salutem, spem, victoriam meam fidei eius tutelaeque commisi. Patrem in idem fasti- 22
gium, in quo me ipsi posuistis, admovi: Mediam, qua nulla opulentior regio est, tot civium sociorumque milia imperio eius ditionique subieci. Unde praesidium petieram, periculum extitit. Quam feliciter in acie occidissem, potius hostis praeda, 23
quam civis victima! Nunc servatus ex periculis, quae sola timui, in haec incidi, quae timere non debui. Soletis identidem a me, 24
milites, petere, ut saluti meae parcam. Ipsi mihi praestare potestis, quod suadetis, ut faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio: invitis vobis salvus esse nolo, volentibus non possum, nisi vindicor.

Tum Philōtam religatis post tergum manibus obsoleto ami- 25
culo velatum iussit induci. Facile apparebat, motos esse tam miserabili habitu non sine invidia paullo ante conspecti. Ducem 26
equitatus pridie viderant; sciebant, regis interfuisse convivio. Repente non reum quidem, sed etiam damnatum, immo vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque, tanti ducis, 27
tam clari civis fortuna, qui modo duobus filiis, Hectōre ac Nicanōre, orbatus cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret caussam. Itaque Amyntas, regis praetor, inclinatam ad 28
misericordiam concionem rursus aspera in Philōtam oratione commovit: proditos eos esse barbaris, neminem ad coniugem suam, neminem in patriam et ad parentes fuisse rediturum; velut truncum corpus demto capite, sine spiritu, sine nomine, aliena terrā ludibrium hostis futuros. Haudquaquam pro spe ipsius 29
Amyntae oratio grata regi fuit, quod coniugum, quod patriae admonitos pigriores ad cetera munia exsequenda fecisset.

Tunc Coenus, quamquam Philōtae sororem matrimonio se- 30
cum coniunxerat, tamen acrius quam quisquam in Philōtam invectus est, parricidam esse regis, patriae, exercitus, clamitans:

Digitized by Google

saxumque, quod forte ante pedes iacebat, arripuit emissurus in
31 eum, ut plerique credidere, tormentis subtrahere cupiens. Sed
rex manum eius inhibuit, dicendi prius caussam debere fieri po-
32 testatem reo, nec aliter iudicari passurum se affirmans. Tum
dicere iussus Philōtas sive conscientiâ sceleris sive periculi
magnitudine amens et attonitus non attollere oculos, non hiscere
33 audebat. Lacrimis deinde manantibus, linquente animo, in eum,
a quo tenebatur, incubuit: abstersisque amiculo eius oculis, paul-
34 latim recipiens spiritum ac vocem, dicturus videbatur. Iamque
rex intuens eum, Macedŏnes, inquit, de te iudicaturi sunt.
35 quaero, an patrio sermone sis apud eos usurus. Tum Philōtas,
Praeter Macedŏnes, inquit, plerique adsunt, quos facilius, quae
dicam, percepturos arbitror, si eâdem linguâ fuero usus, qua tu
egisti, non ob aliud, credo, quam ut oratio tua intelligi posset a
36 pluribus. Tum rex, Ecquid videtis, adeo etiam sermonis patrii
Philōtam taedere? solus quippe fastidit eum dicere. Sed dicat
sane, utcunque ei cordi est, dum memineritis, aeque illum a
nostro more quam a sermone abhorrere. Atque ita concione
excessit.

1 Cap. X. Tum Philōtas, Verba, inquit, innocenti reperire facile
2 est, modum verborum misero tenere difficile. Itaque inter opti-
mam conscientiam et iniquissimam fortunam destitutus ignoro,
3 quomodo et animo meo et tempori paream. Abest quidem opti-
mus caussae meae iudex: qui cur me ipse audire noluerit, non me-
hercule excogito, quum illi utrimque cognitâ caussâ tam damnare
me liceat quam absolvere, non cognitâ vero liberari ab absente
4 non possum, qui a praesente damnatus sum. Sed quamquam
vineti hominis non supervacua solum, sed etiam invisa defensio
est, qui iudicem non docere videtur, sed arguere: tamen utcun-
que licet dicere, memet ipse non deseram, nec committam, ut
5 damnatus etiam meâ sententiâ videar. Equidem cuius criminis
reus sim, non video. Inter coniuratos nemo me nominat; de
me Nicomăchus nihil dixit; Cebalīnus plus, quam audierat, scire
6 non potuit. Atqui coniurationis caput me fuisse credit rex! Po-
tuit ergo Dimnus eum praeterire, quem sequebatur? praesertim
quum quaerenti socios vel falso fuerim nominandus, quo facilius,
7 qui tentabatur, posset impelli. Non enim detecto facinore nomen
meum praeteriit, ut posset videri socio pepercisse: Nicomăchus,
quem taciturum arcana de semet ipso credebat, confessus, aliis
minatis, me unum subtrahebat. Quaeso, commilitones, si

Digitized by Google

Cebalinus me non adisset, nihil me de coniuratis scire voluisset, num hodie dicerem caussam nullo me nominante? Dimnus sane et viveret adhuc et velut mihi parceret: quid ceteri? qui de se confitebuntur, me videlicet subtrahent! Maligna est calamitas, et fere noxius, quum suo supplicio crucietur, acquiescit alieno. Tot conscii ne in equuleum quidem impositi verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus, ut opinor. 9 10

Ad verum crimen et ad unum revertendum mihi est: cur rem delatam ad te tacuisti? cur tam securus audisti? Hoc qualecunque est, confesso mihi, ubicunque est, Alexander, remisisti: dextram tuam amplexus, reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidisti mihi, absolutus sum, si pepercisti, dimissus. Vel iudicium tuum serva. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum a mensa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi sopore acquiescebam, quum me malis indormientem meis inimici vinciendo excitaverunt. Unde et parricidae et proditori tam alti quies somni? Scelerati conscientia obstrepente quum dormire non possunt, agitant eos furiae, non consummato modo, sed etiam cogitato parricidio. At mihi securitatem primum innocentia mea, deinde dextra tua obtulerant: non timui, ne plus alienae crudelitati apud te liceret, quam clementiae tuae. Sed ne te mihi credidisse poeniteat, res ad me deferebatur a puero, qui non testem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, si coepisset audiri. Amatoris et scorti iurgio interponi aures meas credidi infelix, et fidem eius suspectam habui, quod non ipse deferret, sed fratrem potius subornaret. Timui, ne negaret mandasse sese Cebalino, et ego viderer multis amicorum regis fuisse periculi caussa. Sic quoque quum laeserim neminem, inveni, qui mallet perire me quam incolumem esse: quid inimicitiarum creditis excepturum fuisse, si insontes lacessissem? At enim Dimnus se occidit. Num igitur facturum eum divinare potui? Minime. Ita quod solum indicio fidem fecit, id me, quum a Cebalino interpellatus sum, movere non poterat. 11 12 13 14 15 16 17 18 19

At hercule, si conscius Dimno tanti sceleris fuissem, biduo illo proditos esse nos, dissimulare non debui: Cebalinus ipse tolli de medio nulloque negotio potuit. Denique post delatum indicium, quo periturus eram, cubiculum regis solus intravi, ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? an sine Dimno non sum ausus? Ille igitur princeps coniurationis fuit. Sub illius 20 21 22

Digitized by Google

umbra Philōtas latebam, qui regnum Macedŏnum affecto. Et quis e vobis corruptus est donis? quem ducem, quem praefectum
23 impensius colui? Mihi quidem obiicitur, quod societatem patrii sermonis asperner, quod Macedŏnum mores fastidiam. Sic ego imperio, quod dedignor, immineo. Iam pridem nativus ille sermo commercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus quam victis
24 peregrina lingua discenda est. Non mehercule ista me magis laedunt, quam quod Amyntas, Perdiccae filius, insidiatus est regi; cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuso defendere,
25 si fratrem regis non oportuit diligi a nobis. Sin autem in illo fortunae gradu positum etiam venerari necesse erat: utrum, quaeso, quod non divinavi, reus sum an impiorum amicis insontibus quoque moriendum est? Quod si aequum est, cur tam diu vivo? si
26 iniustum, cur nunc demum occidor? At enim scripsi, misereri me eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui se Iovis filium crederet. Fides amicitiae, veri consilii periculosa libertas, vos me
27 decepistis! vos, quae sentiebam, ne reticerem, impulistis! Scripsisse me haec fateor regi, non de rege scripsisse. Non enim faciebam invidiam, sed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Iovis stirpem tacitus agnosceret, quam qui prae-
28 dicatione iactaret. Sed quoniam oraculi fides certa est, sit deus caussae meae testis. Retinete me in vinculis, dum consulitur Hammon arcanum et occultum scelus. Interim, qui regem nostrum dignatus est filium, neminem eorum, qui stirpi suae
29 insidiati sunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta, ne hanc quidem exhibendae veritatis fidem deprecor.
30 Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amisi; patrem nec ostendere possum, nec invocare audeo,
31 quum et ipse tanti criminis reus sit. Parum est enim, tot modo liberum parentem, in unico filio acquiescentem, eo quoque or-
32 bari, ni ipse in rogum meum imponitur. Ergo, carissime pater, et propter me morieris et mecum. Ego tibi vitam adimo, ego senectutem tuam exstinguo! Quid enim me procreabas infelicem adversantibus diis? an ut hos ex me fructus perciperes, qui te
33 manent? Nescio, adolescentia mea miserior sit an senectus tua. Ego in ipso robore aetatis eripior: tibi carnifex spiritum adimet,
34 quem si fortuna exspectare voluisset, natura reposcebat. Admonuit me patris mei mentio, quam timide et cunctanter, quae Cebalinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim, quum audisset, venenum a Philippo medico regi parari, deterrere

Digitized by Google

eum voluit epistolâ scriptâ, quo minus medicamentum biberet, quod medicus dare constituerat. Num creditum est patri meo? 35
num ullam auctoritatem eius literae habuerunt? Ego ipse, quotiens, quae audieram, detuli, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si et quum indicamus, invisi, et quum tacemus, suspecti sumus, quid facere nos oportet? Quumque unus e circumstan- 36
tium turba exclamasset, Bene meritis non insidiari, Philōtas, Recte, inquit, quisquis es, dicis. Itaque si insidiatus sum, poe- 37
nam non deprecor, et finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia sunt visa auribus vestris. Abducitur deinde ab his, qui custodiebant eum.

Cap. XI. Erat inter duces manu strenuus Bolon quidam, pa- 1
cis artium et civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus, qui tacentibus ce- 2
teris stolidâ audaciâ ferox admonere eos coepit, quotiens suis quisque diversoriis, quae occupassent, proturbatus esset, ut purgamenta servorum Philōtae reciperentur eo, unde commilitones expulisset. Auro argentoque vehicula eius onusta totis vicis ste- 3
tisse, ac ne in viciniam quidem diversorii quemquam commilitonum receptum esse, sed per dispositos, quos supra somnum habebat, omnes procul relegatos, ne femina illa murmurantium inter se silentio verius quam sono excitaretur. Ludibrio ei fuisse 4
rusticos homines, Phrygasque et Paphlagŏnas appellatos: qui non erubesceret, Macĕdo natus, homines linguae suae per interpretem audire. Cur Hammōnem consuli vellet? Eundem Iovis 5
arguisse mendacium, Alexandrum filium agnoscentis, scilicet veritum, ne invidiosum esset, quod dii offerrent. Quum insidiare- 6
tur capiti regis et amici, non consuluisse eum Iovem: nunc ad oraculum mittere, dum pater eius sollicitetur, qui praesit in Media, et pecuniâ, cuius custodia commissa sit, perditos homines ad societatem sceleris impellat. Ipsos missuros ad oraculum, 7
non qui Iovem interrogent, quod ex rege cognoverint, sed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate regis optimi persolvant. Tum vero universa concio accensa est, et a corporis custodibus 8
initium factum, clamantibus, discerpendum esse parricidam manibus eorum. Id quidem Philōtas, qui graviora supplicia metueret, haud sane iniquo animo audiebat.

Rex in concionem reversus, sive ut in custodia quoque tor- 9
queret, sive ut diligentius cuncta cognosceret, concilium in posterum diem distulit: et quamquam in vesperam inclinabat

Digitized by Google

10 dies, tamen amicos convocari iubet. Et ceteris quidem placebat,
Macedŏnum more obrui saxis, Hephaestion autem et Cratĕrus et
Coenus tormentis veritatem exprimendam esse dixerunt, et illi
quoque, qui aliud suaserant, in horum sententiam transeunt.
11 Consilio ergo dimisso Hephaestion cum Cratĕro et Coeno ad
12 quaestionem de Philōta habendam consurgunt. Rex Cratĕro ar-
cessito et sermone habito, cuius summa non edita est, in intimam
diversorii partem secessit et remotis arbitris in multam noctem
13 quaestionis exspectavit eventum. Tortores in conspectum Phi-
14 lōtae omnia crudelitatis instrumenta proponunt. Et ille ultro,
Quid cessatis, inquit, regis inimicum, interfectorem confitentem
occidere? quid quaestione opus est? cogitavi, volui. Cratĕrus
exigere, ut, quae confiteretur, in tormentis quoque diceret; et
15 dum corripitur, dum obligantur oculi, dum vestis exuitur, deos
patrios gentium iura nequidquam apud surdas aures invocabat.
Per ultimos deinde cruciatus, utpote et damnatus, et inimicis in
16 gratiam regis torquentibus, laceratur. Ac primo quamquam hinc
ignis, illinc verbera iam non ad quaestionem, sed ad poenam in-
gerebantur, non vocem modo, sed etiam gemitus habuit in po-
17 testate; sed postquam intumescens corpus ulceribus flagellorum
ictus nudis ossibus incussos ferre non poterat, si tormentis ad-
hibituri modum essent, dicturum se, quae scire expeterent, pol-
18 licetur. Sed finem quaestioni fore, iurare eos per Alexandri sa-
lutem volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato, Cra-
19 tĕre, inquit, dic, quid me velis dicere. Illo indignante, ludificari
eum, rursusque revocante tortores tempus petere coepit, dum
reciperet spiritum, cuncta, quae sciret, indicaturus.

20 Interim equites, nobilissimus quisque, et ii maxime, qui Par-
meniōnem propinqua cognatione contingebant, postquam Philō-
tam torqueri fama vulgaverat, legem Macedŏnum veriti, qua
cautum erat, ut propinqui eorum, qui regi insidiati erant, cum
ipsis necarentur, alii se interficiunt, alii in devios montes vastas-
que solitudines fugiunt; ingenti per tota castra terrore diffuso,
donec rex tumultu cognito legem de supplicio coniunctorum in-
21 sontibus remittere edixit. Philōtas verone an mendacio liberare
se a cruciatu voluerit, anceps coniectura est, quoniam et vera
22 confessis et falsa dicentibus idem doloris finis ostenditur. Ce-
terum, Pater, inquit, meus Hegelŏcho quam familiariter usus sit,
non ignoratis: illum dico Hegelŏchum, qui in acie cecidit: om-
23 nium malorum nobis caussa fuit. Nam quum primum Iovis

Digitized by Google

filium se salutari iussit rex, id indigne ferens ille, Hunc igitur regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines so- 24
lum, sed etiam deos despicit, qui postulat deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus regem; incidimus in superbiam, nec diis, quibus se exaequat, nec hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostrone sanguine deum fecimus, qui nos fastidiat? qui 25
gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, et nos, si viri sumus, a diis adoptabimur. Quis proavum huius Alexan- 26
drum, quis deinde Archelāum, quis Perdiccam occisos ultus est? hic quidem interfectoribus patris ignovit. Haec Hegelŏchus dixit 27
super coenam: et postero die prima luce a patre accersor. Tristis erat, et me maestum videbat: audieramus enim, quae sollicitudinem incuterent. Itaque ut experiremur, utrumne vino gra- 28
vatus effudisset illa an altiore concepta consilio, accersiri eum placuit. Venit, eodemque sermone ultro repetito adiecit, se, sive auderemus duces esse, proximas a nobis partes vindicaturum, sive deesset animus, consilium silentio esse tecturum. Parme- 29
niōni vivo adhuc Darēo intempestiva res videbatur: non enim sibi, sed hosti, esse occisuros Alexandrum: Darēo vero sublato praemium regis occisi Asiam et totum orientem interfectoribus esse cessura. Approbatoque consilio in haec fides data est et accepta. Quod ad Dimnum pertinet, nihil scio, et haec confessus 30
intelligo non prodesse mihi, quod prorsus sceleris expers sum.

Illi rursus tormentis admotis, quum ipsi quoque hastis os 31
oculosque eius everberarent, expressere, ut hoc quoque crimen confiteretur. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati sceleris ex- 32
poneret, quum diu Bactra retentura regem viderentur, timuisse respondit, ne pater LXX natus annos, tanti exercitus dux, tantae pecuniae custos, interim exstingueretur ipsique spoliato tantis viribus occidendi regis caussa non esset. Festinasse ergo se, 33
dum praemium haberet in manibus, repraesentare consilium, cuius patrem [participem] non fuisse nisi crederent, tormenta, quamquam iam tolerare non posset, tamen non recusare. Illi 34
colloquuti satis quaesitum videri, ad regem revertuntur. Qui postero die et quae confessus erat Philōtas recitari, et ipsum, quia ingredi non poterat, iussit afferri. Omnia agnoscente eo 35
Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur, producitur: multa affirmatione animique pariter constantiā et vultu abnuens, quidquam sibi in regem cogitatum esse, tormenta etiam

Digitized by Google

36 deposcebat in semet ipsum. Quum Philōtas circumlatis oculis incideret in Calin quendam haud procul stantem, propius eum iussit accedere. Illo perturbato et recusante transire ad eum, Patieris, inquit, Demetrium mentiri rursusque me excruciari?
37 Calin vox sanguisque defecerant: et Macedŏnes Philōtam inquinare innoxios velle suspicabantur, quia nec a Nicomăcho nec ab ipso Philōta, quum torqueretur, nominatus esset adolescens. Qui ut praefectos regis circumstantes se vidit, Demetrium et
38 semet ipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo
39 a Nicomăcho nominati more patrio dato signo saxis obruti sunt. Magno non salutis, sed et invidiae periculo liberatus erat Alexander: quippe Parmenio et Philōtas, principes amicorum, nisi
40 palam sontes, sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaque anceps quaestio fuit: dum infitiatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur, post confessionem Philōtas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

LIBER VII. (V.)

ARGUMENTUM.

Rex, quoniam semel quaestionibus instituendis vacaverat, Alexandrum etiam quendam Lyncestem maiestatis reum interfici iubet. Deinde in Amyntam et Simmiam, Philotae amicos, inquirit, qui suam innocentiam gravi oratione tuentur. Cap. 1. Amynta et fratribus in gratiam receptis Polydamas in Mediam missus est ad Parmenionem interficiendum, quo facto indignatio militum orta et seditio, quae tandem exstinguitur. 2. Varios populos sub iugum mittit Alexander et septemdecim diebus cum exercitu Caucasum superat. 3. Bessus de bello adversus Alexandrum inter epulas consultat, sapienti tamen Cobaris consilio uti negligit. Interim rex Bactra pervenit, ubi de Graecorum defectione et de Satibarzane singulari certamine occiso certior fit. 4. Exercitus magna siti liberatus Oxum amnem traiicit. Bessus dolo captus ad Alexandrum adducitur, a quo Darei fratri Oxathri cruci figendus traditur. 5. Barbarorum erga Macedones et regem benevolentia. Alexander varias expugnat urbes. Alexandriam ad Tanaim condit brevissimoque temporis spatio absolvit. 6. De bello Scythis inferendo aeger ex vulnere cum suis init consilium. Aristander vates regis voluntati extorum accommodat indicia. Menedemus a Spitamene circumventus cum duobus peditum milibus et CCC equitibus a Dahis interficitur, quam cladem sollerter dissimulat Alexander. 7. Dum exercitus ad bellum accingitur, Scytharum legati adveniunt ac de pace egregiam ad Alexandrum orationem habent. 8. Alexander autem legatis dimissis Tanaim traiicit, bellum Scythis infert et cum victis benigne agit. 9. Sogdianorum nobilium invictus animus. Bessi supplicium. Novo milite auctus Alexandri exercitus. 10. Petram, arcem amplissimam, situ naturâque loci fere inexpugnabi- Alexander ad deditionem cogit. 11.

Digitized by Google

Cap. I. Philōtam sicut recentibus sceleris eius vestigiis iure 1
affectum supplicio censuerant milites, ita, postquam desierat
esse, quem odissent, invidia in misericordiam vertit. Moverat et 2
claritas iuvenis et patris eius senectus atque orbitas. Primus 3
Asiam aperuerat regi, omnium periculorum eius particeps, sem-
per alterum in acie cornu defenderat, Philippo quoque ante om-
nes amicus et ipsi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attălum non
alio ministro uti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum, se- 4
ditiosaeque voces referebantur ad regem. Quis ille haud sane
motus, satisque prudens, otii vitia negotio discuti, edicit, ut om-
nes in vestibulo regiae praesto sint. Quos ubi frequentes adesse 5
cognovit, in concionem processit. Haud dubie ex composito
Atharrias postulare coepit, ut Lyncestes Alexander, qui multo
ante quam Philōtas regem voluisset occidere, exhiberetur. A 6
duobus indicibus, sicut supra diximus, delatus tertium iam an-
num custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque cae-
dem coniurasse cum Pausania, pro comperto fuit; sed quia
primus Alexandrum regem salutaverat, supplicio magis quam
crimini fuerat exemptus. Tunc quoque Antipătri soceri eius 7
preces iustam regis iram morabantur. Ceterum recruduit sopo-
ratus dolor: quippe veteris periculi memoriam praesentis cura
renovabat. Igitur Alexander ex custodia educitur, iussusque di- 8
cere, quamquam toto triennio meditatus erat defensionem, tamen
haesitans et trepidus pauca ex his, quae composuerat, protulit,
ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens eum destituit.
Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiae indicium esset, 9
non memoriae vitium. Itaque ex his, qui proxime astiterant,
obluctantem adhuc oblivioni lanceis confoderunt.

Cuius corpore ablato rex introduci iussit Amyntam et Sim- 10
miam: nam Polĕmon, minimus ex fratribus, quum Philōtam tor-
queri comperisset, profugerat. Omnium Philōtae amicorum hi 11
carissimi fuerant, ad magna et honorata ministeria illius maxime
suffragatione producti, memineratque rex, summo studio ab eo
conciliatos sibi, nec dubitabat, huius quoque ultimi consilii fuisse
participes. Igitur, olim sibi esse suspectos matris suae literis, 12
quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur. Cete-
rum se invitum deteriora credentem, nunc manifestis indiciis
victum, iussisse vinciri. Nam pridie quam detegeretur Philōtae 13
scelus, quin secreto cum eo fuissent, non posse dubitari. Fra-
trem vero, qui profugerit, quum de Philōta quaereretur, ape-

Digitized by Google

14 ruisse fugae caussam. Nuper praeter consuetudinem officii specie amotis longius ceteris admovisse semet ipsos lateri suo, nulla probabili caussa, seque mirantem, quod non vice sua tali fungerentur officio, et ipsa trepidatione eorum perterritum strenue ad
15 armigeros, qui proxime sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quod, quum Antiphănes, scriba equitum, Amyntae denunciasset pridie quam Philōtae scelus deprehensum esset, ut ex suis equis more solito daret his, qui amisissent suos, superbe respondisset, nisi incepto desisteret, brevi sciturum, quis ipse
16 esset. Iam linguae violentiam temeritatemque verborum, quae in semet ipsum iacularentur, nihil aliud esse, quam scelesti animi indicem ac testem. Quae si vera essent, idem meruisse eos, quod
17 Philōtam, si falsa, exigere ipsum, ut refellant. Productus deinde Antiphănes de equis non traditis et adiectis etiam superbe minis indicat.

18 Amyntas facta dicendi potestate, Si nihil, inquit, interest regis, peto, ut, dum dico, vinculis liberer. Rex solvi utrumque iubet, desiderantique Amyntae, ut habitus quoque redderetur
19 armigeri, lanceam dari iussit. Quam ut laevâ comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paullo ante iacuerat, Qualiscunque, inquit, exitus nos manet, rex, confitemur, prosperum
20 tibi debituros, tristiorem fortunae imputaturos. Sine praeiudicio dicimus caussam, liberis corporibus animisque. Habitum etiam, in quo te comitari solemus, reddidisti. Caussam non possumus,
21 fortunam timere desinemus. Te quaeso, permittas mihi id primum defendere, quod a te ultimum obiectum est. Nos, rex, sermonis adversus maiestatem tuam habiti nullius conscii sumus nobis. Dicerem, iampridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, ne alia malignius dicta crederes blanda oratione purgari.
22 Ceterum etiamsi militis tui vel in agmine deficientis et fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo aegri et vulnera curantis, aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis,
23 ut malles ea tempori nostro imputare quam animo. Quum quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, quae utique non odimus, infestas admovemus manus: parentes liberis si occurrant, et ingrati et invisi sunt. Contra quum donis honoramur, quum praemiis onusti revertimur, quis ferre nos potest? quis
24 illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio nec laetitia moderata est. Ad omnes affectus impetu rapimur. Vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur, utcunque prae-

Digitized by Google

sens movit affectio: modo Indiam adire et oceanum libet, modo coniugum et liberorum patriaeque memoria occurrit. Sed has 25
cogitationes, has inter se colloquentium voces signum tubâ datum finit: in suos ordines quisque currimus, et quidquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Utinam 26
Philōtas quoque intra verba peccasset!

Proinde ad id revertar, propter quod rei sumus. Amicitiam, quae nobis cum Philōta fuit, adeo non eo infitias, ut expetisse quoque nos magnosque ex ea fructus percepisse confitear. An 27
vero Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes paene amicos tuos dignatione vincentem, cultum a nobis esse miraris? Tu hercule, si verum audire vis, rex, huius nobis peri- 28
culi es caussa. Quis enim alius effecit, ut ad Philōtam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi ad hunc gradum amicitiae tuae ascendimus. Is apud te fuit, cuius gratiam expetere et iram timere possemus. An non propemodum in tua verba 29
tui omnes te praeeunte iuravimus, eosdem nos inimicos amicosque habituros esse, quos tu haberes? Hoc sacramento pietatis obstricti aversaremur scilicet, quem tu omnibus praeferebas. Igitur si hoc crimen est, paucos innocentes habes, immo hercule 30
neminem. Omnes enim Philōtae amici esse voluerunt, sed totidem, quot volebant esse, non poterant. Ita si a consciis amicos non dividis, ne ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiae affertur indicium? Ut opi- 31
nor, quia pridie familiariter et sine arbitris locutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quidquam ex vetere vita ac more mutassem. Nunc vero, si, ut omnibus diebus, illo quoque, qui suspectus est, fecimus, consuetudo diluet crimen.

Sed equos Antiphăni non dedimus, et pridie quam Philōtas 32
detectus est, haec mihi cum Antiphăne res erat. Qui si nos suspectos facere vult, quod illo die equos non dederimus, semet ipsum, quod eos desideraverit, purgare non poterit. Anceps 33
enim crimen est inter retinentem et exigentem, nisi quod melior est caussa suum non tradentis quam poscentis alienum. Ceterum, 34
rex, equos decem habui, e quis Antiphănes octo iam distribuerat his, qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebam: quos quum vellet abducere homo superbissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec infitias eo, liberi 35
hominis animo loquutum esse me cum ignavissimo et hoc unum militiae suae usurpante, ut alienos equos pugnaturis distribuat.

Digitized by Google

Huc enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tempore et
36 Alexandro excusem et Antiphăni. At hercule mater de nobis inimicis tuis scripsit. Utinam prudentius esset sollicita pro filio et non inanes quoque species anxio animo figuraret! Quare enim non ascribit metus sui caussam? denique non ostendit auctorem? Quo facto dictove nostro mota tam trepidas tibi literas
37 scripsit? O miseram conditionem meam, cui forsitan non periculosius est tacere quam dicere! Sed utcunque cessura res est, malo tibi defensionem meam displicere quam caussam. Agnosces autem, quae dicturus sum; quippe meministi, quum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixisse te, multos
38 integros iuvenes in domo tuae matris abscondi. Praecepisti igitur mihi, ne quem praeter te intuerer, sed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci et liberius, quam expediebat mihi, exsequutus sum imperium tuum. Gorgiam et Hecataeum et Gorgĭdam, quorum bonâ operâ uteris, inde per
39 duxi. Quid igitur iniquius est, quam me, qui, si tibi non paruissem, iure daturus fui poenas, nunc perire, quia parui? Neque enim ulla alia matri tuae persequendi nos caussa est, quam quod
40 utilitatem tuam muliebri praeposuimus gratiae. Sex milia Macedŏnum peditum et DC equites adduxi, quorum pars sequutura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc caussam irascitur nobis, tu mitiges matrem, qui irae eius nos obtulisti.

1 Cap. II. Dum haec Amyntas agit, forte supervenerunt, qui fratrem eius Polemōnem, de quo ante dictum est, fugientem consequuti vinctum reducebant. Infesta concio vix inhiberi potuit,
2 quin protinus suo more saxa in eum iaceret. Atque ille sane interritus, Nihil, inquit, pro me deprecor, modo ne fratrum innocentiae fuga imputetur mea. Haec si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob id ipsum melior est caussa, quod ego, qui
3 profugi, suspectus sum. At haec eloquuto universa concio assensa est: lacrimae deinde omnibus manare coeperunt, adeo in contrarium repente mutatis, ut solum pro eo esset, quod maxime
4 laeserat. Iuvenis erat primo aetatis flore pubescens, quem inter equites tormentis Philōtae conturbatos alienus terror abstulerat. Desertum eum a comitibus et haesitantem inter revertendi fugien-
5 dique consilium, qui sequuti erant, occupaverunt. Is tum flere coepit et os suum converberare, maestus non suam vicem, sed
6 propter ipsum periclitantium fratrum. Moveratque iam regem

Digitized by Google

quoque, non concionem modo, sed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum, Tum, ait, demens, lacrimare debueras, quum equo calcaria subderes, fratrum desertor et desertorum comes. Miser, quo et unde fugiebas? Effecisti, ut reus capitis accusatoris uterer verbis. Ille peccasse se, sed gravius 7
in fratres quam in semet ipsum, fatebatur. Tum vero neque lacrimis neque acclamationibus, quibus studia sua multitudo profitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emissa consensu, ut insontibus et fortibus viris parceret. Amici quoque data misericordiae occasione consurgunt flentesque regem deprecantur. Ille 8
silentio facto, Et ipse, inquit, Amyntam meâ sententiâ fratresque eius absolvo. Vos autem, iuvenes, malo beneficii mei oblivisci quam periculi vestri meminisse. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum revertor. Nisi, quae delata essent, 9
excussissem, valde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse quam suspectos. Cogitate, neminem absolvi posse, nisi qui dixerit caussam. Tu, Amynta, ignosce 10
fratri tuo. Erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.

Concione deinde dimissa Polydamanta vocari iubet. Longe 11
acceptissimus Parmeniōni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quamquam conscientiâ fretus in regiam venerat, tamen, 12
ut iussus est fratres suos exhibere, admodum iuvenes et regi ignotos ob aetatem fiduciâ in sollicitudinem versâ trepidare coepit, saepius quae nocere possent, quam quibus eluderet, reputans. Iam armigeri, quibus imperatum erat, produxerunt eos, 13
quum exsanguem metu Polydamanta propius accedere iubet, summotisque omnibus, Scelere, inquit, Parmeniōnis omnes pariter appetiti sumus, maxime ego ac tu, quos amicitiae specie fefellit. Ad quem persequendum puniendumque (vidē, quantum 14
fidei tuae credam) te ministro uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam et ad prae- 15
fectos meos literas scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatem famae antecedas. Noctu pervenire illuc te volo, postero die, quae scripta erunt, exsequi. Ad Parmeniōnem 16
quoque epistolas feres, unam a me, alteram Philōtae nomine scriptam. Signum anuli eius in mea potestate est. Si pater credet a filio impressum, quum te viderit, nihil metuet.

Polydămas tanto liberatus metu impensius etiam, quam 17
exigebatur, promittit operam. Collaudatusque et promissis one-

Digitized by Google

18 ratus deposita veste, quam habebat, Arabicâ induitur. Duo Arabes, quorum interim coniuges ac liberi, vinculum fidei, obsides apud regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem
19 loca camelis undecima die, quo destinaverat, pervenit. Et prius quam ipsius nunciaretur adventus, rursus Polydămas vestem Macedonicam sumit et in tabernaculum Cleandri (praetor hic regius
20 erat) quartâ vigiliâ pervenit. Redditis deinde literis constituerunt prima luce ad Parmeniōnem coire. Namque ceteris quoque literas regis attulerat. Iam ad eum venturi erant, quum Parme-
21 niōni Polydamanta venisse nunciaverunt. Qui dum laetatur adventu amici, simulque noscendi, quae rex ageret, avidus (quippe longo intervallo nullam ab eo epistolam acceperat) Polydamanta
22 requiri iubet. Diversoria regionis illius magnos recessus habent amoenosque nemoribus manu consitis: ea praecipue regum sa-
23 traparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion medius inter duces, quibus erat imperatum literis regis, ut occiderent. Agendae autem rei constituerant tempus, quum Parme-
24 nion a Polydamante literas traditas legere coepisset. Polydămas procul veniens, ut a Parmeniōne conspectus est, vultu laetitiae speciem praeferente ad complectendum eum cucurrit, mutuaque gratulatione functi Polydămas epistolam ab rege scriptam ei tra-
25 didit. Parmenion vinculum epistolae solvens, quidnam rex ageret, requirebat. Ille ex ipsis literis cogniturum esse respondit.
26 Quibus Parmenion lectis, Rex, inquit, expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem et nunquam cessantem! Sed
27 tempus, saluti suae tantâ iam partâ gloriâ parcere. Alteram deinde epistolam, Philōtae nomine scriptam laetus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum eius latus gladio haurit Cleander, deinde iugulum ferit; ceteri exanimum quoque confodiunt.
28 Et armigeri, qui ad aditum nemoris astiterant, cognita caede, cuius caussa ignorabatur, in castra perveniunt, et tumultuoso
29 nuncio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata caedes erat, coĕunt, et, ni Polydămas ceterique eiusdem noxae participes dedantur, murum circumdatum nemori eversuros de-
30 nunciant omniumque sanguine duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti iubet, literasque regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiae Parmeniōnis in regem precesque, ut
31 ipsum vindicarent, continebantur. Igitur cognita regis voluntate non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Di-
ipsis pluribus pauci remanserunt, qui, saltem ut corpus ipsius

Digitized by Google

sepelire permitterent, precabantur. Diu id negatum est Cleandri 32
metu, ne offenderet regem. Pertinacius deinde precantibus, materiam consternationis subtrahendam ratus, capite deciso truncum humare permisit. Ad regem caput missum est.

Hic exitus Parmeniōnis fuit, militiae domique clari viri. 33
Multa sine rege prospere, rex sine illo nihil magnae rei gesserat. Felicissimo regi et omnia ad fortunae suae exigenti modum satisfecit. Septuaginta natus annos iuvenis ducis et saepe etiam gregarii militis munia explevit, acer consilio, manu strenuus, carus principibus, vulgo militum acceptior. Haec impulerint 34
illum ad regni cupiditatem an tantum suspectum fecerint, ambigi potest, quia Philōtas ultimis cruciatibus victus verane dixerit, quae facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, quum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander, quos libere mortem Parmeniōnis conquestos 35
esse compererat, separandos a cetero exercitu ratus in unam cohortem secrevit ducemque his Leonĭdam dedit, et ipsum Parmeniōni quondam intima familiaritate coniunctum. Fere iidem 36
erant, quos alioqui rex habuerat invisos. Nam quum experiri vellet militum animos, admonuit, qui literas in Macedoniam ad suos scripsisset, his, quos ipse mittebat, perlaturis cum fide, traderet. Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat, quae sentiebat: aliis gravis erat, plerisque non ingrata militia. Ita et agentium gratias et querentium literae exceptae sunt. Et qui 37
forte taedium laboris per literas erant questi, hanc seorsus cohortem a ceteris tendere ignominiae caussa iubet, fortitudine usurus in bello, libertatem linguae ab auribus credulis remoturus. Et consilium, temerarium forsitan (quippe fortissimi iuvenes contumeliis irritati erant), sicut omnia alia felicitas regis excepit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem et ignomi- 38
niae demendae cupido, et quia fortia facta in paucis latere non poterant.

Cap. III. His ita compositis Alexander, Arianorum satrape 1
constituto, iter pronunciari iubet in Arimaspos, quos iam tunc mutato nomine Euergĕtas appellabant, ex quo frigore victusque penuriâ Cyri exercitum affectum tectis et commeatibus iuverant. Quintus dies erat, ut in eam regionem pervenerat. Cognoscit, 2
Satibarzānem, qui ad Bessum defecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in Arĭos. Itaque Carānum et Erigyium cum Artabāzo et Andronĭco et sex milibus Graecorum peditum DC equites

Digitized by Google

3 sequebantur. Ipse LX diebus gentem Euergetarum ordinavit,
4 magnâ pecuniâ ob egregiam in Cyrum fidem donatâ. Relicto deinde, qui iis praeesset, Amedĭne (scriba is Darēi fuerat) Arachosios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenionē fuerat, occupavit. Sex milia Macedŏnum erant et CC nobiles et quinque milia Graecorum cum
5 equitibus DC, haud dubie robur omnium virium regis. Arachosiis datus Menon praetor, IV milibus peditum et DC equitibus in praesidium relictis.

Ipse rex nationem ne finitimis quidem satis notam, quippe nullo commercio volentem mutuos usus, cum exercitu intravit.
6 Parapamisădae appellantur, agreste hominum genus, et inter barbaros maxime inconditum. Locorum asperitas hominum
7 quoque ingenia duraverat. Gelidissimum septemtrionis axem ex magna parte spectant, Bactrianis ad occidentem coniuncti sunt;
8 meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo struunt, et quia sterilis est terra materiâ, in nudo etiam montis dorso, usque ad summum aedificiorum fastigium eodem later-
9 culo utuntur. Ceterum structura latior ab imo paullatim incremento operis in arctius cogitur, ad ultimum in carinae maxime
10 modum coit. Ibi foramine relicto superne lumen accipiunt. Ad medium vites et arbores, si quae in tanto terrae rigore durare potuerunt, obruunt. Penitus hieme defossae latent. Quum nix
11 discussa aperire humum coepit, coelo solique redduntur. Ceterum adeo altae nives premunt terram, gelu et perpetuo paene rigore constrictae, ut ne avium quidem feraeve ullius vestigium extet. Obscura coeli verius umbra quam lux, nocti similis, premit terram, vix ut quae prope sunt conspici possint.

12 In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quidquid malorum tolerari potest, pertulit, inopiam,
13 frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimavit rigor insolitus nivis, multorum adussit pedes, plurimorum oculis praecipue pernicialis fuit. Fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant: quae quum moveri desissent, vis frigoris ita
14 astringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A commilitonibus torpentes excitabantur, neque aliud remedium erat, quam ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto
15 membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti sunt. Sed tanta caligo erat, ut aedificia nulla alia res quam fumus ostenderet. Illi nunquam ante

Digitized by Google

in terris suis advena viso quum armatos repente conspicerent, exanimati metu, quidquid in tuguriis erat, afferebant, ut corporibus ipsorum parceretur, orantes. Rex agmen circumibat pedes, iacentes quosdam erigens et alios, quum aegre sequerentur, adminiculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa, nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat. Tandem ad loca cultiora perventum est, commeatuque largo recreatus exercitus: simul et qui consequi non potuerant, in illa castra venerunt. 17 18

Inde agmen processit ad Caucăsum montem, cuius dorsum Asiam perpetuo iugo dividit: hinc simul mare, quod Ciliciam subit, illinc Caspium fretum et amnem Araxem aliaque regionis Scythiae deserta spectat. Taurus, secundae magnitudinis mons, committitur Caucăso; a Cappadocia se attollens Ciliciam praeterit Armeniaeque montibus iungitur. Sic inter se tot iuga velut serie cohaerentia perpetuum habent dorsum, ex quo Asiae omnia fere flumina, alia in rubrum, alia in Caspium mare, alia in Hyrcanium et Ponticum decidunt. Septem et decem dierum spatio Caucăsum superavit exercitus. Rupes in eo x in circuitu stadia complectitur, quattuor in altitudinem excedit, in qua vinctum Promethĕa fuisse antiquitas tradit. Condendae in radicibus montis urbi sedes electa est. Septem milibus seniorum Macedŏnum et praeterea militibus, quorum operă uti desisset, permissum in novam urbem considere. Hanc quoque Alexandrĭam incolae appellaverunt. 19 20 21 22 23

Cap. IV. At Bessus Alexandri celeritate perterritus diis patriis sacrificio rite facto, sicut illis gentibus mos est, cum amicis ducibusque copiarum inter epulas de bello consultabat. Graves mero suas vires extollere, hostium nunc temeritatem, nunc paucitatem spernere incipiunt. Praecipue Bessus, ferox verbis et parto per scelus regno superbus ac vix potens mentis, dicere orditur, socordiă Darēi crevisse hostium famam. Occurrisse enim in Ciliciae angustissimis faucibus, quum retrocedendo posset perducere incautos in loca naturae situ invia, tot fluminibus obiectis, tot montium latebris, inter quas deprehensus hostis ne fugae quidem, nedum resistendi occasionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdiānos recedere, Oxum amnem velut murum obiecturum hosti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasmios et Dahas Sacasque et Indos et ultra Tanaim amnem colentes Scythas, quorum nemi- 1 2 3 4 5 6

Digitized by Google

nem adeo humilem esse, ut humeri eius non possent Macedŏnis
7 militis verticem aequare. Conclamant temulenti, unam hanc sententiam salubrem esse: et Bessus circumferri merum largius iu-
8 bet, debellaturus super mensam Alexandrum. Erat in eo convivio Cobăres, natione Medus, sed magicae artis (si modo ars est, non vanissimi cuiusque ludibrium) magis professione quam
9 scientiâ celeber, alioquin moderatus et probus. Is quum praefatus esset, scire, servo utilius esse parere dicto quam afferre consilium, quum illos, qui pareant, idem quod ceteros maneat, qui vero suadeant, proprium sibi periculum: poculum ei, quod
10 habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobăres, Natura, inquit, mortalium hoc quoque nomine prava et sinistra dici potest, quod
11 in suo quisque negotio hebetior est quam in alieno. Turbida sunt consilia eorum, qui sibi suadent. Obstat metus, aliis cupiditas, nonnunquam naturalis eorum, quae excogitaveris, amor. Nam in te superbia non cadit. Expertus es, unumquemque, quod
12 ipse reppererit, aut solum aut optimum ducere. Magnum onus sustines capite, regium insigne. Hoc aut moderate perferendum est, aut, quod obominor, in te ruet. Consilio, non impetu opus
13 est. Adiicit deinde, quod apud Bactriānos vulgo usurpabant, canem timidum vehementius latrare quam mordere; altissima
14 quaeque flumina minimo sono labi. Quae inserui, ut, qualiscunque inter barbaros potuit esse prudentia, traderetur. In his audientium suspenderat exspectationem sui. Tum consilium aperit utilius Besso quam gratius. In vestibulo, inquit, regiae tuae velocissimus consistit rex. Ante ille agmen quam tu mensam istam
15 movebis. Nunc ab Tanai exercitum accerses et armis flumina oppones. Scilicet qua tu fugiturus es, hostis sequi non potest. Iter utrique commune est, victori tutius. Licet strenuum metum
16 putes esse, velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, dedisque te? utcunque cesserit, meliorem fortunam de-
17 ditus quam hostis habiturus. Alienum habes regnum, quo facilius eo careas. Incipies forsitan iustus esse rex, quum ipse fe-
18 cerit, qui tibi et dare potest regnum et eripere. Consilium habes fidele, quod diutius exequi supervacuum est. Nobilis equus umbrâ quoque virgae regitur: ignavus ne calcari quidem concitari potest.

19 Bessus, et ingenio et multo mero ferox, adeo exarsit, ut vix
h amicis, quo minus occideret eum, nam strinxerat quoque aci-
em, contineretur. Certe e convivio prosiluit haudquaquam

Digitized by Google

potens mentis. Cobăres inter tumultum elapsus ad Alexandrum transfugit. Octo milia Bactrianorum habebat armata Bessus, 20
quae, quamdiu propter coeli intemperiem Indiam potius Macedŏnas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt; post- 21
quam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi Bessum reliquerunt. Ille cum clientium manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato exustisque navigiis, quibus transierat, ne iisdem hostis uteretur, novas copias in Sogdiānis contrahebat. Alexander Caucăsum quidem, ut supra 22
dictum est, transierat, sed inopiâ frumenti prope ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso haud secus quam oleo artus 23
perungebant. Sed huius succi ducenis quadragenis denariis amphorae singulae, mellis denariis trecenis nonagenis, trecenis vini aestimabantur; tritici nihil aut admodum exiguum reperiebatur. Siros vocabant barbari, quos ita solerter abscondunt, ut, nisi 24
qui defoderunt, invenire non possint. In his conditae fruges erant. In quarum penuria milites fluviatili pisce et herbis sustinebantur. Iamque haec ipsa alimenta defecerant, quum iumenta, 25
quibus onera portabant, caedere iussi sunt: horum carne, dum in Bactriānos perventum, traxere vitam.

Bactriānae terrae multiplex et varia natura est. Alibi multa 26
arbor et vitis largos mitesque fructus alit: solum pingue crebri fontes rigant; quae mitiora sunt, frumento conseruntur, cetera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem eiusdem 27
terrae steriles arenae tenent: squalida siccitate regio non hominem, non frugem alit: quum vero venti a Pontico mari spirant, quidquid sabuli in campis iacet, converrunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos, navigan- 28
tium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt, et propemodum clarior est noctis umbra quam lux. Ergo 29
interdiu invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt, et nitor siderum caligine absconditur. Ceterum si quos ille ventus, qui a mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed 30
qua mitior terra est, ingens hominum equorumque multitudo gignitur. Itaque Bactriāni equites xxx milia expleverant. Ipsa 31
Bactra, regionis eius caput, sita sunt sub monte Parapamīso. Bactrus amnis praeterit moenia. Is urbi et regioni dedit nomen.

Hic regi stativa habenti nunciatur ex Graecia Peloponnen- 32
ium Laconumque defectio. Nondum enim victi erant, quum

proficiscerentur tumultus eius principia nunciaturi. Et alius praesens terror affertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare, Besso ferentes opem. Eodem tempore, quae in
33 gente Ariorum Carānus et Erigyius gesserant, perferuntur. Commissum erat proelium inter Macedŏnes Ariosque. Transfuga Satibarzānes barbaris praeerat: qui quum pugnam segnem utrimque aequis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit, demptâque galeâ, inhibitis qui tela iaciebant, si quis viritim dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum se caput in certamine
34 habiturum. Non tulit ferociam barbari dux exercitus Erigyius, gravis quidem aetate, sed et animi et corporis robore nulli invenum postferendus. Is galeâ demptâ canitiem ostentans, Venit, inquit, dies, quo aut victoriâ aut morte honestissima, quales amicos et
35 milites Alexander habeat, ostendam. Nec plura elŏquutus equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utraeque tela cohiberent. Protinus certe recesserunt dato libero spatio, intenti in eventum, non duorum modo, sed etiam suae sortis, quippe
36 alienum discrimen sequuturi. Prior barbarus emisit hastam, quam Erigyius modica capitis declinatione vitavit, atque ipse infestam sarissam equo calcaribus concito in medio barbari gut-
37 ture ita fixit, ut per cervicem emineret. Praecipitatus ex equo barbarus adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam e vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzānes [hastam] manu
38 complexus, quo maturius interiret, ictum hostis adiuvit. Et barbari duce amisso, quem magis necessitate quam sponte sequuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri arma Erigyio
39 tradunt. Rex his quidem laetus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectum eorum tulit, dicens, non ante ausos consilia nudare, quam ipsum ad fines Indiae perve-
40 nisse cognovissent. Ipse Bessum persequens copias movit, cui Erigyius spolia barbari ceu opimum belli decus praeferens occurrit.

1 Cap. V. Igitur Bactrianorum regione Artabāzo tradita sarcinas et impedimenta ibi cum praesidio reliquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Sogdianorum intrat, nocturno itinere
2 exercitum ducens. Aquarum, ut ante dictum est, penuria prius desperatione quam desiderio bibendi sitim accendit. Per cccc
3 stadia ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor aestivi solis accendit: quae ubi flagrare coeperunt, haud secus quam
4 continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde immodico

terrae fervore excitata lucem tegit, camporumque non alia quam
vasti et profundi aequoris species est. Nocturnum iter tolerabile 5
videbatur, quia rore et matutino frigore corpora levabantur. Ce-
terum cum ipsa luce aestus oritur, omnemque naturalem absor-
bet humorem siccitas; ora visceraque penitus uruntur. Itaque 6
primum animi, deinde corpora deficere coeperunt. Pigebat et
consistere et progredi. Pauci a peritis regionis admoniti prae- 7
pararant aquam. Haec paullisper repressit sitim, deinde cre-
scente aestu rursum desiderium humoris accensum est. Ergo
quidquid vini oleique erat, hominibus ingerebatur, tantaque dul-
cedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graves 8
deinde avide hausto humore non sustinere arma, non ingredi
poterant; et feliciores videbantur, quos aqua defecerat, quum
ipsi sine modo infusam vomitu cogerentur egerere. Anxium re- 9
gem tantis malis circumfusi amici, ut meminisset sui, orabant;
animi sui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus
esse: quum ex his, qui praecesserant ad capiendum locum 10
castris, duo occurrunt utribus aquam gestantes, ut filiis suis,
quos in eodem agmine esse et aegre pati sitim non ignorabant,
occurrerent. Qui quum in regem incidissent, alter ex his utre 11
resoluto vas, quod simul ferebat, implet, porrigens regi. Ille
accipit; percontatus, quibus aquam portarent, filiis ferre cogno-
scit. Tunc poculo pleno, sicut oblatum est, reddito, Nec solus, 12
inquit, bibere sustineo, nec tam exiguum dividere omnibus pos-
sum. Vos currite, et liberis vestris, quod propter illos attulistis,
date.

Tandem ad flumen Oxum ipse pervenit primâ fere vesperâ. 13
Sed exercitus magna pars non potuerat consequi; in edito monte
ignes iubet fieri, ut hi, qui aegre sequebantur, haud procul ca-
stris se abesse cognoscerent. Eos autem, qui primi agminis 14
erant, mature cibo ac potione firmatos, implere alios utres, alios
vasa, quibuscunque aqua posset portari, iussit ac suis opem
ferre. Sed qui intemperantius hauserant, intercluso spiritu ex- 15
stincti sunt, multoque maior horum numerus fuit, quam ullo ami-
serat proelio. At ille thoracem adhuc indutus nec aut cibo re- 16
fectus aut potu, qua veniebat exercitus, constitit, nec ante ad
curandum corpus recessit, quam praeterierant, qui agmen se-
quebantur, totamque eam noctem cum magno animi motu per-
petuis vigiliis egit. Nec postero die laetior erat, quia nec navigia 17
habebat, nec pons erigi poterat, circum amnem nudo solo et

Digitized by Google

materia maxime sterili. Consilium igitur, quod unum necessitas
18 subiecerat, init. Utres quamplurimos stramentis refertos dividit. His incubantes transnavere amnem: quique primi transierant, in statione erant, dum traiicerent ceteri. Hoc modo sexto demum die in ulteriore ripa totum exercitum exposuit.

19 Iamque ad persequendum Bessum statuerat progredi, quum ea, quae in Sogdianis erant, cognoscit. Spitamĕnes erat inter
20 omnes amicos praecipuo honore cultus a Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest: quae tamen minus in eo invisa esse poterat, quia nihil ulli nefastum in Bessum, interfectorem regis sui, videbatur. Titulus facinoris speciosus praeferebatur, vin-
21 dicta Darēi: sed fortunam, non scelus oderat Bessi. Namque ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit, Dataphernem et Catĕnem, quibus a Besso maxima fides habebatur, in societatem cogitatae rei asciscit. Illi promptius adeunt, quam rogabantur, assumptisque octo fortissimis iuvenibus talem dolum inten-
22 dunt. Spitamĕnes pergit ad Bessum, et remotis arbitris comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem et Catĕnem, ut vivum Alexandro traderent agitantes; a semet occupatos esse et vinctos
23 teneri. Bessus tanto merito, ut credebat, obligatus partim gra-
24 tias agit, partim avidus explendi supplicii adduci eos iubet. Illi manibus sua sponte religatis a participibus consilii trahebantur, quos Bessus truci vultu intuens consurgit, manibus non temperaturus. At illi simulatione omissa circumsistunt eum et frustra repugnantem vinciunt diruto ex capite regni insigni laceratăque
25 veste, quam e spoliis occisi regis induerat. Ille deos sui sceleris ultores adesse confessus adiecit, non Darēo iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur, sed Alexandro propitios, cuius victoriam sem-
26 per etiam hostis adiuvisset. Multitudo an vindicatura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui vinxerant, iussu Alexandri fecisse ipsos ementiti dubios adhuc animi terruissent. In equum impositum Alexandro tradituri ducunt.

27 Inter haec rex, quibus matura erat missio, electis DCCCC fere, equiti bina talenta dedit, pediti terna denariûm milia, monitosque, ut liberos generarent, remisit domum. Ceteris gratiae actae, quod ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur.
28 [Tum Bessus perducitur.] Perventum erat in parvulum oppidum: Branchĭdae eius incolae erant. Milēto quondam iussu Xerxis, quum e Graecia rediret, transierant, et in ea sede constiterant, quia templum, quod Didymēon appellatur, in gratiam

Digitized by Google

Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exoleverant, sed iam 29
bilingues erant, paullatim a domestico externo sermone degeneres. Magno igitur gaudio regem excipiunt, urbem seque dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarent, convocari iubet. Vetus odium Milesii gerebant in Branchidarum gentem prodi- 30
tionis ergo. His, sive iniuriae sive originis meminisse mallent, liberum de Branchĭdis permittit arbitrium. Variantibus deinde 31
sententiis, se ipsum consideraturum quod optĭmum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus, Branchĭdas secum procedere iubet. Quumque ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx moenia oppidi circumire iussa et 32
dato signo diripere urbem, proditorum receptaculum, ipsosque ad unum caedere. Illi inermes passim trucidantur, nec aut com- 33
mercio linguae aut supplicum velamentis precibusque inhiberi crudelitas potest. Tandem, ut deiicerent fundamenta murorum, ab imo moliuntur, ne quod urbis vestigium extaret. Nemora quo- 34
que et lucos sacros non caedunt modo, sed etiam exstirpant, ut vasta solitudo et sterilis humus excussis etiam radicibus linqueretur. Quae si in ipsos proditionis auctores excogitata essent, 35
iusta ultio esse, non crudelitas videretur: nunc culpam maiorum posteri luere, qui ne viderant quidem Milētum, ideo et Xerxi non potuerant prodere.

Inde processit ad Tanaim amnem. Quo perductus est Bessus 36
non vinctus modo, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamĕnes eum tenebat collo insertâ catenâ, tam barbaris quam Macedonibus gratum spectaculum. Tum Spitamĕnes, Et te, in- 37
quit, et Darēum, reges meos, ultus, interfectorem domini sui adduxi, eo modo captum, cuius ipse fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectaculum oculos Darēus. Existat ab inferis, qui illo supplicio indignus fuit, et hoc solatio dignus est. Alexander multum 38
collaudato Spitamĕne conversus ad Bessum, Cuius, inquit, ferae rabies occupavit animum tuum, quum regem de te optime meritum prius vincire, deinde occidere sustinuisti? Sed huius parricidii mercedem falso regis nomine persolvisti. Ibi ille facinus 39
purgare non ausus regis titulum se usurpare dixit, ut gentem suam tradere ipsi possit: qui si cessasset, alium fuisse regnum occupaturum. At Alexander Oxathren, fratrem Darēi, quem in- 40
ter corporis custodes habebat, propius iussit accedere, tradique Bessum ei, ut cruci affixum mutilatis auribus naribusque sagittis configerent barbari, asservarentque corpus, ut ne aves quidem

Digitized by Google

41 contingerent. Oxathres cetera sibi curae fore pollicetur. Aves non ab alio quam a Catēne posse prohiberi adiicit, eximiam eius artem cupiens ostendere: namque adeo certo ictu destinata fe-
42 riebat, ut aves quoque exciperet. Nam si forsitan sagittandi tam celebri usu minus admirabilis videri ars haec possit, tamen in-
43 gens visentibus miraculum magnoque honori Catēni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Ceterum supplicium eius distulit, ut eo loco, in quo Darēum ipse occiderat, necaretur.

1 Cap. VI. Interea Macedŏnes ad petendum pabulum incomposito agmine egressi a barbaris, qui de proximis montibus de-
2 currerunt, opprimuntur, pluresque capti sunt quam occisi: barbari autem captivos prae se agentes rursus in montem recesserunt. Viginti milia latronum erant. Fundis sagittisque pugnam
3 invadunt. Quos dum obsidet rex, inter promptissimos dimicans sagittā ictus est, quae in medio crure fixa reliquerat spiculum.
4 Illum quidem maesti et attoniti Macedŏnes in castra referebant: sed nec barbaros fefellit subductus ex acie, quippe ex edito monte
5 cuncta prospexerant. Itaque postero die misere legatos ad regem, quos ille protinus iussit admitti, solutisque fasciis magni-
6 tudinem vulneris dissimulans crus barbaris ostendit. Illi iussi considere affirmant, non Macedŏnes quam ipsos tristiores fuisse cognito vulnere ipsius: cuius si auctorem repperissent, deditu-
7 ros fuisse, cum diis enim pugnare sacrilegos tantum. Ceterum se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex fide
8 data et captivis receptis gentem in deditionem accepit. Castris inde motis lectica militari ferebatur, quam pro se quisque eques pedesque subire certabant. Equites, cum quibus rex proelia inire solitus erat, sui muneris id esse censebant: pedites contra, quum saucios commilitones ipsi gestare assuevissent, eripi sibi proprium officium tum potissimum, quum rex gestandus esset, que-
9 rebantur. Rex in tanto utriusque partis certamine et sibi difficilem et praeteritis gravem electionem futuram ratus invicem subire eos iussit.

10 Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum est. Septuaginta stadia murus urbis amplectitur: arx alio cingitur muro. Ac praesidio urbi relicto proximos vicos depopulatur atque urit.
11 Legati deinde Ambiorum Scytharum superveniunt, liberi, ex quo decesserat Cyrus, tum imperata facturi. Iustissimos barbarorum constabat: armis abstinebant, nisi lacessiti; libertatis modico es

Digitized by Google

aequali usu principibus humiliores pares fecerant. Hos benigne 12
alloquutus ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penĭdam
quendam misit ex amicis, qui denunciaret his, ne Tanaim amnem
regionis iniussu regis transirent. Eidem mandatum, ut contem-
plaretur locorum situm et illos quoque Scythas, qui super Bospŏ-
ron incolunt, viseret. Condendae urbi sedem super ripam Tanais 13
elegerat, claustrum et iam perdomitorum, et quos deinde adire
decreverat. Sed consilium distulit Sogdianorum nunciata de-
fectio, quae Bactriānos quoque traxit. Septem milia equitum 14
erant, quorum auctoritatem ceteri sequebantur. Alexander Spi-
tamĕnem et Catĕnem, a quibus ei traditus erat Bessus, haud du-
bius, quin eorum operâ redigi possent in potestatem, qui nova-
verant res, iussit accersi. At illi, defectionis, ad quam coërcen- 15
dam evocabantur, auctores, vulgaverant famam, Bactrianos equi-
tes a rege omnes, ut occiderentur, accersi, idque imperatum ipsis
non sustinuisse tamen exsequi, ne inexpiabile in populares faci-
nus admitterent. Non magis Alexandri saevitiam quam Bessi
parricidium ferre potuisse. Itaque sua sponte iam motos metu
poenae haud difficulter concitaverunt ad arma.

Alexander transfugarum defectione comperta Cratĕrum ob- 16
sidere Cyropŏlim iubet, ipse aliam urbem regionis eiusdem co-
ronâ capit, signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in
praedam cessere victoris. Urbs diruta est, ut ceteri cladis eius
exemplo continerentur. Memacēni, valida gens, obsidionem non 17
ut honestiorem modo, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant.
Ad quorum pertinaciam mitigandam rex L equites praemisit, qui
clementiam ipsius in deditos simulque inexorabilem animum in
devictos ostenderent. Illi nec de fide nec de potentia regis ipsos 18
dubitare respondent, equitesque tendere extra munimenta urbis
iubent. Hospitaliter deinde exceptos gravesque epulis et somno
intempesta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secus, 19
quam par erat, motus urbem coronâ circumdedit munitiorem,
quam ut primo impetu capi posset. Itaque Meleāgrum et Perdic-
cam in obsidionem iungit, Cyropŏlim, ut ante dictum est, obsi-
dentes. Statuerat autem parcere urbi conditae a Cyro, quippe 20
non alium gentium illarum magis admiratus est quam hunc regem
et Semirămim, quos et magnitudine animi et claritate rerum
longe emicuisse credebat. Ceterum pertinacia oppidanorum iram 21
eius accendit. Itaque captam urbem diripi iussit et deleri. Tum
Memacēnis haud iniuriâ infestus ad Meleagrum et Perdiccam

Digitized by Google

22 redit. Sed non alia urbs fortius obsidionem tulit: quippe et militum promptissimi cecidere et ipse rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix eius saxo ita icta est, ut oculis caligine offusa collaberetur, ne mentis quidem compos; exercitus certe
23 velut erepto eo ingemuit. Sed invictus adversus ea, quae ceteros terrent, nondum percurato vulnere acrius obsidioni institit, naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo suffossa moenia ingens nudavere spatium, per quod irrupit, victorque urbem dirui iussit.

24 Hinc Menedēmum cum III milibus peditum et DCCC equitibus ad urbem Maracanda misit. Spitamēnes transfuga praesidio Macedŏnum inde deiecto muris urbis eius incluserat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus. Sequi tamen vide-
25 bantur, quia prohibere non poterant. Interim Alexander ad Tanaim amnem redit, et quantum soli occupaverant castris, muro circumdedit. Sexaginta stadiorum urbis murus fuit: hanc quo-
26 que urbem Alexandrĭam appellari iussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, quam munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum
27 erat) primus ostenderet. Incolae novae urbi dati captivi, quos reddito pretio dominis liberavit, quorum posteri nunc quoque non apud eos tam longa aetate propter memoriam Alexandri exoleverunt.

1 Cap. VII. At rex Scytharum, cuius tum ultra Tanaim imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedŏnes condiderant, suis impositam esse cervicibus, fratrem Carthăsim nomine cum magna equitum manu misit ad diruendam eam pro-
2 culque amne submovendas Macedŏnum copias. Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europaeos vocant, dividit. Idem Asiam et
3 Europam finis interfluit. Ceterum Scytharum gens, haud procul Thraciâ sita, ab oriente ad septentrionem se vertit, Sarmatarum-
4 que, ut quidam credidere, non finitima, sed pars est. Recta deinde regionem aliam ultra Istrum iacentem colit; ultima Asiae, quae Bactra sunt, stringit. Habitant, quae septentrioni propiora sunt; profundae inde silvae vastaeque solitudines excipiunt; rursus quaeque et Tanaim et Bactra spectant humano cultu haud
5 disparia sunt. Primus cum hac gente non provisum bellum Alexander gesturus, quum in conspectu eius obequitaret hostis, adhuc aeger ex vulnere, praecipue voce deficiens, quam et mo-

Digitized by Google

dicus cibus et cervicis extenuabat dolor, amicos in consilium advocari iubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. 6
Bactriani defecerant: Scythae etiam lacessebant: ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, deos quoque incusans, que- 7
rebatur, se iacere segnem, cuius velocitatem nemo antea valuisset effugere: vix suos credere non simulari valetudinem.

Ita qui post Darēum victum ariolos et vates consulere de- 8
sierat, rursus ad superstitionem, humanarum mentium ludibria, revolutus Aristandrum, cui credulitatem suam addixerat, explorare eventum rerum sacrificiis iubet. Mos erat aruspicibus exta sine rege spectare, et quae portenderentur, referre. Inter haec 9
rex, dum fibris pecudum explorantur eventus latentium rerum, propius ipsum considere amicos iubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephaestio, Cratĕrus et Erigyius erant cum custodibus in tabernaculum admissi. Discri- 10
men, inquit, me occupavit meliore hostium quam meo tempore. Sed necessitas ante rationem est, maxime in bello, quo raro permittitur tempora legere. Defecere Bactriani, in quorum cervici- 11
bus stamus, et quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. Haut dubia fortuna, si omiserimus Scythas ultro arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, revertemur: si 12
vero Tanaim transierimus et ubique invictos esse nos Scytharum pernicie ac sanguine ostenderimus, quis dubitabit parere etiam Europae victoribus? Fallitur, qui terminos gloriae nostrae me- 13
titur spatio, quod transituri sumus. Unus amnis interfluit, quem si traiicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti aestiman- 14
dum est, dum Asiam subigimus, in alio quodammodo orbe tropaea statuere, et quae tam longo intervallo natura videtur diremisse, una victoria subito committere? At hercule si paullulum 15
cessaverimus, in tergis nostris Scythae haerebunt. An soli sumus, qui flumina transnare possumus? Multa in nosmet ipsos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quo- 16
que docet. Utribus amnem traiiciendi exemplum fecimus nuper: hoc, ut Scythae imitari nesciant, Bactriani docebunt. Praeterea 17
unus gentis huius exercitus adhuc venit, ceteri exspectantur. Ita bellum vitando alemus, et quod inferre possumus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed an permissuri 18
sint mihi Macedŏnes animo uti meo, dubito; quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. Sed 19

Digitized by Google

si me sequi vultis, valeo, amici. Satis virium est ad toleranda ista: aut si iam adest vitae meae finis, in quo tandem opere melius exstinguar?

20 Haec quassa adhuc voce subdeficiens vix proximis exaudientibus dixerat, quum omnes a tam praecipiti consilio regem de-
21 terrere coeperunt, Erigyius maxime, qui haud sane auctoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cuius potens non erat rex, incutere tentavit, dicendo, deos quoque obstare consilio, magnumque periculum, si flumen transisset,
22 ostendi. Intranti Erigyio tabernaculum regis Aristander occurrerat, tristia exta fuisse significans: haec ex vate comperta Eri-
23 gyius nunciabat. Quo inhibito Alexander non ira solum, sed etiam pudore confusus, quod superstitio, quam celaverat, dete-
24 gebatur, Aristandrum vocari iubet. Qui ut venit, intuens eum, Non rex, inquit, sed privatus sum. Sacrificium ut faceres, mandavi; quid eo portenderetur, cur apud alium quam apud me professus es? Erigyius arcana mea et secreta te prodente cognovit. Quem certum mehercule habeo extorum interprete uti metu suo.
25 Tibi autem quietius, quam potest, denuncio, ipsi mihi indices, quid extis cognoveris, ne possis infitiari dixisse, quae dixeris.
26 Ille exsanguis attonitoque similis stabat, per metum etiam voce suppressa: tandemque eodem metu stimulante, ne regis expectationem moraretur, Magni, inquit, laboris, non irriti discrimen instare praedixi: nec me ars mea quam benevolentia magis
27 perturbat. Infirmitatem valetudinis tuae video, et quantum in uno te sit scio. Vereor, ne praesenti fortunae tuae sufficere non
28 possis. Rex iussum confidere felicitati suae remisit. Sibi enim
29 ad alia gloriam concedere deos. Consultanti deinde cum iisdem, quonam modo flumen transirent, supervenit Aristander, non alias laetiora exta vidisse se affirmans, utique prioribus longe diversa: tum sollicitudinis caussas apparuisse, nunc prorsus egregie litatum esse.

30 Ceterum quae subinde nunciata sunt regi, continuae felici-
31 tati rerum eius imposuerant labem. Menedēmum, ut supra dictum est, miserat ad obsidendum Spitamēnem, Bactrianae defectionis auctorem. Qui comperto hostis adventu, ne muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse, qua venturum sciebat,
32 consedit occultus. Silvestre iter aptum insidiis tegendis erat: ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem singuli repente desiliunt: equestris pugnae ordinem turbant.

Digitized by Google

Equorum velocitati par hominum pernicitas. Hos Spitamĕnes 33
saltum circumire iussos pariter et a lateribus et a fronte et a
tergo hosti ostendit. Menedēmus undique inclusus, ne numero 34
quidem par, diu tamen resistit, clamitans, nihil aliud superesse
locorum fraude deceptis quam honestae mortis solatium ex
hostium caede. Ipsum praevalens equus vehebat, quo saepius 35
in cuneos barbarorum effusis habenis evectus magna strage eos
fuderat. Sed quum unum omnes peterent, multis vulneribus 36
exsanguis Hypsĭdem quendam ex amicis hortatus est, ut in equum
suum ascenderet et se fugâ eriperet. Haec agentem anima de-
fecit corpusque ex equo defluxit in terram. Hypsides poterat 37
quidem effugere, sed amisso amico mori statuit. Una erat cura,
ne inultus occideret. Itaque subditis calcaribus equo in medios
hostes se immisit et memorabili edita pugna obrutus telis est.
Quod ubi videre, qui caedi supererant, tumulum paullo quam 38
cetera editiorem capiunt. Quos Spitamĕnes fame in deditionem
subacturus obsedit. Cecidere eo proelio peditum II milia, CCC 39
equites. Quam cladem Alexander sollerti consilio texit, morte
denunciata his, qui ex proelio advenerant, si acta vulgassent.

Cap. VIII. Ceterum quum animo disparem vultum diutius 1
ferre non posset, in tabernaculum super ripam fluminis de in-
dustria locatum secessit. Ibi sine arbitris singula animi consulta 2
pensando noctem vigiliis extraxit, saepe pellibus tabernaculi al-
levatis, ut conspiceret hostium ignes, e quibus coniectare poterat,
quanta hominum multitudo esset. Iamque lux apparebat, quum 3
thoracem indutus procedit ad milites, tum primum post vulnus
proxime acceptum. Tanta erat apud eos veneratio regis, ut facile 4
periculi, quod horrebant, cogitationem praesentia eius excuteret.
Laeti ergo et manantibus prae gaudio lacrimis consalutant eum, 5
et quod ante recusaverant bellum, feroces deposcunt. Ille se ra- 6
tibus equitem phalangemque transportaturum esse pronunciat;
super utres iubet nare levius armatos. Plura nec dici res desi- 7
deravit nec rex dicere per valetudinem potuit. Ceterum tanta
alacritate militum rates iunctae sunt, ut in triduum ad XII milia
effectae sint. Iamque ad transeundum omnia aptaverant, quum 8
legati Scytharum XX, more gentis per castra equis vecti, nunciari
iubent regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in ta- 9
bernaculum iussique considere in vultu regis defixerant oculos,
credo, quis magnitudine corporis animum aestimantibus mo-
dicus animus, haudquaquam famae par videbatur. Scythis autem 10

Digitized by Google

non, ut ceteris barbaris, rudis et inconditus sensus est: quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantamcunque gens capit
11 semper armata. Sic quae loquutos esse apud regem memoriae proditum est, abhorrent forsitan moribus nostris et tempora et ingenia cultiora sortitis: sed ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet, qua, utcunque sunt tradita, incor-
12 rupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu loquutum accepimus:

Si dii habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet: altera manu orientem, altera occidentem contingeres, et hoc assequutus scire velles, *ubi tanti*
13 *naminis* fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis, quae non capis. Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam; deinde si humanum genus omne superaveris, cum silvis et nivibus
14 et fluminibus ferisque bestiis gesturus es bellum? Quid? tu ignoras, arbores magnas diu crescere, unâ horâ exstirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos
15 comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit, et ferrum rubigo consumit. Nihil tam fir-
16 mum est, cui periculum non sit etiam ab invalido. Quid nobis tecum est? Nunquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde venias, licetne ignorare in vastis silvis viventibus? Nec servire ulli
17 possumus nec imperare desideramus. Dona nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, iugum boum, aratrum, hasta, sagitta, patera. His utimur et cum amicis et adversus inimicos.
18 Fruges amicis damus boum labore quaesitas; paterâ cum iisdem vinum diis libamus: inimicos sagittâ eminus, hastâ cominus petimus. Sic Syriae regem et postea Persarum Medorumque su-
19 peravimus, patuitque nobis iter usque in Aegyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam cepisti, Syriam occupasti, Persidem tenes, Bactrianos habes in potestate, Indos petisti: iam etiam ad pecora nostra avaras et insatiabiles manus porrigis.
20 Quid tibi divitiis opus est, quae esurire cogunt? Primus omnium satietate parasti famem, ut, quo plura haberes, acrius, quae
21 non habes, cuperes. Non succurrit tibi, quam diu circum Bactra haereas? Dum illos subigis, Sogdiani bellare coeperunt. Bellum tibi ex victoria nascitur. Nam ut maior fortiorque sis quam quisquam, tamen alienigenam dominum pati nemo vult.

Digitized by Google

Transi modo Tanaim: scies, quam late pateant, nunquam 22
tamen consequeris Scythas. Paupertas nostra velocior erit quam
exercitus tuus, qui praedam tot nationum vehit. Rursus quum
procul abesse nos credes, videbis in tuis castris. Eadem enim
velocitate et sequimur et fugimus. Scytharum solitudines Grae- 23
cis etiam proverbiis audio eludi. At nos deserta et humano cultu
vacua magis quam urbes et opulentos agros sequimur. Proinde 24
fortunam tuam pressis manibus tene. Lubrica est nec invita te-
neri potest. Salubre consilium sequens quam praesens tempus
ostendit melius. Impone felicitati tuae frenos: facilius illam re-
ges. Nostri sine pedibus dicunt esse fortunam, quae manus et 25
pinnas tantum habet; quum manus porrigit, pennas quoque
comprehendere non sinit. Denique si deus es, tribuere morta- 26
libus beneficia debes, non sua eripere: sin autem homo es, id
quod es, semper esse te cogita. Stultum est eorum meminisse,
propter quae tui oblivisceris. Quibus bellum non intuleris, bonis 27
amicis poteris uti. Nam et firmissima est inter pares amicitia, et
videntur pares, qui non fecerunt inter se periculum virium.
Quos viceris, amicos tibi esse cave credas: inter dominum et 28
servum nulla amicitia est; etiam in pace belli tamen iura servan-
tur. Iurando gratiam Scythas sancire ne credideris: colendo 29
fidem iurant. Graecorum ista cautio est, qui pacta consignant,
et deos invocant: nos religionem in ipsa fide novimus. Qui non
reverentur homines, fallunt deos. Nec tibi amico opus est, de 30
cuius benevolentia dubites. Ceterum nos et Asiae et Europae
custodes habebis: Bactra, nisi dividat Tanais, contingimus: ultra
Tanaim usque ad Thraciam colimus: Thraciae Macedoniam con-
iunctam esse fama est. Utrique imperio tuo finitimos hostes an
amicos velis esse considera.

Cap. IX. Haec barbarus. Contra rex fortunâ suâ et consi- 1
liis eorum se usurum esse respondet. Nam et fortunam, cui con-
fidat, et consilium suadentium, ne quid temere et audacter faciat,
sequuturum. Dimissisque legatis in praeparatas rates exercitum 2
imposuit. In proris clipeatos locaverat, iussos in genua subsi-
dere, quo tutiores essent adversus ictus sagittarum. Post hos, 3
qui tormenta intenderent, stabant, et ab utroque latere et a fronte
circumdati armatis. Reliqui, qui post tormenta constiterant,
remigem loricâ indutum scutorum testudine armati protegebant.
Idem ordo in illis quoque ratibus, quae equitem vehebant, ser- 4
vatus est. Maior pars a puppe nantes equos loris trahebat. At

Digitized by Google

illos, quos utres stramento repleti vehebant, obiectae rates tue-
5 bantur. Ipse rex cum delectis primus ratem solvit et in ripam
dirigi iussit. Cui Scythae admotos ordines equitum in primo
ripae margine opponunt, ut ne applicari quidem terrae rates pos-
6 sent. Ceterum praeter hanc speciem ripis praesidentis exercitus
ingens navigantes terror invaserat: namque cursum guberna-
tores, quum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant,
vacillantesque milites et, ne excuterentur, solliciti nautarum mi-
7 nisteria turbaverant. Ne tela quidem conati nisu vibrare po-
terant, quum prior standi sine periculo quam hostem incessendi
cura esset. Tormenta saluti fuerunt, quibus in confertos ac te-
8 mere se offerentes haud frustra excussa sunt tela. Barbari quo-
que ingentem vim sagittarum infudere ratibus, vixque ullum fuit
scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur.

9 Iamque terrae rates applicabantur, quum acies clipeata con-
surgit et hastas certo ictu, utpote libero nisu, mittit e ratibus.
Et ut territos recipientesque equos videre, alacres mutua adhor-
10 tatione in terram desiluere. Turbatis acriter pedem inferre coe-
perunt. Equitum deinde turmae, quae frenatos habebant equos,
perfregere barbarorum aciem. Interim ceteri agmine dimican-
11 tium tecti aptavere se pugnae. Ipse rex, quod vigoris aegro ad-
huc corpori deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis
non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis, sed
12 dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducum funge-
bantur officio aliusque alium adhortati in hostem salutis imme-
13 mores ruere coeperunt. Tum vero non ora, non arma, non cla-
morem hostium barbari tolerare potuerunt, omnesque effusi
habenis (namque equestris acies erat) capessunt fugam. Quos
rex, quamquam vexationem invalidi corporis pati non poterat,
14 per LXXX tamen stadia insequi perseveravit. Iamque linquentes
animo suis praecepit, ut, donec lucis aliquid superesset, fugien-
tium tergis inhaererent: ipse, exhaustis etiam animi viribus, in
15 castra se recepit, reliquum substitit. Transierant iam Liberi
Patris terminos, quorum monumenta lapides erant crebris inter-
vallis dispositi arboresque procerae, quarum stipites hederae
16 contexerat. Sed Macedŏnes ira longius provexit: quippe medii
fere nocte [in castra] redierunt, multis interfectis, pluribus captis
equosque M et DCCC abegere. Ceciderunt autem Macedŏnum
equites LX, pedites C fere; mille saucii fuerunt.

17 Haec expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tan-

Digitized by Google

opportunae victoriae domuit. Invictos Scythas esse crediderant, quibus fractis nullam gentem Macedŏnum armis parem fore confitebantur. Itaque Sacae misere legatos, qui pollicerentur, gentem imperata facturam. Moverat eos regis non virtus magis quam 18
clementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes sine pretio remiserat, ut fidem faceret, sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira fuisse certamen. Benigne igitur exceptis Sa- 19
carum legatis comitem Excipĭnum dedit, admodum iuvenem aetatis flore conciliatum sibi, qui quum specie corporis aequaret Hephaestiōnem, ei lepore haud sane virili par non erat. Ipse 20
Cratĕro cum maiore parte exercitus modicis itineribus sequi iusso ad Maracanda urbem pervenit, ex qua Spitamĕnes comperto eius adventu Bactra perfugerat. Itaque quatriduo rex lon- 21
gum itineris spatium emensus pervenerat in eum locum, in quo Menedēmo duce II milia peditum et CCC equites amiserat. Horum ossa tumulo contegi iussit et inferias more patrio dedit. Iam 22
Cratĕrus cum phalange subsequi iussus ad regem pervenerat. Itaque ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit, urique agros et interfici puberes iussit.

Cap. X. Sogdiana regio maiori ex parte deserta est: octin- 1
genta fere stadia in latitudinem vastae solitudines tenent. In- 2
gens spatium rectae regionis est, per quam amnis (Polytimētum vocant incolae) fertur torrens. Eum ripae in tenuem alveum cogunt; deinde caverna accipit et sub terram rapit. Cursus abs- 3
conditi indicium est aquae meantis sonus, quum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad regem XXX nobilissimi, corporum ro- 4
bore eximio, perducti erant: qui ut per interpretem cognoverunt, iussu regis ipsos ad supplicium trahi, carmen laetantium more canere tripudiisque et lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare coeperunt. Admiratus rex, tanta magnitu- 5
dine animi oppetere mortem, revocari eos iussit, caussam tam effusae laetitiae, quum supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respon- 6
dent; nunc a tanto rege, victore omnium gentium, maioribus suis redditos honestam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus sui moris laetitiâque celebrare. Tum rex, 7
Quaero itaque, inquit, an vivere velitis non inimici mihi, cuius beneficio victuri estis? Illi, nunquam se inimicos ei, sed bello 8
lacessitos hostes fuisse respondent. Si quis ipsos beneficio quam

Digitized by Google

iniuriâ experiri maluisset, certaturos fuisse, ne vincerentur of-
9 ficio. Interrogatique, quo pignore fidem obligaturi essent, vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt: reddituros, quandoque repetisset. Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant, in fide continuere populares: quattuor, inter custodes corporis retenti, nulli Macedŏnum in regem caritate cesserunt.

10 In Sŏgdianis Peucolāo cum tribus milibus peditum (neque enim maiori praesidio indigebat) relicto Bactra pervenit. Inde Bessum Echatāna duci iussit, interfecto Darēo poenas capite per-
11 soluturum. Iisdem fere diebus Ptolemaeus et Menĭdas peditum tria milia et equites mille adduxerunt mercede militaturos.
12 Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum et D equitibus venit. Totidem e Syria Asclepiodōrum sequebantur: Antipăter Graecorum VIII milia, in quis DC equites erant, miserat. Itaque exercitu aucto ad ea, quae defectione turbata erant, com-
13 ponenda processit, interfectisque consternationis auctoribus quarto die ad flumen Oxum perventum est. Hic, quia limum vehit, turbidus semper, insalubris est potus. Itaque puteos miles
14 coeperat fodere. Nec tamen humo alte egesta existebat humor, quum in ipso tabernaculo regis conspectus est fons, quem quia tarde notaverant, subito extitisse finxerunt. Rexque ipse credi
15 voluit, deorum donum id fuisse. Superatis deinde amnibus Ocho et Oxo ad urbem Marginiam pervenit. Circa eam VI oppidis condendis electa sedes est: duo ad meridiem versa, quattuor spectantia orientem, modicis inter se spatiis distabant, ne procul
16 repetendum esset mutuum auxilium. Haec omnia sita sunt in editis collibus, tum velut freni domitarum gentium, nunc originis suae oblita serviunt, quibus imperaverunt.

1 Cap. XI. Et cetera quidem pacaverat rex. Una erat petra, quam Arimāzes Sogdianus cum XXX milibus armatorum obtinebat, alimentis ante congestis, quae tantae multitudini vel per
2 biennium suppeterent. Petra in altitudinem XXX eminet stadia, circuitu C et L complectitur. Undique abscissa et abrupta semitâ
3 perangustâ aditur. In medio altitudinis spatio habet specum, cuius os artum et obscurum est; paulatim deinde ulteriora panduntur; ultima etiam altos recessus habent. Fontes per totum fere specum manant, e quibus collatae aquae per prona montis
4 flumen emittunt. Rex loci difficultate spectata statuerat inde ire; cupido deinde incessit animo, naturam quoque fatigandi.

Digitized by Google

Prius tamen quam fortunam obsidionis experiretur, Cophen (Ar- 5
tabāzi hic filius erat) misit ad barbaros, qui suaderet, ut dederent
rupem. Arimāzes loco fretus superbe multa respondit, ad ulti-
mum, an Alexander volare possit, interrogat. Quae nunciata 6
regi sic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus consultare
erat solitus, indicaret insolentiam barbari, eludentis ipsos, quia
pinnas non haberent. Se autem proxima nocte effecturum, ut
crederet Macedŏnes etiam volare. Trecentos, inquit, pernicissi- 7
nos iuvenes ex suis quisque copiis perducite ad me, qui per
calles et paene invias rupes domi pecora agere consueverint.
Illi praestantes et levitate corporum et ardore animorum strenue 8
adducunt, quos intuens rex, Vobiscum, inquit, o iuvenes et mei
aequales, urbium invictarum ante munimenta superavi, montium
iuga perenni nive obruta emensus sum, angustias Ciliciae intravi,
indiae sine lassitudine vim frigoris sum perpessus. Et mei do-
umenta vobis dedi, et vestra habeo. Petra, quam videtis, unum 9
ditum habet, quem barbari obsident, cetera negligunt: nullae
igiliae sunt, nisi quae castra nostra spectant. Invenietis viam, 10
i sollerter rimati fueritis aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam
lte natura constituit, quo virtus non possit eniti. Experiendo,
uae ceteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Evadite 11
n cacumen, quod quum ceperitis, candidis velis signum mihi
abitis: ego copiis admotis hostem in nos a vobis convertam.
Praemium erit ei, qui primus occupaverit verticem, talenta x, uno 12
inus accipiet, qui proximus ei venerit, eademque ad decem
omines servabitur portio. Certum autem habeo, vos non tam
beralitatem intueri meam quam voluntatem.

His animis regem audierunt, ut iam cepisse verticem vide- 13
entur. Dimissique ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent,
alidosque funes parabant. Rex circumvectus petram, qua mi- 14
ime asper ac praeruptus aditus videbatur, secundâ vigiliâ, quod
ene verteret, ingredi iubet. Illi alimentis in biduum sumptis
ladiis modo atque hastis armati subire coeperunt. Ac primo 15
edibus ingressi sunt: deinde, ut in praerupta perventum est,
lii manibus eminentia saxa complexi levavere semet, alii ad-
ctis funium laqueis evasere, quum cuneos inter saxa defige-
ent, gradus subinde quis insisterent. Diem inter metum labo-
emque consumpserunt. Per aspera nisis duriora restabant, et 16
rescere altitudo petrae videbatur. Illa vero miserabilis erat fa-
ies, quum ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex praecipiti de-

Digitized by Google

volverentur. Mox eadem in se patienda alieni casus ostendeba[t]
17 éxemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem
montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti, quidam mul-
cati parte membrorum; pariterque eos et nox et somnus oppres-
18 sit. Stratis passim corporibus in inviis et in asperis saxorum
periculi instantis obliti in lucem quieverunt, tandemque velut ex
alto sopore excitati, occultas subiectasque ipsis valles rimantes,
ignari, in qua parte petrae tanta vis hostium condita esset, fu-
mum specus infra se ipsos evolutum notaverunt. Ex quo intel-
19 lectum est, illam hostium latebram esse. Itaque hastis imposuere,
quod convenerat signum, totoque e numero duos et xxx in
ascensu interisse cognoscunt.

20 Rex non cupidine magis potiundi loci, quam vice eorum,
quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus toto die
cacumina montis intuens restitit. Noctu demum, quum obscuri-
tas conspectum oculorum ademisset, ad curandum corpus reces-
21 sit. Postero die nondum satis clara luce primus vela, signum
capti verticis, conspexit. Sed ne falleretur acies, dubitare coge-
bat varietas coeli, nunc internitente lucis fulgore, nunc condito.
Verum ut liquidior lux apparuit coelo, dubitatio exempta est;
22 vocatumque Cophen, per quem barbarorum animos tentaverat,
mittit ad eos, qui moneret, nunc saltem salubrius consilium ini-
rent: sin autem fiduciâ loci perseverarent, ostendi a tergo iussit,
23 qui ceperant verticem. Cophes admissus suadere coepit Arimāzi
petram tradere, gratiam regis inituro, si tantas res molientem
in unius rupis obsidione haerere non coëgisset. Ille ferocius su-
24 perbiusque quam antea loquutus abire Cophen iubet. At is pre-
hensum manu barbarum rogat, ut secum extra specum prodeat:
quo impetrato iuvenes in cacumine ostendit eiusque superbiae
25 haud immerito illudens pinnas habere ait milites Alexandri. Iam-
que e Macedŏnum castris signorum concentus et totius exercitus
clamor audiebatur. Ea res, sicut pleraque belli vana et inania,
barbaros ad deditionem traxit. Quippe occupati metu paucita-
26 tem eorum, qui a tergo erant, aestimare non poterant. Itaque
Cophen (nam trepidantes reliquerat) strenue revocant, et cum
eo xxx principes mittunt, qui petram tradant, et ut incolumibus
27 abire liceat, paciscantur. Ille quamquam verebatur, ne conspecta
iuvenum paucitate deturbarent eos barbari, tamen et fortunae
suae confisus et Arimāzi superbiae infensus nullam se conditio-
28 nem deditionis accipere respondit. Arimāzes desperatis magis

Digitized by Google

quam perditis rebus cum propinquis nobilissimisque gentis suae descendit in castra: quos omnes verberibus affectos sub ipsis radicibus petrae crucibus iussit affigi. Multitudo dediticiorum 29
incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data est: Artabāzus in petrae regionisque, quae apposita esset ei, tutela relictus.

LIBER VIII. (VI.)

ARGUMENTUM.

Massagetae, Dahae et Sogdiani subacti. Scythae sui regis filiam Alexandro coniugem offerunt. Rex leone interfecto et quattuor milibus ferarum in venatione deiectis Clitum in convivio liberius loquentem hastâ transigit. Cap. 1. Alexandri poenitentia, quam sequuntur bellicae expeditiones adversus Bactrianos transfugas et Sysimithren. Philippi item, strenuissimi iuvenis, et Erigyii, clarissimi ducis, obitus. 2. Spitamenis uxorem, interfecti mariti caput afferentem, Alexander castris excedere iubet; provincias quasdam a praefectorum suorum iniuriis vindicat. 3. Frigoris nimia vi paene opprimitur exercitus Gabazam aditurus. Alexandri constantia et erga gregarium militem humanitas eiusdemque cum Roxane matrimonium. 4. Cogitatione in bellum Indicum conversa adulatorum fraude nimiâ superbiâ elatus Alexander Iovis filius vult salutari, quod Callisthenes gravi oratione improbat. 5. Ex ignominia Hermolai nobili puero illata nascitur in caput Alexandri coniuratio. Qua detecta inter auctores sceleris innocens Callisthenes coniicitur. 6. Hermolaus Callisthenem iustum esse asseverans crudelem Alexandri superbiam vituperat. 7. Alexandri responsum: coniuratorum item atque innocentis Callisthenis supplicium. 8. Indi, Gangis, Dyardenis, Indiae, eius incolarum, luxu diffluentium regum, ac sapientum luculenta descriptio. 9. Varios Indiae populos mira felicitate, non tamen sine sanguine, Alexander subigit. 10. Aornus petra et arx inaccessa ab Alexandro oppugnatur et ab obsessis relicta capitur. 11. Omphis, rex potentissimus, se regnumque suum Alexandro permittit. A quo in integrum restituitur: unde mutua dona regia. 12. Porum regem Omphis suasu Alexander ancipiti quidem et ab initio periculosissimo aggreditur bello. 13. Indorum et Macedonum insignis et cruenta pugna: Pori captivi magnanimitas et Alexandri clementia. 14.

Cap. I. Alexander maiore fama quam gloria in ditionem redactâ petrâ, quum propter vagum hostem spargendae manus essent, in tres partes divisit exercitum. Hephaestiōnem uni, Coenon alteri duces dederat, ipse ceteris praeerat. Sed non 2
eadem mens omnibus barbaris fuit. Armis quidam subacti; plures ante certamen imperata fecerunt, quibus eorum, qui in defectione perseveraverant, urbes agrosque iussit attribui. At exu- 3
les Bactriani cum DCCC Massagetarum equitibus proximos vicos

Digitized by Google

vastaverunt. Ad quos coërcendos Attīnas, regionis eius praefectus, cæc equites, insidiarum, quae parabantur, ignarus, eduxit.
4 Namque hostis in silvis, quae erant forte campo iunctae, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improvi-
5 dum ad insidias praeda perduceret. Itaque incomposito agmine solutisque ordinibus Attīnas praedabundus sequebatur, quem praetergressum silvam, qui in ea consederant, ex improviso
6 adorti cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Cratĕrum huius cladis fama perlata est, qui cum omni equitatu supervenit. Et Massagĕtae quidem iam refugerant, Dahae mille oppressi sunt,
7 quorum clade totius regionis finita defectio est. Alexander quoque Sogdianis rursus subactis Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas super Bospŏrum colentes miserat, cum legatis
8 gentis occurrit. Phrataphernes quoque, qui Chorasmiis praeerat, Massagĕtis et Dahis regionum confinio adiunctus, miserat, qui
9 facturum imperata pollicerentur. Scythae petebant, ut regis sui filiam matrimonio sibi iungeret: si dedignaretur affinitatem, principes Macedŏnum cum primoribus suae gentis connubio coire pateretur: ipsum quoque regem venturum ad eum pollice-
10 bantur. Utraque legatione benigne audita Hephaestiōnem et Artabāzum opperiens stativa habuit, quibus adiunctis in regionem, quae appellatur Bazaīra, pervenit.
11 Barbarae opulentiae in illis locis haud ulla sunt maiora indicia, quam magnis nemoribus saltibusque nobilium ferarum
12 greges clausi. Spatiosas ad hoc eligunt silvas, crebris perennium aquarum fontibus amoenas; muris nemora cinguntur, turresque
13 habent venantium receptacula. Quattuor continuis aetatibus intactum saltum fuisse constabat. Quem Alexander cum toto exer-
14 citu ingressus agitari undique feras iussit. Inter quas cum leo magnitudinis rarae ipsum regem invasurus incurreret, forte Lysimăchus, qui postea regnavit, proximus Alexandro venabulum obiicere ferae coeperat. Quo rex repulso et abire iussō adiecit,
15 tam a semet uno quam a Lysimacho leonem interfici posse. Lysimăchus enim quondam, quum venaretur in Syria, occiderat quidem eximiae magnitudinis feram solus, sed laevo humero us-
16 que ad ossa laceratus ad ultimum periculi pervenerat. Id ipsum exprobrans ei rex fortius, quam loquutus est, fecit. Nam feram
17 non excepit modo, sed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quae obiectum leoni a rege Lysimăchum temere vulgavit, ab eo casu, quem supra diximus, ortam esse crediderim. Ceterum Macedŏ-

Digitized by Google

nes, quamquam prospero eventu defunctus erat Alexander, tamen scivere gentis suae more, ne pedes venaretur aut sine delectis principum atque amicorum. Ille IV milibus ferarum de- 19
iectis in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est.

Inde Maracanda reditum est: acceptaque aetatis excusatione ab Artabāzo provinciam eius destinat Clito. Hic erat, qui apud 20
Granĭcum amnem nudo capite regem dimicantem clipeo suo texit et Rhoesăcis manum capiti regis imminentem gladio amputavit, vetus Philippi miles multisque bellicis operibus clarus. Hellanĭce, 21
quae Alexandrum educaverat, soror eius, haud secus quam mater a rege diligebatur. Ob has caussas validissimam imperii partem fidei eius tutelaeque commisit. Iamque iter parare in posterum 22
iussus sollemni et tempestivo adhibetur convivio. In quo rex quum multo incaluisset mero, immodicus aestimator sui celebrare, quae gesserat, coepit, gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, 23
donec Philippi res orsus obterere nobilem apud Chaeronēam victoriam sui operis fuisse iactavit, ademptamque sibi malignitate et invidiâ patris tantae rei gloriam. Illum quidem seditione inter 24
Macedŏnes milites et Graecos mercenarios orta debilitatum vulnere, quod in ea consternatione acceperat, iacuisse, non alias quam simulatione mortis tutiorem: se corpus eius protexisse clipeo suo, ruentesque in illum sua manu occisos. Quae patrem 25
nunquam aequo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyrios, victorem scripsisse se patri, fusos fugatosque hostes, nec affuisse unquam Philippum. Laude dignos esse, non 26
qui Samothrācum initia viserent, quum Asiam uri vastarique oporteret, sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent.

Haec et his similia laeti audiere iuvenes; ingrata senioribus 27
erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius vixerant: quum Clitus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui infra ipsum 28
cubabant, conversus Euripidis rettulit carmen, ita ut sonus magis quam sermo exaudiri posset a rege, quo significabatur, male in- 29
stituisse Graecos, quod tropaeis regum dumtaxat nomina inscriberent: alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaque rex, quum suspicaretur malignius habitum esse sermonem, percontari proximos coepit, quid ex Clito audissent. Et illis ad si- 30
lentium obstinatis Clitus paullatim maiore voce Philippi acta bellaque in Graecia gesta commemorat, omnia praesentibus prae-

Digitized by Google

31 ferens. Hinc inter iuniores senesque orta contentio est; et rex,
velut patienter audiret, quis Clitus obterebat laudes eius, ingen-
32 tem iram conceperat. Ceterum quum animo videretur impera-
turus, si finem procaciter orto sermoni Clitus imponeret, nihil
33 eorum omittente, magis exasperabatur. Iamque Clitus etiam
Parmeniōnem defendere audebat, et Philippi de Atheniensibus
victoriam Thebarum praeferebat excidio, non vino modo, sed
34 etiam animi prava contentione provectus. Ad ultimum, Si mo-
riendum, inquit, est pro te, Clitus est primus: at quum victoriae
arbitrium agis, praecipuum ferunt praemium, qui procacissime
35 patris tui memoriae illudunt. Sogdianam regionem mihi attri-
buis, totiens rebellem, et non modo indomitam, sed quae ne
subigi quidem possit. Mittor ad feras bestias, praecipitia ingenia
36 sortitas. Sed quae ad me pertinent transeo. Philippi milites
spernis, oblitus, nisi hic Atharrias senex iuniores pugnam de-
trectantes revocasset, adhuc nos circa Halicarnassum haesuros
37 fuisse. Quomodo igitur Asiam etiam cum istis iunioribus sub-
iecisti? Verum est, ut opinor, quod avunculum tuum in Italia
dixisse constat, ipsum in viros incidisse, te in feminas.
38 Nihil ex omnibus inconsulte ac temere iactis regem magis
moverat, quam Parmeniōnis cum honore mentio illata. Dolorem
39 tamen rex pressit, contentus iussisse, ut convivio excederet. Nec
quidquam aliud adiecit, quam forsitan eum, si diutius loquutus
foret, exprobraturum sibi fuisse vitam a semet ipso datam: hoc
40 enim superbe saepe iactasse. Atque illum cunctantem adhuc
surgere, qui proximi ei cubuerant, iniectis manibus iurgantes
41 monentesque conabantur abducere. Clitus quum abstraheretur,
ad pristinam violentiam ira quoque adiecta, suo pectore
tergum illius esse defensum, nunc, postquam tanti meriti prae-
terierit tempus, etiam memoriam invisam esse proclamat. At-
42 tăli quoque caedem obiiciebat, et ad ultimum Iovis, quem pa-
trem sibi Alexander assereret, oraculum eludens veriora se regi
43 quam patrem eius respondisse dicebat. Iam tantum irae conce-
perat rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimvero olim
44 mero sensibus victis ex lecto repente prosiluit. Attoniti amici
ne positis quidem, sed abiectis poculis consurgunt, in eventum
45 rei, quam tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander raptâ
lanceâ ex manibus armigeri Clitum adhuc eâdem linguae intem-
perantiâ furentem percutere conatus a Ptolemaeo et Perdicca in-
46 hibetur. Medium complexi et obluctari perseverantem moraban-

Digitized by Google

tur; Lysimăchus et Leonnātus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans comprehendi se a proximis amicorum, quod Darēo nuper accidisset, exclamat, signumque tubâ dari, ut ad regiam armati coirent, iubet. Tum vero Ptolemaeus et Perdiccas genibus advoluti orant, ne in tam praecipiti ira perseveret spatiumque potius animo det: omnia postero die iustius exsequuturum. Sed clausae erant aures obstrepente ira. Itaque impotens animi percurrit in regiae vestibulum et vigili excubanti hastâ ablatâ constitit in aditu, quo necesse erat his, qui simul coenaverant, egredi. Abierant ceteri. Clitus ultimus sine lumine exibat. Quem rex, quisnam esset, interrogat. Eminebat etiam in voce sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille iam non suae, sed regis irae memor Clitum esse et de convivio exire respondit. Haec dicentis latus hastâ transfixit, morientisque sanguine aspersus, I nunc, inquit, ad Philippum et Parmenionem et Attălum.

Cap. II. Male humanis ingeniis natura consuluit, quod plerumque non futura, sed transacta perpendimus. Quippe rex, postquam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa magnitudinem facinoris sera aestimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum, sed alioquin egregium bello virum et, nisi erubesceret fateri, servatorem sui occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat rex, verborum licentiam, quae vino poterat imputari, nefanda caede ultus. Manabat toto vestibulo cruor paulo ante convivae: vigiles attoniti et stupentibus similes procul stabant, liberioremque poenitentiam solitudo excipiebat. Ergo hastam ex corpore iacentis evolsam retorsit in semet; iamque admoverat pectori, quum advolant vigiles et repugnanti e manibus extorquent allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus, gemitu eiulatuque miserabili totam personans regiam. Laniare deinde os unguibus et circumstantes rogare, ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. Inter has preces tota nox extracta est. Scrutantemque, num irâ deorum ad tantum nefas actus esset, subit anniversarium sacrificium Libero Patri non esse redditum statuto tempore. Itaque inter vinum et epulas caede commissa iram dei fuisse manifestam.

Ceterum magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum: vivendum esse in solitudine velut ferae bestiae, terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo cor-

Digitized by Google

pus, sicut adhuc cruentum erat, iussit inferri. Quo posito ante ipsum lacrimis obortis, Hanc, inquit, nutrici meae gratiam rettuli, cuius duo filii apud Milētum pro mea gloria occubuere mortem, hic frater, unicum orbitatis solatium, a me inter epulas oc-
9 cisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus eius unus supersum, quem solum aequis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dextram quidem nutrici sine memoria calamitatis eius offerre possim?
10 Et quum finis lacrimis querelisque non fieret, iussu amicorum
11 corpus ablatum est. Rex triduum iacuit inclusus. Quem ut armigeri corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt, universi in tabernaculum irrumpunt diuque preci-
12 bus ipsorum reluctatum aegre vicerunt, ut cibum caperet. Quoque minus caedis puderet, iure interfectum Clitum Macedŏnes decernunt, sepulturâ quoque prohibituri, ni rex humari iussisset.
13 Igitur decem diebus maxime ad confirmandum pudorem apud Maracanda consumptis cum parte exercitus Hephaestiōnem in regionem Bactrianam misit commeatus in hiemem paraturum.
14 Quam Clito autem destinaverat provinciam, Amyntae dedit. Ipse Xenippa pervenit. Scythiae confinis est regio habitaturque pluribus ac frequentibus vicis, quia ubertas terrae non indigenas
15 modo detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed postquam regem adventare compertum est, pulsi ab incolis II milia
16 fere et quingenti congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis assueti: tum ferocia ingenia non bellum modo, sed etiam veniae desperatio efferaverat. Itaque ex improviso adorti Amyntam, praetorem Alexandri, diu anceps proelium fe-
17 cerant: ad ultimum DCC suorum amissis, quorum CCC hostis cepit, dedere terga victoribus, haud sane inulti, quippe LXXX Macedŏ-
18 num interfecerunt praeterque eos CCC et L saucii facti sunt. Veniam tamen etiam post alteram defectionem impetraverunt.
19 His in fidem acceptis in regionem, quam Nautăca appellant, rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Sysimīthres, duobus ex sua matre filiis genitis: quippe apud eos parentibus stupro
20 coire cum liberis fas est. Is armatis popularibus fauces regionis, qua in arctissimum cogitur, valido munimento sepserat. Praeterfluebat torrens amnis; a tergo petra claudebat: hanc manu
21 perviam incolae fecerant. Sed aditus specus accipit lucem, interiora nisi illato lumine obscura sunt. Perpetuus cuniculus iter

Digitized by Google

praebet in campos, ignotum nisi indigenis. At Alexander, quam- 22
quam angustias naturali situ munitas valida manu barbari tue-
bantur, tamen arietibus admotis munimenta, quae manu adiuncta
erant, concussit fundisque et sagittis propugnantium plerosque
deiecit: quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum su-
pergressus ad petram admovit exercitum. Ceterum intervenie- 23
bat fluvius, coëuntibus aquis ex superiore fastigio in vallem,
magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. Caedi
tamen arbores et saxa congeri iussit: ingensque barbaros pavor 24
rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subito cer-
nentes.

Itaque rex ad deditionem metu posse compelli ratus Oxarten 25
misit nationis eiusdem, sed ditionis suae, qui suaderet duci, ut
traderet petram. Interim ad augendam formidinem et turres ad- 26
movebantur, et excussa tormentis tela micabant. Itaque verticem
petrae omni alio praesidio damnato petiverunt. At Oxartes tre- 27
pidum diffidentemque rebus suis Sysimithrem coepit hortari, ut
fidem quam vim Macedonum mallet experiri, neu moraretur
festinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quisquis
semet offerret, in suum caput alienam cladem esse versurum.
Et ipse quidem Sysimithres deditionem annuebat: ceterum ma- 28
ter eademque coniux morituram se ante denuncians, quam in
ullius veniret potestatem, barbari animum ad honestiora quam
tutiora converterat, pudebatque, libertatis maius esse apud fe-
minas quam apud viros pretium. Itaque dimisso internuncio pa- 29
cis obsidionem ferre decreverat. Sed quum hostis vires suasque
pensaret, rursus muliebris consilii, quod praeceps magis quam
necessarium esse credebat, poenitere eum coepit: revocatoque 30
strenue Oxarte futurum se in regis potestate respondit, unum
precatus, ne voluntatem et consilium matris suae proderet, quo
facilius venia illi quoque impetraretur. Praemissum igitur Oxar- 31
ten cum matre liberisque et totius cognationis grege sequebatur,
ne expectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiserat.
Rex equite praemisso, qui reverti eos iuberet opperirique prae- 32
sentiam ipsius, supervenit; et victimis Minervae ac Victoriae
caesis imperium Sysimithri restituit, spe maioris etiam provin-
ciae facta, si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi iuve- 33
nes patre tradente secum militaturos sequi iussit.

Relicta deinde phalange ad subigendos, qui defecerant, cum
equite processit. Arduum et impeditum saxis iter primo utcun- 34

Digitized by Google

que tolerabant. Mox equorum non ungulis modo attritis, sed corporibus etiam fatigatis, sequi plerique non poterant et rarius subinde agmen fiebat, pudorem, ut fere fit, immodico labore vin-
35 cente. Rex tamen subinde equos mutans sine intermissione fugientes insequebatur. Nobiles iuvenes comitari eum soliti defecerant praeter Philippum. Lysimăchi erat frater, tum primum
36 adultus et, quod facile appareret, indolis rarae. Is pedes, incredibile dictu, per D stadia vectum regem comitatus est, saepe equum suum offerente Lysimăcho, nec tamen ut digrederetur a
37 rege effici potuit, quum loricâ indutus arma gestaret. Idem, quum perventum esset in saltum, in quo se barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam regemque cominus cum hoste dimican-
38 tem protexit. Sed postquam barbari in fugam effusi deseruere silvas, animus, qui in ardore pugnae corpus sustentaverat, liquit; subitoque ex omnibus membris profuso sudore arboris proximae
39 stipiti se applicuit. Deinde ne illo quidem adminiculo sustinente manibus regis exceptus est, inter quas collapsus exstinguitur.
40 Maestum regem alius haud levis dolor excepit. Erigyius inter claros duces fuerat; quem exstinctum esse paulo antequam reverteretur in castra, cognovit. Utriusque funus omni apparatu atque honore celebratum est.

1 Cap. III. Dahas deinde statuerat petere: ibi namque Spitamĕnem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna, indulgendo ei nunquam fatigata, pro ab-
2 sente transegit. Spitamĕnes uxoris immodico amore flagrabat, quam aegre fugam et nova subinde exilia tolerantem in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata identidem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam sisteret, victorisque Alexandri clementiam expertus, placaret, quem effugere non
3 posset. Tres adulti erant liberi ex eo geniti, quos quum pectori patris admovisset, ut saltem eorum misereri vellet, orabat, et
4 quo efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, et formae profecto fiduciâ cupere eam quamprimum dedi Alexandro, acinacem strinxit percusu-
5 rus uxorem, nisi prohibitus esset fratrum eius occursu. Ceterum abire e conspectu iubet, addito metu mortis, si se oculis eius obtulisset, et ad desiderium levandum noctes agere inter pellices
6 coepit. Sed penitus haerens amor fastidio praesentium accensus est. Itaque rursus uni ei deditus orare non destitit, ut tali consilio abstineret patereturque sortem, quamcunque iis fortuna fe-

Digitized by Google

cisset: sibi mortem deditione esse leviorem. At illa purgare se, 7
quod, quae utilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mente suasisset: de cetero futuram in viri potestate. Spita- 8
mēnes simulato captus obsequio de die convivium apparari iubet, vinoque et epulis gravis, semisomnus in cubiculum fertur. Quem 9
ut alto et gravi somno sopitum esse sensit uxor, gladium, quem veste occultaverat, stringit caputque eius abscisum cruore respersa servo suo conscio facinoris tradit.

Eodem comitante, sicut erat, cruenta veste in Macedŏnum 10
castra pervenit nunciarique Alexandro iubet, esse, quae ex ipsa deberet cognoscere. Ille protinus barbaram iussit admitti. Quam 11
ut aspersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam venisse, dicere, quae vellet, iubet. At illa servum, quem in 12
vestibulo stare iusserat, introduci desideravit. Qui quia caput Spitamēnis veste tectum habebat, suspectus scrutantibus, quid occuleret, ostendit. Confuderat oris exsanguis notas pallor, nec, 13
quis esset, nosci satis poterat. Ergo rex certior factus humanum caput afferre eum, tabernaculo excessit percontatusque, quid rei sit, illo profitente cognoscit. Variae hinc cogitationes invicem 14
animum diversa agitantem commoverant. Meritum ingens in semet esse credebat, quod transfuga et proditor, tantis rebus, si vixisset, iniecturus moram, interfectus esset: contra facinus ingens aversabatur, quum optime meritum de ipsa, communium parentem liberum, per insidias interemisset. Vicit tamen gra- 15
tiam meriti sceleris atrocitas, denunciarique iussit, ut excederet castris, neu licentiae barbarae exemplar in Graecorum mores et mitia ingenia transferret. Dahae Spitamēnis caede comperta 16
Dataphernem, defectionis eius participem, vinctum Alexandro seque dedunt. Ille maxima praesentium curarum parte liberatus convertit animum ad vindicandas iniurias eorum, quibus a praetoribus suis avare ac superbe imperabatur. Ergo Phratapherni 17
Hyrcaniam et Mardos cum Tapўris tradidit mandavitque, ut Phradāten, cui succedebat, ad se in custodiam mitteret. Arsāmi, Drangarum praefecto, substitutus est Stasānor. Arsāces in Mediam missus, ut Oxydātes inde discederet. Babylonia demortuo Mazaeo Stamēni subiecta est.

Cap. IV. His compositis tertio mense ex hibernis movit 1
exercitum, regionem, quae Gabāza appellatur, aditurus. Primus 2
dies quietum iter praebuit: proximus ei nondum quidem procellosus et tristis, obscurior tamen pristino, non sine minis cres-

Digitized by Google

centis mali praeteriit. Tertio ab omni parte coeli emicare fulgura et nunc internitente luce nunc condita non oculos modo meantis exercitus, sed etiam animos terrere coeperunt. Erat prope continuus coeli fragor et passim cadentium fulminum species visebatur, attonitisque auribus stupens agmen nec progredi nec consistere audebat. Tum repente imber grandinem incutiens torrentis modo effunditur. Ac primo quidem armis suis tecti exceperant, sed iam nec retinere arma lubricae et rigentes manus poterant, nec ipsi destinare, in quam regionem obverterent corpora, quum undique tempestatis violentia maior, quam vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solutis per totum saltum errabundum agmen ferebatur, multique prius metu quam labore defatigati prostraverant humi corpora, quamquam imbrem vis frigoris concreto gelu astrinxerat. Alii se stipitibus arborum admoverant. Id plurimis et adminiculum et suffugium erat. Nec fallebat ipsos morti locum eligere, quum immobiles vitalis calor linqueret: sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recusabant exstingui quiescendo. Quippe non vehemens modo, sed etiam pertinax vis mali insistebat, lucemque, naturale solatium, praeter tempestatem haud disparem nocti silvarum quoque umbra suppresserat. Rex unus tanti mali patiens circumire milites, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evolutum ex tuguriis fumum hortarique, ut proxima quaeque suffugia occuparent. Nec ulla res magis saluti fuit, quam quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, regem deserere erubescebant.

Ceterum efficacior in adversis necessitas quam ratio frigoris remedium invenit. Dolabris enim silvas sternere aggressi passim acervos struesque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes saltum et vix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor stupentia membra commovit paullatimque spiritus, quem continuerat rigor, meare libere coepit. Excepere alios tecta barbarorum, quae in ultimo saltu abdita necessitas investigaverat, alios castra, quae in humido quidem, sed iam coeli mitescente saevitia locaverunt. Duo milia militum atque lixarum calonumque pestis illa consumpsit. Memoriae proditum est, quosdam applicatos arborum truncis et non solum viventibus, sed et inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macĕdo gregarius miles seque et arma sustentans tandem in castra pervenerat.

Digitized by Google

Quo viso rex, quamquam ipse tum maxime admoto igne refove-
bat artus, ex sella sua exsiluit torpentemque militem et vix com-
potem mentis demptis armis in sua sede iussit considere. Ille 16
diu, nec ubi requiesceret, nec a quo esset exceptus, agnovit.
Tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem regemque vidit,
territus surgit. Quem intuens Alexander, Ecquid intelligis, miles, 17
inquit, quanto meliore sorte, quam Persae, sub rege vivatis?
Illis enim in sella regis consedisse capital foret, tibi saluti fuit.
Postero die convocatis amicis copiarumque ducibus pronunciari 18
iussit, ipsum omnia, quae amissa essent, redditurum. Et pro-
misso fides extitit. Nam Sysimithres multa iumenta et camelo- 19
rum duo milia adduxit pecoraque et armenta, quae distributa
pariter militem et damno et fame liberaverunt. Rex, gratiam 20
sibi relatam a Sysimithre praefatus, sex dierum cocta cibaria
ferre milites iussit, Sagos petens. Totam hanc regionem depo-
pulatus xxx milia pecorum ex praeda Sysimithri dono dat.

Inde pervenit in regionem, cui Oxyartes, satrapes nobilis, 21
praeerat, qui se regis potestati fideique permisit. Ille imperio ei
reddito haud amplius quam ut duo ex tribus filiis secum milita-
rent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinqueba- 22
tur, tradit. Barbarâ opulentiâ convivium, quo regem accipiebat,
instruxerat. Id quum multa comitate celebraret, introduci xxx 23
nobiles virgines iussit. Inter quas erat filia ipsius Roxāne no-
mine, eximia corporis specie et decore habitus in barbaris raro.
Quae quamquam inter electas processerat, omnium tamen ocu- 24
los convertit in se, maxime regis, minus iam cupiditatibus suis
imperantis inter obsequia fortunae, contra quam non satis cauta
mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darēi, qui duas filias vir- 25
gines, quibus formâ praeter Roxānen comparari nulla poterat,
haud alio animo quam parentis aspexerat, tunc in amorem vir-
gunculae, si regiae stirpi compararetur, ignobilis, ita effusus est,
ut diceret, ad stabiliendum regnum pertinere, Persas et Mace-
dŏnes connubio iungi: hoc uno modo et pudorem victis et su-
perbiam victoribus detrahi posse. Achillem quoque, a quo genus 26
ipse deduceret, cum captiva coisse: ne inferri nefas arbitraren-
tur, ita matrimonii iure velle iungi. Insperato gaudio laetus pater 27
sermonem eius excipit: et rex in medio cupiditatis ardore iussit
afferri patrio more panem (hoc erat apud Macedŏnas sanctissi-
mum coĕuntium pignus), quem divisum gladio uterque libabat.
Credo eos, qui gentis mores condiderunt, parco et parabili victu 28

Digitized by Google

ostendere voluisse iungentibus opes, quantulo contenti esse de-
29 berent. Hoc modo rex Asiae et Europae introductam inter con-
vivales ludos matrimonio sibi adiunxit, e captiva geniturus, qui
30 victoribus imperaret. Pudebat amicos, super vinum et epulas
socerum ex deditis esse delectum: sed post Cliti caedem libertate
sublata vultu, qui maxime servit, assentiebantur.

1 Cap. V. Ceterum Indiam et inde oceanum petiturus, ne quid
a tergo, quod destinata impedire posset, moveretur, ex omnibus
provinciis XXX milia iuniorum legi iussit et ad se armata perduci,
2 obsides simul habiturus et milites. Cratĕrum ad persequendos
Haustānem et Catĕnem, qui ab ipso defecerant, misit, quorum
Haustānes captus est, Catĕnes in proelio occisus. Polypercon
quoque regionem, quae Bubacēne appellatur, in ditionem rede-
3 git. Itaque omnibus compositis cogitationes in bellum Indicum
vertit. Dives regio habebatur non auro modo, sed gemmis quo-
que margaritisque, ad luxum magis quam ad magnificentiam ex-
4 culta. Periti militares auro et ebore fulgere dicebant: itaque,
necubi vinceretur, quum ceteris praestaret, scutis argenteas la-
minas, equis frenos aureos addidit, loricas quoque alias auro,
alias argento adornavit. Centum et viginti milia armatorum
5 erant, quae regem ad id bellum sequebantur. Iamque omnibus
praeparatis, quod olim prava mente conceperat, tunc esse matu-
rum ratus, quonam modo coelestes honores usurparet, coepit
agitare. Iovis filium non dici tantum se, sed etiam credi volebat,
6 tanquam perinde animis imperare posset ac linguis, itaque more
Persarum Macedŏnas venerabundos ipsum salutare prosternen-
tes humi corpora. Non deerat talia concupiscenti perniciosa
adulatio, perpetuum malum regum, quorum opes saepius assen-
7 tatio quam hostis evertit. Nec Macedŏnum haec erat culpa, nemo
enim illorum quidquam ex patrio more labare sustinuit, sed
Graecorum, qui professionem honestarum artium malis corru-
8 perant moribus. Agis quidam Argivus, pessimorum carminum
post Choerĭlum conditor, et ex Sicilia Cleo, hic quidem non in-
genii solum, sed etiam nationis vitio adulator, et cetera urbium
suarum purgamenta, quae propinquis etiam maximorumque
exercituum ducibus a rege praeferebantur. Hi tum coelum illi
aperiebant Herculemque et Patrem Liberum et cum Polluce
Castŏrem novo numini cessuros esse iactabant.

9 Igitur festo die omni opulentia convivium exornari iubet, ni
non Macedŏnes modo et Graeci principes amicorum, sed et

Digitized by Google

[barbari] nobiles adhiberentur. Cum quibus quum discubuisset rex, paullisper epulatus convivio egreditur. Cleo, sicut praeparatum erat, sermonem cum admiratione laudem eius instituit. Merita deinde percensuit, quibus uno modo referri gratiam posse, si, quem intelligerent deum esse, confiterentur, exiguâ thuris impensâ tanta beneficia pensaturi. Persas quidem non pie solum, sed etiam prudenter reges suos inter deos colere: maiestatem enim imperii salutis esse tutelam. Ne Herculem quidem et Patrem Liberum prius dicatos deos, quam vicissent secum viventium invidiam. Tantundem quoque posteros credere, quantum praesens aetas spopondisset. Quodsi ceteri dubitent, semet ipsum, quum rex inisset convivium, prostraturum humi corpus. Debere idem facere ceteros, et imprimis sapientiâ praeditos: ab illis enim cultus in regem esse prodendum exemplum. Haud perplexe in Callisthĕnem dirigebatur oratio. Gravitas viri et prompta libertas invisa erat regi, quasi solus Macedŏnas paratos ad tale obsequium moraretur. 10 11 12

Is tum silentio facto unum illum intuentibus ceteris, Si rex, inquit, sermoni tuo affuisset, nullius profecto vox responsuri tibi desideraretur: ipse enim peteret, ne in peregrinos externosque ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissime gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo, nullum esse eundem et diuturnum et praecocem fructum, coelestesque honores non dare te regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur deus, semperque hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor regi, ut et vita diuturna sit et aeterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modo et Patrem Liberum consecratae immortalitatis exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in coelum fama perveheret. Scilicet ego et tu, Cleo, deos facimus. A nobis divinitatis suae auctoritatem accepturus est rex. Potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem regem, si deum potes facere. Facilius est coelum dare quam imperium. Dii propitii sine invidia, quae Cleo dixit, audierint, eodemque cursu, quo fluxere adhuc res, ire patiantur. Nostris moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriae, nec desidero, ad quem modum rex mihi colendus sit, discere. Quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges, quis vivamus, accipimus. 13 14 15 16 17 18 19

et. et

Digitized by Google

20 Aequis auribus Callisthĕnes veluti vindex publicae libertatis audiebatur. Expresserat non assensionem modo, sed etiam vocem, seniorum praecipue, quibus gravis erat inveterati moris
21 externa mutatio. Nec quidquam eorum, quae invicem iactata erant, rex ignorabat, quum post aulaea, quae lectis obduxerat, staret. Igitur ad Agin et Cleŏnem misit, ut sermone finito barbaros tantum, quum intrasset, procumbere suo more paterentur: et paullo post, quasi potiora quaedam egisset, convivium repe-
22 tit. Quem venerantibus Persis Polypercon, qui cubabat super regem, unum ex his mento contingentem humum per ludibrium coepit hortari, ut vehementius id quateret ad terram, *elicuitque*
23 iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque rex, Tu autem, inquit, non veneraberis me? An tibi uni digni videmur esse ludibrio? Ille nec regem ludibrio nec se contemptu
24 dignum esse respondit. Tum detractum eum lecto rex praecipitat in terram. Et quum is pronus corruisset, Videsne, inquit, idem te fecisse, quod in alio paullo ante ridebas? Et tradi eo in custodiam iusso convivium solvit.

1 Cap. VI. Polyperconti quidem postea castigato diu ignovit, in Callisthĕnem olim contumaciae suspectum pervicacioris irae
2 fuit, cuius explendae matura obvenit occasio. Mos erat, ut supra dictum est, principibus Macedŏnum, adultos liberos regibus tradere ad munia haud multum servilibus ministeriis abhorrentia.
3 Excubabant servatis noctium vicibus proximi foribus eius aedis, in qua rex acquiescebat. Per hos pellices introducebantur alio
4 aditu, quam quem armati obsidebant. Iidem acceptos ab agasonibus equos, quum rex ascensurus esset, admovebant, comitabanturque et venantem et in proeliis, omnibus artibus studiorum
5 liberalium exculti. Praecipuus honor habebatur, quod licebat sedentibus vesci cum rege. Castigandi eos verberibus nullius
6 potestas praeter ipsum erat. Haec cohors velut seminarium ducum praefectorumque apud Macedŏnas fuit. Hinc habuere posteri reges, quorum stirpibus post multas aetates Romani opes
7 ademerunt. Igitur Hermolāus, puer nobilis ex regia cohorte, quum aprum telo occupasset, quem rex ferire destinaverat, iussu eius verberibus affectus est. Quam ignominiam aegre ferens de-
8 flere apud Sostrātum coepit. Ex eadem cohorte erat Sostrātus, amore eius ardens. Qui quum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam regi infestus, iuvenem sua sponte iam motum data fide acceptaque per-

Digitized by Google

pulit, ut occidendi regem consilium secum iniret. Nec puerili 9
impetu rem exsequuti sunt: quippe sollerter legerunt, quos in
societatem sceleris asciscerent. Nicostrătum, Antipătrum Ascle-
piodorumque et Philōtam placuit assumi. Per hos adiecti sunt
Anticles, Elaptonius et Epimĕnes. Ceterum agendae rei haud 10
sane facilis patebat via. Opus erat eadem omnes coniuratos nocte
excubare, ne ab expertibus consilii impedirentur; forte autem
alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum vi- 11
cibus ceteroque apparatu exsequendae rei triginta et duo dies
absumpti sunt.

Aderat nox, qua coniurati excubare debebant, mutua fide 12
laeti, cuius documentum tot dies fuerant. Neminem metus spesve
mutaverat: tanta omnibus vel in regem ira vel fides inter ipsos
fuit. Stabant igitur ad fores aedis eius, in qua rex vescebatur, 13
ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna 14
ipsius simulque epulantium comitas provexit omnes ad largius
vinum; ludi etiam convivales extraxere tempus, nunc laetantibus
coniuratis, quod sopitum aggressuri essent, nunc sollicitis, ne in
lucem convivium extraheretur. Quippe alios in stationem opor- 15
tebat prima luce succedere, ipsorum post septimum diem redi-
tura vice. Nec sperare poterant, in illud tempus omnibus dura-
turam fidem. Ceterum quum iam lux appeteret, et convivium 16
solvitur et coniurati exceperunt regem, laeti occasionem exe-
quendi sceleris admotam, quum mulier attonitae, ut creditum
est, mentis, conversari in regia solita, quia instinctu videbatur
futura praedicere, non occurrit modo abeunti, sed etiam semet
obiecit vultuque et oculis motum praeferens animi, ut rediret in
convivium, monuit: et ille per ludum bene deos suadere respon- 17
dit revocatisque amicis in horam diei ferme secundam convivii
tempus extraxit. Iam alii ex cohorte in stationem successerant, 18
ante cubiculi fores excubituri, adhuc tamen coniurati stabant
vice officii sui expleta: adeo pertinax spes est, quam humanae
mentes devoraverunt. Rex benignius quam alias alloquutus dis- 19
cedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perstitissent,
iubet. Data singulis quinquaginta sestertia, collaudatique, quod
etiam aliis tradita vice tamen excubare perseverassent.

Illi tanta spe destituti domos abeunt. Et ceteri quidem 20
expectabant stationis suae noctem: Epimĕnes, sive comitate re-
gis, qua ipsum inter coniuratos exceperat, repente mutatus, sive
quia coeptis deos obstare credebat, fratri suo Eurylŏcho, quem

Digitized by Google

antea expertem esse consilii voluerat, quid pararetur, aperit.
21 Omnibus Philōtae supplicium in oculis erat. Itaque protinus iniicit fratri manum et in regiam pervenit, excitatisque custodibus
22 corporis ad salutem regis pertinere, quae afferret, affirmat. Et tempus, quo venerant, et vultus haud sane securi animi index, et moestitia e duobus alterius, Ptolemaeum ac Leonnātum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus et lumine illato sopitum mero ac somno excitant regem. Ille paulla-
23 tim mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylŏchus non ex toto domum suam aversari deos dixit, quia frater ipsius, quamquam impium facinus ausus foret, tamen et poenitentiam eius ageret, et per se potissimum profiteretur indiciam. In eam ipsam noctem, quae decederet, insidias comparatas fuisse; auctores scelesti consilii esse, quos minime crederet
24 rex. Tum Epimĕnes cuncta ordine consciorumque nomina exponit. Callisthĕnem non ut participem facinoris nominatum esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperantium cri-
25 minantiumque regem faciles aures praebere. Quidam adiiciunt, quum Hermolāus apud eum quoque verberatum se a rege quereretur, dixisse Callisthĕnem: meminisse debere, eos iam viros esse: idque an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum iuvenum dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse.
26 Rex, animi corporisque sopore discusso quum tanti periculi, quod evaserat, imago oculis oberraret, Eurylŏchum L tālentis et cuiusdam Tyridātis opulentis bonis protinus donat, fratremque,
27 antequam pro salute eius precaretur, restituit. Sceleris autem auctores interque eos Callisthĕnem vinctos asservari iubet, quibus in regiam adductis toto die et nocte proxima mero ac vigiliis
28 gravis acquievit. Postero autem frequens consilium adhibuit, cui patres propinquique eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi: quippe Macedŏnum more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui sanguine contigissent
29 eos. Rex introduci coniuratos praeter Callisthĕnem iussit, atque quae agitaverant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis eos ipse rex, quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus, interrogat.

1 Cap. VII. Stupentibus ceteris Hermolāus, Nos vero, inquit, quoniam, quasi nescias, quaeris, occidendi te consilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare coepisti, sed quasi in mancipia
2 dominaris. Primus ex omnibus pater ipsius Sopŏlis, parricidam

Digitized by Google

etiam parentis sui clamitans esse, consurgit et ad os manu obiecta scelere et malis insanientem ultra negat audiendum. Rex 3
inhibito patre dicere Hermolāum iubet, quae ex magistro didicisset Callisthĕne. Et Hermolāus, Utor, inquit, beneficio tuo, et
dico, quae nostris malis didici. Quota pars Macedŏnum saevitiae 4
tuae superest? quotus quidem non e vilissimo sanguine? Attălus et Philōtas et Parmenio et Lyncestes Alexander et Clitus, quantum ad hostes pertinet, vivunt, stant in acie, te clipeis suis protegunt et pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam rettulisti. Alius mensam tuam sanguine 5
suo aspersit, alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio indictâ caussâ trucidatus est, per quem Attălum occideras. Invicem enim miserorum uteris 6
manibus ad expetenda supplicia, et quos paullo ante ministros caedis habuisti, subito ab aliis iubes trucidari. Obstrepunt sub- 7
inde cuncti Hermolāo. Pater supremum strinxerat ferrum, percussurus haud dubie, ni inhibitus esset a rege: quippe Hermolāum dicere iussit petiitque, ut caussas supplicii augentem patienter audirent.

Aegre ergo coĕrcitis rursus Hermolāus, Quam liberaliter, 8
inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis! At Callisthĕnis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim 9
non producitur, quum etiam confessi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hīc, qui mecum 10
rem pulcherrimam cogitaverunt: nemo est, qui conscium fuisse nobis Callisthĕnem dicat, quum morti olim destinatus sit a iustissimo et patientissimo rege. Haec ergo sunt Macedŏnum praemia, 11
quorum ut supervacuo et sordido abuteris sanguine. At tibi xxx milia mulorum captivum aurum vehunt, quum milites nihil domum praeter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quae tamen omnia 12
tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes et novo more victores sub iugum mitteres. Persarum te vestis et disciplina delectat, patrios mores exosus es. Persarum ergo, non Macedŏnum regem occidere voluimus, et te transfugam belli iure persequimur. Tu Macedŏnas voluisti genua tibi ponere venerariquе te ut 13
deum: tu Philippum patrem aversaris, et si quis deorum ante Iovem haberetur, fastidires etiam Iovem. Miraris, si liberi homines 14
superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, qui-

Digitized by Google

bus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est,
15 in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum
mihi debes. Ex me enim scire coepisti, quid ingenui homines
ferre non possint. De cetero parce, quorum orbam senectutem
suppliciis ne oneraveris: nos iube duci, ut, quod ex tua morte
petieramus, consequamur ex nostra.

1 Cap. VIII. Haec Hermolāus. At rex, Quam falsa sint, inquit,
2 quae iste tradita a magistro suo dixit, patientia mea ostendit. Con-
fessum enim ultimum facinus, tamen non solum [audivi, sed ut]
ipsi audiretis, expressi, non imprudens, quum permisissem huic
latroni dicere, usurum eum rabie, qua compulsus est, ut me,
3 quem parentis loco colere deberet, vellet occidere. Nuper quum
procacius se in venatione gessisset, more patrio et ab antiquis-
simis Macedoniae regum usurpato castigari eum iussi. Hoc et
oportet fieri, et, ut a tutoribus pupilli, a maritis uxores, servis
4 quoque pueros huius aetatis verberare concedimus. Haec est
saevitia in ipsum mea, quam impia caede voluit ulcisci. Nam in
ceteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis sim,
5 non ignoratis, et commemorare supervacuum est. Hermolāo
parricidarum supplicia non probari, quum eadem ipse meruerit,
minime hercule admiror. Nam quum Parmenionem et Philotam
6 laudat, suae servit caussae. Lyncesten vero Alexandrum bis in-
sidiatum capiti meo a duobus iudiciis liberavi, rursum convictum
per biennium tamen distuli; donec vos postularetis, ut tandem
7 debito supplicio scelus lueret. Attălum, antequam rex essem,
hostem meo capiti fuisse meministis. Clitus utinam non coëgis-
set me sibi irasci! cuius temerariam linguam probra dicentis
mihi et vobis diutius tuli, quam ille eadem me dicentem tulisset.
8 Regum ducumque clementia non in ipsorum modo, sed etiam in
illorum, qui parent, ingeniis sita est. Obsequio mitigantur im-
peria: ubi vero reverentia excessit animis et summa imis con-
fundimus, vi opus est, ut vim repellamus.

9 Sed quid ego mirer, istum crudelitatem mihi obiecisse, qui
avaritiam exprobrare ausus sit? Nolo singulos vestrum excitare,
ne invisam liberalitatem meam faciam, si pudori vestro gravem
fecero. Totum exercitum aspicite: qui paullo ante nihil praeter
arma habebat, nunc argenteis cubat lectis; mensas auro onerant,
greges servorum ducunt, spolia de hostibus sustinere non pos-
10 sunt. At enim Persae, quos vicimus, in magno honore sunt apud
me. Equidem moderationis meae certissimum indicium est, quod

Digitized by Google

ne victis quidem superbe impero. Veni enim in Asiam, non ut funditus everterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum solitudinem facerem, sed ut illos, quos bello subegissem, victoriae meae non poeniteret. Itaque militant vobiscum, pro imperio vestro sanguinem fundunt, qui superbe habiti rebellassent. Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur: beneficiorum gratia sempiterna est. Si habere Asiam, non transire volumus, cum his communicanda est nostra clementia; horum fides stabile et aeternum faciet imperium. Et sane plus habemus, quam capimus. Insatiabilis autem avaritiae est, adhuc implere velle, quod iam circumfluit. Verum tamen eorum mores in Macedŏnas transfundo. In multis enim gentibus esse video, quae non erubescamus imitari: nec aliter tantum imperium apte regi potest, quam ut quaedam et tradamus illis et ab iisdem discamus. 11 12 13

Illud paene dignum risu fuit, quod Hermolāus postulabat a me, ut aversarer Iovem, cuius oraculo agnoscor. An etiam, quid dii respondeant, in mea potestate est? Obtulit nomen filii mihi: recipere ipsis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Indi quoque deum esse me credant! Famâ enim bella constant, et saepe etiam, quod falso creditum est, veri vicem obtinuit. An me luxuriae indulgentem putatis arma vestra auro argentoque adornasse? Assuetis nihil vilius hac videri materia volui ostendere, Macedŏnas invictos ceteris nec auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum sordida omnia et humilia spectantium capiam, et docebo, nos non auri aut argenti cupidos, sed orbem terrarum subacturos venire. Quam gloriam tu, parricida, intercipere voluisti, et Macedŏnas, rege adempto, devictis gentibus dedere. At nunc mones me, ut vestris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos scire, quid de his statuissem, quo tristiores periretis, si qua vobis parentum memoria et cura est: sed olim istum morem occidendi cum scelestis insontes propinquos parentesque solvi, et profiteor, in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Nam tuum Callisthĕnem, cui uni vir videris, quia latro es, scio, cur produci velis: ut coram his probra, quae in me modo iecisti, modo audisti, illius quoque ore referantur. Quem, si Macĕdo esset, tecum introduxissem, dignissimum te discipulo magistrum; nunc Olynthio non idem iuris est. 14 15 16 17 18 19

Post haec consilium dimisit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iussit. Illi, ut fidem suam saevitiâ regi approbarent, excruciatos necaverunt. Callisthĕnes quoque 20 21

Digitized by Google

tortus interiit, initi consilii in caput regis innoxius, sed haudqua-
22 quam aulae et assentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius caedes maiorem apud Graecos Alexandro excitavit invidiam, quod praeditum optimis moribus artibusque, a quo revocatus ad vitam erat, quum interfecto Clito mori perseveraret, non tantum
23 occiderit, sed etiam torserit indictâ quidem caussâ. Quam crudelitatem sera poenitentia consequuta est.

1 Cap. IX. Sed ne otium serendis rumoribus natum aleret, in
2 Indiam movit, semper bello quam post victoriam clarior. India tota ferme spectat orientem, minus in latitudinem, quam recta
3 regione spatiosa. Quae austrum accipiunt, in altius terrae fastigium excedunt, plana sunt cetera multisque inclitis amnibus
4 Caucăso monte ortis placidum per campos iter praebent. Indus gelidior est quam ceteri: aquas vehit a colore maris haud mul-
5 tum abhorrentes. Ganges, omnium ab oriente fluvius eximius, ad meridianam regionem decurrit et magnorum montium iuga
6 recto alveo stringit: inde eum obiectae rupes inclinant ad orientem. Utque rubro mari accipitur, findens ripas multas arbores
7 cum magna soli parte exsorbet. Saxis quoque impeditus crebro reverberatur. Ubi mollius solum reperit, stagnat insulasque mo-
8 litur. Acesĭnes eum auget. [Ganges] decursurum in mare intercipit, magnoque motu amnis uterque colliditur: quippe [Ganges] asperum os influenti obiicit, nec repercussae aquae cedunt.
9 Dyardănes minus celeber auditu est, quia per ultima Indiae currit: ceterum non crocodilos modo, uti Nilus, sed etiam delphinos
10 ignotasque aliis gentibus beluas alit. Erymanthus, crebris flexibus subinde curvatus, ab accolis rigantibus carpitur. Ea caussa est, cur tenues reliquias iam sine nomine in mare emittat.
11 Multis praeter hos amnibus tota regio dividitur, sed ignobi-
12 libus, quia non adeo interfluunt. Ceterum quae propiora sunt mari, aquilones maxime deurunt: hi cohibiti iugis montium ad
13 interiora non penetrant, ita alendis frugibus mites. Sed adeo in illa plaga mundus statas temporum vices mutat, ut, quum alia fervore solis exaestuant, Indiam nives obruant, rursusque, ubi cetera rigent, illic intolerandus aestus exsistat. Nec aperuit na-
14 tura caussam. Mare certe, quo alluitur, ne colore quidem abhorret a ceteris. Ab Erythro rege inditum est nomen: propter quod
15 ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde plerisque sunt vestes. Liberi arborum teneri haud secus quam chartae
16 literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanae vocis so-

Digitized by Google

num dociles sunt. Animalia inusitata ceteris gentibus, nisi in-
vecta. Eadem terra rhinocerotas alit, non generat. Elephanto- 17
rum maior est vis, quam quos in Africa domitant, et viribus
magnitudo respondet. Aurum flumina vehunt, quae leni modico- 18
que lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas margaritasque mare 19
litoribus infundit. Neque alia illis maior opulentiae caussa est,
utique postquam vitiorum commercium vulgavere in exteras
gentes: quippe aestimantur purgamenta aestuantis freti pretio,
quod libido constituit. Ingenia hominum, sicut ubique, apud illos 20
quoque locorum situs format. Corpora usque pedes carbaso ve- 21
lant; soleis pedes, capita linteis vinciunt; lapilli ex auribus pen-
dent; brachia quoque et lacertos auro colunt, quibus inter po-
pulares aut nobilitas aut opes eminent. Capillum pectunt saepius 22
quam tondent; mentum semper intonsum est; reliquam oris
cutem ad speciem laevitatis exaequant.

Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, 23
supra omnium gentium vitia. Quum rex sese in publico conspici
patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumque iter, per
quod ferri destinavit, odoribus complent. Aureâ lecticâ, marga- 24
ritis circumpendentibus, recubat: distincta sunt auro et purpurâ
carbasa, quae indutus est: lecticam sequuntur armati corporis-
que custodes, inter quos ramis aves pendent, quas cantu seriis 25
rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet: totas 26
eas vitis auro caelata percurrit, aviumque, quarum visu maxime
gaudent, argenteae effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus 27
patet, quum capillum pectit atque ornat. Tunc responsa legatio-
nibus, tunc iura popularibus reddit. Demptis soleis odoribus il-
linuntur pedes. Venatus maximus labor est inclusa vivario ani- 28
malia inter vota cantusque pellicum figere. Binûm cubitorum
sagittae sunt, quas emittunt maiore nisu quam effectu: quippe
telum, cuius in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur.
Breviora itinera equo conficit: longior ubi expeditio est, ele- 29
phanti vehunt currum, et tantarum beluarum corpora tota con-
tegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis
pellicum longus ordo sequitur; separatum a reginae ordine
agmen est aequatque luxuriam. Feminae epulas parant. Ab iis- 30
dem vinum ministratur, cuius omnibus Indis largus est usus.
Regem mero somnoque sopitum in cubiculum pellices referunt,
patrio carmine noctium invocantes deos.

Quis credat inter haec vitia curam esse sapientiae? Unum 31

Digitized by Google

32 agreste et horridum genus est, quos sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem pulchrum, et vivos se cremari iubent, quibus aut segnis aetas aut incommoda valetudo est: exspectatam mortem pro dedecore vitae habent. Nec ullus corporibus, quae senectus solvit, honos redditur: inquinari putant ignem, nisi qui spiran-
33 tes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, siderum motus scite spectare dicuntur et futura praedicere. Nec quemquam admovere leti diem credunt, cui exspectare interrito liceat.
34 Deos putant, quidquid colere coeperunt, arbores maxime, quas
35 violare capital est. Menses in quinos denos descripserunt dies;
36 anni plena spatia servantur. Lunae cursu notant tempora, non, ut plerique, quum orbem sidus implevit, sed quum se curvare coepit in cornua, et idcirco breviores habent menses, qui spatium
37 eorum ad hunc lunae modum dirigunt. Multa et alia traduntur, quibus morari ordinem rerum haud sane operae videbatur.

1 Cap. X. Igitur Alexandro fines Indiae ingresso gentium suarum reguli occurrerunt imperata facturi, illum tertium Iove genitum ad ipsos pervenisse memorantes: Patrem Liberum atque Herculem famâ cognitos esse, ipsum coram adesse cernique.
2 Rex benigne exceptos sequi iussit, iisdem itinerum ducibus usurus. Ceterum quum amplius nemo occurreret, Hephaestiōnem et Perdiccam cum copiarum parte praemisit ad subigendos, qui aversarentur imperium: iussitque ad flumen Indum procedere, et navigia facere, quis in ulteriora transportari posset exercitus.
3 Illi, quia plura flumina superanda erant, sic iunxere naves, ut
4 solutae plaustris vehi possent rursusque coniungi. Post se Cratĕro cum phalange iusso sequi equitatum ac levem armaturam eduxit, eosque, qui occurrerant, levi proelio in urbem proximam
5 compulit. Iam supervenerat Cratĕrus. Itaque ut principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedŏnum expertae, praecipit, ne cui parceretur, munimentis urbis, quam obsidebat, in-
6 censis. Ceterum dum obequitat moenibus, sagittâ ictus est. Cepit tamen oppidum et omnibus incolis eius trucidatis etiam in tecta saevitum est.

7 Inde domita ignobili gente ad Nysam urbem pervenit. Forte castris ante ipsa moenia in silvestri loco positis nocturnum frigus vehementius quam alias horrore corpora affecit, opportunumque
8 remedium ignis oblatum est. Caesis quippe silvis flammam excitaverunt, quae igni alito oppidanorum sepulcra comprehendit. Vetusta cedro erant facta conceptumque ignem late fudere, donec

Digitized by Google

omnia solo aequata sunt. Et ex urbe primum canum latratus, 9
deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum et oppidani
hostem et Macedŏnes ad urbem ipsos venisse cognoscunt. Iam- 10
que rex eduxerat copias et moenia obsidebat, quum hostium, qui
discrimen tentaverant, obruti telis sunt. Aliis ergo deditionem,
aliis pugnam experiri placebat, quorum dubitatione comperta
circumsideri tantum eos et abstineri caedibus iussit. Tandemque 11
obsidionis malis fatigati dedidere se. A Libero Patre conditos se 12
esse dicebant; et vera haec origo erat. Sita est sub radicibus
montis, quem Meron incolae appellant. Inde Graeci mentiendi
traxere licentiam, Iovis femine Liberum Patrem esse celatum. 13

Rex situ montis cognito ex incolis cum toto exercitu prae-
missis commeatibus verticem eius ascendit. Multa hedera vitis-
que toto gignitur monte; multae perennes aquae manant. Po- 14
morum quoque varii salubresque succi sunt, sua sponte fortui-
torum seminum fruges humo nutriente. Lauri baccarisque et
multa in illis rupibus agrestis est silva. Credo equidem, non di- 15
vino instinctu, sed lasciviâ esse provectos, ut passim hederae ac
vitium folia decerperent redimitique fronde toto nemore similes
bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot milium, praesidem 16
nemoris eius deum adorantium, iuga montis collesque resona-
bant, quum orta licentia a paucis, ut fere fit, in omnes se repente
vulgasset. Quippe velut in media pace per herbas congestam- 17
que frondem prostravere corpora. Et rex fortuitam laetitiam non
aversatus large ad epulas omnibus praebitis per decem dies Li-
bero Patri operatum habuit exercitum. Quis neget, eximiam 18
quoque gloriam saepius fortunae, quam virtutis, esse bene-
ficium? Quippe ne epulantes quidem et sopitos mero aggredi
ausus est hostis, haud secus bacchantium ululantiumque fremitu
perterritus, quam si proeliantium clamor esset auditus. Eadem
felicitas ab oceano revertentes tem.lentos comissantesque [inter
ora hostium] protexit.

Hinc ad regionem, quae Daedăla vocatur, perventum est. 19
Deseruerant incolae sedes et in avios silvestresque montes con-
fugerant. Ergo Acadīra transit, aeque vasta et destituta incolen-
tium fugâ. Itaque rationem belli necessitas mutavit. Divisis enim 20
copiis pluribus simul locis arma ostendit, oppressique, ubi non
exspectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt. Ptolemaeus 21
plurimas urbes, Alexander maximas cepit: rursusque, quas dis-
tribuerat, copias iunxit. Superato deinde Choaspe amne Coe- 22

Digitized by Google

non in obsidione urbis opulentae (Beiram incolae vocant) reliquit: ipse ad Mazăgas venit. Nuper Assacāno, cuius regnum fuerat, demortuo regioni urbique praeerat mater eius Cleŏphis.
23 Triginta octo milia peditum tuebantur urbem non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam qua spectat orientem cingitur amne torrenti, qui praeruptis utrimque ripis aditum ad urbem
24 impedit. Ad occidentem et a meridie velut de industria rupes praealtas admolita natura est, infra quas cavernae et voragines longa vetustate in altum cavatae iacent, quaque desinunt, fossa
25 ingentis operis obiecta est. Triginta quinque stadiûm murus urbem complectitur, cuius inferiora saxo, superiora crudo latere sunt structa. Lateri vinculum lapides sunt, quos interposuere, ut duriori materiae fragilis incumberet, simulque terra humore
26 diluta. Ne tamen universa consideret, impositae erant trabes validae, quibus iniecta tabulata muros et tegebant et pervios fece-
27 rant. Haec munimenta contemplantem Alexandrum consiliique incertum, quia nec cavernas nisi aggere poterat implere nec tormenta aliter muris admovere, quidam e muro sagittâ percussit.
28 Tum forte in suram incidit telum, cuius spiculo evulso admoveri equum iussit, quo vectus ne obligato quidem vulnere haud seg-
29 nius destinata exsequebatur. Ceterum quum crus saucium penderet, et cruore siccato frigescens vulnus aggravaret dolorem, dixisse fertur, se quidem Iovis filium dici, sed corporis aegri
30 vitia sentire. Non tamen ante se recepit in castra, quam cuncta perspexit et quae fieri vellet edixit.

Ergo, sicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur ingentemque vim materiae faciendo aggeri detrahebant, alii magnarum arborum stipites [cumulis] ac moles saxorum in
31 cavernas deiiciebant. Iamque agger aequaverat summae fastigium terrae: itaque turres erigebant, quae opera ingenti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea visenda rex nondum obducta vulneri cicatrice processit, laudatisque militibus admoveri machinas iussit, e quibus ingens vis telorum in pro
32 pugnatores effusa est. Praecipue rudes talium operum terrebant mobiles turres, tantasque moles nulla ope, quae cerneretur, adductas deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia et excussas tormentis praegraves hastas negabant convenire mor-
33 talibus. Itaque desperatâ urbis tutelâ concessere in arcem. Inde, quia nihil obsessis praeter deditionem placebat, legati ad regem
34 descenderunt veniam petituri. Qua impetrata regina venit cum

Digitized by Google

magno nobilium feminarum grege aureis pateris vina libantium. Ipsa genibus regis parvo filio admoto non veniam modo, sed 35
etiam pristinae fortunae impetravit decus: quippe appellata regina est, et credidere quidam, plus formae quam miserationi datum. Puero quoque certe postea ex ea utcunque genito Alexan- 36
dro fuit nomen.

Cap. XI. Hinc Polypercon ad urbem Noram cum exercitu 1
missus inconditos oppidanos proelio vicit; intra munimenta compulsos sequutus urbem in ditionem redegit. Multa ignobilia 2
oppida deserta a suis venere in regis potestatem. Quorum incolae armati petram Aornin nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terraeque motu coactum absistere, fama vulgaverat. Inopem consilii Alexandrum, quia undique 3
praeceps et abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filiis adit, si pretium operi esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit daturum 4
Alexander, et altero ex iuvenibus obside retento ipsum ad exsequenda, quae obtulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est 5
Mullīnus, scriba regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem, in summum iugum placebat evadere. Petra non, ut pleraeque, 6
modicis ac mollibus clivis in sublime fastigium crescit, sed in metae maxime modum erecta est, cuius ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coëunt, summa in acutum cacumen exsurgunt. Radices eius Indus amnis subit, praealtus utrimque asperis ripis: 7
ab altera parte voragines eluviesque praeruptae sunt. Nec alia expugnandi patebat via, quam ut replerentur. Ad manum silva 8
erat, quam rex ita caedi iussit, ut nudi stipites iacerentur: quippe rami fronde vestiti impedissent ferentes. Ipse primus truncam arborem iecit, clamorque exercitus, index alacritatis, sequutus est, nullo detrectante munus, quod rex occupasset.

Intra septimum diem cavernas expleverant; quum rex sagit- 9
tarios et Agrianos iubet per ardua niti. Iuvenesque promptissimos ex sua cohorte XXX delegit. Duces his dati sunt Charus et 10
Alexander, quem rex nominis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. Ac primo, quia tam manifestum periculum erat, ipsum regem discrimen subire non placuit: sed ut signum tubâ datum 11
est, vir audaciae promptae conversus ad corporis custodes sequi se iubet, primusque invadit in rupem. Nec deinde quisquam Macedŏnum substitit, relictisque stationibus sua sponte regem sequebantur. Multorum miserabilis fuit casus, quos ex praerupta 12

Digitized by Google

rupe lapsos amnis praeterfluens hausit, triste spectaculum etiam non periclitantibus; quum vero alieno exitio, quid ipsis timendum foret, admonerentur, in metum misericordiâ versâ non ex-
13 stinctos, sed semet ipsos deflebant. Et iam eo perventum erat, unde sine pernicie nisi victores redire non possent, ingentia saxa in subeuntes provolventibus barbaris, quis perculsi instabili et
14 lubrico gradu praecipites recidebant. Evaserant tamen Alexander et Charus, quos cum xxx delectis praemiserat rex, et iam pugnare cominus coeperant; sed quum superne tela barbari in-
15 gererent, saepius ipsi feriebantur quam vulnerabant. Ergo Alexander, et nominis sui et promissi memor, dum acrius quam
16 cautius dimicat, confossus undique obruitur. Quem ut Charus iacentem conspexit, ruere in hostem, omnium praeter ultionem immemor, coepit, multosque hastâ, quosdam gladio interemit. Sed quum tot unum incesserent manus, super amici corpus pro-
17 cubuit exanimis. Haud secus, quam par erat, promptissimorum iuvenum ceterorumque militum interitu commotus rex signum re-
18 ceptui dedit. Saluti fuit, quod sensim et intrepidi se receperunt; et barbari hostem depulisse contenti non institere cedentibus.
19 Ceterum Alexander quum statuisset desistere incepto (quippe nulla spes potiundae petrae offerebatur), tamen speciem ostendit in obsidione perseverantis. Nam et itinera obsideri iussit et
20 turres admoveri et fatigatis alios succedere. Cuius pertinaciâ cognitâ Indi per biduum quidem ac duas noctes cum ostentatione non fiduciae modo, sed etiam victoriae epulati sunt, tym-
21 pana suo more pulsantes. Tertia vero nocte tympanorum quidem strepitus desierat audiri; ceterum ex tota petra faces refulgebant, quas accenderant barbari, ut tutior esset ipsis fuga,
22 obscura nocte per invia saxa cursuris. Rex Balăcro, qui specularetur, praemisso cognoscit petram fugâ Indorum esse desertam. Tum dato signo, ut universi conclamarent, incomposite
23 fugientibus metum incussit: multique, tanquam adesset hostis, per lubrica saxa perque invias cotes praecipitati occiderunt; plures aliqua membrorum parte mulcati ab integris deserti sunt.
24 Rex, locorum magis quam hostium victor, tamen magnae victoriae magnis sacrificiis et cultu deûm satisfecit. Arae in petra locatae sunt Minervae Victoriaeque. Ducibus itineris, quos subire iusserat leviter armatos, etsi promissis minora praestiterant, pretium cum fide redditum est; petrae regionisque ei adiunctae Sisocosto tutela permissa.

Digitized by Google

Cap. XII. Inde processit Ecbolĭma: et quum angustias itineris obsideri xx milibus armatorum ab Erÿce quodam comperisset, gravius agmen exercitus Coeno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipse praegressus, per funditores ac sagittarios deturbatis, qui obsederant saltum, sequentibus se copiis viam fecit. Indi sive odio ducis sive gratiam victoris inituri Erÿcem fugientem adorti interemerunt caputque eius atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille facto impunitatem dedit, honorem denegavit exemplo. Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris pervenit omniaque, ut praeceperat, ad traiiciendum praeparata ab Hephaestiōne repperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor dedendi regnum Alexandro. Et post mortem parentis legatos miserat, qui consulerent eum, regnare se interim vellet an privatum opperiri eius adventum. Permisoque ut regnaret, non tamen ius datum usurpare sustinuit. Is benigne quidem exceperat Hephaestiōnem, gratuitum frumentum copiis eius admensus, non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius nisi regis experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus est; elephanti quoque per modica intervalla militum agmini immixti procul castellorum fecerant speciem.

Ac primo Alexander non socium, sed hostem adventare credebat. Iamque et ipse arma milites capere et equites discedere in cornua iusserat paratus ad pugnam. At Indus cognito Macedŏnum errore, iussis subsistere ceteris, ipse concitat equum, quo vehebatur: idem Alexander quoque fecit, sive hostis sive amicus occurreret, vel sua virtute vel illius fide tutus. Coivere, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis; ceterum sine interprete non poterat conseri sermo. Itaque adhibito eo barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperii vires protinus traditurum, nec exspectasse, dum per nuncios daretur fides. Corpus suum et regnum permittere illi, quem sciret gloriae militantem nihil magis quam famam timere perfidiae.

Laetus simplicitate barbari rex et dextram fidei suae pignus dedit et regnum restituit. Quinquaginta sex elephanti erant, quos tradidit Alexandro, multaque pecora eximiae magnitudinis, tauros ad III milia, pretiosum in ea regione acceptumque animis regnantium armentum. Quaerenti Alexandro, plures agricultores haberet an milites, cum duobus regibus bellanti sibi maiore militum quam agrestium manu opus esse respondit. Abisăres et Porus erant, sed in Poro eminebat auctoritas. Uterque ultra Hy-

Digitized by Google

daspen amnem regnabat, et belli fortunam, quisquis arma in-
14 ferret, experiri decreverat. Omphis permittente Alexandro et
regium insigne sumpsit et more gentis suae nomen, quod patris
fuerat. Taxilen appellavere populares, sequente nomine impe-
15 rium, in quemcunque transiret. Igitur quum per triduum hospi-
taliter Alexandrum accepisset, quarto die et quantum frumenti
copiis, quas Hephaestion duxerat, praebitum a se esset, ostendit,
et aureas coronas ipsi amicisque omnibus praeter haec signati
16 argenti LXXX talenta dono dedit. Qua benignitate eius Alexander
mire laetus et quae is dederat, remisit, et mille talenta ex praeda,
quam vehebat, adiecit, multaque convivalia ex auro et argento
vasa, plurimum Persicae vestis, XXX equos ex suis, cum iisdem
17 insignibus, quis assueverant, quum ipsum veherent. Quae libera-
litas sicut barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer
offendit. E quibus Meleāger super coenam largiore vino usus
gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India repperisset
18 dignum talentis mille. Rex, haud oblitus quam aegre tulisset,
quod Clitum ob linguae temeritatem occidisset, iram quidem te-
nuit, sed dixit, invidos homines nihil aliud quam ipsorum esse
tormenta.

1 Cap. XIII. Postero die legati Abisārae adiere regem. Omnia
ditioni eius, ita ut mandatum erat, permittebant, firmataque in-
2 vicem fide remittuntur ad regem. Porum quoque nominis sui
famā ratus ad deditionem posse compelli, misit ad eum Cleo-
chāren, qui denunciaret ei, ut stipendium penderet et in primo
finium suorum aditu occurreret regi. Porus alterum ex his factu-
rum sese respondit, ut intranti regnum suum praesto esset, sed
3 armatus. Iam Hydaspen Alexander superare decreverat, quum
Barzaentes, defectionis Arachosiis auctor, vinctus trigintaque
elephanti simul capti perducuntur, opportunum adversus Indos
auxilium, quippe plus in beluis quam in exercitu spei ac virium
4 illis erat. Gamaxusque, rex exiguae partis Indorum, qui Bar-
5 zaenti se coniunxerat, vinctus adductus est. Igitur transfuga et
regulo in custodiam, elephantis autem Taxili traditis ad amnem
Hydaspen pervenit, in cuius ulteriore ripa Porus consederat,
6 transitu prohibiturus hostem. Octoginta et quinque elephantos
obiecerat eximio corporum robore, ultraque eos currus CCC et
peditum XXX fere milia, in quis erant sagittarii, sicuti ante dictum
7 est, gravioribus telis, quam ut apte excuti possent. Ipsum vehe-
bat elephantus super ceteras beluas eminens, armaque auro et

Digitized by Google

argento distincta corpus rarae magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, et quanta inter rudes poterat esse sapientia.

Macedŏnas non conspectus hostium solum, sed etiam flumi- 8
nis, quod transeundum erat, magnitudo terrebat. Quattuor in latitudinem stadia diffusum, profundo alveo et nusquam vada aperiente, speciem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum 9
late stagnantium impetum coërcebat, sed quasi in artum coëuntibus ripis torrens et elisus ferebatur, occultaque saxa inesse ostendebant pluribus locis undae repercussae. Terribilior erat 10
facies ripae, quam equi virique compleverant. Stabant ingentes vastorum corporum moles, et de industria irritatae horrendo stridore aures fatigabant. Hinc amnis, hinc hostis capacia quidem 11
bonae spei pectora et saepe se experta improviso tamen pavore percusserant. Quippe instabiles rates nec dirigi ad ripam nec tuto applicari posse credebant. Erant in medio amne insulae 12
crebrae, in quas et Indi et Macedŏnes nantes levatis super capita armis transibant. Ibi levia proelia conserebantur, et uterque rex parvae rei discrimine summae experiebatur eventum. Ceterum 13
in Macedŏnum exercitu temeritate atque audaciâ insignes fuere Symmăchus et Nicānor, nobiles iuvenes et perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi. Quis ducibus 14
promptissimi iuvenum lanceis modo armati transnavere in insulam, quam frequens hostis tenebat, multosque Indorum nulla re melius quam audaciâ armati interemerunt. Abire cum gloria 15
poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum; sed dum supervenientes contemptim et superbe quoque exspectant, circumventi ab his, qui occulti enataverant, eminus obruti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt aut 16
vertĭcibus impliciti.

Eaque pugna multum Pori fiduciam erexit, cuncta cernentis e ripa. Alexander inops consilii tandem ad fallendum hostem 17
talem dolum intendit. Erat insula in flumine amplior ceteris, silvestris eadem et tegendis insidiis apta. Fossa quoque praealta haud procul ripâ, quam tenebat ipse, non pedites modo, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Igitur ut a custodia 18
huius opportunitatis oculos hostium averteret, Ptolemaeum omnibus turmis obequitare iussit procul insulâ et subinde Indos clamore terrere, quasi flumen transnaturus foret. Per complures 19
dies Ptolemaeus id fecit, eoque consilio Porum quoque agmen

Digitized by Google

suum ei parti, quam se petere simulabat, coëgit advertere. Iam
20 extra conspectum hostis insula erat. Alexander in diversa parte
ripae statui suum tabernaculum iussit, assuetamque comitari
ipsum cohortem ante id tabernaculum stare, et omnem apparatum regiae magnificentiae hostium oculis de industria ostendi.
21 Attalum, et aequalem sibi et haud disparem habitu oris et corporis, utique quum procul viseretur, veste regia exornat, praebiturum speciem, ipsum regem illi ripae praesidere nec agitare
22 de transitu. Huius consilii effectum primo morata tempestas est, mox adiuvit, incommoda quoque ad bonos eventus vertente for-
23 tuna. Traiicere amnem cum ceteris copiis in regionem insulae, de qua ante dictum est, parabat, averso hoste in eos, qui cum Ptolemaeo inferiorem obsederant ripam: quum procella imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit. Obrutique milites nimbo in terram refugerunt navigiis ratibusque desertis. Sed tumultuantium fremitus, obstrepentibus ventis, ab hoste non poterat audiri.
24 Deinde momento temporis repressus est imber, ceterum adeo spissae intendere se nubes, ut conderent lucem vixque collo-
25 quentium inter ipsos facies noscitaretur. Terruisset alium obducta nox coelo, quum ignoto amne navigandum esset, forsitan hoste eam ipsam ripam, quam caeci atque improvidi et ex peri-
26 culo gloriam arcessentes petebant, occupante. Obscuritatem, quae ceteros terrebat, suam occasionem ratus, dato signo, ut omnes silentio ascenderent in rates, eam, qua ipse vehebatur,
27 primam iussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quae petebatur; quippe adhuc Porus Ptolemaeum tantum intuebatur. Una ergo navi, quam petrae fluctus illiserat, haerente ceterae evadunt, armaque capere milites et ire in ordines iussit.

1 Cap. XIV. Iamque agmen in cornua divisum ipse ducebat, quum Poro nunciatur, armis virisque ripam obtineri et rerum adesse discrimen. Ac primo humani ingenii vitio spei suae in-
dulgens Abisären belli socium (et ita convenerat) adventare cre-
2 debat. Mox liquidiore luce aperiente hostem c quadrigas et IV milia equitum venienti agmini obiecit. Dux erat copiarum, quas
3 praemisit, Hages frater ipsius, summa virium in curribus. Senos viros singuli vehebant, duos clipeatos, duos sagittarios, ab utroque latere dispositos; aurigae erant ceteri, haud sane inermes, quippe iacula complura, ubi cominus proeliandum erat, omissis
4 habenis in hostem ingerebant. Ceterum vix ullus usus huius auxilii eo die fuit. Namque, ut supra dictum est, imber violentius

Digitized by Google

quam alias fusus campos lubricos et inequitabiles fecerat, gravesque et propemodum immobiles currus illuvie ac voraginibus haerebant. Contra Alexander expedito ac levi agmine strenue 5
invectus est. Scythae et Dahae primi omnium invasere Indos: Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Iam undique pugna se moverat, quum hi, qui currus age- 6
bant, illud ultimum auxilium suorum rati effusis habenis in medium discrimen ruere coeperunt. Anceps id malum utrisque 7
erat: nam et Macedŏnum pedites primo impetu obterebantur, et per lubrica atque invia immissi currus excutiebant eos, a quibus regebantur; aliorum turbati equi non in voragines modo lacu- 8
nasque, sed etiam in amnem praecipitavere curricula; pauci 9
telis hostium exacti penetravere ad Porum acerrime pugnam cientem.

Is, ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pe- 10
ditem ac sagittarios, tympana pulsare solitos. Id pro cantu tubarum Indis erat, nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum tonum auribus mitigatis. Herculis simulacrum agmini peditum 11
praeferebatur. Id maximum erat bellantibus incitamentum, et deseruisse gestantes militare flagitium habebatur. Capitis etiam 12
sanxerant poenam his, qui ex acie non rettulissent, metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem veneratione mque converso. Macedŏnas non beluarum modo, sed etiam ipsius regis aspectus parumper inhibuit. Beluae dispositae inter 13
armatos speciem turrium procul fecerant. Ipse Porus humanae magnitudinis propemodum excesserat formam. Magnitudini Pori adiicere videbatur belua, qua vehebatur, tantum inter ceteras eminens, quanto aliis ipse praestabat.

Itaque Alexander, contemplatus et regem et agmen Indorum, 14
Tandem, inquit, par animo meo periculum video. Cum bestiis simul et cum egregiis viris res est. Intuensque Coenon, Quum 15
ego, inquit, Ptolemaeo Perdiccaque et Hephaestiōne comitatus in laevum hostium cornu impetum fecero, viderisque me in medio ardore certaminis, ipse dextrum move et turbatis signa infer. Tu, Antigĕne, et tu, Leonnāte, et Tauron, invehemini in mediam aciem et urgebitis frontem. Hastae nostrae praelongae et vali- 16
dae non alias magis quam adversus beluas rectoresque earum usui esse poterunt: deturbate eos, qui vehuntur, et ipsas confodite. Anceps genus auxilii est et in suos acrius furit. In hostem

Digitized by Google

17 enim imperio, in suos pavore agitur. Haec eloquutus concitat equum primus. Iamque, ut destinatum erat, invaserat ordines hostium, quum Coenus ingenti vi in laevum cornu invehitur. 18 Phalanx quoque mediam Indorum aciem uno impetu perrupit.

At Porus, qua equitem invehi senserat, beluas agi iussit: sed tardum et paene immobile animal equorum velocitatem aequare 19 non poterat. Nec sagittarum quidem ullus erat barbaris usus. Quippe longae et praegraves, nisi prius in terra statuerent arcum, haud satis apte et commode imponuntur. Tum humo lubrica et ob id impediente conatum molientes ictus celeritate hostium oc- 20 cupabantur. Ergo spreto regis imperio (quod fere fit, ubi *turbatis* acrius metus quam dux imperare coepit) totidem erant impera- 21 tores, quot agmina errabant. Alius iungere aciem, alius dividere. stare quidam et nonnulli circumvehi terga hostium iubebant. 22 Nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obvius hosti ire 23 pergit elephantosque ante agmen suorum agi iubet. Magnum beluae iniecere terrorem, insolitusque stridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque ordinesque turbaverat.

24 Iam fugae circumspiciebant locum paullo ante victores, quum Alexander Agrianos et Thracas leviter armatos, meliorem con- 25 cursatione quam cominus militem, emisit in beluas. Ingentem hi vim telorum iniecere et elephantis et regentibus eos. Phalanx 26 quoque instare constanter territis coepit. Sed quidam avidius persequuti beluas in semet irritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum ceteris, ut parcius instarent, fuere documentum. 27 Praecipue terribilis illa facies erat, quum manu arma virosque 28 corriperent et super se regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc sequentium nunc fugientium elephantos in multum diei varium certamen extraxit, donec securibus (id namque ge- 29 nus auxilii praeparatum erat) pedes amputare coeperunt. Copidas vocabant gladios leviter curvatos, falcibus similes, quis appetebant beluarum manus. Nec quidquam inexpertum non mortis modo, sed etiam in ipsa morte novi supplicii timor omittebat.

30 Ergo elephanti vulneribus tandem fatigati suos impetu sternunt, et qui rexerant eos, praecipitati in terram ab ipsis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi quam infesti ultra 31 aciem exigebantur, quum Porus, destitutus a pluribus, tela multo ante praeparata in circumfusos ex elephanto suo coepit ingerere,

Digitized by Google

multisque eminus vulneratis expositus ipse ad ictus undique petebatur. Novem iam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat, multoque sanguine profuso languidis manibus magis elapsa quam excussa tela mittebat. Nec segnius belua, instincta rabie, nondum saucia, invehebatur ordinibus, donec rector beluae regem conspexit fluentibus membris omissisque armis vix compotem mentis. Tum beluam in fugam concitat, sequente Alexandro: sed equus eius multis vulneribus confossus deficiensque procubuit, posito magis rege quam effuso. Itaque dum equum mutat, tardius insequutus est. Interim frater Taxĭlis, regis Indorum, praemissus ab Alexandro, monere coepit Porum, ne ultima experiri perseveraret, dederetque se victori. At ille, quamquam exhaustae erant vires deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus, Agnosco, inquit, Taxĭlis fratrem, imperii regnique sui proditoris; et telum, quod unum forte non effluxerat, contorsit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito fugere acrius coepit, sed elephantus quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam peditemque sequenti hosti obiecit. Iam Alexander consequutus erat et pertinaciâ Pori cognitâ vetabat resistentibus parci. Ergo undique et in pedites et in ipsum Porum tela congesta sunt, quis tandem gravatus labi ex belua coepit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus more solito elephantum procumbere iussit in genua: qui ut se submisit, ceteri quoque, ita enim instituti erant, demisere corpora in terram. Ea res et Porum et ceteros victoribus tradidit.

Rex spoliari corpus Pori, interemptum esse credens, iubet, et, qui detraherent loricam vestemque, concurrere quum belua dominum tueri et spoliantes coepit appetere, levatumque corpus eius rursus dorso suo imponere. Ergo telis undique obruitur, confossoque eo in vehiculum Porus imponitur. Quem rex ut vidit allevantem oculos, non odio, sed miseratione commotus, Quae, malum, inquit, amentia te coëgit, rerum mearum cognitâ famâ belli fortunam experiri, quum Taxĭles esset in deditos clementiae meae tam propinquum tibi exemplum? At ille, Quoniam, inquit, percontaris, respondebo ea libertate, quam interrogando fecisti. Neminem me fortiorem esse tensebam. Meas enim noveram vires, nondum expertus tuas: fortiorem esse te, belli docuit eventus. Sed ne sic quidem parum felix sum, secundus tibi. Rursus interrogatus, quid ipse victorem statuere de-

Digitized by Google

bere censeret, Quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus
44 es, quam caduca felicitas esset. Plus monendo profecit, quam si precatus esset. Quippe magnitudinem animi eius interritam ac ne fortunâ quidem infractam non misericordiâ modo, sed etiam
45 honore excipere dignatus est. Aegrum curavit haud secus quam si pro ipso pugnasset, confirmatum contra spem omnium in amicorum numerum recepit, mox donavit ampliore regno, quam te-
46 nuit. Nec sane quidquam ingenium eius solidius aut constantius habuit quam admirationem verae laudis et gloriae. Simplicius tamen famam aestimabat in hoste quam in cive. Quippe a suis credebat magnitudinem suam destrui posse, eandem clariorem fore, quo maiores fuissent, quos ipse vicisset.

LIBER IX. (VII.)

ARGUMENTUM.

Devicto Poro in Indiam penetrat Alexander variasque gentes et urbes, quarum mores describuntur, sibi subiicit. Cap. 1. Gangaridas et Prasios aggressurus milites fatigatos et bellum detrectantes prolixa oratione ad perseverandum hortatur. 2. Coenos militum nomine Alexandro respondet. Idem paullo post morbo exstinguitur. 3. Sobiis et aliis expugnatis regionem Oxydracarum et Mallorum ingreditur. Oratione ad milites habita barbaros proelio vincit eorumque oppidum, contempto Demophoonte vate, obsidet. 4. Praecipiti saltu in Oxydracarum oppidum se immittens graviter vulneratur et fortissimis quibusdam ducibus desideratis oppidoque post aliquot dies expugnato sibi suisque restituitur. 5. Ab amicis rogatus, ut saluti suae publicaeque parceret, generose respondet, in instituto suo de domando terrarum orbe perseverans. 6. Graecorum quorundam in Bactris defectio repressa. Dum Indorum legatos convivio excipit Alexander, inter Horratam et Dioxippum rixa oritur. Paullo post Dioxippus inimicorum calumniis ultra modum irritatus semet ipsum interimit. 7. Donis a legatis Indorum acceptis Sabarcas, Musicanos, Praestos aliosque populos debellat; Ptolemaeus, qui venenato telo vulneratus erat, ope cuiusdam herbae, cuius species in somnis Alexandro oblata fuerat, curatur. 8. Cupidine visendi oceani correptus rex non sine periculis propter nautarum imperitiam tandem voti sui compos redditur. 9. Ab oceano in Arabitarum, Gedrosiorum et Indorum fines revertitur, ubi fame et pestilentiâ vexatur exercitus. Quibus liberati instituunt laetum bacchantium lusum, supplicio tamen Aspastis satrapis foedatum. 10.

1 Cap. I. Alexander, tam memorabili victoria laetus, qua sibi orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis caesis milites quoque, quo promptioribus animis reliqua belli obirent, pro concione laudatos docuit, quidquid Indis virium fuisset, illa dimica-

Digitized by Google

tione prostratum; cetera opimam praedam fore celebratasque 2
opes in ea regione eminere, quam peterent. Proinde iam vilia
et obsoleta esse spolia de Persis: gemmis margaritisque et auro
atque ebore Macedoniam Graeciamque, non suas tantum domos,
repletum ire. Avidi milites et pecuniae et gloriae, simul quia 3
nunquam eos affirmatio eius fefellerat, pollicentur operam: di-
missisque cum bona spe navigia exaedificari iubet, ut, quum
totam Asiam percurrisset, finem terrarum mare inviseret. Multa 4
materia navalis in proximis montibus erat, quam caedere aggressi
magnitudinis inusitatae repperere serpentes. Rhinocerotes quo- 5
que, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant. Ceterum hoc
nomen beluis inditum a Graecis: sermonis eius ignari aliud
linguâ suâ usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque 6
fluminis, quod superaverat, ripa copiarum duces coronis et mille
aureis singulos donat: ceteris quoque pro portione aut gradus,
quem in amicitia obtinebant, aut navatae operae honos habitus
est. Abisăres, qui prius, quam cum Poro dimicaretur, legatos 7
ad Alexandrum miserat, rursus alios misit pollicentes, omnia
facturum, quae imperasset, modo ne cogeretur corpus suum de-
dere: neque enim aut sine regio imperio victurum aut regnatu-
rum esse captivum. Cui Alexander nunciari iussit, si gravaretur 8
ad se venire, ipsum ad eum esse venturum.

Hinc Poro ante superato ad interiora Indiae processit. Sil- 9
vae erant prope in immensum spatium diffusae procerisque et
in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosae. Plerique 10
rami instar ingentium stipitum flexi in humum rursus, qua se
curvaverant, erigebantur, adeo ut species esset non rami resur-
gentis, sed arboris ex sua radice generatae. Coeli temperies sa- 11
lubris: quippe et vim solis umbrae levant et aquae large manant
e fontibus. Ceterum hic quoque serpentium magna vis erat, 12
squamis fulgorem auri reddentibus. Virus haud ullum magis
noxium est, quippe morsum praesens mors sequebatur, donec
ab incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ventum est 13
ad flumen Hyarōtim. Iunctum erat flumini nemus opacum arbo-
ribus alibi inusitatis agrestiumque pavonum multitudine fre-
quens. Castris inde motis oppidum haud procul positum coronâ 14
capit obsidibusque acceptis stipendium imponit.

Ad magnam deinde, ut in ea regione, urbem pervenit non
muro solum, sed etiam palude munitam. Ceterum barbari vehi- 15
culis inter se iunctis dimicaturi occurrerunt: tela aliis hastae,

Digitized by Google

aliis secures erant, transiliebantque in vehicula strenuo saltu,
16 quum succurrere laborantibus suis vellent. Ac primo insolitum genus pugnae Macedŏnas terruit, quum eminus vulnerarentur: deinde spreto tam incondito auxilio ab utroque latere vehiculis
17 circumfusi repugnantes fodere coeperunt. Et vincula, quis conserta erant, iussit incidi, quo facilius singula circumvenirentur.
18 Itaque VIII milibus suorum amissis in oppidum refugerunt. Postero die scalis undique admotis muri occupantur. Paucis pernicitas saluti fuit, qui cognito urbis excidio paludem transnavere et in vicina oppida ingentem intulere terrorem, invictum exercitum, et deorum profecto, advenisse memorantes.

19 Alexander ad vastandam eam regionem Perdicca cum expedita manu misso partem copiarum Eumĕni tradidit, ut is quoque barbaros ad deditionem compelleret: ipse ceteros ad urbem va-
20 lidam, in quam aliarum quoque confugerant incolae, duxit. Oppidani missis, qui regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant: quippe orta seditio in diversa consilia diduxerat vulgum: alii omnia deditione potiora, quidam nullam opem in ipsis esse
21 ducebant. Sed dum nihil in commune consulitur, qui deditioni
22 imminebant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander, quamquam belli auctoribus iure poterat irasci, tamen omnibus venia datâ et obsidibus acceptis ad proximam deinde urbem castra
23 movit. Obsides ducebantur ante agmen. Quos quum e muris agnovissent, utpote gentis eiusdem, in colloquium convocaverunt. Illi clementiam regis simulque vim commemorando ad deditionem eos compulere, ceterasque urbes simili modo deditas in fidem accepit.

24 Hinc in regnum Sophītis perventum est. Gens, ut barbari
25 credunt, sapientiâ excellit bonisque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt aluntque, sed eorum, quibus spectandi infantium habitum cura mandata est. Si quos insignes aut aliqua parte membrorum inutiles notaverunt, necari
26 iubent. Nuptiis coëunt non genere ac nobilitate coniuncti, sed
27 electa corporum specie, quia eadem aestimatur in liberis. Huius gentis oppidum, cui Alexander admoverat copias, ab ipso Sophīte obtinebatur. Clausae erant portae, sed nulli in muris turribusque se armati ostendebant, dubitabantque Macedŏnes, deseruis-
28 sent urbem incolae an fraude se occulerent: quum subito patefactâ portâ rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multum
[illegible]er omnes barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro

purpurâque distincta, quae etiam crura velabat; aureis soleis inseruerat gemmas; lacerti quoque et brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes candore et magnitudine 30
lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant: quo tradito precatus, ut sospes acciperet, se liberosque et gentem suam dedidit.

Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt: latratu abs- 31
tinere dicuntur, quum viderunt feram, leonibus maxime infesti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonem exi- 32
miae magnitudinis iussit emitti et quattuor omnino admoveri canes, qui celeriter feram occupaverunt. Tum ex his, qui assueverant talibus ministeriis, unus canis leoni cum aliis inhaerentis crus avellere et, quia non sequebatur, ferro amputare coepit: nec sic quidem pertinaciâ victâ rursus aliam partem secare in- 33
stitit, et inde non segnius inhaerentem ferro subinde caedebat. Ille in vulnere ferae dentes moribundus quoque infixerat: tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingenerasse naturam memoriae proditum est. Equidem plura transcribo 34
quam credo, nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito, nec subducere, quae accepi. Relicto igitur Sophīte in suo regno ad 35
fluvium Hyphăsin processit, Hephaestiōne, qui diversam regionem subegerat, coniuncto. Phegeus erat gentis proximae rex, 36
qui popularibus suis colere agros, ut assueverant, iussis Alexandro cum donis occurrit, nihil, quod imperaret, detrectans.

Cap. II. Biduum apud eum substitit rex: tertio die amnem 1
superare decreverat, transitu difficilem non spatio solum aquarum, sed etiam saxis impeditum. Percontatus igitur Phegĕa, 2
quae noscenda erant, XI dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit: excipere deinde Gangen, maximum totius Indiae fluminum: ulteriorem ripam colere gentes Ganga- 3
rĭdas et Prasios, eorumque regem esse Aggrammem, XX milibus equitum ducentisque peditum obsidentem vias. Ad hoc quadri- 4
garum duo milia trahere, et praecipuum terrorem elephantos, quos trium milium numerum explere dicebat. Incredibilia regi 5
omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, an vera essent, quae dicerentur. Ille vires quidem gentis et regni 6
haud falso iactari affirmat: ceterum, qui regnaret, non modo ignobilem esse, sed etiam ultimae sortis, quippe patrem eius tonsorem, vix diurno quaestu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum cordi fuisse reginae. Ab ea in propiorem 7
eius, qui tum regnasset, amicitiae locum admotum, interfecto eo

Digitized by Google

per insidias, sub specie tutelae liberûm eius invasisse regnum, necatisque pueris hunc, qui nunc regnat, generasse, invisum vilemque popularibus, magis paternae fortunae, quam suae memorem.

8 Affirmatio Pori multiplicem animo regis iniecerat curam. Hostem beluasque spernebat, situm locorum et vim fluminum
9 extimescebat: relegatos in ultimum paene rerum humanarum persequi terminum et eruere arduum videbatur. Rursus avaritia gloriae et insatiabilis cupido famae nihil invium, nihil remotum
10 videri sinebat. Et interdum dubitabat, an Macedŏnes, tot emensi spatia terrarum, in acie et in castris senes facti, per obiecta flumina, per tot naturae obstantes difficultates sequuturi essent: abundantes onustosque praedâ magis partâ frui velle quam ac-
11 quirendâ fatigari. Non idem sibi et militibus animi esse: se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare, militem labore defatigatum proximum quemque fructum finito tandem periculo expetere.

12 Vicit ergo cupido rationem, et ad concionem vocatis militibus ad hunc maxime modum disseruit: Non ignoro, milites, multa, quae terrere vos possent, ab incolis Indiae per hos dies de industria esse iactata: sed non est improvisa nobis mentientium
13 vanitas. Sic Ciliciae fauces, sic Mesopotamiae campos, Tigrim et Euphrāten, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte,
14 terribilem fecerant Persae. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia illa tradente maiora sunt vero. Nostra quoque gloria, quum sit ex solido, plus tamen habet nominis quam operis.
15 Modo quis beluas offerentes moenium speciem, quis Hydaspen amnem, quis cetera auditu maiora quam vero sustinere posse credebat? Olim hercule fugissemus ex Asia, si nos fabulae
16 debellare potuissent. Creditisne elephantorum greges maiores esse, quam usquam armentorum sunt, quum et rarum sit ani-
17 mal, nec facile capiatur, multoque difficilius mitigetur? Atqui eadem vanitas copias peditum equitumque numeravit. Nam flumen, quo latius fusum est, hoc placidius stagnat: quippe angustis ripis coërcita et in angustiorem alveum elisa torrentes aquas in-
18 vehunt; contra spatio alvei segnior cursus est. Praeterea in ripa omne periculum est, ubi applicantes navigia hostis exspectat. Ita quantumcunque flumen intervenit, idem futurum discrimen est evadentium in terram.

19 Sed omnia ista vera esse fingamus: utrumne vos magnitudo

Digitized by Google

beluarum an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, praesens habemus exemplum: in suos vehementius quam in nos incurrerunt; tam vasta corpora securibus falcibusque mutilata sunt. Quid autem interest, totidem sint, quot Porus habuit, an tria milia, quum uno aut altero vulneratis céteros in fugam declinari videamus? Deinde paucos quoque incommode regunt: congregata vero tot milia ipsa se elidunt, ubi nec stare nec fugere potuerint inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut, quum haberem, ipse non opposuerim, satis gnarus, plus suis quam hostibus periculi inferre. At enim equitum peditumque multitudo vos commovet! Cum paucis enim pugnare soliti estis, et nunc primum inconditam sustinebitis turbam. Testis adversus multitudinem invicti Macedŏnum roboris Granīcus amnis, et Cilicia inundata cruore Persarum, et Arbēla, cuius campi devictorum a nobis ossibus strati sunt. Sero hostium legiones numerare coepistis, postquam solitudinem in Asia vincendo fecistis. Quum per Hellespontum navigaremus, de paucitate nostra cogitandum fuit: nunc nos Scythae sequuntur, Bactriana auxilia praesto sunt, Dahae Sogdianique inter nos militant.

Nec tamen illi turbae confido. Vestras manus intueor, vestram virtutem rerum, quas gesturus sum, vadem praedemque habeo. Quamdiu vobiscum in acie stabo, nec meum nec hostium exercitus numero: vos modo animos mihi plenos alacritatis ac fiduciae adhibete. Non in limine operum laborumque nostrorum, sed in exitu stamus: pervenimus ad solis ortum et oceanum, nisi obstat ignavia: inde victores perdomito fine terrarum revertemur in patriam. Nolite, quod pigri agricolae faciunt, maturos fructus per inertiam amittere e manibus. Maiora sunt periculis praemia: dives eadem et imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco quam ad praedam. Digni estis, qui opes, quas illud mare litoribus invehit, referatis in patriam, digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omissum relinquatis. Per vos gloriamque vestram, qua humanum fastigium exceditis, perque et mea in vos et in me vestra merita, quibus invicti contendimus, oro quaesoque, ne humanarum rerum terminos adeuntem, alumnum commilitonemque vestrum, ne dicam regem, deseratis. Cetera vobis imperavi; hoc unum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil unquam vobis praecepi, quin primus me periculis obtulerim, qui saepe aciem clipeo meo texi: ne infregeritis in manibus meis

Digitized by Google

palmam, qua Herculem Liberumque Patrem, si invidia abfuerit,
30 aequabo. Date hoc precibus meis et tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor, alacritatis vestrae index? ubi ille meorum Macedŏnum vultus? Non agnosco vos, milites, nec agnosci videor a vobis. Surdas iamdudum aures pulso: aversos animos et infractos excitare conor.

31 Quumque illi in terram demissis capitibus tacere perseverarent, Nescio quid, inquit, imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis. In solitudine mihi videor esse. Nemo
32 respondet, nemo saltem negat. Quos alloquor? Quid autem postulo? Vestram gloriam et magnitudinem vindicamus. *Ubi* sunt illi, quorum certamen paullo ante vidi contendentium, qui potissimum vulnerati regis corpus exciperent? Desertus, desti-
33 tutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo. Obiicite me fluminibus et beluis et illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam, qui desertum a vobis sequantur: Scythae Bactrianique erunt mecum, hostes paullo ante, nunc milites
34 nostri. Mori praestat quam precario imperatorem esse. Ite reduces domos, ite deserto rege ovantes. Ego hic a vobis desperatae victoriae aut honestae morti locum inveniam.

1 Cap. III. Ne sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Exspectabant, ut duces principesque ad regem perferrent, vulneribus et continuo labore militiae fatigatos non detrectare mu-
2 nia, sed sustinere non posse. Ceterum illi metu attoniti in terram ora defixerant. Ergo primo fremitus sua sponte, deinde gemitus quoque oritur; paullatimque liberius dolor erigi coepit, manantibus lacrimis, adeo ut rex irâ in misericordiam versâ ne ipse quidem, quamquam cuperet, temperare oculis potuerit.
3 Tandem universa concione effusius flente Coenus ausus est, cunctantibus ceteris, propius tribunal accedere, significans se
4 loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem galeam capiti (ita enim regem alloqui mos est), hortari coeperunt, ut caussam exercitus ageret.

5 Tum Coenus, Dii prohibeant, inquit, a nobis impias mentes; et profecto prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper, ire quo iusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseveras, inermes quoque et nudi et exsangues, utcunque tibi cordi est, sequimur vel ante-
6 cedimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces, verum necessitate ultima expressas, praebe, quaeso, propitias

Digitized by Google

aures imperium atque auspicium tuum constantissime sequutis
et quocunque pergis sequuturis. Vicisti, rex, magnitudine rerum 7
non hostes modo, sed etiam milites. Quidquid mortalitas capere
poterat, implevimus. Emensis maria terrasque melius nobis,
quam incolis, omnia nota sunt. Paene in ultimo mundi fine con-
sistimus. In alium orbem paras ire et Indiam quaeris Indis quo- 8
que ignotam; inter feras serpentesque degentes eruere ex late-
bris et cubilibus suis expetis, ut plura, quam sol videt, victoriâ
lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo, sed altior nostro. 9
Virtus enim tua semper in incremento erit, nostra vis iam in fine
est. Intuere corpora exsanguia, tot perfossa vulneribus, tot ci- 10
catricibus putria. Iam tela hebetia sunt, iam arma deficiunt.
Vestem Persicam induimus, quia domestica subvehi non potest.
In externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica est? 11
quis equum habet? Iube quaeri, quam multos servi ipsorum per-
sequuti sint, quid cuique supersit ex praeda. Omnium victores
omnium inopes sumus. Nec luxuriâ laboramus, sed bello instru-
menta belli consumpsimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum 12
nudum obiicies beluis? Quarum ut multitudinem augeant de in-
dustria barbari, magnum tamen esse numerum etiam ex men-
dacio intelligo. Quodsi adhuc penetrare in Indiam certum est, 13
regio a meridie minus vasta est; qua subacta licebit decurrere
in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit esse natura.
Cur circuitu petis gloriam, quae ad manum posita est? Hic quo- 14
que occurrit oceanus. Nisi mavis errare, pervenimus, quo tua
fortuna ducit. Haec tecum quam sine te cum his loqui malui, 15
non ut inirem circumstantis exercitus gratiam, sed ut vocem lo-
quentium potius quam gemitum murmurantium audires.

Ut finem orationi Coenus imposuit, clamor undique cum plo- 16
ratu oritur regem, patrem, dominum confusis appellantium vo-
cibus. Iamque et alii duces, praecipueque seniores, quis ob aeta- 17
tem et excusatio honestior erat et auctoritas maior, eadem pre-
cabantur. Ille nec castigare obstinatos nec mitigare poterat ira- 18
tos. Itaque inops consilii desiluit e tribunali claudique regiam
iussit, omnibus praeter assuetos adire prohibitis. Biduum irae 19
datum est: tertio die processit erigique XII aras ex quadrato saxo
monumentum expeditionis suae, munimenta quoque castrorum
iussit extendi cubiliaque amplioris formae quam pro corporum
habitu relinqui, ut speciem omnium augeret, posteritati fallax
miraculum praeparans. Hinc repetens, quae emensus erat, ad 20

Digitized by Google

flumen Acesĭnem locat castra. Ibi forte Coenus morbo exstinctus est. Cuius morte ingemuit quidem rex, adiecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tanquam solus
21 Macedoniam visurus esset. Iam in aqua classis, quam aedificari iusserat, stabat. Inter haec Memnon ex Thracia in supplementum equitum v milia, praeter eos ab Harpălo peditum septem milia adduxerat, armaque xxv milia auro et argento caelata per-
22 tulerat, quĭs distributis vetera cremari iussit. Mille navigiis aditurus oceanum discordes et vetera odia retractantes Porum et Taxĭlen, Indiae reges, firmatae per affinitatem gratiae reliquit in suis regnis, summo in aedificanda classe amborum studio usus.
23 Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicaeam appellavit, alterum Bucephălam, equi, quem amiserat, memoriae ac no-
24 mini dedicans urbem. Elephantis deinde et impedimentis terrâ sequi iussis secundo amne defluxit, quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiae possent.

1 Cap. IV. Perventum erat in regionem, in qua Hydaspes am-
2 nis Acesĭni committitur. Hinc decurrit in fines Siborum. Hi de exercitu Herculis maiores suos esse memorant: aegros relictos
3 esse, cepisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clavae tela erant; multaque, etiam quum Graeci mores
4 exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Hinc exscensione facta CC et L stadia processit depopulatusque regionem oppi-
5 dum, caput eius, coronâ cepit. Quadraginta peditum milia gens in ripa fluminum opposuerat, quae amne superato in fugam compulit inclusosque moenibus expugnat. Puberes interfecti
6 sunt, ceteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus magnaque vi defendentium pulsus multos Macedŏnum amisit. Sed quum in obsidione perseverasset, oppidani desperata salute ignem subiecere tectis, se quoque ac liberos coniugesque incen-
7 dio cremant. Quod quum ipsi augerent, hostes exstinguerent, nova forma pugnae erat. Delebant incolae urbem, hostes defendebant: adeo etiam naturae iura bellum in contrarium mutat.
8 Arx erat oppidi iactata, in qua praesidium dereliquit; ipse navigio circumvectus est arcem. Quippe III flumina totâ Indiâ praeter Gangem maxima munimento arcis applicant undas. A septen-
9 trione Indus alluit, a meridie Acesĭnes Hydaspi confunditur. Ceterum amnium coetus maritimis similes fluctus movet, multoque ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter,

Digitized by Google

qua meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque quum crebri fluctus se inveherent et navium hinc proras hinc latera pulsarent, subducere nautae vela coeperunt. Sed ministeria eorum hinc metu hinc praerapida celeritate fluminum occupantur. In oculis [omnium] duo maiora navigia submersa sunt; leviora, quum et ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse rex in rapidissimos vertices incidit, quibus intorta navis obliqua et gubernaculi impatiens agebatur. Iam vestem detraxerat corpori, proiecturus semet in flumen, amicique, ut exciperent eum, haud procul nabant, apparebatque anceps periculum tam nataturi quam navigare perseverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana esse poterat, admota est, ut fluctus, qui se invehebant, everberarentur. Findi crederes undas et retro gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta non tamen ripae applicatur, sed in proximum vadum illiditur. Cum amni bellum fuisse crederes. Ergo aris pro numero fluminum positis sacrificioque facto xxx stadia processit.

Inde ventum est in regionem Oxydracarum Mallorumque, quos alias bellare inter se solitos tunc periculi societas iunxerat. Nonaginta milia iuniorum peditum in armis erant, praeter hos equitum x milia nongentaeque quadrigae. At Macedŏnes, qui omni discrimine iam defunctos se esse crediderant, posteaquam integrum bellum cum ferocissimis Indiae gentibus superesse cognoverunt, improviso metu territi rursus seditiosis vocibus regem increpare coeperunt. Gangem amnem, et quae ultra essent, coactum transmittere, non tamen finisse, sed mutasse bellum. Indomitis gentibus se obiectos, ut sanguine suo aperirent ei oceanum. Trahi extra sidera et solem, cogique adire, quae mortalium oculis natura subduxerit. Novis identidem armis novos hostes exsistere. Quos ut omnes fundant fugentque, quod praemium ipsos manere? caliginem ac tenebras et perpetuam noctem profundo incubantem mari, repletum immanium belŭarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non sua, sed militum sollicitudine anxius, concione advocata docet, imbelles esse, quos metuant. Nihil deinde praeter has gentes obstare, quo minus terrarum spatia emensi ad finem simul mundi laborumque perveniant. Cessisse illis metuentibus Gangen et multitudinem nationum, quae ultra amnem essent: declinasse iter eo, ubi par gloria, minus periculum esset. Iam prospicere se oceanum, iam perflare ad ipsos?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

auram maris: ne inviderent sibi laudem, quam peteret. Herculis et Liberi Patris terminos transituros illos, regi suo parvo impendio immortalitatem famae daturos. Paterentur se ex India redire, non fugere.

22 Omnis multitudo, et maxime militaris, mobili impetu fertur.
23 Ita seditionis non remedia quam principia maiora sunt. Non alias tam alacer clamor ab exercitu est redditus iubentium, duceret diis secundis, aequaretque gloriâ, quos aemularetur. Lae-
24 tus his acclamationibus ad hostes protinus castra movet. Validissimae Indorum gentes erant et bellum impigre parabant; ducemque ex natione Oxydracarum spectatae virtutis elegerant, qui sub radicibus montis castra posuit, lateque ignes, ut speciem multitudinis augeret, ostendit, clamore quoque ac sui moris ululatu identidem acquiescentes Macedŏnas frustra terrere conatus.
25 Iam lux appetebat, quum rex fiduciae ac spei plenus alacres milites arma capere et exire in aciem iubet. Sed, haud traditur, metune an oborta seditione inter ipsos, subito profugerunt barbari; certe avios montes et impeditos occupaverunt: quorum agmen rex frustra persequutus impedimenta cepit.

26 Perventum deinde est ad oppidum Oxydracarum, in quod plerique confugerant, haud maiore fiducia moenium quam ar-
27 morum. Iam admovebat rex, quum vates monere eum coepit, ne committeret aut certe differret obsidionem: vitae eius peri-
28 culum ostendi. Rex Demophontem (is namque vates erat) intuens, Si quis, inquit, te arti tuae intentum et exta spectantem sic interpellet, non dubitem, quin incommodus ac molestus vi-
29 deri tibi possit. Et quum ille ita prorsus futurum respondisset, Censesne, inquit, tantas res non pecudum fibras ante oculos habenti ullum esse maius impedimentum, quam vatem supersti-
30 tione captum? Nec diutius, quam respondit, moratus admoveri iubet scalas, cunctantibusque ceteris evadit in murum. Angusta muri corona erat: non pinnae, sicut alibi, fastigium eius dis-
31 tinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum sepserat. Itaque rex haerebat magis quam stabat in margine, clipeo undique incidentia tela propulsans; nam ubique eminus ex turribus pete-
32 batur. Nec subire milites poterant, quia superne vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe
33 cernebant, cunctatione sua dedi hostibus regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam dum pro se quisque certat evadere, oneravere scalas; quis non sufficientibus devoluti unicam spem

Digitized by Google

regis fefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, velut in solitudine destitutus.

Cap. V. Iamque laevam, qua clipeum ad ictus circumferebat, lassaverat, clamantibus amicis, ut ad ipsos desiliret, stabantque excepturi, quum ille rem ausus est incredibilem atque inauditam multoque magis ad famam temeritatis quam gloriae insignem. Namque in urbem hostium plenam praecipiti saltu semet ipse immisit, quum vix sperare posset, dimicantem certe et non inultum esse moriturum: quippe antequam assurgeret, opprimi poterat et capi vivus. Sed forte ita libraverat corpus, ut se pedibus exciperet. Itaque stans init pugnam, et ne circumiri posset, fortuna providerat. Vetusta arbor haud procul muro ramos multa fronde vestitos velut de industria regem protegentes obiecerat: huius spatioso stipiti corpus, ne circumiri posset, applicuit, clipeo tela, quae ex adverso ingerebantur, excipiens. Nam quum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere; missilia ramis plura quam clipeo incidebant. Pugnabat pro rege primum celebrati nominis fama, deinde desperatio, magnum ad honeste moriendum incitamentum. Sed quum subinde hostis affluerent, iam ingentem vim telorum exceperat clipeo, iam galeam saxa perfregerant, iam continuo labore gravia genua succiderant. Itaque contemptim et incaute, qui proximi steterant, incurrerunt: e quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipsum exanimes procumberent. Nec cuiquam deinde propius incessendi eum animus fuit: procul iacula sagittasque mittebant.

Ille ad omnes ictus expositus aegre iam exceptum poplitibus corpus tuebatur, donec Indus duorum cubitorum sagittam (namque Indis, ut antea diximus, huius magnitudinis sagittae erant) ita excussit, ut per thoracem paullum super latus dextrum infigeret. Quo vulnere afflictus, magna vi sanguinis emicante, remisit arma moribundo similis, adeoque resolutus, ut ne ad vellendum quidem telum sufficeret dextra. Itaque ad exspoliandum corpus, qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut iniicere corpori suo manus sensit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus linquentem revocavit animum et nudum hostis latus subiecto mucrone hausit. Iacebant circa regem tria corpora, procul stupentibus ceteris. Ille ut, antequam ultimus spiritus deficeret, dimicans iam exstingueretur, clipeo se allevare conatus est, et postquam ad connitendum nihil supererat virium, dextrâ impendentes ramos complexus tentabat assurgere. Sed

Digitized by Google

ne sic quidem potens corporis rursus in genua procumbit, manu provocans hostes, si quis congredi auderet.

14 Tandem Peucestes per aliam oppidi partem deturbatis pro-
15 pugnatoribus muri vestigia persequens regi supervenit. Quo conspecto Alexander iam non vitae suae, sed mortis solatium supervenisse ratus clipeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timaeus, et paullo post Leonnātus, huic Aristŏnus supervenit.
16 Indi quoque, quum intra moenia regem esse comperissent, omissis ceteris illuc concurrerunt urgebantque protegentes. Ex quibus Timaeus multis adverso corpore vulneribus acceptis egregiâ-
17 que editâ pugnâ cecidit: Peucestes quoque tribus iaculis confossus non se tamen scuto, sed regem tuebatur; Leonnātus, dum avide ruentes barbaros summovet, cervice graviter icta semiani-
18 mis procubuit ante regis pedes. Iam et Peucestes vulneribus fatigatus summiserat clipeum: in Aristŏno spes ultima haerebat. Hic quoque graviter saucius tantam vim hostium ultra sustinere
19 non poterat. Inter haec ad Macedŏnas regem cecidisse fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis immemores dolabris perfregere murum, et qua moliti erant aditum, irrupere in urbem Indosque plures fugientes quam
20 congredi ausos ceciderunt. Non senibus, non feminis, non infantibus parcitur; quisquis occurrerat, ab illo vulneratum regem esse credebant. Tandemque internecione hostium iustae irae
21 parentatum est. Ptolemaeum, qui postea regnavit, huic pugnae affuisse auctor est Clitarchus et Timagĕnes. Sed ipse, scilicet gloriae suae non refragatus, affuisse, missum in expeditionem, memoriae tradidit. Tanta componentium vetusta rerum monumenta vel securitas, vel par huic vitium, credulitas fuit.

22 Rege in tabernaculum relato medici lignum sagittae corpori
23 infixum, ita ne spiculum moveretur, abscidunt. Corpore deinde nudato animadvertunt hamos inesse telo, nec aliter id sine pernicie corporis extrahi posse, quam ut secando vulnus augerent.
24 Ceterum ne secantes profluvium sanguinis occuparet, verebantur: quippe ingens telum adactum erat et penetrasse in viscera
25 videbatur. Critobūlus, inter medicos artis eximiae, sed in tanto periculo territus, manus admovere metuebat, ne in ipsius caput
26 parum prosperae curationis recideret eventus. Lacrimantem eum ac metuentem et sollicitudine propemodum exsanguem rex conspexerat. Quid, inquit, quodve tempus exspectas, et non quamprimum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times, ne

Digitized by Google

reus sis, quum insanabile vulnus acceperim? At Critobūlus tan- 27
dem vel finito vel dissimulato metu hortari eum coepit, ut se
continendum praeberet, dum spiculum evelleret: etiam levem
corporis motum noxium fore. Rex quum affirmasset, nihil opus 28
esse his, qui semet continerent, sicut praeceptum erat, sine motu
praebuit corpus. Igitur patefacto latius vulnere et spiculo evulso
ingens vis sanguinis manare coepit linquique animo rex et caligine
oculis offusa veluti moribundus extendi. Quumque profluvium 29
medicamentis frustra inhiberent, clamor simul atque ploratus
amicorum oritur, regem exspirasse credentium. Tandem consti-
tit sanguis, paullatimque animum recepit et circumstantes coepit
agnoscere. Toto eo die ac nocte, quae sequuta est, armatus 30
exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere.
Nec prius recesserunt, quam compertum est, somno paullisper
acquiescere. Hinc certiorem spem salutis eius in castra rettu-
lerunt.

Cap. VI. Rex septem diebus curato vulnere, necdum ob- 1
ducta cicatrice, quum audisset, convaluisse apud barbaros fa-
mam mortis suae, duobus navigiis iunctis statui in medium un-
dique conspicuum tabernaculum iussit, ex quo se ostenderet
perisse credentibus. Conspectusque ab incolis spem hostium
falso nuncio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, 2
aliquantum intervalli a cetera classe praecipiens, ne quies corpori
invalido adhuc necessaria pulsu remorum impediretur. Quarto 3
postquam navigare coeperat die pervenit in regionem desertam
quidem ab incolis, sed frumento et pecoribus abundantem. Pla-
cuit is locus et ad suam et ad militum requiem. Mos erat prin- 4
cipibus amicorum et custodibus corporis excubare ante praeto-
rium, quoties adversa regi valetudo incidisset. Hoc tum quoque
more servato universi cubiculum eius intrant. Ille sollicitus, ne 5
quid novi afferrent, quia simul venerant, percontatur, num
hostium recens nunciaretur adventus.

At Cratĕrus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perfer- 6
ret ad eum, Credisne, inquit, adventu magis hostium, ut iam in
vallo consisterent, sollicitos esse, quam cura salutis tuae, ut nunc
est, tibi vilis? Quantalibet vis omnium gentium conspiret in nos, 7
impleat armis virisque totum orbem, classibus maria consternat,
inusitatas beluas inducat: tu nos praestabis invictos. Sed quis 8
deorum hoc Macedoniae columen ac sidus diuturnum fore polli-
ceri potest, quum tam avide manifestis periculis offeras corpus,

Digitized by Google

9 oblitus tot civium animas trahere te in casum? Quis enim tibi superstes aut optat esse aut potest? Eo pervenimus, auspicium atque imperium sequuti tuum, unde nisi te reduce nulli ad pena-
10 tes suos iter est. Quodsi adhuc de Persidis regno cum Darēo dimicares, etsi nemo vellet, tamen ne admirari quidem posset, tam promptae esse te ad omne discrimen audaciae. Nam ubi paria sunt periculum ac praemium, et secundis rebus amplior
11 fructus est et adversis solatium maius. Tuo vero capite ignobilem vicum emi, quis ferat, non tuorum modo militum, sed ullius
12 gentis barbarae civis, qui tuam magnitudinem novit? Horret animus cogitatione rei, quam paullo ante vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis spolia inertissimas manus fuisse infecturas, nisi te interceptum misericors in nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus
13 persequi. Universos licet milites ignominiā notes, nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, praestare non potuit. Patere
14 nos, quaeso, alio modo esse viles tibi. Quocunque iusseris, ibimus. Obscura pericula et ignobiles pugnas nobis deposcimus: temet ipsum ad ea serva, quae magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus, nec quidquam indignius est, quam consumi eam, ubi non possit ostendi.

15 Eadem fere Ptolemaeus, et similia his ceteri. Iamque confusis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exsatiatae laudi
16 modum faceret, ac saluti suae, id est publicae, parceret. Grata erat regi pietas amicorum. Itaque singulos familiarius amplexus
17 considere iubet. Altiusque sermone repetito, Vobis quidem, inquit, o fidissimi piissimique civium atque amicorum, grates ago habeoque, non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestrae praeponitis, sed quod a primordiis belli nullum erga me benevolentiae pignus atque indicium omisistis, adeo ut confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam caram, quam
18 esse coepit, ut vobis diu frui possim. Ceterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, et mea, qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum, percipere cupitis: ego me metior non aetatis spatio, sed gloriae.
19 Licuit paternis opibus contento intra Macedoniae terminos per otium corporis exspectare obscuram et ignobilem senectutem: quamquam ne pigri quidem sibi fata disponunt, sed unicum bonum diuturnam vitam existimantes saepe acerba mors occupat:

Digitized by Google

verum ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si mu-
nera fortunae bene computo, diu vixi. Orsus a Macedonia impe- 20
rium Graeciae teneo; Thraciam et Illyrios subegi; Triballis Me-
disque imperito; Asiam, qua Hellesponto, qua rubro mari subluitur, possideo: iamque haud procul absum a fine mundi, quem egressus aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex 21
Asia in Europae terminos momento unius horae transivi. Victor utriusque regionis post nonum regni mei, post vigesimum atque octavum aetatis annum videorne vobis in excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego vero non deero, et ubicunque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo 22
nobilitatem ignobilibus locis, aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe summoverat. In his operibus exstingui mihi, si fors ita feret, pulchrum est: ea stirpe sum genitus, ut multam prius quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate 23
nos pervenisse in terras, quibus feminae ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis condidit! quas gentes redegit in potestatem! quanta opera molita est! Nondum feminam aequavimus gloriâ, et iam nos laudis satietas cepit? Dii faveant, maiora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quae nondum 24
attigimus, si nihil parvum duxerimus, in quo magnae gloriae locus est. Vos modo me ab intestina fraude et domesticorum insidiis praestate securum: belli Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior quam in theatro fuit; hostium 25
manus saepe vitavit, suorum effugere non valuit. Aliorum quoque regum exitus si reputaveritis, plures a suis quam ab hoste interemptos numerabitis. Ceterum quoniam olim rei agitatae in 26
animo meo nunc promendae occasio oblata est, mihi maximus laborum atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocunque excesserit vitâ. Si licuerit, ipse praestabo hoc: si me praeceperit fatum, vos mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit: ceterum per complures dies ibi stativa habuit.

Cap. VII. Haec dum in India geruntur, Graeci milites nuper 1
in colonias a rege deducti circa Bactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii. Quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erant, arma 2
spectare coeperunt, et Bactriana arce, quae casu negligentius asservata erat, occupata barbaros quoque in societatem defectionis impulerant. Athenodōrus erat princeps eorum, qui regis 3

Digitized by Google

quoque nomen assumpserat, non tam imperii cupidine quam in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur. 4 Huic Bicon quidam nationis eiusdem, sed ob aemulationem infestus, comparavit insidias invitatumque ad epulas per Boxum 5 quendam Macerianum in convivio occidit. Postero die concione advocata Bicon ultro insidiatum sibi Athenodōrum plerisque persuaserat. Sed aliis suspecta erat fraus Bicōnis, et paullatim 6 in plures coepit manare suspicio. Itaque Graeci milites arma capiunt, occisuri Bicōnem, si daretur occasio. Ceterum princi- 7 pes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Praeter spem suam Bicon praesenti periculo ereptus paullo post insidiatus auctoribus salutis suae est, cuius dolo cognito et ipsum comprehende- 8 runt et Boxum. Ceterum Boxum protinus placuit interfici, Bicōnem etiam per cruciatum necari. Iamque corpori tormenta admovebantur, quum Graeci milites, incertum ob quam caussam, 9 lymphatis similes ad arma discurrunt. Quorum fremitu exaudito, qui torquere Bicōnem iussi erant, omisere, veriti, ne id facere 10 tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Graecos, et miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos repente mutavit, dimittique eum iusserunt. 11 Hoc modo poenâ bis liberatus cum ceteris, qui colonias a rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Haec circa Bactra et Scytharum terminos gesta.

12 Interim regem duarum gentium, de quibus ante dictum est, centum legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu; lineae vestes intextae auro pur- 13 purâque distinctae. Ei se dedere ipsos, urbes agrosque, referebant; per tot aetates inviolatam libertatem illius primum fidei ditionique permissuros: deos sibi deditionis auctores, non me- 14 tum, quippe intactis viribus iugum excipere. Rex consilio habito deditos in fidem accepit, stipendio, quod Arachosiis utraque natio pensitabat, imposito. Praeterea II milia et D equites impe- 15 rat, et omnia obedienter a barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas legatis gentium regulisque exornari convivium iussit. Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant; lectis circumdederat aulaea purpurâ auroque fulgentia; quidquid aut apud Persas vetere luxu aut apud Macedōnas nova immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis vitiis in illo convivio ostendens.

Intererat epulis Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis et ob

Digitized by Google

eximiam virtutem virium regi pernotus et gratus. Invidi malignique increpabant per seria et ludum, saginati corporis sequi inutilem beluam: quum ipsi proelium inirent, oleo madentem praeparare ventrem epulis. Eadem igitur in convivio Horrātas 17
Macĕdo iam temulentus exprobrare ei coepit et postulare, ut, si vir esset, postero die secum ferro decerneret: regem tandem vel de sua temeritate vel de illius ignavia iudicaturum. Et a Dioxippo, 18
contemptim militarem eludente ferociam, accepta conditio est. Ac postero die rex, quum etiam acrius certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exsequi passus est. Ingens 19
hīc militum, inter quos erant Graeci, qui Dioxippo studebant, convenerat multitudo. Macĕdo iusta arma sumpserat, aereum clipeum, hastam, quam sarissam vocant, laevâ tenens, dextrâ lanceam, gladioque cinctus, velut cum pluribus simul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens et coronatus laevâ puniceum amicu- 20
ium, dextrâ validum nodosumque stipitem praeferebat. Ea ipsa res omnium animos exspectatione suspenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur.

Igitur Macĕdo, haud dubius eminus interfici posse, lanceam 21
emisit, quam Dioxippus quum exigua corporis declinatione vitasset, antequam ille hastam transferret in dextram, assiluit et stipite mediam eam fregit. Amisso utrōque telo Macĕdo gladium 22
coeperat stringere. Quem occupatum complexu, pedibus repente subductis, Dioxippus arietavit in terram ereptoque gladio pedem super cervicem iacentis imposuit, stipitem intentans, elisurusque eo victum, ni prohibitus esset a rege. Tristis specta- 23
culi eventus non Macedonibus modo, sed etiam Alexandro fuit, maxime quia barbari affuerant: quippe celebratam Macedŏnum fortitudinem ad ludibrium recidisse verebatur. Hinc ad crimi- 24
nationem invidorum adapertae sunt aures regis. Et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur, ministrique, quasi amisissent, quod amoverant, regem adeunt. Saepe minus est constantiae in rubore quam in culpa. Con- 25
iectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, Dioxippus ferre non potuit, et quum excessisset convivio, literis conscriptis, quae regi redderentur, ferro se interemit. Graviter mortem eius tulit 26
rex, existimans indignationis esse, non poenitentiae testem utique postquam falso insimulatum eum, nimium invidorum gaudium ostendit.

Cap. VIII. Indorum legati dimissi domos paucis post diebus 1

Digitized by Google

cum donis revertuntur. Trecenti erant equi, mille triginta currus, quos quadriiugi equi ducebant, lineae vestis aliquantum,
2 mille scuta Indica, et ferri candidi talenta centum, leonesque rarae magnitudinis et tigres, utrumque animal ad mansuetudinem domitum, lacertarum quoque ingentium pelles et dorsa
3 testudinum. Cratĕro deinde imperat rex, haud procul amne, per quem erat ipse navigaturus, copias duceret: eos autem, qui comitari eum solebant, imponit in naves et in fines Mallorum
4 secundo amne devehitur. Inde Sabarcas adiit, validam Indiae gentem, quae populi, non regum imperio regebatur. Sexaginta milia peditum habebant, equitum sex milia: has copias currus quingenti sequebantur. Tres duces spectatos virtute bellica ele-
5 gerant. At qui in agris erant proximi flumini (frequentes autem vicos maximē in ripa habebant), ut videre totum amnem, qua prospici poterat, navigiis constratum et tot milium arma fulgentia, territi nova facie deorum exercitum et alium Liberum pa-
6 trem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulsus variaeque nautarum voces
7 hortantium pavidas aures impleverant. Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt, furere clamitantes et cum diis proelium inituros: navigia non posse numerari, quae invictos viros veherent. Tantumque in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent gentem dedituros.

8 His in fidem acceptis ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quam ceteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandrīam appellari iusserat, fines eo-
9 rum, qui Musicāni appellantur, intravit. Hic de Teriolte satrape, quem Parapamisădis praefecerat, iisdem arguentibus cognovit; multaque avare ac superbe fecisse convictum interfici iussit.
10 Oxyartes, praetor Bactrianorum, non absolutus modo, sed etiam iure amoris amplioris imperii donatus est finibus. Musicānis deinde in ditionem redactis urbi eorum praesidium imposuit.
11 Inde Praestos, et ipsam Indiae gentem, perventum est. Porticānus rex erat, qui se munitae urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die, quam coeperat ob-
12 sidere, expugnavit. Et Porticānus, quum in arcem confugisset, legatos de conditione deditionis misit ad regem: sed antequam adirent eum, duae turres cum ingenti fragore procciderant, per quarum ruinas Macedŏnes evasere in arcem, qua capta Porticānus cum paucis repugnans occiditur.

Digitized by Google

Diruta igitur arce et omnibus captivis venundatis Sambi re- 13
gis fines ingressus est, multisque oppidis in fidem acceptis vali-
dissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri 14
visum est, rudibus militarium operum, quippe in media ferme
urbe armati e terra existebant, nullo suffossi specus ante vestigio
facto. Octoginta milia Indorum in ea regione caesa, Clitarchus 15
est auctor, multosque captivos sub corona venisse. Rursus Mu- 16
sicani defecerunt, ad quos opprimendos missus est Pithon, qui
captum principem gentis eundemque defectionis auctorem ad-
duxit ad regem. Quo Alexander in crucem sublato rursus am-
nem, in quo classem exspectare se iusserat, repetit. Quarto 17
deinde die secundo amne pervenit ad oppidum, quod in regnum
erat Sambi. Nuper se ille dediderat, sed oppidani detrectabant
imperium et clauserant portas. Quorum paucitate contempta 18
rex quingentos Agrianos moenia subire iussit et sensim rece-
dentes elicere extra muros hostem, sequuturum profecto, si fu-
gere eos crederet. Agriani, sicut imperatum erat, lacessito hoste 19
subito terga vertunt, quos barbari effuse sequentes in alios, inter
quos ipse rex erat, incidunt. Renovato ergo proelio ex tribus
milibus barbarorum sexcenti caesi sunt, mille capti, ceteri moe-
nibus urbis inclusi.

Sed non ut prima specie laeta victoria, ita eventu quoque 20
fuit: quippe barbari veneno tinxerant gladios. Itaque saucii
subinde exspirabant, nec caussa tam strenuae mortis excogitari
poterat a medicis, quum etiam leves plagae insanabiles essent.
Barbari autem speraverant, incautum et temerarium regem ex- 21
cipi posse. Et forte inter promptissimos dimicans intactus eva-
serat. Praecipue Ptolemaeus, laevo humero leviter quidem sau- 22
cius, sed maiore periculo quam vulnere affectus, regis sollicitu-
dinem in se converterat. Sanguine coniunctus erat, et quidam
Philippo genitum esse credebant, certe pellice eius ortum consta-
bat. Idem corporis custos promptissimusque bellator et pacis 23
artibus quam militiae maior et clarior, modico civilique cultu,
liberalis in primis adituque facili, nihil ex fastu regio assumpse-
rat. Ob haec regi an popularibus carior esset, dubitari poterat: 24
tum certe primum expertus suorum animos, adeo ut fortunam,
in quam postea ascendit, in illo periculo Macedŏnes ominati esse
videantur. Quippe non levior illis Ptolemaei fuit cura quam re- 25
gis: qui et proelio et sollicitudine fatigatus quum Ptolemaeo as-
sideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, iussit inferri. In quem 26

Digitized by Google

ut se recepit, protinus altior insequutus est somnus. Ex quo excitatus per quietem vidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset.
27 Colorem quoque herbae referebat, agniturum, si quis repperisset, affirmans. Inventam deinde, quippe a multis simul erat requisita, vulneri imposuit, protinusque dolore finito intra breve
28 spatium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, se ipsos urbemque dediderunt.

Hinc in proximam gentem Pataliam perventum est. Rex erat
29 Moeris, qui urbe deserta in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur agrosque populatur. Magnae inde praedae actae sunt pecorum armentorumque, magna vis reperta frumenti.
30 Ducibus deinde sumptis amnis peritis defluxit ad insulam medio ferme alveo enatam.

1 Cap. IX. Ibi diutius subsistere coactus, quia duces socordius asservati profugerant, misit, qui conquirerent alios, nec repertis, pervicax cupido visendi oceanum adeundique terminos mundi [coëgit] sine regionis peritis flumini ignoto caput suum
2 totque fortissimorum virorum salutem permittere. Navigabant ergo omnium per quae ferebantur ignari. Quantum inde abesset mare, quae gentes colerent, quam placidum amnis os, quam patiens longarum navium esset, anceps et caeca aestimatio augura-
3 batur. Unum erat temeritatis solatium perpetua felicitas. Iam cccc stadia processerant, quum gubernatores, agnoscere ipsos auram maris et haud procul videri sibi oceanum abesse, indicant
4 regi. Laetus ille hortari nauticos coepit, incumberent remis: adesse finem laboris omnibus votis expetitum; iam nihil gloriae deesse, nihil obstare virtuti; sine ullo Martis discrimine, sine sanguine orbem terrae ab illis capi; ne naturam quidem longius posse procedere; brevi incognita nisi immortalibus esse visuros.
5 Paucos tamen navigio emisit in ripam, qui agrestes vagos exciperent, e quibus certiora nosci posse sperabat. Illi scrutati
6 omnia tuguria tandem latentes repperere. Qui interrogati, quam procul abesset mare, responderunt, nullum ipsos mare ne famâ quidem accepisse: ceterum tertio die perveniri posse ad aquam amaram, quae corrumperet dulcem. Intellectum est, mare desti-
7 nari ab ignaris naturae eius. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, et proximo quoque die, quo propius spes admovebatur, crescebat ardor animorum. Tertio iam die mixtum flumini subi- mare, leni adhuc aestu confundente dispares undas. Tum

Digitized by Google

aliam insulam medio amni sitam evecti paullo lentius, quia cursus aestu reverberabatur, applicant classem et ad commeatus petendos discurrunt, securi casus eius, qui supervenit ignaris.

Tertia ferme hora erat, quum stata vice oceanus exaestuans 9
invehi coepit et retro flumen urgere. Quod primo coërcitum, deinde vehementius pulsum, maiore impetu adversum agebatur, quam torrentia praecipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti 10
natura erat, monstraque et irae deûm indicia cernere videbantur. Identidem intumescere mare et in campos paullo ante siccos descendere superfusum. Iamque levatis navigiis et tota 11
classe dispersa, qui expositi erant, undique et naves trepidi et improviso malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quo- 12
que tarda est. Hi contis navigia appellebant, hi dum remos aptari prohibebant, consederant. Quidam enavigare properantes, sed 13
non exspectatis, qui simul esse debebant, clauda et inhabilia navigia languide moliebantur: aliae navium inconsulte ruentes non receperant, pariterque et multitudo et paucitas festinantes morabatur. Clamor hinc exspectare, hinc ire iubentium, dissonaeque 14
voces nusquam idem ac unum tendentium non oculorum modo usum, sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus qui- 15
dem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox a tumultuantibus poterat, nec imperium a territis incompositisque servari. Ergo collidi inter se naves abstergerique invicem remi et alii 16
aliorum navigia urgere coeperunt. Crederes non unius exercitus classem vehi, sed duorum navale inisse certamen. Incutiebantur 17
puppibus prorae; premebantur a sequentibus, qui antecedentes turbaverant; iurgantium ira perveniebat etiam ad manus.

Iamque aestus totos circa flumen campos inundaverat, tu- 18
mulis dumtaxat eminentibus, velut insulis parvis, in quos plerique trepidi omissis navigiis enare properant. Dispersa classis 19
partim in praealta aqua stabat, qua subsederant valles, partim in vado haerebat, utcunque inaequale terrae fastigium occupaverant undae, quum subito novus et pristino maior terror incutitur. Reciprocari coepit mare, magno tractu aquis in suum fre- 20
tum recurrentibus, reddebatque terras paullo ante profundo salo mersas. Igitur destituta navigia alia praecipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi sarcinis, armis, avulsarum tabularum remorumque fragmentis. Miles nec egredi 21
in terram nec in nave subsistere audebat, identidem praesentibus graviora, quae sequerentur, exspectans. Vix quae perpetie-

Digitized by Google

bantur, videre ipsos credebant, in sicco naufragia, in amni mare.
22 Nec finis malorum. Quippe aestum paullo post mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem et ultima sibimet ominabantur. Beluae quoque fluctibus destitutae terribiles vagabantur.
23 Iamque nox appetebat et regem quoque desperatio salutis aegritudine affecerat. Non tamen invictum animum curae obruunt, quin tota nocte persideret in speculis equitesque praemitteret ad os amnis, ut, quum mare rursus exaestuare sensis-
24 sent, praecederent. Navigia quoque lacerata refici et eversa fluctibus erigi iubet, paratosque esse et intentos, quum rursus
25 mare terras inundasset. Tota ea nocte inter vigilias adhortationesque consumpta celeriter et equites ingenti cursu refugere, et sequutus est aestus. Qui primo aquis leni tractu subeuntibus coepit levare navigia, mox totis campis inundans etiam impulit
26 classem. Plaususque militum nauticorumque, insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus ripisque resonabat. Unde tantum redisset subito mare, quo pridie refugisset, quaenam esset eiusdem elementi natura modo discors modo imperio
27 temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex quum ex eo, quod acciderat, coniectaret, post solis ortum statum tempus esse, media nocte, ut aestum occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxit. Evectusque os eius quadringenta stadia processit in mare, tandem voti sui compos, praesidibusque et maris et locorum diis sacrificio facto ad classem rediit.

1 Cap. X. Hinc adversum flumen subiit classis, et altero die appulsa est haud procul lacu salso, cuius ignota natura plerosque decepit temere ingressos aquam. Quippe scabies corpora invasit et contagium morbi etiam in alios vulgatum est. Oleum
2 remedio fuit. Leonnāto deinde praemisso, ut puteos foderet, qua terrestri itinere ducturus exercitum videbatur, quippe sicca erat regio, ipse cum copiis substitit, vernum tempus exspectans.
3 Interim et urbes plerasque condidit. Nearcho atque Onesicrito nauticae rei peritis imperavit, ut validissimas navium deducerent in oceanum progressique, quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne vel Euphrāte subire eos posse, quum
4 reverti ad se vellent. Iamque mitigata hieme et navibus, quae
5 inutiles videbantur, crematis terrā ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabītōn, inde totidem diebus in Cedrosiorum regionem perventum est. Liber hic populus concilio habito dedidit se, nec quidquam deditis praeter commeatus imperatum

Digitized by Google

est. Quinto hinc die venit ad flumen: Arăbum incolae appellant. 6
Regio deserta et aquarum inops excipit, quam emensus in Orītas
transit. Ibi maiorem exercitus partem Hephaestiōni tradidit,
levem armaturam cum Ptolemaeo Leonnatoque partitus est. Tria 7
simul agmina populabantur Indos, magnaeque praedae actae
sunt: maritimos Ptolemaeus, ceteros ipse rex et ab alia parte
Leonnātus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, de-
ductique sunt in eam Arachosii.

Hinc pervenit ad maritimos Indos. Desertam vastamque re- 8
gionem late tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii
iure miscentur. Ipsa solitudo naturâ quoque immitia efferavit 9
ingenia: prominent ungues nunquam recisi, comae hirsutae et
intonsae sunt. Tuguria conchis et ceteris purgamentis maris in- 10
struunt. Ferarum pellibus tecti, piscibus sole duratis et maiorum
quoque beluarum, quas fluctus eiicit, carne vescuntur. Con- 11
sumptis igitur alimentis Macedŏnes primo inopiam, deinde ad
ultimum famem sentire coeperunt, radices palmarum, namque
sola ea arbor gignitur, ubique rimantes. Sed quum haec quoque 12
alimenta defecerant, iumenta caedere aggressi ne equis quidem
abstinebant; et quum deessent, quae sarcinas veherent, spolia
de hostibus, propter quae ultima orientis peragraverant, crema- 13
bant incendio. Famem deinde pestilentia sequuta est: quippe
insalubrium ciborum novi succi, ad hoc itineris labor et aegri-
tudo animi vulgaverant morbos, et nec manere sine clade nec
progredi poterant: manentes fames, progressos acrior pesti-
lentia urgebat. Ergo strati erant campi paene pluribus semivīvis 14
quam cadaveribus. Ac ne levius quidem aegri sequi poterant:
quippe agmen raptim agebatur, tantum singulis ad spem salutis
ipsos proficere credentibus, quantum itineris festinando praeci-
perent. Igitur qui defecerant, notos ignotosque, ut allevarentur, 15
orabant. Sed nec iumenta erant, quibus excipi possent, et miles
vix arma portabat, imminentisque et ipsis facies mali ante oculos
erat. Ergo saepius revocati ne respicere quidem suos sustine-
bant, misericordiā in formidinem versā. Illi relicti deos testes 16
sacra communia regisque implorabant opem, quumque frustra
surdas aures fatigarent, in rabiem desperatione versi parem suo
exitum similesque ipsis amicos et contubernales precabantur.

Rex, dolore simul et pudore anxius, quia caussa tantae cladis 17
ipse esset, ad Phrataphernen Parthienorum satrapen misit, qui
iuberet camelis cocta cibaria afferre: alios quoque finitimarum

Digitized by Google

regionum praefectos certiores necessitatis suae fecit. Nec ces-
18 satum est ab his. Itaque fame dumtaxat vindicatus exercitus tan-
19 dem in Cedrosiae fines perducitur. Omnium rerum sola fertilis regio est, in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret. Hic Leonnāti literas accepit, conflixisse ipsum cum octo milibus peditum et quingentis equitibus Oritarum prospero eventu. A Cratĕro quoque nuncius venit, Ozinen et Zariaspem, nobiles Per-
20 sas, defectionem molientes oppressos a se in vinculis esse. Praeposito igitur regioni Sibyrtio (namque Menon, praefectus eius,
21 nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit. Aspastes erat satrapes gentis, suspectus res novare voluisse, dum in India rex esset. Quem occurrentem dissimulatâ irâ comiter alloquutus, dum exploraret quae delata erant, in eodem honore habuit.
22 Quum inde praefecti, sicut imperatum erat, equorum iumentorumque iugalium vim ingentem ex omni, quae sub imperio erat, regione misissent, quibus deerant impedimenta, restituit.
23 Arma quoque ad pristinum refecta sunt cultum: quippe haud procul a Persîde aberant non pacata modo, sed etiam opulenta.
24 Igitur, ut supra dictum est, aemulatus patris Liberi non gloriam solum, quam ex illis gentibus deportaverat, sed etiam famam, sive illud triumphus fuit ab eo primum institutus sive bacchantium
25 lusus, statuit imitari, animo super humanum fastigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus coronisque sterni iubet, liminibus aedium crateras vino repletas et alia eximiae magnitudinis vasa disponi; vehicula deinde constrata, ut plures capere milites possent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis,
26 alia veste pretiosa. Primi ibant amici et cohors regia, variis redimita floribus coronisque; alibi tibicinum cantus, alibi lyrae sonus audiebatur: item in vehiculis pro copia cuiusque adornatis comissabundus exercitus, armis, quae maxime decora erant, circumpendentibus. Ipsum convivasque currus vehebat crateris
27 aureis eiusdemque materiae ingentibus poculis praegravis. Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit, parata praeda, si quid victis saltem adversus comissantes animi fuisset: mille hercule, viri modo et sobrii, septem dierum crapulâ graves
28 in suo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quae rebus formam pretiumque constituit, hic quoque militiae probrum vertit in gloriam. Et praesens aetas et posteritas deinde mirata est, per gentes nondum satis domitas incessisse temulentos, barba-
29 ris, quod temeritas erat, fiduciam esse credentibus. Hunc appa-

Digitized by Google

ratum carnifex sequebatur: quippe satrapes Aspastes, de quo ante dictum est, interfici iussus est. Adeo nec luxuriae quid- 30
quam crudelitas nec crudelitati luxuria obstat.

LIBER X. (VIII.)

ARGUMENTUM.

Cleander et alii praefecti copiarum, quae in Media relictae erant, delictorum veniam impetrant, dum nonnulli minus facinorosi puniuntur. Alexandri consilium de occidentali Europae parte perlustranda; liberalitas erga Abisaris filium, et in Orsinen, nobilissimum satrapen, crudelitas. Cap. 1. Dum turbatum Graeciae statum pacare et ex militibus aere alieno liberatis alios remittere domum, alios retinere cogitat, in castris oritur seditio, quam gravi oratione et regia auctoritate compescit. 2. Seditiosis supplicio affectis totius exercitus dissipat consilia et Persis credit corporis sui custodiam. 3. Oratio Macedonis militis vincti. Coniuratio in Alexandrum, qui veneno exstinguitur. 4. Dicta et gesta eiusdem ante obitum. Quantum a suis fuerit desideratus, praecipue vero a Darei matre, quae dolori succumbens paullo post exstincta est. Alexandri laudes. 5. De successore Alexandri inter principes consultatio et variae sententiae. 6. Aridaeus Philippo genitus suasore et impulsore Meleagro a quibusdam rex salutatur. Unde civilis belli semina. 7. Primarii duces Meleagri artibus occurrunt. Aridaeus autem pacis studiosus tumultum componere et controversiam dirimere conatur. 8. Perdiccas Meleagrum et trecentos fere alios, qui eum sequuti fuerant, dolo opprimit. 9. Alexandri imperium in partes divisum, cuius summa Aridaeo tributa, provinciae autem principibus. Defuncti regis corpus ab amicis curatum et tandem Alexandriam Aegypti translatum est. 10.

Cap. I. Iisdem fere diebus Cleander et Sitalces et cum Aga- 1
thōne Heracon superveniunt, qui Parmenionem iussu regis occiderant, quinque milia peditum cum equitibus mille. Sed et ac- 2
cusatores eos e provincia, cui praefuerant, sequebantur; nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant caedis perquam gratae regi ministerio. Quippe quum omnia profana spoliassent, 3
ne sacris quidem abstinuerant, virginesque et principes feminarum, stupra perpessae, corporum ludibria deflebant. Invisum 4
Macedŏnum nomen avaritia eorum ac libido barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virgi- 5
nem constupratam servo suo pellicem dederat. Plerique amico- 6
rum Alexandri non tam criminum, quae palam obiiciebantur, atrocitatem, quam memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse reis apud regem poterat, intuebantur, laeti re-

Digitized by Google

cidisse iram in irae ministros nec ullam potentiam scelere quae
7 sitam cuiquam esse diuturnam. Rex cognĭtâ caussâ pronuncia-
vit, ab accusatoribus unum et id maximum crimen esse praeter
itum, desperationem salutis suae: nunquam enim talia ausuros
qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti aut credidis-
8 sent reversurum. Igitur hos quidem vinxit, DC autem militum
9 qui saevitiae eorum ministri fuerant, interfici iussit. Eodem di
sumptum est supplicium de iis quoque, quos auctores defectionis
Persarum Cratĕrus adduxerat.

10 Haud multo post Nearchus et Onesicrĭtus, quos longius in
11 oceanum procedere iusserat, superveniunt. Nunciabant autem
quaedam audita, alia comperta: insulam ostio amnis subiectam
auro abundare, inopem equorum esse: singulos eos compererant
ab iis, qui ex continenti traiicere auderent, singulis talentis emi-
12 Plenum esse belluarum mare; aestu secundo eas ferri magnarum
navium corpora aequantes, truci cantu deterritas sequi classem,
cum magno aequoris strepitu, velut demersa navigia, subisse
13 aquas. Cetera incolis crediderant, inter quae rubrum mare no-
a colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythra reg-
14 appellari: esse haud procul a continenti insulam palmis frequen-
tibus consitam et in medio fere nemore columnam eminere
15 Erythrae regis monumentum, literis gentis eius scriptam. Adi-
ciebant, navigia, quae lixas mercatoresque vexissent, famam au-
sequutis gubernatoribus in insulam esse transmissa nec deinde
16 ab his postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus
rursus eos terram legere iubet, donec ad Euphrātis [os] appel-
lerent classem; inde adverso amne Babylōna subituros.

17 Ipse animo infinita complexus statuerat omni ad orientem
maritima regione perdomita ex Syria petere Africam, Carthagini
infensus, inde Numidiae solitudinibus peragratis cursum Gadis
dirigere (ibi namque columnam Hercŭlis esse fama vulgaverat),
18 Hispanias deinde, quas Iberiam Graeci a flumine Ibēro vocabant,
adire, et praetervehi Alpes Italiaeque oram, unde in Epirum
19 brevis cursus est. Igitur Mesopotamiae praetoribus imperavit,
materiâ in Libăno monte caesâ devectâque ad urbem Syriae
Thapsăcum septingentarum carinas navium ponere: septiremes
omnes esse deducique Babyloniam. Cypriorum regibus impera-
20 tum, ut aes stuppamque et vela praeberent. Haec agenti Pori et
Taxĭlis regum literae traduntur, Abisăren morbo, Philippum,
praefectum ipsius, ex vulnere interisse, oppressosque, qui vul-

Digitized by Google

nerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudaemŏnem. Dux 21
erat Thracum. Abisăres regnum filio eius attribuit.

Ventum est deinde Persagăda. Persica est gens, cuius satra- 22
pes Orsīnes erat, nobilitate ac divitiis inter omnes barbaros emi-
nens. Genus ducebat a Cyro, quondam rege Persarum; opes et 23
a maioribus traditas habebat et ipse longa imperii possessione
cumulaverat. Is regi cum omnis generis donis, non ipsi modo 24
ea, sed etiam amicis eius daturus, occurrit. Equorum domiti
greges sequebantur, currusque argento et auro adornati, pretiosa
supellex, et nobiles gemmae, aurea magni ponderis vasa, vestes-
que purpureae et signati argenti talentûm quattuor milia. Cete- 25
rum tanta benignitas barbaro caussa mortis fuit. Nam quum
omnes amicos regis donis super ipsorum vota coluisset, Bagōae
spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi,
nullum honorem habuit. Admonitusque a quibusdam, quam 26
Alexandro cordi esset, respondit, amicos regis, non scorta se
colere, nec moris esse Persis mares ducere, qui stupro effemi-
narentur. His auditis spado potentiam flagitio et dedecore quae- 27
sitam in caput nobilissimi et insontis exercuit. Namque gentis
eiusdem levissimos falsis criminibus astruxit, monitos tum de-
mum ea deferre, quum ipse iussisset. Interim quotiens sine ar- 28
bitris erat, credulas regis aures implebat, dissimulans caussam
irae, quo gravior criminantis auctoritas esset. Nondum suspectus 29
erat Orsīnes, iam tamen vilior: Reus enim in secreto agebatur,
intentis periculi ignarus: et importunissimum scortum, ne in
stupro quidem et dedecoris patientia fraudis oblitum, quotiens
amorem regis in se accenderat, Orsīnem modo avaritiae, inter-
dum etiam defectionis arguebat.

Iam matura erant in perniciem innocentis mendacia, et fa- 30
tum, cuius inevitabilis sors est, appetebat. Forte enim sepul-
crum Cyri Alexander iussit aperiri, in quo erat conditum eius
corpus, cui dare volebat inferias. Auro argentoque repletum esse 31
crediderat, quippe ita famâ Persae vulgaverant; sed praeter cli-
neum eius putrem et arcus duos Scythicos et acinacem nihil rep-
perit. Ceterum corona aurea imposita amiculo, cui assuerat ipse, 32
solium, in quo corpus iacebat, velavit, miratus, tanti nominis
regem, tantis praeditum opibus, haud pretiosius sepultum esse
quam si fuisset e plebe. Proximus erat lateri spado, qui regem 33
intuens, Quid mirum, inquit, est, inania sepulcra esse regum,
quum satraparum domus aurum inde egestum capere non pos-

Digitized by Google

sint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram: sed ex Darēo ita accepi, tria milia talentûm condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut, quod impune habere non poterat Orsines, donando etiam gratiam iniret. Concitaverat iam animum in iram, quum hi, quibus negotium idem dederat, superveniunt. Hinc Bagōas, hinc ab eo subornati falsis criminibus occupant aures. Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula est traditus. Non contentus supplicio insontis spado ipse morituro manum iniecit. Quem Orsines intuens, Audieram, inquit, in Asia olim regnasse feminas; hoc vero novum est, regnare castratum.

Hic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec insontis modo, sed eximiae quoque benignitatis in regem. Eodem tempore Phradātes regnum affectasse suspectus occiditur. Coeperat esse praeceps ad repraesentanda supplicia, item ad deteriora credenda. Sic scilicet res secundae valent commutare naturam, et raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paullo ante Lyncesten Alexandrum delatum a duobus indicibus damnare non sustinuerat, humiliores quoque reos contra suam voluntatem, quia ceteris videbantur insontes, passus absolvi; hostibus victis regna reduxerat. Ad ultimum a semet ipso degeneravit, ut adversus libidinem animi arbitrio scorti aliis regna daret, aliis adimeret vitam. Iisdem fere diebus literas a Coeno accepit de rebus in Europa et Asia gestis, dum ipse Indiam subegit. Zopyrio, Thraciae praepositus, quum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellisque subito coortis cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade Scuthes Odrysas populares suos ad defectionem compulerat. Amissa propemodum Thracia, ne Graecia quidem * * *

Cap. II. Igitur triginta navibus Suniuṁ transmittunt (promontorium est Atticae terrae), unde portum urbis petere decreverant. His cognitis rex Harpălo Atheniensibusque iuxta infestus classem parari iubet, Athenas protinus petiturus. Quod consilium agitat, quum clam literae ei redduntur, Harpălum intrasse quidem Athenas, pecuniâ conciliasse sibi principum animos, mox concilio plebis habito iussum urbe excedere ad Graecos milites pervenisse, a quibus interceptum et interemptum a quodam Thimbrōne per insidias. His laetus in Europam traiiciendi consilium omisit, sed exules, praeter eos, qui civili sanguine adspersi erant, recipi ab omnibus Graecorum civitatibus, quis pulsi

Digitized by Google

erant, iussit. Et Graeci, haud ausi imperium aspernari, quam- 5
quam solvendarum legum id principium esse censebant, bona
quoque, quae exstarent, restituere damnatis. Soli Athenienses, 6
non suae modo, sed etiam publicae vindices libertatis, colluvio-
nem hominum, quia aegre ferebant, non regio imperio, sed legi-
bus moribusque patriis regi assueti, prohibuere finibus, omnia 7
potius toleraturi, quam purgamenta quondam urbis suae, tunc
etiam exilii, admitterent.

Alexander senioribus militum in patriam remissis tredecim 8
milia peditum et duo milia equitum, quae in Asia retineret, eligi
iussit, existimans, modico exercitu continere posse Asiam, quia
pluribus locis praesidia disposuisset; nuperque conditas urbes,
quas colonis replesset, res novare cupientibus obstare credebat.
Ceterum, priusquam secerneret quos erat retenturus, edixit, ut 9
omnes milites aes alienum profiterentur. Grave plerisque esse
compererat, et quamquam ipsorum luxu contractum erat, dissol-
vere tamen ipse decreverat. Illi, tentari ipsos rati, quo facilius 10
ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum ex-
traxerant temporis. Et rex satis gnarus, professioni aeris pudo-
rem, non contumaciam obstare, mensas totis castris poni iussit,
et decem milia talentûm proferri. Tum demum fide facta professi 11
sunt, nec amplius ex tanta pecunia quam centum et triginta
talenta superfuere. Adeo ille exercitus, tot ditissimarum gentium
victor, plus tamen victoriae quam praedae deportavit ex Asia.

Ceterum ut cognitum est, alios remitti domum, alios retineri, 12
perpetuam eum regni sedem in Asia habiturum rati, vecordes
et disciplinae militaris immemores seditiosis vocibus castra
complent regemque ferocius quam alias adorti omnes simul
missionem postulare coeperunt, deformia ora cicatricibus cani-
tiemque capitum ostentantes. Nec aut praefectorum castigatione 13
aut verecundiâ regis deterriti tumultuoso clamore et militari
violentia volentem loqui inhibebant, palam professi, nusquam
inde nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio 14
facto, magis, quia motum esse credebant, quam quia ipsi moveri
poterant, quidnam dicturus esset, exspectabant. Ille, Quid haec, 15
inquit, repens consternatio et tam procax atque effusa licentia
denunciat? Eloqui metuo: palam certe rupistis imperium, et
precario rex sum, cui non alloquendi, non noscendi monendique
aut intuendi vos ius reliquistis. Equidem quum alios dimittere 16
in patriam, alios mecum paullo post deportare statuerim, tam

Digitized by Google

illos acclamantes video, qui abituri sunt, quam hos, cum quibus
17 praemissos subsequi statui. Quid hoc est rei? Dispari in caussa
idem omnium clamor est. Pervelim scire, utrum qui discedunt
18 an qui retinentur de me querantur. Crederes uno ore omnes
sustulisse clamorem, ita pariter ex tota concione responsum est,
omnes queri.

19 Tum ille, Non hercule, inquit, potest fieri, ut adducar que-
rendi simul omnibus hanc caussam esse, quam ostenditis, in qua
maior pars exercitus non est, utpote quum plures dimiserim
20 quam retenturus sum. Subest nimirum altius malum, quod om-
nes avertit a me. Quando enim regem universus deseruit exer-
citus? Ne servi quidem uno grege profugiunt dominos, sed est
quidam in illis pudor a ceteris destitutos relinquendi. Verum
21 ego tam furiosae consternationis oblitus remedia insanabilibus
conor adhibere. Omnem hercule spem, quam ex vobis conce-
peram, damno, nec ut cum militibus meis, iam enim esse de-
22 sistis, sed ut cum ingratissimis operis agere decrevi. Secundis
rebus, quae circumfluunt vos, insanire coepistis, obliti status
eius, quem beneficio exuistis meo, digni hercule, qui in eodem
consenescatis, quoniam facilius est vobis adversam quam secun-
23 dam regere fortunam. En tandem! Illyriorum paullo ante et
Persarum tributariis Asia et tot gentium spolia fastidio sunt.
Modo sub Philippo seminudis amicula ex purpura sordent,
aurum et argentum oculi ferre non possunt: lignea enim vasa
24 desiderant et ex cratibus scuta rubiginemque gladiorum. Hoc
cultu nitentes vos accepi, et quingenta talenta aeris alieni, quum
omnis regia supellex haud amplius quam sexaginta talentorum
esset, meorum operum fundamenta. Quibus tamen (absit invi-
25 dia) imperium maximae terrarum partis imposui. Asiaene per-
taesum est, quae vos gloria rerum gestarum diis pares fecit? In
Europam ire properatis rege deserto, quum pluribus vestrum
defuturum viaticum fuerit, ni aes alienum luissem, nempe in
26 Asiatica praeda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium
spolia circumferentes reverti velle ad liberos coniugesque, qui-
bus pauci praemia victoriae potestis ostendere. Nam ceterorum,
dum etiam spei vestrae obviam istis, arma quoque pignori sunt.
27 Bonis vero militibus carituras sum, pellicum suarum concubinis,
quibus hoc solum ex tantis opibus superest, in quod impenditur.
Proinde fugientibus me pateant limites: facessite hinc ocius; ego
cum Persis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate

oculos meos, ingratissimi cives. Laeti vos excipient parentes 28
liberique, sine vestro rege redeuntes. Obviam ibunt desertoribus transfugisque. Triumphabo mehercule de fuga vestra et, 29
ubicunque ero, expetam poenas, hos, cum quibus me reliquitis, colendo praeferendoque vobis. Iam autem scietis, et quantum sine rege valeat exercitus et quid opis in me uno sit.

Desiluit deinde frendens de tribunali et in medium arma- 30
torum agmen se immisit, notatos quoque, qui ferocissime obloquuti erant, singulos manu corripuit, nec ausos repugnare, tredecim asservandos custodibus corporis tradidit.

Cap. III. Quis crederet, saevam paullo ante concionem 1
obtorpuisse subito metu, et quum ad supplicium videret trahi nihil ausos graviora, quam ceteros * * * sive nominis, quod gen- 3
tes, quae sub regibus sunt, inter deos colunt, sive propria ipsius veneratio, sive fiducia tanta vi exercentis imperium conterruit eos. Singulare certe ediderunt patientiae exemplum, adeoque 4
non sunt accensi supplicio commilitonum, quum sub noctem interfectos esse nossent, ut nihil omiserint, quod singuli magis obedienter ac pie facerent. Nam quum postero die prohibiti 5
aditu venissent, Asiaticis modo militibus admissis, lugubrem totis castris edidere clamorem, denunciantes, protinus esse morituros, si rex perseveraret irasci.

At ille pervicacis ad omnia, quae agitasset, animi, peregri- 6
norum militum concionem advocari iubet, Macedonibus intra castra cohibitis: et quum frequentes coissent, adhibito interprete talem orationem habuit. Quum ex Europa traiicerem in Asiam, 7
multas nobiles gentes, magnam vim hominum imperio meo me additurum esse sperabam. Nec deceptus sum, quod de his credidi famae. Sed ad illa hoc quoque accessit, quod video fortes 8
viros erga reges suos pietatis invictae. Luxu omnia fluere credi- 9
deram et nimia felicitate mergi in voluptates. At hercules munia militiae hoc animorum corporumque robore aeque impigre toleratis, et quum fortes viri sitis, non fortitudinem magis quam fidem colitis. Hoc ego nunc primum profiteor, sed olim scio. 10
Itaque et delectum e vobis iuniorum habui et vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem arma sunt vobis; obsequium vero et patientia imperii longe praestantior est quam ceteris. Ergo ipse Oxyartis Persae filiam mecum in matrimonio 11
iunxi, non dedignatus ex captiva liberos tollere. Mox deinde 12
quum stirpem generis mei latius propagare cuperem, uxorem

Darēi filiam duxi, proximisque amicorum auctor fui ex captivis generandi liberos, ut hoc sacro foedere omne discrimen victi et
13 victoris excluderem. Proinde genitos esse vos mihi, non ascitos milites credite. Asiae et Europae unum atque idem regnum est. Macedŏnum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem, et cives mei estis et milites. Omnia eundem ducunt colorem.
14 Nec Persis Macedŏnum morem adumbrare nec Macedonibus Persas imitari indecorum. Eiusdem iuris esse debent, qui sub eodem rege victuri sunt. * * *

1 Cap. IV. Quousque, inquit, animo tuo etiam per supplicia, et quidem externi moris, obsequeris? Milites tui, cives tui, incognita caussâ, captivis suis ducentibus, trahuntur ad poenam. Si mortem meruisse iudicas, saltem ministros supplicii muta.
2 Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur, sed in rabiem ira pervenerat. Itaquè rursus (nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant) mergi in amnem, sicut vincti erant, iussit.
3 Nec hoc quidem supplicium seditionem militum movit. Namque copiarum duces atque amicos eius manipuli adeunt petentes, ut, si quos adhuc pristinâ noxâ iudicaret esse contactos, iuberet interfici: offerre se corpora irae, trucidaret. * * *

1 Cap. V. Intuentibus lacrimae obortae praebuere speciem
2 iam non regem, sed funus eius visentis exercitus. Maeror tamen circumstantium lectum eminebat: quos ut rex aspexit, Inveniē-
3 tis, inquit, quum excessero, dignum talibus viris regem? Incredibile dictu adituque, in eodem habitu corporis, in quem se composuerat, quum admissurus milites esset, durasse, donec a toto exercitu illud ultimum persalutatus est, dimissoque vulgo
4 velut omni vitae debito liberatus fatigata membra reiecit. Propiusque adire iussis amicis (nam et vox deficere iam coeperat) detractum anulum digito Perdiccae tradidit adiectis mandatis,
5 ut corpus suum ad Hammōnem ferri iuberent. Quaerentibus his, cui relinqueret regnum, respondit, ei, qui esset optimus; ceterum providere iam se, ob id certamen magnos funebres lu-
6 dos parari sibi. Rursus Perdicca interrogante, quando coelestes honores haberi sibi vellet, dixit, tum velle, quum ipsi felices essent. Suprema haec vox fuit regis, et paullo post exstinguitur.
7 Ac primo ploratu lamentisque et planctibus tota regia personabat, mox velut in vasta solitudine omnia tristi silentio muta
8 torpebant, ad cogitationes, quid deinde futurum esset, dolore converso. Nobiles pueri custodiae corporis eius assueti nec

Digitized by Google

doloris magnitudinem capere nec se ipsos intra vestibulum regiae tenere potuerunt vagique et furentibus similes totam urbem luctu ac maerore compleverant, nullis questibus omissis, quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui extra regiam astiterant 9
Macedŏnes pariter barbarique concurrunt, nec poterant victi a victoribus in communi dolore discerni. Persae iustissimum ac mitissimum dominum, Macedŏnes optimum ac fortissimum regem invocantes certamen quoddam maeroris edebant. Nec 10
maestorum solum, sed etiam indignantium voces exaudiebantur, tam viridem et in flore aetatis fortunaeque invidiâ deûm ereptum esse rebus humanis. Vigor eius et vultus educentis in proelium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro concione donantis occurrebant oculis. Tum Macedŏnes divinos 11
honores negasse ei poenitebat, impiosque et ingratos fuisse se confitebantur, quod aures eius debita appellatione fraudassent.

Et quum diu nunc in veneratione, nunc in desiderio regis haesissent, in ipsos versa miseratio est. Macedoniâ profecti ultra 12
Euphrāten in mediis hostibus novum imperium aspernantibus destitutos se esse cernebant; sine certo regis herede, [sine herede regni,] publicas vires ad se quemque tracturum. Bella 13
deinde civilia, quae sequuta sunt, mentibus augurabantur: iterum non de regno Asiae, sed de rege ipsis sanguinem esse fundendum; novis vulneribus veteres rumpendas cicatrices; senes de- 14
biles, modo petita missione a iusto rege, nunc morituros pro potentia forsitan satellitis alicuius ignobilis. Has cogitationes 15
volventibus nox supervenit terroremque auxit. Milites in armis vigilabant, Babylonii alius e muris, alius e culmine sui quisque tecti prospectabant, quasi certiora visuri. Nec quisquam lumina 16
audebat accendere. Et quia oculorum cessabat usus, fremitus vocesque auribus captabant, ac plerumque vano metu territi per obscuras semitas, alius alii occursantes, invicem suspecti et solliciti ferebantur. Persae comis suo more detonsis in lugubri 17
veste cum coniugibus ac liberis non ut victorem et modo hostem, sed ut gentis suae iustissimum regem vero desiderio lugebant. Assueti sub rege vivere non alium, qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur.

Nec muris urbis luctus continebatur, sed proximam regio- 18
nem ab ea, deinde magnam partem Asiae cis Euphraten tanti mali fama pervaserat. Ad Darēi quoque matrem celeriter perlata 19
est. Abscissa ergo veste, qua induta erat, lugubrem sumpsit

Digitized by Google

20 laceratisque crinibus humi corpus abiecit. Assidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephaestionem, cui nupserat, lugens, propriasque caussas doloris in communi maestitia retractabat.
21 Sed omnium suorum mala Sisygambis una capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam praeterita revocaverat. Crederes modo amissum Darēum, et pariter miserae
22 duorum filiorum exsequias esse ducendas. Flebat simul mortuos vivosque. Quem enim puellarum acturum esse curam? Quem alium futurum Alexandrum? Iterum esse se captas, iterum excidisse regno. Qui mortuo Darēo ipsas tueretur, repperisse,
23 qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas. Subibat inter haec animum, octoginta fratres suos eodem die ab Ocho saevissimo regum trucidatos, adiectumque stragi tot filiorum patrem; e septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse; ipsum Darēum floruisse paullisper, ut crudelius posset exstingui.
24 Ad ultimum dolori succubuit obvolutoque capite assidentes genibus suis neptem nepotemque aversata cibo pariter abstinuit et luce. Quinto, postquam mori statuerat, die exstincta est.
25 Magnum profecto Alexandro indulgentiae in eam iustitiaeque in omnes captivos documentum est mors huius; quae quum sustinuisset post Darēum vivere, Alexandro esse superstes erubuit.
26 Et hercule iuste aestimantibus regem liquet, bona naturae
27 eius fuisse, vitia vel fortunae vel aetatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter reges modo excellens, sed inter illos quoque, quorum haec sola virtus
28 fuit; liberalitas saepe maiora tribuentis, quam a diis petuntur; clementia in devictos; tot regna aut reddita, quibus ea dempse-
29 rat bello, aut dono data; mortis, cuius metus ceteros exanimat, perpetua contemptio; gloriae laudisque ut iusto maior cupido,
30 ita ut iuveni et in tantis admittenda rebus; iam pietas erga parentes, quorum Olympiăda immortalitati consecrare decreverat,
31 Philippum ultus erat; iam in omnes fere amicos benignitas, erga milites benivolentia; consilium par magnitudini animi, et
32 quantam vix poterat aetas eius capere, sollertia; modus immodicarum cupiditatum, veneris intra naturale desiderium usus, nec ulla nisi ex permisso voluptas, ingentes profecto dotes erant.
33 Illa fortunae: diis aequare se, et coelestes honores accersere, et talia suadentibus oraculis credere, et dedignantibus venerari ipsum vehementius quam par esset irasci; in externum habitum

Digitized by Google

ante victoriam spreverat. Nam iracundiam et cupidinem vini 34
sicuti iuventa irritaverat, ita senectus mitigare potuisset. Faten- 35
dum est tamen, quum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse
fortunae, quam solus omnium mortalium in potestate habuit.
Quotiens illum a morte revocavit? Quotiens temere in pericula
vectum perpetua felicitate protexit? Vitae quoque finem eundem 36
illi quem gloriae statuit. Exspectavere eum fata, dum oriente
perdomito aditoque oceano, quidquid mortalitas capiebat, imple-
ret. Huic regi ducique successor quaerebatur, sed maior moles 37
erat, quam ut unus subire eam posset. Itaque nomen quoque
eius et fama rerum in totum propemodum orbem reges ac regna
diffudit, clarissimique sunt habiti, qui etiam minimae parti tantae
fortunae adhaeserunt.

Cap. VI. Ceterum Babylōne (inde enim devertit oratio) 1
corporis eius custodes in regiam principes amicorum ducesque
copiarum advocavere. Sequuta est militum turba cupientium
scire, in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces 2
frequentiâ militum exclusi regiam intrare non poterant, quum
praeco, exceptis, qui nominatim citarentur, adire prohibuit. Sed
precarium spernebatur imperium. Ac primum eiulatus ingens 3
ploratusque renovatus est, deinde futuri exspectatio inhibitis
lacrimis silentium fecit. Tum Perdicca regiâ sellâ in conspectum 4
vulgi datâ, in qua diadema vestisque Alexandri cum armis erant,
anulum sibi pridie traditum a rege in eadem sede posuit, quo-
rum aspectu rursus obortae omnibus lacrimae integravere
luctum.

Et Perdicca, Ego quidem, inquit, anulum, quo ille regni at- 5
que imperii vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi
reddo vobis. Ceterum quamquam nulla clades huic, qua affecti 6
sumus, par ab iratis diis excogitari potest, tamen magnitudinem
rerum, quas egit, intuentibus credere licet, tantum virum deos
accommodasse rebus humanis, quarum sorte completa cito
repeterent eum suae stirpi. Proinde quoniam nihil aliud ex eo 7
superest, quam quod semper ab immortalitate seducitur, corpori
nominique quam primum iusta solvamus, haud obliti, in qua
urbe, inter quos simus, quali rege ac praeside spoliati. Tractan- 8
dum est, commilitones, cogitandumque, ut victoriam partam inter
hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus est.
Hoccine uno an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire
debetis, militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu.

Digitized by Google

9 Sextus mensis est, ex quo Roxāne praegnans est: optan
marem enitatur, cuius regnum diis approbantibus f
quandoque adoleverit. Interim a quibus regi velitis, des
10 Haec Perdicca. Tum Nearchus, Alexandri modo
ac stirpem regiae maiestati convenire, neminem
11 mirari. Ceterum exspectari nondum ortum regem
sit, praeteriri, nec animis Macedŏnum convenir
rerum. Esse e Barsīne filium regis: huic dia
12 Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis
obstrepere perseverabant. Iamque prope ad
13 venerant, Nearcho pervicacius tuente senten
maeus, Digna prorsus est soboles, inquit
imperet genti, Roxānes vel Barsīnae filius,
14 Europam dicere pigebit, maiore ex parte ca
vicerimus, ut stirpi eorum serviamus!
Darēus et Xerxes tot milium agminibus
15 quidquam petiverunt. Mea sententia hae
in regia posita, qui consiliis eius adhibe
in commune consulto opus fuerit: eoque
decreverit, stetur, duces praefectique
16 Ptolemaeo quidam, pauciores Per
Aristŏnus orsus est dicere, Alexand
queret regnum, voluisse optimum
17 ipso optimum Perdiccam, cui anul
unum eum assedisse morienti, se
turba amicorum delegisse, cui tra
18 imperii ad Perdiccam deferri. N
seret. Itaque universi procedere
anulum tollere iubebant. Haere
que, et quo modesti
19 oblaturos esse cre
incertus ad ultim
proximi, constitit
20 Meleāger,
cunctatio
tantique
feren
antun
est, P
gem
videretur,

Digitized by Google

occupaturus sit. Itaque nemo ei rex placet, nisi qui nondum natus est, et in tanta omnium festinatione, non iusta modo, sed etiam necessaria, exactos menses solus exspectat, et iam divinat marem esse conceptum; quem vos dubitatis paratum esse vel subdere? Si medius fidius Alexander hunc nobis regem pro se 22 reliquisset, id solum ex his, quae imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurritis? 23 Harum enim opum regiarum utique populus est heres. Haec 24 eloquutus per medios armatos erupit, et qui abeunti viam dederant, ipsum ad pronunciatam praedam sequebantur.

Cap. VII. Iamque armatorum circa Meleāgrum frequens 1 globus erat in seditionem ac discordiam versa concione, quum quidam plerisque Macedŏnum ignotus ex infima plebe, Quid opus est, inquit, armis civilique bello, habentibus regem, quem quaeritis? Arrhidaeus, Philippo genitus, Alexandri paullo ante 2 regis frater, sacrorum caerimoniarumque consors modo, nunc solus heres, praeteritur a vobis. Quo merito suo? quidve fecit, cur etiam gentium communi iure fraudetur? Si Alexandro similem quaeritis, nunquam reperietis; si proximum, hic solus est. His auditis concio primo silentium velut iussa habuit: con- 3 clamant deinde pariter, Arrhidaeum vocandum esse, mortemque meritos, qui concionem sine eo habuissent. Tum Pithon plenus 4 lacrimarum orditur dicere, nunc vel maxime miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum civium militumque fructu et praesentiā fraudatus esset. Nomen enim memoriamque regis sui tantum intuentes ad cetera caligare eos. Haud ambigue in 5 iuvenem, cui regnum destinabatur, impensa probra magis ipsi odium quam Arrhidaeo contemptum attulerunt: quippe dum miserentur, etiam favere coeperunt. Igitur non alium se, quam 6 eum, qui ad hanc spem genitus esset, passuros [regnare], pertinaci acclamatione declarant, vocarique Arrhidaeum iubent. Quem Meleāger infestus invisusque Perdiccae strenue perducit 7 in regiam, et milites Philippum consalutatum regem appellant.

Ceterum haec vulgi erat vox, principum alia sententia. E 8 quibus Pithon consilium Perdiccae exsequi coepit, tutoresque destinat filio ex Roxāne futuro Perdiccam et Leonnātum stirpe regia genitos. Adiecit, ut in Europa Cratĕrus et Antipăter res 9 administrarent. Tum iusiurandum a singulis exactum, futuros in potestate regis geniti Alexandro. Meleāger haud iniuriā metu 10

Digitized by Google

supplicii territus cum suis secesserat. Rursus Philippum trahens secum irrupit in regiam, clamitans suffragari reipublicae de novo rege paullo ante concepto: robur aetatis experirentur; modo stirpem Philippi, et filium ac fratrem regum duorum, sibimet
11 ipsis potissimum crederent. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum et procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique si nova et brevi duratura libertate
12 luxuriat. Pauci Perdiccae modo electo, plures Philippo, quem spreverant, imperium dabant. Nec velle nec nolle quidquam diu poterant, poenitebatque modo consilii, modo poenitentiae ipsius.
13 Ad ultimum tamen in stirpem regiam inclinavere studiis. Cesserat ex concione Arrhidaeus principum auctoritate conterritus, et abeunte illo conticuerat magis quam languerat militaris favor. Itaque revocatus vestem fratris eam ipsam, quae in sella posita
14 fuerat, induitur. Et Meleāger thorace sumpto capit arma, novi regis satelles. Sequitur phalanx, hastis clipeos quatiens, expletura se sanguine illorum, qui affectaverant nihil ad ipsos per-
15 tinens regnum. In eadem domo familiaque imperii vires remansuras esse gaudebant; hereditarium imperium stirpem regiam vindicaturam; assuetos esse nomen ipsum colere venerarique, nec quemquam id capere, nisi genitum ut regnaret.
16 Igitur Perdicca territus conclave, in quo Alexandri corpus iacebat, obserari iubet. Sexcenti cum ipso erant spectatae virtutis, Ptolemaeus quoque se adiunxerat ei puerorumque regia
17 cohors. Ceterum haud difficulter a tot milibus armatorum claustra perfracta sunt. Et rex quoque irruperat stipatus satellitum
18 turbâ, quorum princeps Meleāger. Iratusque Perdicca hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, sevocat, sed qui irruperant, eminus tela in ipsum iaciebant. Multisque vulneratis tandem seniores demptis galeis, quo facilius nosci possent, precari, qui cum Perdicca erant, coepere, ut absisterent bello, regique et
19 pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit, ceterique idem fecere. Meleāgro deinde suadente, ne a corpore Alexandri discederent, insidiis locum quaeri rati diversa regiae parte ad
20 Euphrāten fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis iuvenum constabat, Perdiccam et Leonnātum frequens seque-
21 batur, placebatque excedere urbe et tendere in campos. Sed Perdicca ne pedites quidem sequuturos ipsum desperabat: itaque ne abducendo equites abrupisse a cetero exercitu viderentur, in urbe substitit.

Digitized by Google

Cap. VIII. At Meleāger regem monere non destitit, ius im- 1
perii Perdiccae morte sanciendum esse: ni occupetur impotens
animus, res novaturum; meminisse eum, quid de rege meruisset,
neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat. Rex patieba- 2
tur magis quam assentiebatur. Itaque Meleāger silentium pro
imperio habuit, misitque regis nomine, qui Perdiccam accerse-
rent. Iisdem mandatum, ut occiderent, si venire dubitaret.
Perdicca nunciato satellitum adventu sexdecim omnino pueris 3
regiae cohortis comitatus in limine domus suae constitit, casti-
gatosque, et Meleāgri mancipia identidem appellans, sic animi
vultusque constantiâ terruit, ut vix mentis compotes fugerent.
Perdicca pueros equos iussit conscendere et cum paucis ami- 4
corum ad Leonnātum pervenit, iam firmiore praesidio vim pro-
pulsaturus, si quis inferret. Postero die indigna res Macedonibus 5
videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum, et Meleāgri
temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque ille seditione 6
provisa, quum regem adisset, interrogare eum coepit, an Per-
diccam comprehendi ipse iussisset. Ille Meleāgri instinctu se
iussisse respondit: ceterum non debere tumultuari eos, Per-
diccam enim vivere.

Igitur concione dimissa Meleāger equitum maxime defectione 7
perterritus inopsque consilii (quippe in ipsum periculum reci-
derat, quod inimico paullo ante intenderat) triduum fere con-
sumpsit incerta consilia volvendo. Et pristina quidem regiae 8
species manebat: nam et legati gentium regem adibant et copia-
rum duces aderant et vestibulum satellites armatique comple-
verant. Sed ingens sua sponte maestitia ultimae desperationis 9
index erat, suspectique invicem non adire propius, non colloqui
audebant, secretas cogitationes intra se quoque volvente, et ex
comparatione regis novi desiderium excitabatur amissi. Ubi ille 10
esset, cuius imperium, cuius auspicium sequuti erant, requirebant.
Destitutos se inter infestas indomitasque gentes, expetituras tot
suarum cladium poenas, quandocunque oblata esset occasio.
His cogitationibus animos exedebant, quum annunciatur, equites, 11
qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babylōna campis frumen-
tum, quod in urbem vehebatur, retinuisse. Itaque inopia pri- 12
mum, deinde fames esse coepit, et qui in urbe erant, aut recon-
ciliandam gratiam cum Perdicca aut armis certandum esse
censebant. Forte ita acciderat, ut, qui in agris erant, populatio- 13
nem villarum vicorumque veriti confugerent in urbem, oppidani,

Digitized by Google

quum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent, et utrique
generi tutior aliena sedes quam sua videretur.
14 Quorum consternationem Macedŏnes veriti in regiam coĕunt,
quaeque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem
legatos ad equites mitti de finienda discordia armisque ponendis.
15 Igitur a rege legatur Pasas Thessălus, et Amissas Megalopoli-
tanus, et Perilāus: qui quum mandata regis edidissent, non aliter
posituros arma equites, quam si rex discordiae auctores dedi-
16 disset, tulere responsum. His renunciatis sua sponte milites
arma capiunt. Quorum tumultu e regia Philippus excitus, Nihil,
inquit, seditione est opus. Nam inter se certantium praemia,
17 qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum
civibus, quibus spem gratiae cito abrumpere ad bellum civile
18 properantium est. Altera legatione an mitigari possint, experia-
mur, et credo, nondum regis corpore sepulto ad praestanda ei
19 iusta omnes esse coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc im-
perium malo quam exercere civium sanguine, et si nulla alia
20 concordiae spes est, oro quaesoque, eligite potiorem. Obortis
deinde lacrimis diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat,
protendens, ut, si quis se digniorem profiteretur, acciperet.
21 Ingentem spem indolis, ante eum diem fratris claritate suppres-
sam, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti instare coepe-
22 runt, ut, quae agitasset, exsequi vellet. Eosdem rursus legat
petituros, ut Meleāgrum tertium ducem acciperent. Haud aegre
id impetratum est. Nam et abducere Meleāgrum Perdicca a rege
cupiebat, et unum duobus imparem futurum esse censebat.
23 Igitur Meleāgro cum phalange obviam egresso Perdicca equitum
turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen mutua salutatione facta coit, in perpetuum, ut arbitrabantur, concordia et
pace firmata.

1 Cap. IX. Sed, iam fatis admovebantur Macedŏnum genti
bella civilia. Nam et insociabile est regnum, et a pluribus ex-
2 petebatur. Primum ergo collegere vires, deinde disperserunt:
et quum pluribus corpus quam capiebat onerassent, cetera
membra deficere coeperunt; quodque imperium sub uno stare
3 potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit. Proinde iure merito-
que populus Romanus salutem se principi suo debere profitetur,
qui noctis, quam paene supremam habuimus, novum sidus illuxit.
4 Huius hercule, non solis ortus lucem caliganti reddidit mundo,
5 quum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille

Digitized by Google

tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subita serenitate discussit! Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet huius seculi tem- 6
pora eiusdem domus utinam perpetua, certe diuturna posteritas.

Ceterum ut ad ordinem, a quo me contemplatio publicae 7
felicitatis averterat, redeam, Perdicca unicam spem salutis suae in Meleagri morte deponebat: vanum eundem et infidum, celeriterque res novaturum, et sibi maxime infestum occupandum esse. Sed alta dissimulatione consilium premebat, ut opprimeret 8
incautum. Ergo clam quosdam ex copiis, quibus praeerat, subornavit, ut, quasi ignoraret ipse, conquererentur palam, Meleagrum aequatum esse Perdiccae. Quorum sermone Meleager ad 9
se relato furens irâ Perdiccae, quae comperisset, exponit. Ille velut nova re exterritus admirari, queri dolentisque speciem ostentare ei coepit; ad ultimum convenit, ut comprehenderentur tam seditiosae vocis auctores. Agit Meleager gratias amplexus- 10
que Perdiccam fidem eius in se ac benevolentiam collaudat. Tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt. 11
Placet exercitum patrio more lustrari. Et probabilis caussa videbatur praeterita discordia. Macedonum reges ita lustrare soliti 12
erant milites, ut discissae canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abiicerent parte, intra id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc phalanx.

Itaque eo die, quem huic sacro destinaverant, rex cum equi- 13
tibus elephantisque constiterat contra pedites, quis Meleager praeerat. Iam equestre agmen movebatur, et pedites subita 14
formidine ob recentem discordiam, haud sane pacati quidquam exspectantes, parumper addubitavere, an in urbem subducerent copias: quippe pro equitibus planities erat. Ceterum veriti, ne 15
temere commilitonum fidem damnarent, substitere, praeparatis ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Iam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utramque divideret. Itaque rex cum una ala obequitare peditibus coepit, discordiae 16
auctores, quos tueri ipse debebat, instinctu Perdiccae ad supplicia deposcens; minabaturque omnes turmas cum elephantis inducturum se in recusantes. Stupebant improviso malo pedites, 17
nec plus in ipso Meleagro erat aut consilii aut animi. Tutissimum ex praesentibus videbatur, exspectare potius quam movere fortunam. Tum Perdicca, ut torpentes et obnoxios vidit, ccc 18
fere, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quae prima

Digitized by Google

habita est post mortem Alexandri, sequuti erant, a ceteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus obiicit, omnesque beluarum pedibus obtriti sunt, nec prohibente Philippo, nec
19 auctore: apparebatque, id modo pro suo vindicaturum, quod approbasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus et
20 omen et principium fuit. Meleāger sero intellecta fraude Perdiccae tum quidem, quia ipsius corpori vis non afferebatur, in
21 agmine quietus stetit: at mox damnata spe salutis, quum eius nomine, quem ipse fecerat regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum, ac ne loci quidem religione defensus occiditur.

1 Cap. X. Perdicca perducto in urbem exercitu consilium principum virorum habuit, in quo imperium ita dividi placuit, ut rex quidem summam eius obtineret. Satrapes Ptolemaeus
2 Aegypti et Africae gentium, quae in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phoenice data est, Philōtae Cilicia destinata, Lyciam cum Pamphylia et maiore Phrygia obtinere iussus Antigŏnus,
3 in Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adiunctam Leonnāti provinciam esse iusserunt. Cappadocia Eumĕni cum Paphlagonia cessit. Praeceptum est, ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Ariarāthe gereret. Solus hic detrectabat imperium.
4 Pithon Mediam, Lysimăchus Thraciam appositasque Thraciae Ponticas gentes obtinere iussi. Qui Indiae, quique Bactris et Sogdianis ceterisque aut oceani aut rubri maris accolis praeerant, quibus quisque finibus habuisset, imperii etiam ius obtineret, decretum est; Perdicca ut cum rege esset copiisque praeesset,
5 quae regem sequebantur. Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse provincias, sed famam eius rei, quamquam
6 ab auctoribus tradita est, vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes divisis imperii partibus tuebantur, quas ipsi fundaverant, si unquam adversus immodicas cupiditates ter-
7 minus staret. Quippe paullo ante regis ministri, specie imperii alieni procurandi, singuli ingentia invaserant regna, sublatis certaminum caussis, quum et omnes eiusdem gentis essent et a
8 ceteris sui quisque imperii regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima quaeque, quum maiora sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere regna, quam fuisset accipere.

9 Septimus dies erat, ex quo corpus regis iacebat in solio,

curis omnium ad formandum publicum statum a tam sollemni munere aversis. Et non aliis quam Mesopotamiae regione fervidior aestus existit, adeo ut pleraque animalia, quae in nudo solo deprehendit, exstinguat; tantus est vapor solis et coeli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum et rari sunt et incolentium fraude celantur; ipsis usus patet, ignotus est advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Aegyptii Chaldaeique, iussi corpus suo more curare, primo non sunt ausi admovere velut spiranti manus: deinde precati, ut ius fasque esset mortalibus attrectare eum, purgavere corpus, repletumque est odoribus aureum solium et capiti adiecta fortunae eius insignia.

Veneno necatum esse credidere plerique: filium Antipătri inter ministros, Iollam nomine, patris iussu dedisse. Saepe certe audita erat vox Alexandri, Antipătrum regium affectare fastigium, maioremque esse praefecti opibus, ac titulo Spartanae victoriae inflatum, omnia a se data asserentem sibi. Credebant etiam, Cratĕrum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem [esse constat], ut ferrum quoque exurat, ungulam iumenti dumtaxat patientem succi. Stygem appellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. Hoc per Cassandrum allatum traditumque fratri Iollae et ab eo supremae regis potioni inditum. Haec, utcunque sunt credita, eorum, quos rumor asperserat, mox potentia extinxit. Regnum enim Macedoniae Antipăter et Graeciam quoque invasit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus, quicunque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Ceterum corpus eius a Ptolemaeo, cui Aegyptus cesserat, Memphim et inde paucis post annis Alexandriam translatum est, omnisque memoriae ac nomini honos habetur.

Digitized by Google

INDEX HISTORICUS.

A.

Abdalonimus, IV, 1, 19.
Abii Scythae VII, 6, 11.
Abisares rex Indiae VIII, 12, 13. legatos ad Alexandrum mittit VIII, 13, 1. Pori socius VIII, 14, 1. eo victo iterum legatos mittit IX, 1, 7. moritur X, 1, 20.
Abistamenes Cappadociae satrapa III, 4, 1.
Abulites Susianae satrapa V, 2, 8.
Acadira Indiae urbs VIII, 10, 19.
Acarnanes equites III, 2, 16.
Acesines fluvius Indiae VIII, 9, 8. Hydaspi confunditur IX, 4, 1. 8.
Achaei in acie Alexandri IV, 13, 29. Megalopolitanis pecuniam pendunt VI, 1, 20.
Achaia IV, 5, 14.
Achilles, a quo genus duxit Alexander, IV, 6, 29. VIII, 4, 26.
Aegyptum occupat Alexander IV, 7, 2. occupare vult Amyntas IV, 1, 27. Aegypti praetor III, 7, 11. Sabaces III, 11, 10. IV, 1, 28. Aegyptii infensi praetoribus suis IV, 1, 28. Persarum opibus IV, 7, 1. vana gens IV, 1, 30. Aegyptii vates IV, 10, 4. pollinctores X, 10, 13.
Aeolis IV, 5, 7. servitio barbarorum exempta VI, 3, 3.
Aeschylus Rhodius Aegypti praefectus IV, 8, 4.
Aesculapius, III, 7, 3.
Aethiopes Hammonis accolae IV, 7, 18. Aethiopia IV, 8, 3.
Aetoli VI, 1, 20.
Africa X, 1, 17. Aegypto iuncta IV, 8, 5. Africae elephanti VIII, 9, 17.
Agathon praefectus arci Babyloniae V, 1, 42. alius X, 1, 1.
Agenor Tyri et Sidonis conditor IV, 4, 15. 19.
Aggrammes Prasiorum rex IX. 2, 3.
[illegible], Archidami filius, rex Lacedaemoniorum IV, 1, 39. egregie pugnat VI, 1, 4. interficitur VI, 1, 15.
Agis Argivus VIII, 5, 8.
Agriani gens Paeoniae, III, 9, 10. IV, 13, 31. V, 3, 6. VIII, 11. 9. et 14, 24. IX, 8, 18.
Alexander rex Macedonum, genus ab Hercule ducit IV, 2, 3. ab Achille, IV, 6, 29. VIII, 4, 26. a Iove IV, 7, 8. et 15, 8. VIII. 5, 5. exercitus eius III, 3, 26 occupat Phrygiam III, 1, 1. Cappadociam *ibid.* Ciliciam III, 4. Syriam et Phoenicen III, 13. Aegyptum IV, 7. iter ad Hammonem *ibid.* occupat Mesopotamiam et Assyriam IV, 4. Babyloniam V. 1. Susianam V, 2. Uxios V, 3. Persidem V, 4—7. Mediam V, 7. Dareum persequitur V, 13. Lacedaemonlis pacem concedit VI, 1. Parthyaeam et Hyrcaniam subigit VI, 4. Mardos VI, 5. Ariam VI, 6. Drangianam *ibid.* Agriaspas, Arachosios, Parapamisadas VII, 3. Bactrianam et Sogdianam VIII, 4. sqq. Indiam VIII, 9. sqq oceanum intrat IX, 9. Cedrosiam et Carmaniam IX, 10. exercitus partem dimittit X, 3. Persis custodiam credit ob seditionem Macedonum X, 3, 15. proelium committit apud Issum III, 9, sqq. apud Gaugamela IV, 13 sqq. cum Ariobarzane V, 3. cum latronibus VII, 6. cum Scythis VII, 9. cum Poro VIII, 13 sqq. Tyrum capit IV, 2 sqq. Gazam IV, 6. urbes ad Iaxarten VII, 6. petram Arimazae VII, 11. Sysimithrae VIII, 2. Aornum VIII, 11. Mallorum urbem IX, 4. nodum Gordium solvit III, 1. Persarum regiam incendit V, 7. cum Amazonum regina concumbit IV, 5. ducit Roxanen VIII, 4. urbes condit in Aegypto IV, 8. ad Parapamisum VII, 3. in Sogdiana VII, 10. ad Tanaim VII, 6. in India IX, 3. apud Horitas IX, 10. morbo affligitur III, 5. vulneratur III, 11. IV, 6. VII, 6. VIII, 10.

IX, 5. insidiae ei struuntur a Nisine III, 7. a Dymno et Philota VI, 7 sqq. ab Alexandro Lynceste VII, 1. a pueris regiis VIII, 6. moritur X, 5, 1. corpus eius in Aegyptum transfertur X, 10, 20. veneno necatus creditur X, 10, 14. vitia eius III, 12, 18. otio et deliciis frangitur VI, 2, 1. et 6, 1. Clitum interficit VIII, 1, 52. Persico more vult adorari VIII, 5, 6. severus est in praefectos insolentes X, 1 sqq. eius laudes X, 5. abstinentia III, 12, 21. VII, 5, 12. pietas in parentes X, 5, 30. literae eius ad Dareum IV, 1, 10. responsum dat legatis Darei IV, 5, 7 et 11, 16. oratio ad amicos IV, 13. IX, 6. ad Amyntam VII, 2. ad milites III, 10. IV, 14. VI, 3. VIII, 9. ad Persas X, 3. ad Polydamanta VII, 2. ad Sisygambin V, 2. in Philotam VI, 9. in Amyntam VII, 1. in Hermolaum VIII, 8. in universum exercitum X, 2. Alexandri filius X, 6. frater X, 7.

Alexander Magni pronvus VI, 11, 26.

Alexander Lyncestes, VII, 1. 9. VIII, 8. 6.

Alexander alius VII, 10, 12. alius VIII, 11, 19.

Alexandri, Epiri regis, dictum VIII, 1, 37.

Alexandria Aegypti IV, 8, 2. ad Caucasum VII, 3, 23. ad Tanaim VII, 6, 25. apud Sabarcas IX, 8, 6.

Alpes X, 1, 18.

Amanicae pylae III, 8, 13.

Amazones VI, 5, 24. earum regina Thalestris VI, 5, 32. Amazonum campi VI, 4, 17.

Amedines scriba Darei VII, 3, 4.

Amissus X, 6, 15.

Amphoterus classi praeficitur III, 1, 19. insulas invadit IV, 5, 14. Cretam liberare iussus IV, 8, 15.

Amyntas Andromenis filius III, 9. 7. missus in Macedoniam ad delectum militum IV, 6, 30. multos adducit V, 1, 40. VII, 1, 38. coniurationis in regem arguitur VII, 1, 10.

Amyntas Lyncestes, virtutis caussa donatus V, 2, 5. regis praeter VI, 9, 28.

Amyntas, Nicolai filius, provinciam Cliti accipit VIII, 2, 14.

Amyntas, Antiochi filius olim praetor Alexandri III, 11, 18. exanclipiti mutatione temporum pendens IV, 1, 27. ab Aegyptiis avide exceptus IV, 7, 1. occiditur IV, 1, 33.

Amyntas Perdiccae filius Alexandro insidias struxerat VI, 9, 17 et 10, 34.

Amyntas alius VI, 7, 15.

Ancyra urbs Phrygiae III, 1, 22.

Andromachus Coelesyriae praetor IV, 5, 9. occiditur IV, 8, 9.

Andronicus praefectus Graecorum VII, 3, 2.

Andrus insula IV, 1, 37.

Anticles unus ex pueris regis VIII, 6, 9.

Antigenes virtutis caussa donatus V, 2, 5. phalangem ducit VIII, 14, 15.

Antigonus, Phrygiae satrapa, Persas vincit IV, 1, 35. Lycaoniam capit IV, 5, 13. virtutis caussa donatus V, 2, 5. Lyciam, Pamphyliam et Phrygiam obtinet X, 10, 2.

Antipater, Macedoniae et Graeciae praefectus X, 4, 7. ab Alexandro pecuniam accipit III, 1, 20. bellum cum Lacedaemoniis gerit IV, 1, 39. eos vincit V, 6, 1. invidente Alexandre VI, 1, 8 homo prudens VI, 1, 17. Alexandri Lyncestae socer VII, 1, 7. regi supplementum mittit VII, 10, 12. evocatus ab eo X, 4, 8. suspectus X, 10, 14. regi insidias nectit X, 4, 13. post regis mortem res Europae curare iubetur X, 7, 9. invadit Macedoniam et Graeciam X, 10, 18.

Antipater alius, conturans in Alexandrum VIII, 6, 9.

Antiphanes scriba equitum VII, 1, 15. 33. 35.

Aornus petra Indiae VIII, 11, 2.

Aphobetus VI, 7, 15.

Apollo Tyrius IV, 3, 21.

Apollodorus V, 1, 43.

Apollonides Chium obtinens IV, 5, 15.

Apollonius IV, 8, 5.

Arabia IV, 3, 1. fertilis odorum V, 1, 11. Arabica vestis VII, 2, 17. Arabis cuiusdam audacia IV, 6, 15. Arabes IV, 7, 18. agrestes in Libano IV, 2, 24.

Arabitae gens Asiae IX, 10, 5.

Arachosii Persis subditi IV, 5, 5. Dareo militant IV, 12, 6. subacti ab Alexandro VII, 3, 4. in coloniam deducti IX, 10, 7.

Aradus urbs IV, 1, 6.

Araxes amnis Persidis IV, 5, 4. V, 5, 2. et 7, 9. Armeniae VII, 3, 19.

Arbela urbs Assyriae, Darei clade nobilis, Alexandro traditur IV, 9, 14. et 16, 9. V, 1, 19. VI, 1, 21. IX, 2, 20.

Archelaus rex Macedoniae impune occisus VI, 11, 26. alius, praeter Alexandri V, 2, 16.

Digitized by Google

Archepolis VI, 7, 15.
Aretes equis praefectus IV, 15, 13. 18.
Ariani VII, 3, 1.
Ariarathes rex Cappadociae X, 10, 3.
Aridaeus v. Arrhidaeus.
Arii gens Asiae VII, 3, 2.
Arimaspi gens Asiae VII, 3, 1.
Arimazes elusque petra VII, 11, 1.
Ariobarzanes Darei dux IV, 12, 7. defendit pylas Susidas V, 3, 17. et 4, 33.
Aristander, Telmisseus, peritissimus vatum IV, 2, 14. et 13, 15. IV, 6, 12. V, 4, 2. VII, 7, 8. 29.
Aristogiton legatus Atheniensium ad Dareum III, 13, 15.
Aristomedes Thessalus dux Darei III, 9, 3.
Aristomenes dux Darei IV, 1, 36.
Ariston dux Alexandri IV, 9, 24.
Aristonicus Methymnaeorum tyrannus IV, 5, 19. necatus IV, 8, 11.
Aristonus dux Alexandri IX, 5, 15. sententia eius de successore Alexandri X, 6, 16.
Armenia minor IV, 12, 10. maior IV, 12, 12. Mithreni data V, 1, 43. Armenii in exercitu Darei III, 2, 6.
Arrhidaeus (al. Aridaeus) Philippo genitus X, 7, 2. Macedonum post Alexandrum rex X, 7, 13.
Arsames praefectus Drangorum VIII, 3, 17.
Arsames Ciliciae satrapa III, 4, 3.
Artabazus princeps purpuratorum III, 13, 13. V, 9, 1. et 12, 8. Parthienem petit V, 12, 18. occurrit Alexandro VI, 5, 1. ab eo gemmato honore auctus VI, 5, 22. contra Satibarzanem missus VII, 3, 2. Bactrianis praefectus VII, 5, 1. aetate se excusat VIII, 1, 19.
Artacacna urbs Asiae VI, 6, 33.
Arvae oppidum Hyrcaniae VI, 4, 23.
Asclepiodorus praefectus Alexandri VII, 10, 12. VIII, 6, 9.
Asia III, 1, 13. III, 2, 18. VI, 2, 13. VII, 9, 17. IX, 6, 20. X, 1, 37.
Aspastes praefectus Carmaniae IX, 10, 21.
Assacanus Indus VIII, 10, 22.
Atharrias chiliarcha V, 2, 5. Philotam comprehendit VI, 8, 19. ad Halicarnassum egregie pugnat VIII, 1, 36. cf. VII, 1, 5.
Athenienses legatos mittunt ad Alexandrum III, 1, 19. ad Dareum III, 13, 15. eorum victor Philippus III, 10, 7. VIII, 1, 33. infestus eis Alexander X, 2, 7.
Athenagoras, Chiorum princeps, [illegible]r IV, 5, 15. VIII, 5, 17.
Atizyes Phrygiae satrapa interficitur III, 11, 10.
Attalus, Philippi affinis, Alexandri inimicus gravissimus VI, 9, 17. VIII, 8, 7. iubente Alexandro occiditur per Parmenionem VIII, 1, 42.
Attalus, alius, Agrianis praefectus IV, 13, 31. Alexandro similis VIII, 13, 21.
Attica terra X, 2, 1.
Attinas praefectus Alexandri VIII, 1, 3.
Augaeus Philotas V, 2, 5.

B.

Babylon V, 6, 9. X, 1, 10. urbis descriptio V, 1, 24. Alexandro fatalis X, 4, 3. Dareus ad Babylonem exercitum contrahit III, 2, 2. IV, 6, 2. et 9, 2.
Babylonia Deditameni subiecta VIII, 3, 17. antea Mazaeo V, 1. Babyloniі IV, 12. corruptissimi V, 1.
Bacchus VIII, 2, 6. VIII, 5, 8. 11. IX, 2, 19. 4, 21. ad Indos venit VIII, 10, 1. IX, 8, 5. eum aemulatus Alexander IX, 10, 24. Bacchi termini III, 10, 5. triumphus III, 12, 18. ab eo condita Nysa VIII, 10, 11.
Bactra provincia et urbs III, 10, 5. IV, 5, 8. V, 8, 1. 9, 5. 13, 2. VII, 4, 31. 7, 4. X, 10, 4. regio IX, 7, 3. Bactriani IV, 9, 2. 15. 18. V, 12, 13. IX, 2, 24. armati V, 12, 6. equites IV, 12, 6. V, 8, 4. VII, 4, 30. milites Alexandri IX, 2, 24. mores IV, 6, 3. facies terribiles IV, 13, 5. regio Artabazo tradita VII, 5, 1. Amyntae VIII, 2, 14.
Bactrus amnis VII, 4, 31.
Bagoas spado interfectus a Dareo, quem regem fecerat VI, 3, 12. et 4, 10.
Bagoas alius, Alexandro dono datus VI, 5, 23. ab eo adamatus X, 1, 25.
Bagophanes V, 1, 26. 44.
Bagystbenes Babylonius V, 13, 3.
Balacri gens IV, 13, 28.
Balacrus praefectus Alexandri IV, 5, 13. VIII, 11, 22.
Barcani gens Asiae III, 2, 5.
Barsine Alexandri pellex X, 6, 11.
Barzaentes, Arachosiae satrapa VI, 6, 36. VIII, 13, 3.
Bazaria regio Sogdianae VIII, 1, 10.
Belitae IV, 12, 10.
Belon praefectus Alexandri VI, 11, 1.
Belus deus III, 3, 16. conditor Babylonis V, 1, 24.
Bessus Bactrianorum satrapa IV, 6, 2. 12, 6. V, 8, 4. 9, 8. perfidiae suspectus IV, 6, 4. Darei caedem

Digitized by Google

agitat, eum comprehendit et interficit V, 10, 1. 13, 6. fugiens Bactra petit V, 13, 18. Artaxerxes appellatur VI, 6, 13. ferox verbis VII, 4, 19. dolo captus Alexandri iussu Ecbatana ad supplicium ducitur VII, 10, 10.
Betis Gazam egregie defendit, eius supplicium IV, 6.
Beira urbs Indiae VIII, 10, 22.
Bico Graecus IX, 7, 4.
Bion transfuga IV, 13, 36.
Boeotia domita III, 10, 7.
Borysthenes fluvius VI, 2.
Bosporus Cimmerius VI, 2, 13. VII, 6, 12. VIII, 1, 7.
Boxus quidam IX, 7, 4. 8.
Branchidarum urbs in Sogdiana VII, 5, 28.
Brocubelus Mazaei filius V, 13, 11.
Bubacene regio Sogdianae VIII, 5, 2.
Bubaces spado Darei V, 11, 4. et V, 12, 10.
Bucephala equus Alexandri VI, 5, 18. VIII, 14, 34.
Bucephalos urbs IX, 3, 23.
Bumodus amnis IV, 9, 10.
Byblos urbs Phoenices IV, 1, 15.

C.

Cadusii gens Asiae IV, 12, 12. 15, 12.
Calas Paphlagoniae praefectus III, 1, 24. IV, 5, 13.
Calis VI, 11, 36. 37.
Callicrates thesauris praefectus V, 2, 16. 17.
Callicratides legatus Lacedaemoniorum ad Dareum III, 13, 15.
Callisthenes Olynthius VIII, 8, 19. ob gravitatem et linguae libertatem Alexandro invisus VIII, 5, 13. contumaciae suspectus VIII, 6, 1. vinctus et interfectus VIII, 6, 27. 8, 21.
Cappadocia III, 1, 24. IV, 1, 34. 12, 12. VI, 3, 3. satrapa eius Abistamenes III, 4, 1. Eumeni cedit X, 10, 3.
Caranus praefectus Alexandri VI, 10, 24. VII, 3, 2. 4, 32.
Caria IV, 3. Asandro tradita X, 10, 2.
Carmania provincia Asiae IX, 10, 20.
Carthago Tyriorum colonia IV, 2, 10. 4, 20. infestus ei Alexander 10, 1, 17. Vid. Poeni.
Carthasis Scytha, VII, 7, 1.
Caspiani IV, 12, 9.
Caspium mare VI, 4, 16. III, 2, 8. VII, 3, 19.
Cassander Antipatri filius X, 4, 19. Cariae praefectus X, 10, 1.
Castabulum oppidum III, 7, 5.
Castor cum Polluce VIII, 5, 8.
Castra Cyri vid. Cyrus extr.
Castra Alexandri, Aegypti locus IV, 7, 2.
Cataones IV, 12, 11.
Catenes VII, 5, 21. 41. Bactrianos ad defectionem sollicitat VII, 6, 15. in proelio occiditur VIII, 5, 2.
Caucasus mons IV, 5, 5. V, 5. VI, 4, 18. VII, 3, 19. VIII, 9, 3.
Caunii III, 7, 4.
Cebalinus unus ex paeris regiis VI, 7, 16.
Cedrosia (al. Gedrosia) regio Asiae IX, 10, 18.
Cedrosii IX, 10, 5.
Celaenae urbs Phrygiae III, 1, 20.
Cercetae gens Asiae VI, 4, 5.
Chaeronea VIII, 1, 23.
Chaldaei vates III, 3, 6. Alexandro Babylonem intranti occurrunt V, 1, 22.
Chalybes gens Asiae VI, 4, 5.
Chares Atheniensis IV, 5, 2.
Charidemus Atheniensis Alexandro III, 10, 19.
Charus quidam VIII, 11, 10.
Chius insula praesidiis Persarum Partenetur III, 1, 19. IV, 1, 37.
Chiorum legati ad Alexandrum IV, 8, 12.
Choaspes, amnis Susianae, de quo potatum vehit aquam V, 2, 9. 3, 1. fluvius Indicus VIII, 10, 22.
Choerilus malus poeta VIII, 5, 8.
Chorasmii gens Asiae VII, 4, 6. VIII, 3, 16. cui praeest Phrataphernes VIII, 1, 8.
Chrysolaus tyrannus IV, 8, 11.
Cilicia III, 4. VII, 3. IV, 1. IV, 13. calore aestatis accenditur III, 5, 1. inundata cruore Persarum IX, 2, 23. Socrati tradita IV, 5, 9. Philotae destinatur X, 10, 2. Ciliciu mare III, 1, 12.
Cleander praetor Alexandri III, 1, 1. IV, 3, 11. VII, 2, 19. Parmenionem occidit VII, 2, 29. X, 1, 1. eius furor et supplicium X, 1, 5. 8.
Cleo Siculus VIII, 5, 8.
Cleochares quidam VIII, 13, 2.
Cleomenes, unus praefectorum Aegypti IV, 8, 5.
Cleophis regina Indiae VIII, 10, 22.
Clitarchus historicus IX, 5, 21. IX, 8, 15.
Clitus praeest equitibus IV, 13, 26. ab Alexandro interficitur VIII, 1 sqq.
Cobares magus VII, 4, 8.
Coelesyria IV, 5, 9.
Coenus dux Alexandri III, 9, 7. IV.

13, 28. 16, 31. V, 4, 20. VI, 8, 17. 9, 20. VIII, 1, 1. 10, 22. 12, 1. 14, 17. exercitus caussam agit IX, 3, 3. morte exstinctus IX, 3, 20.
Cophes Artabazi filius VII, 11, 5. 22. 23.
Corycium nemus III, 4, 10.
Cos insula III, 1, 19.
Cossaeorum montes IV, 12, 10.
Craterus dux Alexandri III, 9, 8. IV, 3, 1. 13, 29. V, 4, 14. VI, 4, 2. 8, 2. VII, 6, 16. 9, 20. VIII, 1, 6. 5, 2. 10, 4. IX, 6, 6. 8, 3. 10, 19. X, 4, 8. carus regi, Philotae adversus VI, 8, 2. cum Antipatro in Europa res administrare iussus X, 7, 9. ad interficiendum Antipatrum missus X, 10, 15.
Creta modo Macedonum modo Armartanorum praesidiis occupata
Aris 40. ad eam liberandam Amranrus mittitur IV, 8, 15. Cretenses
Ari ttarii in exercitu Alexandri III, 15. IV, 13, 31. III, 9, 9.
Alc obulus medicus IX, 5, 25.
Arm sus III, 4, 1.
IV, us amnis III, 4, 7. 5, 1.
Arm s IV, 1, 27. classis inde
Arrhi Alexandro IV, 3, 11. Cyprilippo reges IV, 3, 11. 8, 14. X, 1, 19.
post nenses se dedunt Alexandre
Ars 7, 9.
Vi opolis in Sogdiana VII, 6, 19.
Ar us nobilissimus rex IV, 12, 8.
A 1, 23. imperium primus in Persidem intulit IV, 14, 24. condidit urbem Persagadum V, 6, 10. exercitum eius iuvant Agriaspae VII, 3, 1. decessit VII, 6, 11. eius sepulcrum aperit Alexander X, 1, 30. qui eum maxime admiratur VII, 6, 20. eius sedes VI, 3, 12. Cyri castra locus prope Ciliciam III, 4, 1.

D.

Daedala regio Indiae VIII, 10, 19.
Dahae gens Asiae IV, 12, 6. VII, 4, 6. 7, 32. confines Massagetarum VIII, 1, 8. Spitamenem recipiunt VIII, 3, 1. Alexandro militant VIII, 14, 5. IX, 2, 24.
Damascus III, 8, 12. 12, 27. 13, 2.
Dareus Codomannus per Bagoam in Cyri sedem admissus VI, 3, 12. ad Babylonem exercitum contrahit III, 2. de quo Charidemi indicium III, 2, 18. eius somnium et pompa III, 3, 4. superbas literas contra Alexandrum scripserat III, 5, 22. Ciliciam occupare festinat III, 7. eius ante pugnam consilia III, 8. ...m apud Issum III, 8 sqq. eius mater, uxor et liberi capti, ipse fugiens III, 11. eius thesauri capti III, 13. epistolae ad Alexandrum IV, 1, 8. 5, 1. alium exercitum Babyloniam convenire iubet IV, 6, 2. inde in Assyriam movet IV, 9. mors uxoris IV, 10. tertia de pace legatio IV, 11. proelium ad Gaugamela IV, 12. Dareus fugit in Mediam V, 1. persequente Alexandro a proditoribus vincitur et tandem telis confoditur V, 8 sqq. eius sepultura V, 13. vindicatur VII, 5. veritatis erat impatiens III, 2, 17. sanctus et mitis III, 2, 17. V, 10. haud rudis linguae Graecae V, 11, 5. vaginam acinacis mutari iubet III, 3, 7. eius tabernaculum III, 11, 23 amiculum III, 12, 5. vehiculum V, 13, 15. Bagoam spadonem amaverat VI, 5, 23.
Dareus Hystaspis filius III, 10, 8. IV, 1, 10. V, 6, 1. VII, 11, 29.
Dataphernes VII, 5, 21. vinctus Alexandro traditur VIII, 3, 16.
Demetrius, unus ex coniuratis contra Alexandrum VI, 7, 15.
Democrates Atheniensis VI, 5, 9.
Demophoon vates IX, 4, 28.
Derbices gens Asiae III, 2, 7.
Didymaeon templum Apollinis VII, 5, 28.
Dioxenus VI, 7, 15.
Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis IX, 7, 16.
Drangae gens Asiae VI, 6, 36 VIII, 3, 17.
Dropides Atheniensis III, 13, 5.
Dyardanes fluvius Indiae VIII, 9, 9.
Dymnus, coniurationis in Alexandrum auctor, comprehenditur, se ipse interficit VI, 7, 2. 24. 29. 30.

E.

Ecbatana urbs Mediae IV, 5, 8. V, 8, 1. 13, 1. VII, 10, 10. X, 4, 10.
Ecbolima urbs Indiae VIII, 12, 1.
Elaptonius puer nobilis VIII, 6, 9.
Eneti III, 1, 22.
Epimenes insidias in Alexandrum detegit VIII, 6, 9. 20. 24.
Epirus X, 1, 18.
Erigyius dux Alexandri VI, 4, 3. 8, 17. adversus Satibarzanem missus VII, 3, 2. quem singulari certamine prosternit VII, 4, 32. dissuadet Alexandro bellum Scythicum VII, 7, 10. exstinctus VIII, 2, 40.
Erymanthus fluvius Indiae VIII, 9, 10.
Erythraeum mare cur ita appellatum VIII, 9, 14.
Erythras rex VIII, 9, 14. X, 1, 13

Eryx rex Indiae VIII, 11, 7. 12, 1.
Euboicae gentes in Asia IV, 12, 11.
Euctemon Cymaeus V, 3, 9.
Eudaemon praefectus Alexandri X, 1, 21.
Euergetae, cognomen Agriasparum VII, 3, 1.
Eumenes Cardianus, dux Alexandri IX, 1, 19. post Alexandri mortem Cappadociae praefectus X, 10, 3.
Euphratis ortus cursusque V, 1, 19. interfluit Babyloniam V, 1, 28. altum limum vehit V, 1, 29. munimentum regni Persici IV, 3, 4. 14, 4. IV, 9, 9. VI, 2, 12.
Euripides VIII, 1, 28.
Europa VI, 2, 13. inundata exercitu V, 7, 8. Europae bellum intulerunt Dareus et Xerxes V, 6, 1.
Eurylochus VIII, 6. 20.
Excipinus aetatis flore conciliatus Alexandro VII, 9, 19.

G.

Gabaza regio Sogdianae VIII, 4, 1.
Gades colonia Tyri IV, 4, 20. X, 1, 17.
Gamaxus regulus Indiae VIII, 13, 4.
Gangabas, quos vocant Persae III, 13, 7.
Gangaridae gens Indiae IX, 2, 2.
Ganges fluvius Indiae VIII, 9, 5. IX, 2, 2.
Garabactra IX, 7, 1.
Gaugamela IV, 9, 8.
Gaza urbs Syriae, quam Alexander obsidet et expugnat IV, 5, 6.
Gedrosia vid. Cedrosia.
Getae X, 1, 44.
Gobares Persa V, 6, 10.
Gordianorum terrae V, 1, 14.
Gordium urbs III, 1, 12. 14.
Gordyaei montes IV, 10, 8.
Gorgias Macedo VII, 1, 38.
Gorgidas Macedo VII, 1, 38.
Gortuae gens Asiae IV, 12, 11.
Graecia V, 11, 6. VI, 2, 5. eius totius conventu celebrata Isthmia IV, 5, 11. eam tenet Alexander IX, 6, 20. Graecae urbes III, 1, 20. Graecos ad Hellesponti oram vastat Dareus IV, 1, 10. Graecorum legati ad Damascum capti III, 13, 6. Graeci Dareo militant III, 2, 9. V, 11, 11. eorum fides erga Dareum V, 10, 7. praecipua Darei spes III, 8, 1. milites apud Dareum et Alexandrum III, 1, 8. V, 12. III, 9. III, 11. V, 5. Graeci decernunt Alexandro coronam auream IV, 5. eorum concilium VI, 1. fabulae III, 1, 2. V, 1. mores IX, 4. temporaria ingenia IV, 5, 11. - militia ingenia VIII, 3, 15. mores mali VIII, 5, 7. mentiendi licentia VIII, 10, 12. Graeca lingua V, 11, 5. sermo Graecus V, 11, 7.
Granicus amnis III, 1, 9. 10, 7. IV, 9, 22. 14, 10. VIII, 1, 20. IX, 2, 23.

H.

Hages Pori frater VIII, 14, 2.
Halicarnassus urbs III, 7, 4. VIII, 1, 36. proelium apud Halicarnassum V, 2, 5.
Halys Lydiam terminat IV, 11, 5.
Hammon VI, 10, 28. eius oraculum, effigies, nemus etc. IV, 7, 23. ad eum corpus suum ferri iubet Alexander X, 5, 4. Hammonii IV, 7, 20.
Harpalus praefectus thesaurorum Alexandri X, 2, 2. IX, 3, 21.
Haustanes Sogdianus VIII, 5, 2.
Hecataeus Macedo VII, 1, 38.
Hecatompylos urbs VI, 2, 15.
Hector Parmenionis filius IV, 8, 8. VI, 9, 27.
Hegelochus praefectus Alexandri III, 1, 19. insulas in ditionem Alexandri redigit IV, 5, 14.
Hegelochus alius, familiaris Parmenionis VI, 11, 22.
Hellanice Alexandri educatrix VIII, 1, 21. cuius filii occumbunt VIII, 2, 8.
Hellanicus virtutis caussa donatus V, 2, 5.
Hellespontus III, 1, 19. 5, 7. IV, 1, 36.
Hephaestion dux Alexandri eique carissimus III, 12, 15. pulchritudo et lepor VII, 9, 19. IV, 5, 10. VI, 2, 9. 8, 17. VIII, 1, 1. 2, 13. 10, 2. 12, 6. IX, 1, 35. 10, 6. vulneratus IV, 16, 31. in matrimonium duxerat filiam Darei X, 5, 30.
Heracon X, 1, 1.
Hercules III, 8, 10. IV, 1, 22. 13, 24. VIII, 5, 8. dicatus deus VIII, 5, 11. a quo genus ducunt Macedonum reges IV, 2, 3. eum aequare studet Alexander IX, 2, 29. eius ara IV, 3, 22. columnae X, 1, 17. termini III, 10, 5. IX, 4, 21. in somnis oblatus Alexandro IV, 2, 17. eum Tyrii praecipue colunt IV, 2, 3. eius decimae IV, 3, 19. craterem ei dicat Alexander IV, 8, 16. ad Indos venit VIII, 10, 1. qui simulacrum eius agmini praeferunt VIII, 14, 11. eius exercitus IX, 4, 21. frustra obsedit Aornin VIII, 11, 2.
Hermolaus puer nobilis VIII, 6, 2.

Hipsides quidam VII, 7, 36.
Hispaniae X, 1, 18.
Horitae vid. Oritae.
Horratas Macedo eiusque cum Dioxippo certamen singulare IX, 7, 17.
Hyarotis fluvius Indiae IX, 1, 13.
Hydarnes, praetor Darei IV, 5, 13.
Hydaspes fluvius Indiae IV, 5, 4. VIII, 12, 13. IX, 4, 1.
Hyphasis fluvius Indiae IX, 1, 35.
Hyrcania regio Asiae IV, 5, 5. V, 13, 11. VI, 4, 18. VIII, 3, 17.
Hyrcani III, 2, 6. 9, 5. Hyrcanium mare VI, 4, 18.
Hystaspes VI, 2, 7.

I.

Iberia ab Ibero flumine dicta X, 1, 18.
Illoneus Artabazi filius III, 13, 13.
Illyrii rapto vivere assueti III, 10, 8. eorum praeruptae petrae III, 10, 6. ab Alexandro subacti IX, 6, 20. milites Alexandri III, 10, 8. IV, 13, 31.
Imbrus insula IV, 5, 22.
Indi III, 2, 9. 10, 5. conveniunt ad Dareum IV, 9, 2. accolae rubri maris IV, 12, 9. oceani IV, 5, 5. in potestate Darei V, 9, 5. Bessi auxiliares VII, 4, 6. maritimi IX, 10, 8. vinosi VIII, 9, 30.
India X, 10, 4. describitur VIII, 5, 3. praecipue VIII, 9, 2. Indis ignota IX, 3, 8. vis frigoris Indiae VII, 11, 8.
Indus amnis VIII, 10, 2. 11, 7. gelidior VIII, 9, 4.
Ioceus quidam VI, 7, 15.
Iollas filius Antipatri, Alexandri pincerna X, 4, 19. 10, 14.
Ionas servitio barbarorum eximit Alexander VI, 3, 3. Ionia IV, 5, 7. Ioniae coloniae IV, 1, 10.
Issus urbs III, 7, 6. 8, 14. IV, 1, 34.
Ister VII, 7, 4. IV, 11, 13.
Isthmus inter Ponticum et Ciliciam mare III, 1, 13. Isthmiorum ludicrum IV, 5, 11.
Italia VIII, 1, 37. X, 1, 18.
Iupiter Graeciae ultor V, 5, 8. Iovis Hammonis oraculum IV, 7, 5. eius filius dici credique vult Alexander VIII, 5, 5. eum propitiat IV, 13, 15. Iovis ara, III, 12, 27. templum III, 1, 14.

L.

Lacedaemonii bellum gerunt cum Antipatro VI, 1 sqq. eorum legati ad Dareum capti III, 13, 6. defectio VII, 4, 39. magnam partem insulae Cretae obtinent IV, 8, 1. Spartana victoria X, 10, 14.
Laomedon Syriae praecst X, 10,
Leonidas quidam VII, 2, 35.
Leonnatus praefectus Alexandri III, 12, 7. VI, 8, 17. VIII, 1, 4 6, 22. 14, 15. IX, 5, 14. 10, 2. stirp regia genitus X, 7, 8. eius provincia X, 10, 3.
Lesbos III, 1, 19.
Leucosyri VI, 4, 17.
Libanus mons IV, 2, 18. X, 1, 1 in Libano agrestes Arabum I 2, 24.
Liber Pater vid. Bacchus.
Libya pluviis carens IV, 7, 6.
Locrenses IV, 13, 29.
Lycaonia regio Asiae IV, 5, 13.
Lycia VII, 10, 12. eius res compositae III, 1, 1. eam obtinet Antigonus X, 10, 2. Lycius civis V, 4, 11. dux itinerls V, 7, 12.
Lycus fluvius Asiae minoris III, 1, 5. alius fluvius Assyriae, quem ponte iungit Dareus et traiicit IV, 9, 9. 16, 8.
Lydia III, 4, 1. IV, 5, 7. VII, 8, eam terminat Halys IV, 11, 5. ei praefectus Antigonus IV, 1, 15. V, 3, 16. eam recuperare tentant praetores Darei IV, 1, 34. provincia Menandri X, 10, 2.
Lyncestes IV, 13, 28. Alexander Lyncestes VII, 1, 5. VIII, 8, 6. X, 1, 40. Amyntas V, 2, 5.
Lyrnessus III, 4, 10.
Lysimachus dux Alexandri VIII, 1, 14. 46. X, 10, 4.

M.

Macedonia VI, 2, 15. Macedones imperio regio assueti IV, 7, 31. tota orbe noti IV, 14, 4. tali rege dignissimi IV, 16, 32. gens bello nobilissima VI, 1, 7. cui armis nulla gens par VII, 9, 17. VIII, 8, 16. in acie senes facti IX, 2, 10. moris patrii tenaces VIII, 5, 7. liberatores orbis III, 10, 4. Macedonum acies III, 2, 13. 3, 27. tropaea III, 12, 27. VII, 7, 14. regum genus IV, 2, 3. genti ingenita erga reges suos veneratio III, 6, 17. fortitudo III, 10, 4. IX, 7, 23. nomen terribile IV, 14, 17. barbaris invisi propter avaritiam ac libidinem X, 1, 4. lex de propinquis coniuratorum necandis VI, 11, 20. VIII, 6, 28. bella civilia X, 9, 1. Macedonicae phalangis vis III, 9, 2. Macedonicae vestes V, 2, 18. Macedonica nomina barbaris imposita X, 4, 4.

Digitized by Google

Macerianus Bexus IX, 7, 4.
Madates Persa V, 3, 4. 12.
Maeotis palus VI, 4, 18.
Magi III, 3, 9. V, 1, 22. magica ars VII, 4, 8.
Malleon turmae, IV, 13, 39.
Malli gens Indiae IX, 4. sqq.
Mallos urbs Ciliciae III, 7, 5.
Maracanda urbs Sogdianae VII, 6, 3. VIII, 1, 7. 19. 2, 13.
Marathos urbs Phoenices IV, 1, 6.
Mardonius IV, 1, 11.
Mardus III, 13, 2. Mardi in Perside IV, 12, 7. V, 6, 17. prope Hyrcaniam VI, 5, 11. VIII, 3, 17.
Mare Caspium III, 2, 8. VI, 4, 16. 18. Hyrcanum *ibid.* et VII, 3, 21. Cilicium III, 1, 12. Indicum VII, 3, 7. eius color VIII, 9, 4. rubrum III, 12. IV, 7, 18. 12, 9. V, 4, 5. VI, 2, 12. X, 1, 13. Persicum V, 3, 2. Ponticum III, 1, 12. VII, 3, 4. 4, 27.
Mareotis palus IV, 7, 9. 8, 1.
Margiana urbs VII, 10, 15.
Marsyas III, 1, 2.
Massagetae IV, 12, 6. 15, 2. VIII, 1, 8.
Mazaces IV, 1, 32.
Mazaeus dux Darei IV, 9, 7. 11, 20. 12, 1. 15, 5. 16, 1. Babylonem seque dedit Alexandro V, 1, 17. 8, 12.
Mazagae urbs Indiae VIII, 10, 7. 22.
Media IV, 5, 5. V, 1, 9. 8, 1. 13, 1. VI, 2, 11. X, 10, 4. Mediae praeest Parmenion VI, 8, 18. Media nulla opulentior regio VI, 9, 22.
Medi III, 2, 4. 9, 5. IV, 9, 16. 12, 11. VI, 2, 14. 6, 4.
Medus fluvius V, 4, 7.
Megalopolitani *ibid.* obsessi VI, 1, 20.
Meleager dux Alexandri III, 9, 7. IV, 13, 27. V, 4, 14. VII, 6, 19. liberalitatem Alexandri sugillat VIII, 12, 12. infestus Perdiccae X, 7, 7.
Melon Darei interpres V, 13, 7.
Memaceni gens Asiae VII, 6, 17.
Memnon Rhodius, nobilissimus Darei dux III, 13, 14. eius mors III, 1, 21. 2, 1. alius Syriae praefectus IV, 8, 11. alius supplementa adducit IX, 3, 21.
Memnonis, Tithoni filii regia IV, 8, 3.
Memphis IV, 1, 30. 7, 4. 8, 2. X, 10, 20.
Menander dux Alexandri X, 10, 2.
Menapis satrapa Hyrcaniae VI, 4, 25.
Menedemus dux Alexandri VII, 6, 24. 7, 31. 9, 21.
Menes dux Alexandri V, 1, 43.
Menidas dux Alexandri IV, 12, 4. 15, 12. 16, 31. VII, 6, 12. 10, 11.
Mennis urbs Assyriae, V, 1, 16.
Menon praefectus Arachosiorum VII, 3, 5. moritur IX, 10, 20.
Mentoris filiae III, 13, 14.
Meros mons Indiae VIII, 10, 12.
Mesopotamia unde dicta V, 1, 15. fervida X, 10, 10. eius campi III, 2, 3. 8, 1. IV, 9, 6. V, 1, 13. praetores X, 1, 19.
Methymnaeorum tyrannus Aristonicus IV, 5, 19. Chrysolaus IV, 8, 11.
Metron armamentario praefectus VI, 7, 22. 9, 9.
Midae regia III, 1, 12. pater Gordius III, 1, 14.
Milesii VI, 5, 29. ab iis pecuniam exigit Pharnabazus IV, 1, 37.
Miletus VII, 5, 35. VIII, 2, 8. Mileto transierant Branchidae VII, 5, 28.
Minervae ludi celebrati III, 7, 3. eam propitiat Alexander IV, 13, 14. eius arae III, 12, 27. VIII, 11, 24. victimae caesae VIII, 2, 32.
Mithren invocat Darcus IV, 13, 12.
Mithrenes Sardes prodidit III, 12, 6. et Armenia data V, 1, 43. 8, 12.
Mitylenen Chares tenet cum praesidio Persarum IV, 5, 22. Mitylenaeis obsides reddit Alexander IV, 8, 13.
Moeris rex Indicus IX, 8, 28.
Monimus legatus Spartanorum ad Darcum III, 13, 15.
Mosyni gens Asiae VI, 4, 17.
Mullinus quidam VIII, 11, 5.
Musicani gens Indiae IX, 8, 8. 10. 18.
Myndii III, 7, 4.
Mythracenes V, 13, 9.

N.

Nabarzanes, praeter Darei III, 2, 1. 7, 12. coniurat in Darcum V, 9, 2. Hyrcaniam petit fugâ V, 13, 18. VI, 3, 9. eius literae ad Alexandrum VI, 4, 8. occurrit Alexandro VI, 5, 22.
Nasamones, gens Africae IV, 7, 19.
Nautaea, regio Sogdianae VIII, 2, 19.
Nearchus, dux Alexandri, per oceanum navigat IX, 10, 3. X, 1, 10. eius sententia de successore Alexandri X, 6, 10.
Neptunus, IV, 2, 20. 4, 5.
Nicaea, urbs Indiae IX, 3, 23.
Nicanor, Parmenionis filius III, 2, 7. IV, 13, 27. V, 13, 19. moritur VI, 6, 18. 9, 27. alius coniurat in

Digitized by Google

Alexandrum VI, 7, 15. alius, temerarius et audax VIII, 13, 13.
Nicarchides V, 6, 11.
Nicomachus VI, 7, 2.
Nicostratus VIII, 6, 9.
Nile vectus Alexander IV, 7, 8. eius claustra IV, 8, 4. crocodiles alit VIII, 9, 9.
Ninus III, 3, 16
Numidiae solitudines X, 1, 17.
Nymphae III, 1, 4.
Nysa, urbs Indiae, a Libero patre condita VIII, 10, 7. 12. 13.

O.

Oecamus IV, 14, 9. IX, 3, 14. 9, 9. X, 5, 36.
Oehus amnis VII, 10, 15.
Ochus Darei filius sex annos natus III, 12, 26. IV, 11, 6. 14, 22. X, 5, 22.
Ochus, qui ante Dareum regnaverat VI, 4, 25. 5, 2. saevissimus X, 5, 23. eius filia III, 13, 12. uxor *ibid.* 13. neptis VI, 2, 7.
Odrysae deficiunt X, 1, 45.
Olympias Alexandri mater V, 2, 22. IX, 6, 26. eam immortalitati consecrare decrevit Alexander IX, 6, 26. X, 5, 30.
Olynthius Callisthenes VIII, 8, 19.
Omphis rex Indicus VIII, 12, 4.
Onchae locus Syriae IV, 1, 3.
Onesicritus gubernator IX, 10, 3. X, 1, 18.
Onomastorides III, 13, 15.
Orestes IV, 13, 26.
Oriobates IV, 12, 2.
Oritae gens Asiae IX, 10, 6.
Oron amnis IV, 7, 4.
Orsilos V, 13, 9.
Orsines, X, 1, 29. a septem Persis oriundus IV, 12, 8. satrapa Persagadum X, 1, 22. eius supplicium X, 1, 37.
Oxartes Bactrianus, Roxanes pater VIII, 3, 25. IX, 8, 10. X, 3, 11.
Oxathres, Darei frater VII, 5, 40.
Oxus amnis VII, 4, 5. turbidus semper et insalubris potu VII, 10, 13.
Oxyartes Sogdianus VIII, 4, 21.
Oxydates, Persa VI, 2, 11. VIII, 3, 17.
Oxydracae, gens Indiae IX, 4 sqq.
Ozines nobilis Persa IX, 10, 19.

P.

Paeones IV, 9, 24. Paeonia IV, 12, 26.
Palaetyres IV, 2, 4.
Pamphylia III, 1, 1. Antigono datur X, 10, 2.
Paphlagoniam intrat Alexander III, 1, 22. capit Calas IV, 5, 2. cedit Kumen X, 10, 3. Paphlagones homines rustici VI, 11, 4.
Paraetacene, regio Asiae V, 13, 2.
Parapamisus mons, VII, 3, 6. 4, 31. Parapamisadae VII, 3, 6. eorum satrapa Terioltes IX, 8, 9.
Parmenio, Alexandro proximus artium belli peritissimus III, 4, 13. 6, 4. IV, 13, 4. Issum capit III, 7, 6. in laevo cornu curat III, 9, 8. IV, 13, 35. 16, 1. praemittit Damascum III, 12, 28. tradit Antidromacho Coelen Syriam IV, 5, 9. Darei non patitur literas palam recitari IV, 10, 17. parti exercitus praeest V, 6, 11. VI, 8, 7. Mediae praeest VI, 8, 16. 9, 11. proximus Alexandro VII, 1, 27. Cf. et III, 6, 14. 6, 4. IV, 1, 4. 11, 11. VII, 1, 3. 2, 33. VIII, 1, 33. occisus a Cleandro VII, 2, 27. indicta causa VIII, 7, 5.
Paropamisus vid. Parapam.
Parthi Scythiâ profecti IV, 12, 11. habent urbes quas habuerunt Macedonum reges V, 7, 9. Echatana tenent V, 8, 1. Parthiene VI, 2, 12. 4, 2. Parthieni IX, 10, 17. V, 12, 16.
Pasas quidam X, 8, 15.
Pasitigris fluvius Asiae V, 3, 1.
Patalia gens IX, 8, 28.
Patron dux Graecus militum Darei V, 9, 14. 11, 8. 12, 4.
Pausippus legatus Lacedaemoniorum III, 13, 15.
Peloponnenses III, 2, 8. IV, 13, 29. VII, 4, 31.
Peloponnesus III, 1, 1.
Pelusium IV, 1, 22. 7, 2.
Perdicca, rex Macedonum, inultus occiditur VI, 11, 26. alius, inter praecipuos Alexandri duces IV, 3, 1. 16, 13. VI, 8, 17. VII, 6, 19. VIII, 1, 48. 10, 2. 14, 5. IX, 1, 19. Alexander moribundus anulum ei tradit X, 5, 4. stirpe regia genitus X 7, 8. res gestae eius post Alexandri mortem X, 6.
Perilaus X, 8, 15.
Persae, arminis eorum ordo III, 3, 10. feminis lanificium contumeliosum V, 2, 19. filii non considunt in conspectu matris, nisi quum illis permisit V, 2, 22. imperarunt per 230 annos IV, 14, 20. detondent comas in luctu X, 5, 17. eorum opibus cur infensi Aegyptii IV, 7, 1. capitale in sella regis sedisse VIII, 4, 17.
Persagadum V, 6, 10. X, 1, 22.

Digitized by Google

Persepolis V, 4, 33. 6, 19.
Persis III, 11, 19. V, 1, 37. opulenta IX, 10, 23. prima V, 3, 3. fines V, 2, 16. situs V, 4, 5. reges IV, 10, 6. V, 6, 1. eam intrat Alex. V, 3, 17. in Persidem primus imperium intulit Cyrus IV, 14, 24.
Peucestes Aegypto praefectus IV, 8, 4. alius subvenit Alexandro periclitanti IX, 5, 14.
Peucolaus praefectus Alexandri VII, 10, 10.
Phalaecus IV, 13, 28.
Pharnabazus a Dareo orae maritimae praefectus III, 3, 1. 8, 1. IV, 1, 37. 5, 24. eius uxor et filius III, 13, 14.
Pharos insula IV, 8, 1.
Phasis fluvius VI, 5, 25.
Phegeus rex Indicus IX, 1, 36. 2, 2.
Philippus Alexandri pater, Atheniensium et Boeotiae victor III, 10, 7 VIII, 1, 33. a quibus interfectus IV, 1, 12. in acie tutior quam in theatro fuit IX, 6, 25. ab Alexandro non agnitus IV, 7, 27. V, 4, 27. eius gesta elevat Alexander VIII, 1, 23. eius hospes Artabazus V, 9, 1. VI, 5, 2. in eius caedem coniuravit Alexander Lyncestes VII, 1, 6. Philippum ultus erat Alexander X, 5, 30. Measpis exsul apud Philippum VI, 4, 25. Philippo genitus Ptolemaeus IX, 8, 22.
Philippus alius Alexandri medicus III, 9, 1. IV, 6, 17. VI, 10, 34.
Philippus alius Lysimachi frater VIII, 2, 35.
Philippus alius ex vulnere interit X, 1, 20.
Philotas Parmenionis filius IV, 5, 19. 13, 26. V, 2, 5. 4, 20. VI, 6, 19. 7, 18. coniurat in Alexandrum et occiditur VIII, 6, 9. Philotas alius, Augaeus V, 2, 5. cui Cilicia data X, 10, 2.
Phoenice IV, 1, 15. 2, 1. 5, 10. Laomedonti datur X, 10, 2.
Phradates praefectus gentis Tapurorum IV, 12, 9. VI, 4, 24. 5, 21. occiditur X, 1, 39.
Phrataphernes satrapa Parthienorum VI, 4, 23. VIII, 1, 8. IX, 10, 17.
Phrygia III, 1, 11. IV, 12, 11. pluribus vicis quam urbibus frequens III, 1, 11. Phrygia maior Antigono cedit X, 10, 2. minor X, 10, 3. Phryges homines rustici VI, 11, 4.
Pinarus fluvius III, 8, 28.
Pithon dux Alexandri IX, 8, 16. X, 10, 4.
Plato quidam V, 7, 12.
Pythagoras IV, 3, 11.
Poeni IV, 2, 11. 3, 22. 9, 24.
Polemon praefectus claustrorum Nili IV, 8, 4. Polemon alius Andromenis filius VII, 1, 10.
Pollux VIII, 5, 8.
Polydamas IV, 15, 6. VII, 2, 2.
Polymenes IV, 8, 4.
Polypercon dux Alexandri IV, 13, 7. V, 4, 20. VIII, 5, 2. 22. 11, 1.
Polystratus V, 13, 24. 29. 31.
Polytimetus amnis Asiae VII, 10, 2.
Ponticum mare III, 1, 12. VII, 3, 4. 4, 27. X, 10, 4.
Porticanus rex Indicus IX, 8, 11.
Porus rex Indicus VIII, 12, 13. ad deditionem sollicitatur VIII, 13, 2. eius literae ad Alexandrum X, 1, 20. magnitudo VIII, 14, 13. eum consequitur Alexander *ibid.* 38. cum Taxile reconciliat IX, 3, 22.
Praesti gens Indiae IX, 8, 11.
Prasii gens Indica IX, 2, 3.
Prometheus VII, 3, 22.
Ptolemaeus, qui postea regnavit IX, 5, 21. historiam Alexandri scripsit *ibid.* Philippo rege genitus creditur IX, 8, 22. dux Alexandri III, 9. VII, 10, 11. VIII, 1, 48. 6, 22. 10, 21. 13, 18. saucius IX, 8, 22. 10, 6. satrapa Aegypti X, 10, 1.
Pyramus fluvius III, 4, 7. 7, 5.

R.

Rheomithres III, 11, 10.
Rhidagnus flumen VI, 4, 6.
Rhodii se dedunt Alexandro IV, 5, 9. queruntur de praesidio IV, 8, 13.
Rhoesaces imminens gladio Alexandro VIII, 1, 20.
Romana mansuetudo IV, 4, 21. felicitas X, 9, 3.
Roxane VIII, 4, 23. X, 6, 9.
Rubrum mare III, 2, 9. VI, 2, 12. VIII, 9, 14. X, 1, 13. 10, 4.

S.

Sabaces praetor Aegypti III, 11, 10. IV, 1, 28.
Sabarcae IX, 8, 4.
Sacae V, 9, 5. VII, 4, 6. 9, 17. VIII, 4, 20.
Sagae V, 9, 5.
Samaritae IV, 8, 9.
Sambus Indicus rex IX, 8, 13.
Samothracum initia VIII, 1, 26.
Sangarius fluvius III, 1, 12.
Sardes III, 12, 6. V, 1, 45.
Sarmatae VII, 7, 3.
Satibarzanes satrapa Ariorum VI, 6, 13. VII, 3, 1. 4, 33.

Satrapene V, 2, 1.
Satriani populus Thraciae V, 3, 3.
Satropates IV, 9, 7. 25.
Saturno pueri immolati IV, 3, 23.
Scenitae Arabes IV, 7, 19.
Scythae, eorum facies terribilis IV, 13, 5. proceritas VII, 4, 6. sollertia prae aliis barbaris VII, 8, 10. arcus X, 1, 31. rex VII, 7, 1. legati et oratio VII, 8, 8. gens bellicosissima IV, 6, 3. impetus IV, 15, 12. invicti VII, 9, 17. devicti *ibid.* 18. conveniunt ad Dareum IV, 9, 2. militant Alexandro VIII, 14, 5. IX, 2, 24. eorum sedes quae VI, 2, 13. accolae Tanais VI, 6, 13. ultra Tanaim VII, 4, 6. Abii VII, 6, 11. super Bosporo VII, 6, 12. VIII, 1, 7. in Europa VII, 6, 12. 7, 2. haud procul Thracia VII, 7, 3. Scythiae deserta VII, 3, 19. 8, 23.
Semiramis Babylonem condidit V, 1, 24. eius gesta IX, 6, 23. eam et Cyrum Alexander maxime admiratur VII, 6, 20.
Seuthes X, 1, 45.
Sibi gens Indiae IX, 4, 2.
Sibyrtius satrapa IX, 10, 20.
Sicilia VIII, 5, 8.
Sidon IV, 1, 15. Sidonii IV, 4, 15.
Simmias Andromenis filius VII, 1, 10.
Sisenes III, 7, 15.
Sisocostus Indus VIII, 11, 24.
Sisygambis mater Darei III, 3, 22. capta III, 12, 17. non fidit victoriae suorum IV, 15, 11. aspernatur munus Alexandri V, 2, 19. mater ab eo appellatur V, 2, 20. deprecatur eum pro necessario sue V, 3, 14. inediâ exstinguitur X, 5, 24. eius ad Alexandrum oratio III, 12, 24. ad eam Darei corpus mittit Alexander V, 15, 31.
Sitacene V, 2, 1.
Sitalces, X, 1, 1.
Socrates Ciliciae satrapa IV, 5, 9.
Sogdiana regio VIII, 1, 35. qualis VII, 10, 1. Sogdiani III, 2, 9. IV, 5, 5. 12, 7. VII, 4, 5. 5, 1. 8, 21. 10, 10. VIII, 1, 7. X, 10, 1. inter Macedones militant IX, 2, 24.
Soli urbs III, 7, 2.
Sophitis Indi regnum IX, 1, 24
Sopolis VIII. 7, 2.
Sostratus VIII, 6, 8.
Sparta vid. Lacedaemonii.
Spitamenes praecipuus Bessi amicus VII, 5, 19. 6, 14. 7, 31. 9, 20. VIII, 3, 1.
Stamenes Babyloniae satrapa VIII, 3, 17.
Stasanor Ariorum satrapa VII, 3, 2. VIII, 3, 17.
Statira filia Darei IV, 5, 1.
Strato rex Aradi IV, 1, 6. Sidonis IV, 1, 16.
Styx fons X, 10, 17.
Sunium X, 2, 1.
Susa urbs V, 1, 7. eam adit Alexander et Archelao tradit V, 2, 16. Susii IV, 12, 6. Susides pylae V, 3, 17.
Symmachus VIII, 13, 13.
Syphnus IV, 1, 37.
Syracusae IV, 3, 22.
Syri IV, 1, 5. 12, 12. Syria III, 8, 13. IV, 2, 1. V, 1, 35. 13, 11. IV, 8, 9. VII, 10, 13. X, 1, 17. 10, 2. Syria Coele IV, 1, 4. 5, 9.
Syrtica gens IV, 7, 19.
Sysimithres Sogdianus VIII, 2, 19. 4, 19.

T.

Tabae urbs V, 13, 2.
Tanais (a Curtio cum Iaxarte confusus) interfluit Asiam et Europam VI, 2, 14. VII, 7, 2. IV, 5, 5. VII, 4, 6. 5, 36. 6, 25.
Tapuri gens Asiae VI, 4, 24. VIII, 3, 17.
Tarsos urbs III, 4, 14. 5, 1.
Tauren praefectus Alexandri V, 3, 10. VIII, 14, 15.
Taurus mons VII, 3, 20.
Taxiles pater et filius, reges Indiae VIII, 12, 14. 14, 35. X, 1, 20.
Tenedos insula IV, 5, 14.
Teriolites satrapa IX, 8, 9.
Thais V, 7, 3.
Thalestris Amazonum regina VI, 5, 25.
Theaetetus Atheniensis V, 5, 17.
Thebae in Boeotia, colonia Tyri IV, 4, 20. earum excidium VIII, 1, 33.
Thebe III, 4, 10.
Themiscyrae campi VI, 5, 24.
Theodotus V, 2, 5.
Thermodon fluvius VI, 5, 24.
Thersippus legatus Alexandri IV, 1, 15.
Thessali equites III, 2, 16. 4, 3. IV, 13, 29. 16, 5. VI, 6, 35.
Thimbro interfector Harpali X, 2, 3.
Thracia III, 10, 6. VI, 2, 13. VII, 7, 3. IX, 6, 20. X, 1, 45. Thraces rapto vivere assueti III, 10. militant Alexandro III, 4, 13. 9, 9. 13, 3. VIII, 14, 24. X, 1, 45.
Thymodes Mentoris filius III, 1. 8, 1. 9, 2.
Tigris IV, 5, 4. 9, 6. 14, 10. VI, 2, 12. sagittam significat IV, 9, 6. eius ortus et cursus V, 1, 13.

Timaeus Alexandrum defendit IX, 5, 5. 16.
Timagenes historicus IX, 5, 21.
Tithoni regia IV, 8, 3.
Trapezus X, 10, 3.
Triballis imperitat Alexander IX, 6, 20.
Tripolis Phoenices IV, 1, 27.
Troglodytae Africae IV, 7, 18.
Typhonis specus III, 4, 10.
Tyridates custos pecuniae regiae V, 5, 2. 6, 11. cf. VIII, 6, 26.
Tyriotes eunuchus IV, 10, 25.
Tyri urbis descriptio et expugnatio IV, 2 sqq. Tyrii Carthaginem condiderunt IV, 2, 10. literas primi aut docuerunt aut didicerunt IV, 4, 19.

U.

Uxiorum gens V, 3, 16. regio V, 3, 3. montes *ibid.* 1.

V.

Veneti gens III, 1, 22.

X.

Xenippa locus Sogdianae VIII, 2, 14.
Xenophilus V, 2, 16.
Xerxes rex Persarum III, 2, 2. 10, 8. IV, 1, 11. V, 6, 1. 7, 11. VII, 5, 28. X, 6, 14.

Z.

Zariaspes nobilis Persa IX, 10, 19.
Zioberis fluvius VI, 4, 4.
Zoilus praefectus Alexandri VI, 6, 3
Zopyrio dux Alexandri X, 1, 44.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google